

Pingströrelsens ecklesiologi i förändring

Studier av Pingst som
församling, rörelse och samfund

Ulrik Josefsson & Magnus Wahlström, red.

JOSEFSSON & WAHLSTRÖM, RED.

Pingströrelsens ekklesiologi i förändring

Studier av Pingst som församling, rörelse och samfund

Institutet för Pentekostala Studier
2023

Omslag: Elin Östberg
Inlaga: Magnus Wahlström
Omslagsfoto: Pingst rådslag 2018, foto: Sandra Lagestrå
Tryck: Skilltryck, Skillingaryd 2023

© Institutet för Pentekostala Studier 2023 & respektive författare

Forskningsrapporter från Institutet för Pentekostala Studier, Nr 11.
www.altutbildning.se/ips
Redaktörer: Ulrik Josefsson & Magnus Wahlström

ISBN: 978-91-527-6565-4

Innehåll

Presentation av författare.....	7
Inledning.....	8
<i>Studier av pentekostal ecklesiologi i förändring</i> ULRIK JOSEFSSON	
Den svenska Pingströrelsens församlingssyn.....	26
<i>Samfundsfri församling, riksförening, trossamfund</i> TOMMY DAVIDSSON	
De gemensamma företagen	58
<i>"Sanningen" om samfundsfrihet och gemensamma verksamheter</i> NILS-EIJE STÄVARE	
Utmanad och förändrad	88
<i>Arne Imsens och Donald Bergagårds omdefiniering av pentekostal ecklesiologi i Sverige under 1960- och 1970-talen</i> TORBJÖRN ARONSSON	
Frihet och samverkan.....	122
<i>Pingströrelsens ecklesiologi i idé och praktik 2001–2020</i> ULRIK JOSEFSSON	
Är du med i pingstkyrkan?.....	162
<i>Tillhörighet, gräns och centrum hos två pingstförsamlingar</i> PONTUS TUNHAV	
Resan mot Frihamnen.....	200
<i>En studie av Smyrna församlingens identitet gestaltad i arkitektur</i> MAGNUS WAHLSTRÖM	

Presentation av författare

TORBJÖRN ARONSON	Professor i kyrkohistoria vid Southeastern University och lärare på Skandinavisk Teologisk Högskola.
TOMMY DAVIDSSON	Försteamanuens på Høyskolen for Ledelse og Teologi i Norge och teologie doktor vid University of Birmingham.
ULRIK JOSEFSSON	Rektor på Akademi för Ledarskap och Teologi och docent i praktisk teologi vid Uppsala universitet.
NILS-EIJE STÄVARE	Tidigare lärare på Pingstförsamlingarnas Teologiska Seminarium och teologie doktor i kyrkohistoria vid Uppsala universitet.
PONTUS TUNHAV	Lärare på Akademi för Ledarskap och Teologi med masterexamen i praktisk teologi vid Ansgar Høyskole.
MAGNUS WAHLSTRÖM	Föreståndare Pingst – arkiv och forskning med examen vid Örebro missionsskola.

Inledning

Studier av pentekostal ecklesiologi i förändring

ULRIK JOSEFSSON

Pingströrelsen anno 2023 har tydliga historiska rötter i den församlingsrörelse som växte fram i början av 1900-talet. Däremot gestaltas livet i en vanlig pingstförsamling ganska annorlunda idag. Det är därför intressant att fundera över hur den historiska identiteten tar sig uttryck inom Pingströrelsen idag. Vad innebär det i dag att vara pingstförsamling? Hur har förändringar vuxit fram? Vad har varit viktiga betoningar och vilka är de viktiga betoningarna idag? Är det uttrycken som förändrats eller har även synen på församlingen gjort det och kan man i så fall förstå det förhållandet? Hur ska man förstå Pingströrelsens förändrade ecklesiologi? Detta är några av frågorna som diskuteras i sex olika artiklar i denna bok.

Pingströrelsens första överkonfessionella fas var relativt kort och byggde mycket på personliga erfarenheter och relationer. Snart började ett nätverk av församlingar att formas och under 1920-talet var tillväxten av församlingar exceptionell inom Pingströrelsen. 1915 var det 15 församlingar som kan betraktas som pingstförsamlingar. 1930 hade den siffran ökat till 419.¹ Under denna grundläggande period var frågor kring församlingen något som diskuterades mycket inom Pingströrelsen och sedan dess har de varit återkommande och viktiga. Synen på församlingen, eller ecklesiologin, har varit och är identitetsbärande inom Pingströrelsen.

Rapportens uppgift

Rapporten diskuterar utvecklingen av Pingströrelsens ecklesiologi. Huvudfokus ligger på hur Pingströrelsens syn på församlingen har presenterats i idé och praktik. I de olika artiklarna tecknas historisk utveckling, idémässiga fundament och olika praktiker som förändrats. Att analysera utvecklingen av Pingströrelsens ecklesiologi är rapportens syfte.

De olika artiklarna närmar sig detta syfte med olika perspektiv och tillsammans är ambitionen att teckna en samlad om än inte heltäckande bild

---

¹ Waern 2007, s. 435.

av frågorna. I varje artikel presenteras frågeställningar för respektive undersökning. De olika texterna är fristående studier som är tänkta att kunna läsas var för sig men tillsammans bildar de en helhet.

Behovet av en genomlysning av Pingströrelsens syn på församlingen grundar sig i flera förutsättningar. För det första har frågorna om församlingen diskuterats inom Pingströrelsen i över hundra år och under denna period har dessa frågor varit formativa för Pingströrelsens självförståelse. Rörelsens ecklesiologi formades i en tid med helt andra förutsättningar vilket gör att förändringar i synen är helt naturligt och därför viktigt att studera. Till detta kommer att pentekostalismen ofta beskrivits som flexibel och kontextberoende. Den amerikanske teologen Harvey Cox använder uttrycket "a religion made to travel" för att beskriva denna egenskap.

I den tidiga Pingströrelsen fanns en långtgående samsyn i teologiska frågor. Det gällde generellt och kanske särskilt i frågor om församlingen och dess organisering.² Idag gestaltar Pingströrelsens församlingar en bredd av uttryck inom ecklesiologin. Det kan handla om gudstjänstens utformning, om synen på församlingens roll i samhället men också frågor om tillhörighet och medlemskap, förhållandet mellan församlingens centrum och dess gräns eller hur pingstförsamlingar ska förhålla sig till varandra.

I stort sett alla pingstförsamlingar har förändrat sin praktik när det gäller medlemskapsfrågor. Konkret uttrycks detta till exempel i vilka som får vara med och tjäna i olika verksamheter, hur man hanterar frågor om utslutningar eller vilka som bjuds in till nattvarden. I många församlingar har praktikerna förändrats men de formella strukturerna i stadgar och medlemskriterier har bibehållits. Idag sker förändringar på denna punkt och ett växande antal församlingar har genomfört förändringar eller har inlett ett sådant arbete.

Pingströrelsen, som varit van vid stor samsyn, har idag ökande olikheter mellan församlingarna och ecklesiologin är ett område där detta blir uppenbart. När förändringar måste göras blir det både viktigt och intressant att studera motiveringarna till vägvalen. När olikheterna ökar mellan olika pingstförsamlingar blir det också både viktigt och intressant att reflektera över Pingströrelsens identitet och sammanhållning. Med den här skisserade bilden uppfattar vi att en studie av Pingströrelsens ecklesiologi är väl motiverad. Innan de olika artiklarna kort sammanfattas förs en terminologisk diskussion kring de båda begreppen ecklesiologi och Pingströrelsen.

---

² Struble 1982.

Vad är ecklesiologi

Det första begreppet som behöver kommenteras i denna inledning är *ecklesiologi*. Ordagrant betyder det läran om kyrkan, *ekklesia* och *logos*. Som vetenskaplig disciplin handlar det i grunden om att söka kunskap om vad kyrkan är. Stephan Borgehammar talar om ecklesiologi i tre perspektiv: *historiskt* där personer, konfessioner och uttryck genom historien studeras, *kritiskt* där olika kyrkosyner kan bedömas enligt givna kriterier, eller *vetenskapligt* i dess strikta form där kyrkans väsen studeras.³

Ecklesiologi växte fram som egen disciplin från reformationen och intresset för ämnet har ökat kraftigt under senare decennier. Den finsk-amerikanske teologen Veli Matti Kärkkäinen visar att det ökande intresset för ämnet bygger på den växande ekumeniska rörelsen och inte minst konsekvenserna av andra vatikankonciliet. Två andra orsaker till utvecklingen är den kraftiga tillväxten av olika typer av frikyrkor och att denna utveckling främst inneburit tillväxt i globala syd.⁴

Ecklesiologi är studiet av kyrkan. Inom ramen för detta finns en mängd frågor som relaterar till ecklesiologin och som formas av betoningarna inom respektive kyrkosyn. Sven-Erik Brodd och Gunnar Weman talar om detta som "ecklesiologiskt motiverade frågor", det kan handla om kyrkans uttryck, former och struktur.⁵ I de senaste årens utveckling inom ecklesiologiska studier syns tydligt det som brukar kallas "den empiriska vändningen" genom ett ökat intresse för kyrkan som historisk, konkret och social företeelse.⁶

Sven-Erik Brodd, professor i kyrkovetenskap, är en av de ledande personerna i utvecklingen mot ett allt mer empiriskt inriktat studium av ecklesiologi i Skandinavien.⁷ Brodd talar om operativ ecklesiologi som den syn på kyrkan som inte bara uttrycks i texter utan också gestaltas i praxis som gudstjänst, förkunnelse och diakoni. En intressant aspekt av detta sätt att betrakta ecklesiologi är spänningen som kan uppstå mellan den skrivna medvetna synen och den outtalade, ibland omedvetna, syn som kommer till uttryck i praxis.⁸ På ett motsvarande sätt använder Jonas Ideström begreppet implicit ecklesiologi om de föreställningar om vad kyrkan är eller borde vara som kommer till uttryck i församlingens levda praxis.⁹

---

³ Borgehammar 1993, s. 13.

⁴ Kärkkäinen 2002, s. 7ff. Se även Mannion 2015.

⁵ Brodd & Weman 2012, s. 13ff.

⁶ Holmberg 2019, s. 19ff.

⁷ Brodd 2015.

⁸ Holmberg 2019, s. 23ff; Brodd & Weman 2012, s. 121.

⁹ Ideström 2015.

I denna studie förhåller vi oss till idétraditionen kring empirisk ecklesiologi även om de olika artiklarna arbetar med olika typer av material och har olika ingångar till de ecklesiologiska frågorna. I studiet av Pingströrelsens syn på församlingen är spänningen mellan uttalad och implicit ecklesiologi uppenbar och denna aspekt kommer att återkomma i olika delar av studien. Begreppet ecklesiologi kommer i studien att användas närmast som synonym till det med vardagliga begreppet församlingssyn.

Vad är Pingströrelsen

Pingströrelsen är en svensk församlingsrörelse med drygt 400 församlingar och knappt 90 000 medlemmar.¹⁰ Rörelsen har sina rötter i den svenska frikyrkligheten och främst baptismen.¹¹ Den är formad inom den karismatiska väckelsen i början av 1900-talet. Initialt var den främst en överkonfessionell karismatisk väckelse som genom en räckta av omständigheter under 1910-talet formades till en egen frikyrkorörelse.¹²

Den ursprungliga beteckningen på pingströrelsen var ”den nya rörelsen” men samtidigt växte begreppen pingstväckelsen och pingströrelsen i användning. Dessa båda begrepp användes som synonymer. Med ordet pingst som förled ville man genom namnet visa att man var både väckelse och rörelse.

Under 1970-talet ökade behovet av att kunna särskilja Pingströrelsen som organisatorisk storhet från den framväxande karismatiska rörelsen. Utifrån detta preciserades begreppen så att Pingströrelsen kom att beteckna det frikyrkliga samfundslignande nätverket av pingst-församlingar medan pingstväckelsen kom att beteckna den bredd av grupper och företeelser som präglades av öppenhet för karismatiska uttryck. Denna begreppsanvändning fick under 1970-talet i stor sett fullt genomslag inom akademien, även om vissa företrädare för Pingströrelsen, Lewi Pethrus inkluderad, var tveksamma. Pingströrelsen är alltså en organisatorisk term som används som egennamn och därför skrivs med stort P medan pingstväckelse mer är en, om än inte helt klar, innehållslig beteckning på en idéströmning.

Den begreppsdiskussion som funnits i Sverige har flera motsvarigheter på internationell nivå. Den mest vedertagna taxonomin är den som Allan Anderson skrivit fram. Han identifierar fyra kategorier kopplade till den internationella beteckningen pentekostalism. *Klassisk pentekostalism*

---

¹⁰ Josefsson & Wahlström 2021.

¹¹ Josefsson 2005, s. 52–60.

¹² Alvarsson 2007.

som i huvudsak består av fristående samfund med rötter i det tidiga 1900-talet. *Karismatisk rörelse* som i huvudsak består av karismatiskt präglade grupper inom de historiska kyrkorna. *Neopentekostalism* som i huvudsak består av nyare grupperingar och fristående församlingar med karismatisk prägel. *Inhemsk pentekostalism* som i regel består av pentekostala grupper i globala syd utan historisk koppling till västerländsk mission. Utifrån denna begrepps användning tillhör Pingströrelsen den klassiska pentekostalismen.¹³

Man kan fråga sig om Pingströrelsen är en kyrka, ett samfund eller en rörelse. Svaret på den frågan påverkas givetvis av hur respektive begrepp definieras. Utifrån Pingströrelsens självförståelse skulle man utan tvekan föredra kopplingar till rörelsebegreppet.

I denna studie används Pingströrelsen som huvudbegrepp med den vedertagna kortformen Pingst. Under 2000-talet har det tillkommit en komplicerande faktor i samband med Pingströrelsens organisering som trossamfund. Principiellt kan Pingströrelsen idag betyda tre saker. För det första alla de församlingar som av historisk hävd betraktas som pingstförsamlingar. För det andra alla de församlingar som ingår i riksföreningen Pingst – fria församlingar i samverkan, vilket är nästan alla klassiska pingstförsamlingar. För det tredje de församlingar som ingår i trossamfundet Pingst – fria församlingar i samverkan vilket är nästan alla församlingar i riksföreningen. Vi använder i regel Pingströrelsen i inklusiv mening och gör inte skillnad mellan nätverket, riksföreningen och samfundet. Då detta behöver göras av innehållsliga skäl kommer det att markeras.

Bakgrund till Pingströrelsens ecklesiologi

Pingströrelsens syn på organisering är formad i det tidiga 1900-talets kontext, främst av folkrörelse, baptism och väckelserörelse. Pingströrelsen var en del av de starka sociala rörelserna vid 1900-talets början som kommit att kallas folkrörelse. Begreppet handlar i grunden om att folk kom i rörelse för att tillsammans opponera mot missförhållanden och bidra till förändring. På ett samhällsplan gällde det dels sociala och ekonomiska frågor men också sådant som delaktighet, inflytande och representation. Folkrörelserna hade olika syften och hjärtefrågor men gemensamt var att man drevs av idéer, verkade gemensamt i samförstånd och kämpade för olika typer av förändring.¹⁴

---

¹³ Anderson 2010.

¹⁴ Jansson 1991, s. 482. Se även Johansson 1980 och Lundkvist 1977.

Folkrörelseidentiteten handlar om att enskilda människor samlas i en massrörelse som förutsätter idégemenskap, sammanhållning och delaktighet. Detta är värden som i hög grad kan tillskrivas den tidiga Pingströrelsens verksamhet och självbild. Även om de religiösa folkrörelserna var de initiala kom arbetarpräglade folkrörelser att bli de mest framträdande i det svenska samhället. Frikyrkorörelsen och Pingströrelsen delade många grundläggande värderingar med arbetarrörelsen. Därför är det inte förvånande att ideal som enkelhet, skötsamhet och hårt arbete delades mellan frikyrkorörelsen och arbetarrörelsen. Samma sak gällde betoningen på sammanhållning, delaktighet och inflytande.¹⁵

Om folkrörelsementalitet var den kultur inom vilken Pingströrelsen formades var baptismen den konkreta kontexten. Även om den tidiga pingstväckelsen i Sverige fanns representerad i många olika samfund var det inom en baptistisk ram som Pingströrelsen växte fram. Det gällde inte minst församlingssynen.

Baptisterna samlades från 1850-talet utifrån en radikal kongregationalism och motvilja inför all centraliserad överhet. Samtidigt växte samverkan mellan församlingarna i den expansiva rörelsen och under perioden 1881–1904 togs tydliga steg mot, även om det också fanns en tydlig spänning kring detta, ett mer enat och centralt lett samfund.¹⁶

Kring år 1900 fanns det även röster inom den svenska baptismen som menade att rörelsen övergivit sin enkla och direkta linje och givit vika för en mer formaliserad framtoning. En förnyelse var således välkommen.¹⁷ Detta har direkt bäring på den framväxande Pingströrelsens förhållande till Baptistsamfundet. I samband med konflikten 1913, som ledde till att Filadelfiaförsamlingen i Stockholm uteslöts ur baptistsamfundet, pågick processen att tillsätta en nationell ledning för baptistsamfundet. Något som skedde 1914 och som med all sannolikhet bidrog till Pingströrelsens betoning av samfundsfriheten.¹⁸

Utöver den svenska kontexten formades den framväxande Pingströrelsen även av internationella baptistiska influenser. När det gäller synen på församlingen och dess organisering var en av de viktigaste den ameri-

---

¹⁵ Cedersjö 2001, s. 289. Se även Josefsson 2005, s. 244, 375; Ambjörnsson 1998; Berggren 1995.

¹⁶ Westin 1965, s. 21–68.

¹⁷ Westin 1965, s. 183.

¹⁸ Josefsson 2005, s. 57–58.

kanska baptistpastorn William Durham i Chicago. Hans texter om friförsamling och samfundsfrihet publicerades i Pingströrelsens tidning *Evangelii Härold*.¹⁹

Pingströrelsens församlingssyn byggde, med baptistiska influenser, på en biblicistisk förståelse där Bibeln uppfattades mer eller mindre som en ritning eller ett mönster. Man kunde tala om att bygga "mönstergillt" i enlighet med Bibeln. Det man uppfattade som en biblisk församling var en baptistisk troendeförsamling utan organisatoriska band till något samfund och med öppenhet för karismatiska yttringar. På ett mer principiellt plan talade man om både den universella och den lokala församlingen. Den universella församlingen föregick den lokala även om dessa båda förutsatte varandra. På ett terminologiskt plan så ordnades, inte bildades, lokala församlingar utifrån synen att de i grunden var del av den redan existerande universella församlingen.²⁰ Denna samlade bakgrund utgör en viktig kulliss för förståelsen av den radikala linje i församlingssynen som senare manifesterades inom Pingströrelsen.

Väckelserörelsens logik och identitet är ytterligare en dimension som påverkade förandet av Pingströrelsens syn på församlingen. Man stod i en tradition av omvändelsekristendom med betoning på personliga erfarenheter och ett liv i radikal efterföljelse. Detta gällde de enskilda medlemmarnas liv men präglade i högsta grad även synen på församlingen. Väckelserörelsens pietistiska idé om den sanna församlingen inom den stora nominella församlingen, *ecklesiola*, låg som en idémässig förutsättning när Pingströrelsens ecklesiologi skulle formas. Väckelserörelsens betoning av personliga erfarenheter kryddades även med pentekostalismens betoning på starka karismatiska erfarenheter och uttryck.

I de följande avdelningarna ges korta sammanfattningar av den samlade studiens olika artiklar. Denna inledning avslutas sedan med några övergripande reflektioner och slutsatser

Pingströrelsens församlingssyn under 1900-talet

I rapportens första artikel beskriver Tommy Davidsson utvecklingen av den svenska pingströrelsens församlingssyn från 1906 till 2004. Efter en analys av Pingströrelsens inledande "överkonfessionella" fas visar Davidsson hur den fria församlingssynen växer fram. Han anknyter till Nicholas Healys begreppsapparat kring idealistisk och konkret funktion av ecklesiologin. Kongregationalismens friförsamling får enligt Davidsson

---

¹⁹ Josefsson 2005, s. 102ff.

²⁰ Josefsson 2005, s. 100ff. Se även Pethrus 1919.

en idealistisk funktion, medan Lewi Pethrus och Filadelfiaförsamlingens mer episkopala inriktning får en konkret funktion. Artikeln behandlar även frågor om missionens organisering, idén om endast en församling på varje ort samt Pingströrelsen och ekumeniken, främst förhållandet till Svenska kyrkan.

Artikeln avslutas med en beskrivning av övergången från en episkopal struktur, under Lewi Pethrus ledning, till en "oligarkisk" och informell maktstruktur på 1970-, 1980-, och 1990-talen. Denna del redogör också för etableringen av Pingst – fria församlingar i samverkan åren 1998–2004.

Artikeln slutsats är att den svenska pingströrelsens församlingssyn har gått från en idealistisk, "fri" eller anti-organisatorisk församlingssyn, till en organiserad församlingsstruktur med tonvikt på varje församlingsfrihet. Den nya strukturen kan betraktas som en balanserad uppgörelse med den informella maktstruktur som Lewi Pethrus utformade under sin tid som "ärkebiskop" för Pingströrelsen.

Församling, företag och gemensamma verksamheter

Nils-Eije Stävare diskuterar i artikeln "De gemensamma företagen" hur Pingströrelsens lära och praktik kring den samfundsfria församlingen samspelade med utvecklingen av de många gemensamma verksamheterna och företagen. Materialet utgörs i första hand av Pingströrelsens årskrifter, där det gångna årets verksamhet och händelser presenterades. Därtill analyseras den sekundärlitteratur som finns tillgänglig.

Utgångspunkten tas i en fyllig beskrivning av vägen fram till avståndstagandet från samfundsorganisationer 1919. Artikeln tar sedan några verksamheter som exempel på fenomenet med Pingströrelsens gemensamma arbete och hur detta kan förstås i ljuset av idealet om den lokala församlingen. Författaren visar hur en mängd av företag, verksamheter och initiativ kom att fungera som ett alternativ till samfundsfriheten och att Pingströrelsen i praktiken kom att fungera som ett samfund långt innan det formellt blev det.

Artikeln visar att förhållningssättet till de gemensamma verksamheterna, som under 1970–1990-talet var väl konsoliderade, både påskyndade och problematiserade bildandet av en gemensam samfundsstruktur. Författaren sammanfattar frågan om Pingströrelsen, samfundsfriheten och de gemensamma företagen med orden.

Det tog Pingstväckelsen drygt tio år att bli till Pingströrelsen, och det tog Pingströrelsen i Sverige drygt åttio år att till fullo inse och bejaka att den var ett samfund.

Pingströrelsen och dess utmanare

I Torbjörn Aronsons artikel "Utmanad och förändrad" undersöks hur Pingströrelsens kongregationalistiska ecklesiologi utmanades av nya alternativa rörelser under 1960- och 1970-talen och hur olika omvärldsfaktorer påverkade dessa.²¹ Perspektivet i artikeln är kyrkohistoriskt och här analyseras interaktionen mellan kyrka och samhälle i ett specifikt tidsskede. Artikeln handlar om pentekostala väckelserörelser i Sverige och de ecklesiologier som deras ledande företrädare torgförde och omsatte i praktiken. Deras syn på församlingen var bibelteologiskt motiverad men påverkades också av väckelserörelser i USA och nya trender i kultur och samhälle.

Både Pingströrelsens och de nya alternativa ecklesiologierna var således påverkade av olika omvärldsfaktorer. De utmanande rörelserna betonade den universella församlingen som motiv för skapandet av privata evangelisations- och missionsorganisationer eller kommundetslivet i Apostlagärningarnas andra kapitel som ett församlingsideal.

I Sverige blev Maranata en katalysator för kritik av Pingströrelsens praktiska utformning av församlingssynen och en plattform för nya tolkningar av ecklesiologin. Maranata uppstod som en ny pentekostal väckelserörelse i Sverige kring 1960 och inspirerades av den amerikanska helandeväckelsen och den norske evangelisten Aage Samuelsen. Ledande företrädare för Maranata riktade kritik mot Pingströrelsens ecklesiologi, framför allt mot hur den i praktiken utformades. Samtidigt företrädde kritikerna själva kongregationalistiska ideal. Efterhand kom dock deras syn att förändras, delvis som en följd av att olika sidor av kongregationalismen omvärderats. Undersökningens slutsats är att både Pingströrelsens och de alternativa ecklesiologier som kritikerna förde fram påverkades av samhällliga och kulturella omvärldsfaktorer. För att förstå den ecklesiologiska debatten och kunna analysera dess följdverkningar behöver omvärldsfaktorernas påverkan friläggas.

Frihet och samverkan

Ulrik Josefsson diskuterar i artikeln "Frihet och samverkan" hur förhållandet mellan de fria lokala församlingarna och dessas samverkan kan förstås. Materialet till artikeln hämtas från Pingströrelsens medlemstidning

---

²¹ Aronson 2021. Artikeln i denna volym bygger, om inget annat redovisas, på källor och litteratur som anförts i Aronsons bok *Maranata! Väckelse och samhällsförändring, 1960-tal till 1990-tal*.

Pingst.se och då främst de inledande kolumner som skrevs av rörelsens ledande företrädare. Vägledande för analysen är förhållandet mellan frihet och samverkan.

I en första del analyseras den nya samfundsorganisationens inledningsskede och framväxten av organisationens ändamål. Huvuddelen av artikeln består av en induktiv analys av materialet uppdelat i de två huvudkategorierna *fria församlingar* och *samverkan*. Analysen visar att synen på församlingarna och samverkan både har identitetsbärande och mer aktivitetsbaserade dimensioner. Vidare visar analysen att man initialt tydligt uttalade att de lokala församlingarna skulle vara primäragerter i samverkan och samfundsorganisationen ett mer eller mindre instrumentellt redskap. Under de dryga 20 år som analyseras förändras synen på agensen så att samfundet i högre grad är initierande och drivande part medan församlingarna i vissa lägen uppfattas som mottagare och utförare.

Artikeln slutsats är att förändringen som starten av Pingst – fria församlingar i samverkan har inneburit kan förstås som en återgång till en mer ursprunglig och tydligare central styrning av samverkan mellan församlingarna men med den skillnaden att de tidigare organiskt informella banden bytts mot mer formellt och organiserat arbetssätt.

Tillhörighet och medlemskap

I artikeln "Är du med i Pingstkyrkan?" undersöker Pontus Tunhav tillhörighet och medlemskap i de två församlingarna Hillsong Sverige och Fildelfia i Stockholm. Fokus riktas mot frågor om gräns och centrum och bygger på intervjuer med ledande företrädare samt predikningar i de båda församlingarna. I dessa församlingar uppfattas den tidigare kongregationalistiska modellen, där tillhörighet och medlemskap reglerades av tydliga gränser i form av rätt dop, rätt tro och rätt livsstil, inte längre fungera. En gränsbaserad tillhörighet för medlemskap är inte längre representativ i förhållande till den gudstjänstfirande församlingen.

I de undersökta församlingarna söker man nya uttryck för tillhörighet som mer bygger på ett tydligt centrum av tro och värderingar som människor i olika grad kan förhålla sig till. Från en tydlig uppdelning av medlem eller inte medlem, innanför eller utanför, ser man nu i stället tro och lärjungaskap som en process i resan mot Jesus, tron och församlingens centrum.

Denna förändring utmanar tidigare teologiska uppfattningar om församlingens natur och dopets plats i förhållande till församlingstillhörighet. Den skapar även utmaningar i förhållande till medlemmars inflytande, lärjungaskap och behov av omsorg. I artikeln diskuteras olika alternativa modeller för att organisera tillhörighet och medlemskap i en ny tid.

Ett alternativ är att återgå till tydligare gränser mellan medlemmar och icke-medlemmar. Ett annat är att skapa en modifierad kongregationalism med ändrade kriterier kring dop, tro och livsstil. Ytterligare ett alternativ är en tillhörighet som bejakar människors process men med överlåten kärna av medlemmar som lever ut församlingens tro och värderingar.

Artikeln tydliggör behovet av nya modeller för församlingsmedlemskap och den avslutas med en reflektion vad dessa förändringar kan innebära för Pingströrelsen, dess ecklesiologi och sammanhållning.

Lokaler som bild av identitet

I antologins avslutande artikel, "Resan mot Frihamnen", genomför Magnus Wahlström en fallstudie av Smyrnaförsamlingens i Göteborg huvudbyggnader under 100 år. Här studeras församlingens identitet, uppgift och självförståelse. Det görs genom en induktiv studie av byggnadernas arkitektur, form och funktion. Materialet är i första hand bilder och sådant församlingen skrivit om sina byggnader.

Resultatet visar på både kontinuitet och förändring. Kontinuiteten märks i församlingens fokus på uppdraget att missionera i sitt sammanhang och genom en typ av radikalitet i förhållande till kyrkliga och liturgiska uttryck. Samtidigt visar undersökningen på en stor förändring kring vilka besökare som stått i fokus för lokalernas arkitektur. De ytor som formats för församlingens verksamhet gestaltar en förändring från "predikolokal" till all-aktivitetshus.

Några övergripande slutsatser

Här i avslutningen av denna inledning ska nu några övergripande slutsatser dras. Självklart ger de sex artiklarna i denna bok på intet sätt en uttömmande bild av Pingströrelsens ecklesiologi eller utvecklingen av den. Där emot är det några saker som blir tydliga och som här kommer att diskuteras. Den första är frågan om förändringar och Pingströrelsens förhållningsätt till dessa. Det andra är behovet av fortsatt och fördjupad teologisk reflektion över Pingströrelsens ecklesiologi.

Det svenska samhället har genomgått mycket stora förändringar under det gångna 100 åren. Det gäller inte minst religionens och kyrkornas plats i samhället. Ta till exempel de allmänna förkunskaperna om religion. När Pingströrelsen växte fram var Bibeln kursbok i grundskolan, bön och psalmsång var självklara inslag i skoldagen och kristendom var ett av de mest framträdande skolämnena. Den vanlige svensken hade troligen då mer bibelkunskap än dagens medlemmar i Pingströrelsen.

Här är det Pingströrelsens ecklesiologi som står i centrum och samhällsförändringarna har fått konsekvenser för detta. I flera av artiklarna i denna studie framkommer spänningen mellan kontinuitet och förändring. Förhållandet och komplexiteten kan beskrivas som att idéerna kan vara konstanta medan uttrycken förändras. Utifrån principerna kring den implicita ecklesiologin kommer då frågan vilken som är den egentliga ecklesiologin, idéerna eller praktiken? Till detta kommer en ökande förståelse för att valet av praktik i grunden kommer att påverka idéerna.

En annan aspekt av förändringen är att samhället har diversifierats i ökande grad. Det kan gälla uttrycken för mångkultur eller en allt komplexare bild av vad svensken tror på. Detta sammantaget gör att förutsättningarna för att bygga församling varierar mycket mellan till exempel Bottnaryd och Botkyrka. Detta återigen gör att uttryck och praktiker kan behöva vara olika mellan olika pingstförsamlingar. Det ökar diversifieringen av Pingströrelsens praktiker och kan innebära, som tidigare sagts, att olika praktiker kommer att påverka idéerna i olika riktning.

Nu bör inte förändring vara ett stort problem inom Pingströrelsen eftersom rörelsen föddes som ett uttryck för förändrad religiös praktik. De tidiga pingstvännerna ville se förändring och var beredda att anamma nya uttryck. Till detta kommer att Pingströrelsens spiritualitet präglas av drag som pragmatism, handlingsorientering och en entreprenöriell vilja att gå vidare.²² Detta kan gälla som generell beskrivning av Pingströrelsen men i fråga om ecklesiologi och då särskilt församlingarnas organisering visar studien att det är minst två krafter som står emot varandra, pragmatismen och biblicismen.

Pingströrelsens syn på församlingens liv, verksamhet och organisering byggde på en vilja att gestalta en biblisk församling. Detta tolkades delvis bokstavligt i fråga om till exempel karismatiska uttryck, en principiellt egalitär struktur och hur församlingarna skulle organiseras och samordnas. Man ville gå både framåt och bakåt, något som uttrycktes med att gå "framåt mot urkristendomen".

Förhållandet mellan pragmatism och biblicism kan skapa utmaningar i formandet av Pingströrelsens ecklesiologi. När man tar pragmatiskt baserade steg gällande församlingens livets praktiker har det varit viktigt att visa att dessa är bibliska och "följer mönsterbilden". Med de biblicistiska utgångspunkterna innebär det att praktikerna är principiellt gudagivna och i någon mening oföränderliga. Den pragmatiska viljan att förändra och gå vidare riskerar att hamna på kollisionkurs med den biblicistiska viljan att vara bibeltrogen. Båda är för Pingströrelsen starka värden som bör värnas.

---

²² Josefsson 2005 s. 366f.

Det kan finnas olika sätt att lösa upp denna knut. Ett är att låta det ena värdet bli överordnat det andra, ett annat är att kompromissa för att få dem att harmoniera. Utifrån studien skulle jag rekommendera två andra vägar som även skulle kunna både ligga i linje med Pingströrelsens spiritualitet och bidra till denna fördjupning.

För det första kan man tänka sig en principiell biblicism där man söker efter de bibliska idealen och principerna snarare än de konkreta uttrycken. Detta skulle förutsätta ett genomgripande arbete med bibelsyn och hermeneutik. Något som skulle kunna bidra till teologisk fördjupning och att man kan fortsätta tala om att vara en biblisk församling där principerna är vägledande även om uttrycken förändras. Ska detta vara långsiktigt hållbart krävs en genomarbetning av principerna för bibeltolkning så att kontextberoende förändringar kan motiveras med goda bibliska principer och inte genomföras i teologisk tystnad.

För det andra skulle spänningen mellan pragmatism och biblicism kunna mildras genom att ett tredje värde fördes in, uppdraget att sprida och gestalta evangeliet. Flera av artiklarna i denna studie visar att Pingströrelsen kan beskrivas som en arbetsgemenskap med missionsuppdraget i centrum. Det har varit och är en identitetsbärande dimension av Pingströrelsens spiritualitet att dela, sprida, förkunna och gestalta evangeliet.²³ Genom att låta pragmatismen och biblicismen triangulera med missionaliteten kan spänningen minskas.

På ett mer djupgående plan finns tendenser till en förändrad ekklesiologi inom Pingströrelsen i synen på vad kyrkan är. Studien visar att det i fråga om flera grundläggande praktiker pågår förändringar. En sådan förändring gäller rörelsen från ett frikyrkligt ideal med tidigare sekteriska tendenser mot en öppnare syn på församlingen som i vissa lägen har folkkyrkliga drag. Ett annat men sammanlänkat område är rörelsen från den radikala troendeförsamlingen bestående av bekännare mot en syn på församlingen där en inre kärna av överlåtna medlemmar och ledare garanterar inriktning och trons uttryck. I en av artiklarna i studien beskrivs detta som resan från bekännarekyrka till bekännelsekyrka. I båda dessa exempel gäller förändringarna synen på församlingens identitet och funktion med särskilt fokus på medlemskap, tillhörighet och delaktighet. Detta är förändringar som i stort sett alla pingstförsamlingar måste förhålla sig till, dels för att de egna förutsättningarna förändrats, dels för att andra församlingars vägval påverkar alla församlingar inom Pingströrelsen. Men också för att de stegvis förändrade praktikerna förändrar den implicita ekklesiologin vilket på sikt kräver en revidering av den uttalade ekklesiologin.

---

²³ Josefsson 2019.

De ovan beskrivna förändringarna som Pingströrelsen levt med en längre tid och som man fortsatt står mitt i skapar ett behov av ökad och fördjupad teologisk reflektion. I detta fall handlar det om en fördjupad ecklesiologisk reflektion som inte begränsas till de yttre organisatoriska och verksamhetsmässiga frågorna utan lägger större vikt vid ecklesiologins grundfråga om vad kyrkans väsen är. Här är inte platsen att föra denna diskussion men däremot ska jag lyfta några områden som skulle kunna diskuteras.

Det första området gäller frågorna om vad som ska vara med och forma ecklesiologin. Pingströrelsen har som tidigare sagts en förkärlek till pragmatiska lösningar och vägval. Det innebär att behovet av fortsatta analyser av den implicita ecklesiologin inte bara är nödvändiga utan också kan vara fruktbara för den fortsatta teologiska reflektionen. Vilken bild av församlingen är det som framträder i pingstförsamlingarnas val och betoningar när det gäller praktiker och uttryck?

Nära kopplat till denna fråga är vilka källor som används vid utformningen av ecklesiologin. Ovan diskuterades förhållandet mellan biblicism och pragmatism och möjligen i kombination till missionalitet. När Pingströrelsens bild av församlingen ska formas är det självklart att Bibeln måste utgöra en vägledande källa. Frågan är på vilket sätt, och detta leder till frågor om inte så mycket bibelsyn som bibeltolkning och dess tillämpning. Här behöver man också förhålla sig till traditionen, både den egna rörelsens och den större kyrkans. Här finns en rad frågor. Hur ska Pingströrelsen som en drygt 100-årig samfundsbildning hantera förhållandet mellan den egna traditionen, den 2000-åriga teologiska traditionen och de bibliska texterna?

Det andra området handlar om förståelsen för influenser och att teologi aldrig formas i ett vakuum. När dagens Pingströrelse ska reflektera teologiskt är tillgången på teologiska influenser mycket stor. Modern teknik gör också att alla medlemmar löpande kan delta i och få erfarenhet av idéer, uttryck och praktiker från sammanhang långt utanför den egna församlingen och rörelsen. Det handlar om influenser från andra teologiska traditioner. Det handlar om "inlån" av andra traditioners praktiker. Detta kan fördjupa och bredda Pingströrelsens ecklesiologi men kan också, med en alltför oreflekterad eklektisk mentalitet, skapa osäkerhet kring den egna identiteten. Pingströrelsen är del av en snabbt växande global pentekostalism. I detta finns både en styrka och en stolthet. Samtidigt kan teologiska influenser och övertagna praktiker, även om de hämtas från andra pentekostala grupper, utmana Pingströrelsens identitet. Hur ska Pingströrelsen förhålla sig till internationella influenser i utveckling och fördjupning av den egna rörelsens ecklesiologi?

Nära kopplat till frågan om internationell påverkan finns frågan om ekumeniska relationer. I Pingströrelsens barndom fanns en stor öppenhet för erfarenhetsekumenik men ett kraftfullt avståndstagande från organisationsekumenik. När den karismatiska väckelsen synliggjordes vid ett ekumeniskt möte 1972 talade Lewi Pethrus varmt om andlig samhörighet med karismatiska katoliker. Men när Sveriges kristna råd bildades 1993 valde Pingströrelsen att stå utanför som observatör och först 2006 ansöka om att bli medlemmar. På senare år har de ekumeniska relationerna fördjupats och i många församlingar har olika liturgiska bruk med rötter i andra teologiska traditioner införts i gudstjänst och personlig andakt. Detta väcker en rad frågor kring den framtida utformningen av Pingströrelsens ecklesiologi. Vilken roll kommer ekumeniska relationer och influenser spela i Pingströrelsens framtida ecklesiologi?

Sammantaget visar detta på behovet av en fördjupad teologisk reflektion över Pingströrelsens ecklesiologi. När den görs bör det innebära en breddning av vilka frågor som inkluderas. Hittills har Pingströrelsens reflektion över ecklesiologin i hög grad kretsat kring organisation, funktion och verksamhet. Det finns ett stort behov av en pentekostal teologisk reflektion kring kyrkans väsen. Vad betyder det att Guds Ande är utgjuten över alla människor för synen på kyrkans väsen och roll? Hur ska Pingströrelsen förstå sig själv som församlingsrörelse i relation till en genomarbetad teologisk förståelse av kyrkan?

En möjlig startpunkt för detta arbete skulle kunna vara en nyläsning av Lewi Pethrus bok *De kristnas enhet* från 1919. Boken är djupt präglad av konfliktpunkten kring församlingens organisering men har även andra inslag som skulle vara viktiga att reflektera teologiskt kring. För det första diskuterar Pethrus förhållandet mellan den lokala och den universella församlingen. I Pethrus syn på den universella finns möjlighet att lyfta frågor om kyrkans identitet som universell gemenskap av alla de heliga i alla tider och på alla platser. Hur skulle Pingströrelsens ecklesiologi utformas om denna utgångspunkt togs på allvar? Vad skulle en sådan ecklesiologi säga om Pingströrelsens syn på till exempel ekumenik?

En annan ecklesiologisk fråga skulle kunna vara vilka som tjänar i församlingen och förhållandet mellan det avskilda och det allmänna prästerskapet i ljuset av Pethrus resonemang kring allas tillgång till andliga gåvor och tjänster. Vad händer med frågor som delaktighet och ansvar med denna typ av ecklesiologiska utgångspunkter? Här finns ytterligare dimensioner av Pingströrelsens ecklesiologi att utveckla.

Referenser

- Alvarsson, Jan-Åke 2007, "Pingstväckelsens etablering i Sverige" i Waern (red.) *Pingströrelsen: Händelser och utveckling under 1900-talet*. Örebro: Libris.
- Anderson, Allan 2010, "Varieties, Taxonomies, Definitions", i Anderson mfl (red.) *Studying Global Pentecostalism: Theories and Methods*. London: University of California Press.
- Ambjörnsson, Ronny 1998, *Den skötsamme arbetaren. idéer och ideal i ett norrländskt sågverksamhälle 1880–1930*. Stockholm: Carlsson.
- Aronson, Torbjörn 2021, *Maranata! Väckelse och samhällsförändring, 1960tal till 1990tal*. Uppsala: EFS budbäraren.
- Berggren, Henrik 1995, *Seklets ungdom. retorik, politik och modernitet 1900–1939*. Stockholm: Tiden.
- Borgehammar, Stephan 1993, "Ecklesiologi. Vad är kyrkan?" i Borgehammar (red.) *Kyrkans liv. Introduktion till kyrkovetenskapen*. Stockholm: Verbum.
- Brodd, Sven-Erik 2015, "Ecclesiology under construction. A report from a working site" i Fahlgren & Idestrom (red.) *Ecclesiology in the trenches. Theory and Method under Construction*. Eugene: Pickwick.
- Brodd, Sven-Erik & Gunnar Weman 2012, *Kyrka i olika meningar. Kortklippa texter med ecklesiologiska kommentarer*. Skellefteå: Artos.
- Cedersjö, Björn 2001, *Bortom syndakatalogen. en studie av svensk frikyrklig etik från 1930-talet till 1990-talet*. Örebro: Libris.
- Holmberg, Anders 2019, *Kyrka i nytt landskap. En studie av levd ecklesiologi i Svenska kyrkan*. Skellefteå: Artos academic.
- Idestrom, Jonas 2015, "Implicit Ecclesiology and Local Church Identity. Dealing with Dilemmas of Empirical Ecclesiology" i Fahlgren & Idestrom (red.) *Ecclesiology in the trenches. Theory and Method under Construction*. Eugene: Pickwick.
- Jansson, Torkel 1991, "Folkrörelse" i *Nationalencyklopedin*. Höganäs: Bokförlaget Bra böcker.
- Johansson, Hilding 1980, *Folkrörelserna i Sverige*. Stockholm: Sober.
- Josefsson, Ulrik 2005, *Liv och över nog: den tidiga pingströrelsens spiritualitet*. Skellefteå: Artos.
- Josefsson, Ulrik 2019, "Nutida svensk pingstpredikan" i Borgehammar m.fl. (red.) *Gudstjänstens mening, (SGL 94:2019)* Skellefteå: Artos.

- Josefsson, Ulrik & Magnus Wahlström 2021 "Pingst i rörelse och samfund" i Alvarsson (red.) *Pentekostalism i Sverige på 2020-talet*. Skellefteå: Artos.
- Kärkkäinen, Veli-Matti 2002, *An introduction to Ecclesiology*. Dovners Grove: IVP academic.
- Lundkvist, Sven 1997, *Folkrörelserna i det svenska samhället 1850–1920*. Stockholm: Sober.
- Mannion, Gerard 2015, "Forword. The Point of Ecclesiology" i Fahlgren & Idestrom (red) *Ecclesiology in the trenches. Theory and Method under Construction*. Eugene: Pickwick
- Pethrus, Lewi 1919, *De kristnas enhet*. Stockholm: Förlaget Filadelfia
- Struble, Rhode 1982, *Den samfundsfria församlingen och de karismatiska gåvorna och tjänsterna. Den svenska pingströrelsens församlingssyn 1907–1947*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Waern, Claes (red.) 2007, *Pingströrelsen. Verksamheter och särdrag under 1900-talet*. Örebro: Libris.
- Westin, Gunnar 1965, *Svenska baptistsamfundet 1887–1914. Den baptistiska organisationsdualismens uppkomst*. Stockholm: Westerberg.

Den svenska Pingströrelsens församlingssyn

Samfundsfri församling, riksförening, trossamfund

TOMMY DAVIDSSON

Inledning

Syftet med denna artikel är att belysa huvuddragen²⁴ och utvecklingen i den svenska pingströrelsens ecklesiologi från pingstväckelsens inledningsskede senhösten 1906 fram till etableringen av trossamfundet *Pingst* 2004. Diskussionen om den samfundsfria församlingen kommer att vara central i hela artikeln, men andra viktiga teman som Pingströrelsens syn på ekumenik och relationen till Svenska kyrkan kommer också att beröras. Artikeln beskriver inledningsvis hur den svenska pingströrelsens radikala kongregationalism uppkom och utvecklades. Detta avsnitt förklarar hur den ecklesiologiska förståelsen bevarades men tolkades och strukturerades på ett sätt som underbyggde Lewi Pethrus (1884–1974) episkopala ledarskap och syften. Artikeln diskuterar därefter läran om "en församling i varje stad," vilken uppkom som ett direkt resultat av en konflikt som hotade Pethrus och Filadelfiaförsamlingen i Stockholms särställning i rörelsen. I följande avsnitt dryftas Pingströrelsens komplicerade relation till andra kristna och dess förståelse av den kristna enheten. Nästkommande del tar kort upp den politisering och institutionalisering som Lewi Pethrus introducerade på 1940-talet. Eftersom Nils-Eije Ståvares och Torbjörn Aronsons artiklar diskuterar konsekvenserna av den nya inriktningen för den fria och karismatiska församlingssynen, kommer dessa två aspekter inte att avhandlas i någon högre grad. I denna del vill jag i stället fokusera på Pingströrelsens syn på Svenska kyrkan och dess förhållande till frågan om dubbelt församlingsmedlemskap, som blev aktuellt i samband med den nya religionslagstiftningen 1952. Till sist skildras hur vakuumet efter

---

²⁴ Även om artikeln inte kan ge en uttömmande redogörelse för den svenska pingströrelsens församlingssyn, så inkluderar den hänvisningar till texter där andra ecklesiologiska teman diskuteras.

Pethrus bortgång 1974 skapade ett behov av en tydligare struktur oberoende av en, eller flera, starka ledare. Utvecklingen ledde fram till skapandet av *Pingst - Fria Församlingar i Samverkan* (Pingst FFS) 2001 och trossamfundet *Pingst* 2004.

Radikal kongregationalism och informell episkopalism

Få frågor har varit så centrala för den svenska pingströrelsens profil och identitet som den samfundsfria församlingen, vilket kan betecknas som en radikal kongregationalism. Enkelt beskrivet handlar denna ecklesiologi om att församlingen skall vara helt självständig utan någon organisationsstruktur över eller mellan enskilda församlingar. Enheten skall vara andlig i stället för organisatorisk. Begreppet är inte exklusivt för den svenska pingströrelsen utan har sitt ursprung i teologiskt tankegods från slutet av 1500-talet. Den tidiga baptisten John Smyth (1554–1612) slog samman tankar från puritansk separatism och anabaptism, och argumenterade för att församlingen skulle vara en gemenskap av friköpta och trosdöpta individer, fristående från staten. Anslutning till gemenskapen var frivillig, men innehöll en förpliktelse om att leva ett heligt liv med ett tydligt avståndstagande från världen.²⁵ Denna förståelse av församlingen dominerade också i det Svenska Baptistsamfundet, men var olaglig att praktisera fram till religionsreformen 1868. Konventikelplakatet från 1726 förbjöd nämligen alla religiösa sammankomster som inte leddes av en vigd präst från Svenska kyrkan. När den nya religionsreformen trädde i kraft värnade fortfarande Baptistsamfundet tanken om den fria församlingen, men frågor om gemenskapens inre organisering i slutet av 1800-talet kom att påverka utvecklingen. Fram till 1887 hade alla baptistförsamlingar i Sverige full frihet att utöva sin verksamhet som de önskade, men en alltmer växande organisation började inskränka på den friheten. 1857 etablerades "de förenade svenska baptistförsamlingarna" och på rikskonferensen 1887 beslutades att medlemskap i Baptistsamfundet skulle gå genom samfundets distriktsföreningar.²⁶ Att församlingar skulle sända ombud till konferenserna tolkades också av vissa som ett avvikande från den fria församlingsynen.²⁷ Stor frihet rådde fortfarande i Baptistsamfundet efter den ökade

---

²⁵ Davidsson 2015, s. 22–24.

²⁶ Struble 1982, s. 21.

²⁷ Struble 1982, s. 22.

centraliseringen, men spänningen mellan frihet och konformitet sattes ytterligare på prov med den framväxande pingstväckelsen på 1900-talet.

Den baptistiska församlingssynen kom att prägla den tidiga svenska pingströrelsen, men inre och yttre konflikter, och särskilt dess ledare, Lewi Pethrus (1884–1974), utmanade och utvecklade den baptistiska församlingssynen under sin levnad. Pingstväckelsen kom till Norden senhösten 1906 genom den norsk-engelska metodistpredikanten Thomas Ball Barratt (1862–1940) och svensk-amerikanen Andrew Johnson-Ek (1878–1965). Båda två hade kommit i personlig kontakt med väckelsen i USA.²⁸ I Sverige slog väckelsen först rot i Skövde men fick snart nedslag på andra platser som Arvika, Örebro, Göteborg, Lidköping och Stockholm. Rörelsen var i början överkonfessionell, men fick störst utrymme inom Baptistsamfundet. Rhode Struble beskriver i sin avhandling hur pingstväckelsen blev positivt mottagen på många håll, däribland hos John Ongman (1844–1931) i Örebro och hos Lewi Pethrus i Lidköping.²⁹ På flera platser skapade väckelsen splittring genom sin dogmatiska hållning till andedopet som en separat upplevelse efter frälsningen och tungomålstalet som dess yttre tecken. De som främjade väckelsen hade inga ambitioner om att skapa ett nytt samfund, utan enbart att återuppväcka apostolisk kristendom. Apostolisk kristendom var en andlighet som de särskilt fann i Lukasevangeliet och Apostlagärningarna och som betonade ett "fullt" evangelium.³⁰ Kenneth Archer har visat att amerikanska pingstväänner inte bara såg på sig själva som en andlig förnyelseväckelse, utan också som en del av Guds frälsningsplan. Det "fulla evangeliet" hade försvunnit efter att Romarriket blev kristet på 300-talet, men hade sakta återupptäckts genom den protestantiska reformationen på 1500-talet, Wesleys etablering av metodismen på 1700-talet och helanderörelsen på 1800-talet. Pingstväckelsens genombrott på 1900-talet, och dess "upptäckt" av Andens dop och Andens gåvor och tjänster, fullbordade det fulla evangeliet, och signalerade att missionsbefallningen (Matt. 28:18–20) nu kunde uppfyllas före Jesu snara återkomst. Pingstväckelsen tolkades som "särmlaregnet" som Gud skulle sända i den sista tiden enligt profeten Joel (2:23, 28–29) och gav pingstväänner ett

---

²⁸ Alvarsson 2007, s.13.

²⁹ Struble 1982, s. 15–21.

³⁰ Det "fulla evangeliet" beskrevs som fyrfaldigt (eller femfaldigt bland metodistiska pingstväänner) och hade en kristologisk kärna. Jesus frälste, heliggjorde, döpte i den Helige Ande, botade och var den snart kommande kungen. Pneumatologin var central och genomsyrade hela systemet. Den Helige Ande levandegjorde det fulla evangeliet och öste ut sina nådegåvor över individen och församlingen.

eskatologiskt perspektiv på sin identitet.³¹ Denna känsla av gudomlig betydelse uppmuntrade pingstvännen att samla sig i nya församlingar eller bryta sig ut ur sina gamla samfund. Beslutet att lämna sina tidigare samfund var också starkt kopplat till det motstånd, förakt och förtal som "den nya rörelsen" möttes av.³² Struble och Alvarsson har visat att tecknen på en ny församlingsrörelsen startade väldigt tidigt. Pingstvännen startade egna bönegrupper 1906, egen sångbok 1907 och egen tidningsverksamhet 1909.³³ Dessa bönegrupper behöll ofta sin anknytning till Baptistsamfundet eller ansökte till distriktsföreningarna om nytt församlingsmedlemskap. Likväl utmanade pingstvännernas teologi och agerande enheten i Baptistsamfundet.³⁴ Ett avgörande steg för pingstväckelsen, från överkonfessionell rörelse till en egen församlingsrörelse, togs 1913, när Filadelfiaförsamlingen i Stockholm, under Lewi Pethrus ledning, utslöts ur Baptistsamfundet.

Lewi Pethrus hade blivit kallad till Filadelfiaförsamlingen 1911. Filadelfia var en av de församlingar som hade lämnat sin baptistiska moderförsamling och ansökt om nytt medlemskap. Pethrus var en ganska okänd pastor 1911, men utnämningen som medredaktör i den nya pingsttidningen *Brudgummens röst*, publikationen av predikosamlingen *Jesus kommer*, samt etableringen av *Förlaget Filadelfia* 1912 ökade hans anseende. Det skadade inte heller att Filadelfiaförsamlingen växte från 74 till 400 medlemmar de två första åren han var föreståndare.³⁵ Pethrus och Filadelfiaförsamlingens framgångar blev orsak till en konflikt som skulle få avgörande betydelse för Pingströrelsens utveckling. Något förvånande handlade konflikten inte om Filadelfiaförsamlingens pentekostala spiritualitet, utan dess öppna nattvardspraxis. Öppen eller sluten nattvardspraxis var en fråga som hade diskuterats i Baptistsamfundet allt sedan rikskonferensen 1858. Först handlade saken om det bara var troendedöpta individer som fick delta i nattvardsfirandet eller om ritualen också var öppen för dem som var barndöpta. Frågan kom senare att utveckla sig i en konservativ riktning till att handla om att det bara var troendedöpta medlemmar i en baptistförsamling som fick vara med i nattvardsfirandet eller om det var öppen för alla troendedöpta personer oberoende av församlingstillhörighet. John Ongman i Örebro argumenterade för den striktare tolkningen.

---

³¹ Archer 2004, s. 36–59.

³² Alvarsson 2007, s. 36–37.

³³ Alvarsson 2007, s. 37.

³⁴ Struble 1982, s. 19; Alvarsson 2007, s. 37–38.

³⁵ Alvarsson 2007, s. 39.

Det fanns däremot inget officiellt beslut i frågan eller enhetlig praxis i Baptistsamfundet.³⁶ Likafullt blev Filadelfiaförsamlingen utesluten ur Stockholms distriktsförening 1913 för att de praktiserade öppen nattvard. Pethrus var inte sen med att besvara uteslutningen med att Baptistsamfundet inte förstod att Kristus hade givit nattvarden till den universella församlingen och kunde inte avhålla den från omvända och troendedöpta kristna. Pethrus fick också stöd av T.B. Barratt i Norge och andra baptistförsamlingar som inte var eniga med distriktsföreningens beslut.³⁷

Beslutet fick inte den samlande effekt som Baptistsamfundet hade hoppats på. Istället gick fler och fler församlingar "ut i härlig frihet".³⁸ Även om statistiken är osäker visar Alvarsson att det fanns upp emot 134 pingstförsamlingar 1920.³⁹ Från 1913 till 1919 lyckades Pingströrelsen, med Pethrus i spetsen,⁴⁰ att starta "en gemensam sångbok [*Segertoner*] (1914), en bibelskola [Filadelfias bibelskola] (1915), en egen tidskrift, *Evangelii Härold* (1916), en årskonferens [Kölingared] (1916), och en årsbok [*Julens Härold*] (1916)."⁴¹ Grunden var därmed lagd för skapandet av ett informellt samfund, vilket man kan se konturerna av efter Kölingaredskonferensen 1919. 103 pingstpastorer och ledare signerade då en deklaration med titeln, *Varför vi taga bestämt avstånd från samfundsorganisationerna*.⁴² Publikationen var ett tydligt avståndstagande från alla typer av samfundsorganisation, vilket betydde att Pingströrelsen skulle existera som ett informellt nätverk av fria församlingar. Det betydde vidare att alla försök till återförening med Baptistsamfundet var uteslutet.⁴³ Pethrus följde upp deklarationen med boken *De kristnas enhet* där han förklarade att organisatorisk enhet (1) inte hade stöd i Nya testamentet, (2) att samfund var ett mänskligt påhitt och ett hot mot Guds rikes utbredning, och (3) att samfundstanken inte levde upp till Bibelns syn på enhet, men bara förevigade splittring mellan

---

³⁶ Struble 1982, s. 23–24.

³⁷ Struble 1982, s. 28–30.

³⁸ Struble 1982, s. 37.

³⁹ Alvarsson 2007, s. 38.

⁴⁰ Alvarsson noterar att Pethrus hade klarat av att konkurrera ut alla de tidiga pingstledarna som O.L. Björk, Carl Hedeén och Elias Hane, förutom Andrew Johnson vid tiden för deklarationens publicering. Alvarsson 2007, s. 41.

⁴¹ Alvarsson 2007, s. 42.

⁴² Alvarsson 2007, s. 42. Deklarationen är citerad av Stävare i *De gemensamma företagen*, s. 59–60 i denna volym.

⁴³ John Ongman hade försökt att återförening Pingströrelsen med Baptistsamfundet vid flera tillfällen mellan 1916 och 1919, men Pethrus avsåg alla återföreningsförsök. Se Struble 1982, s. 37–44.

kristna.⁴⁴ Han påpekade särskilt att uppslutningen runt trosbekännelser var ett av de största problemen med samfunden. Trosbekännelser kunde aldrig inbegripa alla Bibelns sanningar och förde i stället till splittringar mellan kristna när nya sanningar upptäcktes.⁴⁵ Det var alltså samfunden och inte pingstväckelsen som var en splittringsrörelse, vilket pingstväckelsen hade blivit beskylld för att vara.⁴⁶ Sann enhet kunde därför inte uppnås så länge samfunden existerade.⁴⁷ I motsats till organisatorisk enhet lanserade Pethrus den andliga enheten som princip. Han talade om inre och yttre sammanhållande "förbindelselänkar". De inre länkarna var den andliga enheten som alla troende delade som medlemmar i Kristi kropp, vilket han tolkade som en bild på den universella församlingen.⁴⁸ Kärleken till Jesus och troheten till Guds ord präglade denna enhet, och var framgångsreceptet både för den universella och den lokala församlingen, och ett bättre botemedel mot heresi än någon samfundsorganisation eller trosbekännelse.⁴⁹ De yttre banden var de andliga tjänsterna (Ef. 4:11 - apostlar, profeter, evangelister, pastorer och lärare) och församlingarnas gemensamma åtaganden.⁵⁰ Pingströrelsens motstånd mot samfundsorganisationer var alltså inte ett motstånd mot samarbete och *andlig* enhet, utan mot formell organisation som enhetsprincip.

Det är värt att notera här att Pethrus argument för den lokala församlingens självständighet i hög grad överensstämde med den fria församlingssynen som redan existerade i Baptistsamfundet. Pethrus skrev ingenting om detta, utan bara att han fått inspiration från den amerikanske

---

⁴⁴ Davidsson 2015, s. 88.

⁴⁵ Davidsson 2015, s. 88.

⁴⁶ Pethrus var inte av uppfattningen att man kunde lämna sin församling på grund av allmänt missnöje med samfundet. I en tidigare artikel i *Evangelii Härold* förklarade han att de som anslöt sig till pingstväckelsen på onära grunder var inte till gagn för rörelsen. Bara när rätten att praktisera Guds ord inskränktes var en sådan handling berättigad. *Evangelii Härold*, 18 januari 1917, s. 9.

⁴⁷ Pethrus 1919, s. 145.

⁴⁸ Pethrus tolkade Kristi kropp som en bild på den universella församlingen av alla troende oavsett församlingstillhörighet.

⁴⁹ Davidsson 2015, s. 90.

⁵⁰ Gud hade givit de andliga tjänsterna till den universella församlingen för ömsesidig uppbyggnad. Personer med dessa tjänstegåvor var inte begränsade till den lokala församlingen men kunde betjäna alla kristna. Däremot var det ingen auktoritet knuten till tjänstegåvorna. Vidare förklarade Pethrus att Nya testamentets beskrivning av penninginsamlingar och apostlarnas brevkorrespondens stödde ekonomiskt samarbete och gemensam litteraturverksamhet på det lokala planet.

pingstteologen William Durham (1873–1912). Durhams tankar om samfundsorganisationer hade publicerats i *Evangelii Härold* så tidigt som i januari 1916, och hans idéer speglas i Pethrus argument mot samfundsorganisationerna.⁵¹ Nästan lika intressant som vad Pethrus inkluderade från Durhams artikel är vad han exkluderade. Han nämnde till exempel inte Durhams poäng att samfundsorganisationer hade potential att skapa en osund ledarskapskultur genom att makten samlas hos några få individer, och att samfundsledarna hade en tendens till att bli idealiserade i rörelsen.⁵² Utelämnandet av en referens till Baptistsamfundets fria församlingssyn och Durhams varning om en osund ledarskapskultur tjänade troligtvis Pethrus syfte att skapa en fristående rörelse och ett sätt att undvika kritiska blickar mot sitt eget ledarskap. Det är också viktigt att påpeka att *De kristnas enhet* fungerade som ett manifest för Pingströrelsens existensberättigande. Pingströrelsen behövde, å ena sidan, skilja sig från de andra frikyrkosamfundet, och organisationsfriheten fungerade således som ett särtecken för Pingströrelsen. Å andra sidan underströk Pingströrelsens enhetsförståelse uppfattningen att enbart de fria församlingarna praktiserade "den bibliska församlingsmodellen". Detta förhöjde Pingströrelsens identitet och känsla av andlig överlägsenhet, men också murarna mot resten av den svenska kristenheten.

Struble beskriver perioden från publiceringen av *De kristnas enhet* 1919 till 1933 som en tid då den radikala kongregationalismen sattes på prov. Ecklesiologin ledde till ett radikalt motstånd mot de etablerade samfundet, men möttes också av allvarliga prövningar inom rörelsen. 1920-talet blev också ett decennium då rörelsen växte sig stark,⁵³ och Pethrus och Filadelfiaförsamlingens roll stärktes ytterligare. För att förstå spänningen som kom att präglade rörelsen under de nästa årtiondena är det viktigt att förklara de två nästan diametralt olika ecklesiologierna som utformades under denna period. Nicholas Healey har slagit fast att det inte är tillräckligt att bara förstå en kyrkas ecklesiologi genom att studera deras tolkning av bibeln och deras trosläror. Det är lika viktigt att studera ecklesiologin som faktiskt praktiseras. Healey talar här om idealistisk (*blueprint*) och konkret ecklesiologi.⁵⁴ I Pingströrelsens fall kom det att bli en ganska stor

---

⁵¹ *Evangelii Härold*, 20 januari 1916, s. 9. Ursprunget till Durhams negativa tankar om samfundsorganisationerna kom troligen från hans kontakter med *The Evangelical Free Church of America* (de "fria") eller utbrytargruppen *The Scandinavian Mission Society USA* (de "fri-fria"). Se Alvarsson 2019, s. 18.

⁵² Davidsson 2015, s. 88–89.

⁵³ Gäreskog estimerar att rörelsen hade ca. 26 000 medlemmar och 400 församlingar vid utgången av 1929. Gäreskog & Gäreskog 2005, s. 24.

⁵⁴ Healy 2000, s. 25–51.

skillnad mellan den idealistiska och den konkreta ecklesiologin. Lewi Pethrus bok *De kristnas enhet*, och några andra publikationer från denna tid, kan ses som en sammanfattning av Pingströrelsens radikala kongregationalism eller dess idealistiska ecklesiologi: (1) Kyrkan var en sammanslutning av troende och trosdöpta individer. (2) Alla troende tillhörde den universella kyrkan (Kristi kropp), vilken var en bild på den osynliga kyrkan genom alla tider. (3) Bibeln var det enda rättesnöret för tro och lära och "mönsterbilden" för all verksamhet. (4) Ingen auktoritet (samfundsorganisation) skulle existera över eller mellan de lokala församlingarna. (5) Enheten mellan kristna var andlig, inte organisatorisk. (6) Gud hade givit andedopet och de andliga gåvorna och tjänsterna för uppbyggelse av Kristi kropp, inte för utövande av makt över lokala församlingar. (7) Auktoriteten i den lokala församlingen låg hos medlemmarna, men styrdes av äldstekåren där föreståndaren ingick.⁵⁵

Det är viktigt att poängtera här att Pingströrelsen antog den svenska föreningsmodellen med församlingsmöten, demokratiska val, matrikelföring av medlemmar och så vidare,⁵⁶ men Pethrus argumenterade för att ecklesiologin inte kunde begränsas till ett generellt styrelsesätt, utan innehöll en kombination av tre modeller: den monarkiska, den aristokratiska och den demokratiska. Jesus, som huvudet för församlingen, representerade det monarkiska, äldste och ledare företrädde det aristokratiska, och varje individs inflytande och plats i församlingen utgjorde exempel på den demokratiska modellen.⁵⁷ Att detta var en idealistisk bild av verkligheten är ganska klart. Gäreskog beskriver att det var generellt lite motstånd mot styrelsens förslag på församlingsmötena eftersom styrelsemedlemmarna ansågs besitta ett karismatiskt ämbete och att kvinnorna skulle tåga i församlingen (1 Kor. 14:34).⁵⁸ Joel Halldorf ser denna idealistiska ecklesiologi inte bara som ett uppror mot kyrkornas samfundsorganisationer, men också en reflektion av dåtidens "romantiska tidsanda".⁵⁹ Ideal som "kärlek, enhet, gemenskap och naturens skönhet" dominerar och sätts i motsättning till "yttre" företeelser, som kallt förnuft, stel byråkrati eller gamla

---

⁵⁵ För en ingående diskussion om Pingströrelsens syn på de andliga tjänsterna och dess historiska förståelse av diakoner, äldste, äldsteråd och styrelse, se Björk 2007a, s. 259–265.

⁵⁶ Björk beskriver denna realitet som en blandning av ett teokratiskt och demokratiskt styrelsesätt. Se Björk 2007a, s. 263.

⁵⁷ Pethrus 1931, s. 121.

⁵⁸ Gäreskog & Gäreskog 2005, s. 25.

⁵⁹ Halldorf 2017, s. 38.

traditioner".⁶⁰ Pingströrelsens radikala kongregationalism formades alltså i samspelet mellan konservativ bibeltolkning, pentekostal andlighet med rötter i evangelisk kristendom och dåtidens intellektuella uppror mot modernitetens formalisering av mänskliga relationer.⁶¹

Parallellt med denna idealistiska ecklesiologi utvecklades en konkret "episkopal" ecklesiologi med Lewi Pethrus och Filadelfiaförsamlingen i Stockholm i spetsen.⁶² Utvecklingen har en historisk förklaring, men speglar också Lewi Pethrus personliga ambitioner. Efter 1919 splittrades pingstväckelsen i flera grenar, som till exempel Örebromissionen inom Baptistsamfundet och de "pingstbetonade" inom Missionsförbundet. Pingstvännen inom Metodistkyrkan och medlemmar av Sprängbataljonen inom Frälsningsarmén bröt sig också ut och anslöt sig till Pingströrelsen.⁶³ Alvarsson förklarar hur Baptistsamfundets behandling av Filadelfiaförsamlingen 1913 skapade sympati hos många "förföljda" pingstvännen runt om i landet och därför ansågs den allt mera som en "moderförsamling".⁶⁴ Vidare visar han att Pethrus och Filadelfiaförsamlingens många gemensamma företag som etablerades under de första årtiondena bevarade och enade "en spretig" pingströrelse.⁶⁵ På 1950-talet hade Filadelfiaförsamlingen utvecklats till Pingströrelsens "sambandscentral" med upp till hundra anställda som betjänade hela rörelsens behov.⁶⁶ Alla dessa projekt, som emanerade ifrån och i hög grad administrerades av Pethrus och Filadelfiaförsamlingen, underbyggde den informella episkopala maktstrukturen. Pethrus styrkte också sina personliga aktier genom flitigt brev- och artikelskrivande, frekventa församlingsbesök, framföranden på rörelsens konferenser, nätverksbyggande med ledare för den internationella Pingströrelsen, och framträdande i rollen som rörelsens främsta apologet under perioder av förföljelse.⁶⁷ Joel Halldorf beskriver denna utveckling som en period där Pethrus informella makt etablerade honom som "biskop Lewi

---

⁶⁰ Halldorf 2017, s. 39.

⁶¹ Halldorf 2017, s. 46–47.

⁶² Josefsson 2012, s. 33–34.

⁶³ Alvarsson 2015, s. 120.

⁶⁴ Alvarsson 2015, s. 124–125.

⁶⁵ Alvarsson nämner här alltifrån Bibel- och folkhögskolor, tidskrifter som *Evangelii Härold*, *Den Kristne*, och *Julens härold*, musik- och skivbolag som *Hemmets härold* och *Sångens härold*, radiostationen IBRA till "pingstbanken" *Allmänna Spar-och Kreditkassan*. Alvarsson 2015, s. 127–132.

⁶⁶ Alvarsson 2015, s. 133.

⁶⁷ Sahlberg 1977, s. 57–58; Lindberg 1985, s. 174–175; Alvarsson 2015, s. 128–129.

Pethrus".⁶⁸ I en artikel i *Evangelii Härold* 1920 förnekade Pethrus att han var ledaren för den svenska pingströrelsen, men Halldorf har visat att det enda han faktiskt förnekade var att "ingen organisation eller pastorsförening hade utsett, insatt eller ännu mindre ordinerat Pethrus till ledare".⁶⁹ Att Gud hade utkorat honom som den informella ledaren av Pingströrelsen var däremot något han "ödmjukt" accepterade. Problemet var alltså inte att Pethrus fungerade som rörelsens biskop, utan att han skulle var insatt till det genom organiserade mekanismer.⁷⁰ Det visade sig snart att denna konkreta "episkopala" ecklesiologi skulle kollidera med den idealistiska, samt att den idealistiska ecklesiologin inte var så starkt bibelförankrad att den inte kunde tänjas på när praktiska problem krävde det.

Svenska Fria Missionen - Pingströrelsens ideella och konkreta ecklesiologi i konflikt

Kölingaredsdeklarationen 1919 hade slagit fast att det var fullt möjligt att bedriva mission utan missionsorganisationer. I Nya testamentet hittade pingstvännerna inga spår av missionsorganisationer, utan bara att missionärer sändes ut av lokala församlingar.⁷¹ Verkligheten i Sverige och på missionsfälten satte snart denna förståelse på prov. Många mindre församlingar klarade inte av att organisera eller finansiera sina egna missionärer och fick finna sig i att stödja andra församlingars missionärer. Inte ens Filadelfia i Stockholm klarade utmaningen utan kallade i september 1923 Anders Petter Franklin (1877–1939) till att koordinera församlingens missionsarbete.⁷² A.P. Franklin var den perfekta mannen för jobbet som tidigare ansvarig för den Svenska Alliansmissionens yttre mission. I januari 1924 bildade Filadelfia missionskommittén *den Svenska Fria Missionen* (SFM) med A.P. Franklin som ledare. SFM fick i uppdrag att koordinera Filadelfias missionsarbete och fungera som en resurs för andra pingstförsamlingar. Även om SFM låg under Filadelfiaförsamlingen och inte bestred rörelsens uttalade ecklesiologi, så fick Filadelfia rollen som rörelsens inofficiella "samfundsexpedition".

---

⁶⁸ Halldorf 2017, s. 59–75.

⁶⁹ Halldorf 2017, s. 44.

⁷⁰ Halldorf 2017, s. 53–58.

⁷¹ Nyberg Oskarsson 2007, s. 68.

⁷² Gäreskog & Gäreskog 2005, s. 28.

Den svenska pingströrelsen klarade av att bedriva "fri" yttre mission i Sydamerika, Asien och Europa, men situationen skulle snart visa sig betydligt mer komplicerad i Afrika. I Kongo till exempel krävde kolonialmakten intyg från en missionsorganisation för att missionärer skulle få bedriva mission i landet. Afrikamissionärerna uttalade därför krav om att det skulle etableras en missionsstyrelse för den svenska pingstmissionen. Att SFM skulle fylla den rollen var inte troligt eftersom det skulle innebära att Filadelfia blev ägare av rörelsens gemensamma egendomar.⁷³ Situationen löstes genom att SFM etablerades som en fristående missionskommitté med enbart en betjänande roll. Pastorerna A.P. Franklin, Rikard Fris och Ivar Claesson invaldes som medlemmar i kommittén.⁷⁴ SFM fick snart en mycket mera central roll än den ursprungliga tanken. Missionärer antogs och utvaldes i samråd med kommittén, kommittén fick utsändarsvar för missionärerna gentemot myndigheterna och kommittén anordnade och styrde det gemensamma missionsarbetet.⁷⁵ Det tog inte lång tid innan dess roll ifrågasattes, men Pethrus försvarade kommitténs arbete i perioden 1925 till 1928, även när han visste att SFM hade blivit en juridisk person 1925 och utövade inflytande över de lokala församlingarna.⁷⁶ 1929 ändrades däremot tonläget markant. Situationen som uppstod 1929 är komplex, men kan sammanfattas på följande sätt.

Pingströrelsen hade en missionskola i Högsby som tillhörde den lokala församlingen på platsen och drevs av en av medlemmarna i SFM, Rikard Fris. 1925 blev det bestämt att SFM skulle överta ansvaret för skolan. Fris önskade samtidigt att skolan skulle förläggas till Stockholm för att få en mera central plats och en tätare koppling till ledarna i rörelsen, och särskilt Lewi Pethrus.⁷⁷ Våren 1928 tog Rikard Fris upp frågan igen om skolans lokalisering. Taborförsamlingen, en mindre pingstförsamling på Söder i Stockholm, föreslog att SFM skulle köpa församlingens fastighet och inkvartera missionskolan där. Pethrus var reserverad i frågan, men köpet genomfördes som en tillfällig lösning i juni 1928 och skolan bytte namn till Fria bibelinstitutet. Även om relativ fred rådde under skolans första år ledde en händelse till en infekterad konflikt med långvariga konsekvenser. I maj 1929 slog Tabor- och Smyrnoförsamlingarna sig samman och bildade Södermalms fria församling, och kallade Ivar Claesson, den tredje med-

---

⁷³ Nyberg Oskarsson 2007, s. 69.

⁷⁴ Nyberg Oskarsson 2007, s. 71.

⁷⁵ Nyberg Oskarsson 2007, s. 71.

⁷⁶ Nyberg Oskarsson 2007, s. 71–74.

⁷⁷ Lindberg 1991, s. 78.

lemmen av SFM, som medföreståndare för den nyetablerade församlingen. Lewi Pethrus, som var mitt uppe i det storslagna lokalbygget på Rörstrandsgatan, upplevde att SFM, bibelinstitutet och Södermalmsförsamlingen försökte att skapa ett rivaliserande "maktcentrum" på Söder i Stockholm, vilket hotade hans egen och Filadelfiaförsamlingens särställning i rörelsen. När Södermalmsförsamlingen kallade Pethrus mångåriga medarbetare, Alfred Gustafsson (1888–1960), som ny föreståndare för församlingen förstärktes intrycket ytterligare.⁷⁸ Lewi Pethrus och andra ledare i Filadelfia agerade omedelbart. I juni 1929 annonserade Pethrus att han skulle sluta undervisa vid bibelinstitutet. Kort därefter kom han ut med boken *Predikanten och hans utbildning* (1929) där han tog avstånd från predikantskolor. På Kölingaredskonferensen samma sommar ställde Pethrus kända medpastor, Sven Lidman (1882–1960),⁷⁹ frågan om Pingströrelsens yttre mission fortfarande följde den bibliska mönsterbilden. Konferensens konklusion var inte överraskande negativ. Diskussionen fortsatte på en missionskonferens i Filadelfia under månadskiftet juli/augusti, vilket ledde till att SFM lades ner och SFM:s tidigare ansvarsområden på nytt övertogs av Filadelfia.⁸⁰ Sedan anklagade Oscar Haglund A.P. Franklin för plagiat. Efter påtryckningar från Pethrus, framtogs han rollen som äldste i Filadelfia och uteslöts i oktober samma år. Genom nedläggningen av SFM, uteslutningen av A.P. Franklin och Pethrus motstånd mot Bibelinstitutets roll som rörelsens mission- och predikantskola, raserades två av pelarna i maktcentrumet på Söder. Sedan den sista pelaren, Södermalmsförsamlingen, inte kunde uteslutas formellt, isolerades församlingen i stället från all samfundsgemenskap. De fick inte längre annonsera i *Evangelii Härold* och både ledare och församlingar tog officiellt avstånd från Södermalmsförsamlingen till förmån för Pethrus och Filadelfiaförsamlingen.⁸¹ Efter A.P. Franklins uteslutning och Södermalmsförsamlingens isolering var uppslutningen runt Pethrus och Filadelfiaförsamlingen total.

---

⁷⁸ Nyberg Oskarsson 2007, s. 81.

⁷⁹ Sven Lidman anslöt till Pingströrelsen 1921 och fick fort en ledande roll vid sidan av Pethrus. Lidman var redan en av Sveriges mest kända författare vid denna tidpunkt. 1922 övertog han rollen som chefredaktör för *Evangelii härold*, vilken han bibehöll tills han blev uppsagd 1948. Lidmans skrifter och predikningar hade stort inflytande på 1920-, 1930- och 1940-talet. Hans stöd gjorde att Pethrus enklare fick igenom sina förslag, särskilt under 1920- och 1930-talet. Pethrus kursändring mot ett större samhällsengagemang på 1940-talet (och en del andra faktorer) skapade bitterhet och osämja mellan de två, och resulterade i en allvarlig strid 1948, den s.k. "Lidman-striden". Se Stävare 2007a, s. 160–172.

⁸⁰ SFM lades officiellt ned i Sverige, men fortsatte att ha betydelse på missionsfälten. I Kongo fortsatte den svenska pingstmissionen under namnet *Mission Libre Suédoise*.

⁸¹ Nyberg Oskarsson 2007, s. 81.

Konflikten 1929 visar tydligt att Pethrus var villig att tänja på den samfundsfria församlingssynen så länge hans egen särställning, eller hans och Filadelfiaförsamlingens åtaganden inte äventyrades. Franklinstriden hade därför lika mycket att göra med makten i Pingströrelsen, dvs. Pingströrelsens inofficiella episkopala struktur, som det praktiska utförandet av den fria församlingssynen. Utfallet av konflikten ledde inte bara till en bekräftelse av Pethrus och Filadelfiaförsamlingens dominans, utan nästa steg i utvecklingen av den svenska pingströrelsens ecklesiologi, nämligen doktrinen om "en församling i varje stad".

"En församling i varje stad" – den fria församlingssynen utvidgas

Det fanns olika syn på församlingsplantering i den tidiga svenska frikyrkorörelsen. Evangeliska fosterlandsstiftelsen (EFS) följde den pietistiska modellen där medlemmar hade kvar sitt medlemskap i Svenska kyrkan, men möttes i konventiklar i hemmen eller i mindre bönhus. Dessa var inte officiella församlingar, men när konventiklarna fick fastare former, till exempel när nattvardsfirande introducerades, blev skillnaden mellan församling och konventikel diffus.⁸² Steget var därför inte långt för inofficiella "konventiklar" att ansöka om församlingsmedlemskap i nya samfund, som till exempel i Svenska Missionsförbundet. Det Svenska Baptistsamfundet förespråkade en modell där bildandet av nya församlingar ansågs som "ett 'fyrbåk' i mörkret."⁸³ Desto flera församlingar, desto större möjlighet för evangeliet att skina klart. Baptistsamfundet hade därför inget problem med att etablera flera församlingar i varje stad. Att Filadelfia bildades som Stockholms *sjunde* baptistförsamling är ett gott exempel på denna tankegång. Till skillnad från Baptistsamfundet önskade Helgelseförbundet att förbli en överkonfessionell rörelse. Helgelseförbundet motarbetade först alla försök till samfunds- och församlingsbildande, vilket de ansåg vara kyrkosplittrande. Troende skulle behålla sitt medlemskap i sina ursprungliga församlingar.⁸⁴

---

⁸² Halldorf 2015, s. 39.

⁸³ Halldorf 2015, s. 39–40.

⁸⁴ Halldorf 2015, s. 40.

Som vi tidigare sett startade Pingströrelsen som en överkonfessionell rörelse på samma linje som Helgelseförbundet. Vidare såg vi att utvecklingen mellan 1913 och 1919 ändrade Pingströrelsens inriktning från att vara en överkonfessionell rörelse till att bli en församlingsrörelse. Halldorf har visat att det inte fanns något motsatsförhållande mellan att "ordna"⁸⁵ nya församlingar och den kristna enheten före Franklinstriden 1929. I Stockholm bildades, den tidigare nämnda Taborförsamlingen i oktober 1919, och i Göteborg startades "Salem 1914, Gilead 1919 och Smyrna 1922."⁸⁶ Den baptistiska tankegången om fördelen med flera församlingar i varje stad var alltså också rådande i den tidiga Pingströrelsen, men ändrades 1934 då Pethrus lanserade begreppet "en församling i varje stad".

Bakgrunden till helomvändningen måste ses i ljuset av Franklinstriden och "maktcentrumet" på Söder, och att Filadelfiaförsamlingen hade ansvar för flera av rörelsens gemensamma åtaganden, samt att de just hade avslutat den resurskrävande byggnationen av den nya Filadelfiakyrkan, mitt under den ekonomiska depressionen. En annan viktig *positiv* faktor var den starka numeriska växten Pingströrelsen upplevde på 1930-talet. Rörelsen växte från 19 646 medlemmar 1927 till 60 998 1937.⁸⁷ Det fanns alltså starka pragmatiska grunder för den ecklesiologiska utvecklingen. Startskottet för förändringen började med en artikel i *Svenska Morgonbladet* i januari 1934, skriven av Baptistsamfundets missionsföreståndare Hjalmar Danielsson. I artikeln kritiserade Danielsson "jätteförsamlingar" som han definierade som församlingar med över 2 000 medlemmar. Han ansåg att det var alltför krävande att ha översikt över så många medlemmar, och att det var en lika dålig idé att "bilda smågrupper, som icke orkar med något".⁸⁸ Pethrus tolkade Danielssons artikel som ett direkt angrepp mot Pingströrelsen eftersom det bara var Pingströrelsen inom frikyrkorörelsen som hade församlingar över 2 000 medlemmar. Hans motargument fokuserade på att det fanns varken pragmatiska eller bibliska grunder för att dela upp en "jätteförsamling". En jätteförsamling, uppdelad i välfungerande smågrupper, kunde ha lika god uppföljning av sina medlemmar som en liten församling, krävde mindre resurser och hade större attrakt-

---

85

Församlingar "bildades" inte, utan "ordnades" i den tidiga Pingströrelsen. Semantiken hade syftet att kommunicera att det var Gud som byggde sin församling och att församlingen ordnades enligt den bibliska mönsterbilden. Se Halldorf 2015, s. 43–44.

⁸⁶ Halldorf 2015, s. 44; Alvarsson 2007, s. 30.

⁸⁷ Davidsson 2015, s. 114.

⁸⁸ *Evangelii Härold*, 15 februari 1934, s. 110.

ionskraft på utomstående. Bibeln talade enligt Pethrus bara om *en* församling i varje stad (1 Kor. 1:2; Fil. 1:3; Kol. 1:2, 1 Tess. 1:3, Tit. 1:5) och hade som regel över 3 000 medlemmar (Apg. 2:41).⁸⁹ I stället för många mindre församlingar på en plats var den "bibliska" modellen en stor moderförsamling med många utposter. Utposterna fungerade som bönhus i den lutherska kyrkan – en plats för församlingsmedlemmar utanför storstaden att enkelt mötas för bibelläsning, bön och evangelisering. Utposterna upprätthöll därmed enheten i församlingen och fungerade som dess förlängda arm på platser med små chanser till eget församlingsbildande.⁹⁰ Ett vidare argument, som Pethrus kom tillbaka till i senare texter, handlade om att modellen också motarbetade splittringar och konkurrensförhållanden mellan liknande församlingar.⁹¹ En stor församling hade också bättre förutsättningar att genomföra resurskrävande projekt.⁹²

Även om doktrinen förbisågs vid enskilda tillfällen, som till exempel när Pethrus hävdade att en storstad som Stockholm kunde ha två församlingar, en på norr och en på söder, utan att det bröt med förståelsen om "en församling i varje stad",⁹³ så etablerades läran fort i rörelsen. Den bidrog också till en ny förståelse av organisatorisk enhet på församlingsnivå,⁹⁴ och utvecklingen av en "episkopal" struktur med stora och starka församlingar i städerna som utövade makt över de mindre församlingarna på landsbygden.⁹⁵ Halldorf argumenterar för att en episkopal struktur kan skönjas redan 1952, då församlingarna "i Stockholm, Malmö, Karlskrona, Jönköping, Göteborg, Norrköping, Örebro, Gävle, Örnköldsvik, Östersund, [och] Boden" fick myndighet att avgöra vilka pingstförsamlingar som skulle få vigselrätt i Pingströrelsens vigselnämnd.⁹⁶ Dessa försam-

---

⁸⁹ Davidsson 2015, s. 125.

⁹⁰ Davidsson 2015, s. 126; Halldorf 2015, s. 45.

⁹¹ Davidsson 2015, s. 125–126.

⁹² Halldorf 2015, s. 50–51.

⁹³ Halldorf 2015, s. 49.

⁹⁴ Ett exempel är Östermalms Fria Församling som bröt sig ur Stockholms 5 baptistförsamling 1936. Församlingen slog sig samman med Filadelfiaförsamlingen 1941 i ljuset av den nya församlingsmodellen, men bröt sig ur igen 1944. Östermalms Fria Församling (senare omdöpt till Citykyrkan) fortsatte att ha ett spant förhållande till Filadelfia under många år.

⁹⁵ Davidsson 2015, s. 102–103.

⁹⁶ Halldorf 2015, s. 52. Det är värt att nämna att flera av dessa platser fungerade som "regionscentra" redan på 1920-talet, med både församlingsbibelskolor och konferensverksamhet. Se Wahlström 2007a, s. 308–309.

lingar fick alltså rätten att inför myndigheterna definiera vilka församlingar som kunde anses som pingstförsamlingar.⁹⁷ Den informella strukturen innebar att "ärkebiskopsstolen" tillhörde Filadelfia i Stockholm och "biskopssätena" de större församlingarna i regionerna.⁹⁸ Det var inte för rän i mitten på 1990-talet som denna struktur utmanades på allvar. Peter Wagner och *church growth*-rörelsen hade då fått genomslag för teorin att nya församlingar var nyckeln till kyrkotillväxt. Halldorf beskriver hur Thomas Ardenfors och Sven Almkvist var inspirerade av *church growth*-rörelsen och bildande *Karisma Center* 1996.⁹⁹ Även om församlingen bildades som en pingstförsamling fick initiativet massiv kritik som ett brott mot den accepterade ecklesiologin. Den påföljande debatten visade däremot på den osäkerhet som existerade runt den informella maktstrukturen efter Pethrus bortgång och behovet för en formell samfundsstruktur.¹⁰⁰

Pingströrelsen och ekumeniken

Den internationella ekumeniska rörelsen var på stark frammarsch på 1920- och 1930-talen, vilket också avspeglades i Sverige då den Svenska Ekumeniska nämnden bildades 1932.¹⁰¹ Pingströrelsen följde inte alls med i denna utveckling. I Pingströrelsen fanns i stället en djup rädsla för ekumeniska initiativ. Ekumenik ansågs som en språngbräda för obiblisk organisatorisk enhet och ett hot mot den pentekostala andligheten. Pethrus predikan, *Ekumeniska mötet i Bibelns ljus*, där han reflekterade över det *Stora ekumeniska mötet* som ärkebiskop Nathan Söderblom hade inbjudit till 1925, osade till exempel av fobier om en världsvid kyrka under den Katolska kyrkans auktoritet, ekumenik som en språngbräda för antikrist och ekumenik som ett tydligt raserande av skiljelinjen mellan de ogudaktiga och de gudfruktiga.¹⁰²

Samma antiekumeniska attityd återspeglas på 1930-talets början, men då med en annan bakgrundskontext. Nils-Eije Stävare beskriver hur liberalteologiens acceptans inom Svenska Missionsförbundet föranledde en massutvandring av pingstbetonade personer och församlingar under åren

---

⁹⁷ Wahlström 2007a, s. 311.

⁹⁸ Halldorf 2015, s. 52.

⁹⁹ Halldorf 2015, s. 53.

¹⁰⁰ Halldorf 2015, s. 53–55.

¹⁰¹ Stävare 2007b, s. 119.

¹⁰² Davidsson 2015, s. 117.

1930–1936.¹⁰³ Frågan var nu vart alla dessa individer och församlingar skulle ta vägen. Problemet komplicerades av Franklinstriden, vilket fick Pingströrelsen att ta avstånd från andra kristna, och också från dem som kallade sig "pingstväänner" men som inte var "ett" med rörelsen.¹⁰⁴ På Kölingaredskonferensen 1932 låg tonvikten på att värja sig mot "världsandan", men på den efterföljande konferensen 1933 ändrades tonläget. Pethrus predikade nu om risken för en alltför stor isolering, vilket var ett tydligt öppnande för de pingstbetonade. Det var också ett sätt att undvika att de anslöt sig till "rivaliserande" pingstgrupper som Södermalms fria församling eller Örebromissionen.¹⁰⁵ Under de nästkommande årens konferenser diskuterades teman som skulle underlätta för de pingstbetonades inkludering.¹⁰⁶

Det är viktigt att påpeka här att Pingströrelsens nyfunna öppenhet enbart gällde dem som accepterade rörelsens teologiska ståndpunkter. Det var alltså inte tal om en öppenhet mot andra frikyrkor eller statskyrkan. Detta är särskilt tydligt i ljuset av Pethrus försök att "annektera" Örebromissionen [ÖM] sommaren 1937.¹⁰⁷ Efter ÖMs frigörelse från Baptistsamfundet 1937 skyntade Pethrus en möjlighet att införliva ÖM i Pingströrelsen. Han reste därför på eget bevåg till Örebro för att sondera chanserna för en sammanslagning. Pethrus agerande är inte bara ett bevis på att enhetstanken 1937 enbart gällde dem som var eniga med Pingströrelsens teologi och spiritualitet, men också ett bevis på Pethrus informella roll som "ärkebiskop" i rörelsen, eftersom han agerade utan något mandat från de fria församlingarna. Till Pethrus förtret avlog ÖMs generalsekreterare, John Magnusson, Pethrus invit och ÖM utvecklades i stället till ett eget frikyrkosamfund.¹⁰⁸

---

¹⁰³ Stävare 2007b, s. 121–124.

¹⁰⁴ Davidsson 2015, s. 99.

¹⁰⁵ Stävare 2007b, s. 120–121.

¹⁰⁶ Stävare 2007b, s. 121.

¹⁰⁷ Sven Lidman använde det tyska ordet "anschluss" i boken *Resan till domen* (1949) för att belysa Pethrus agerande. Termen kommer från Adolf Hitlers annektering av Österrike 1938. ÖM var en pingstbetonad och fristående missionsorganisation som startades av John Ongman. Organisationen låg under Filadelfiakyrkan i Örebro som var anknuten till Baptistsamfundet. Organisationen växte fort och startade både en missionsskola (Örebro missionsskola) och en egen veckotidning (Missionsbaneret). Redan från starten skapade ÖMs frihet spänning inom Baptistsamfundet, och spänningen ökade successivt efter Ongmans död 1931. Bristningsgränsen nåddes 1937 efter att Baptistsamfundet hade insisterat på att formella band skulle etableras mellan dem och missionsorganisationen. Lindberg 1985, s. 118–130.

¹⁰⁸ Davidsson 2015, s. 104–106.

Efter Pethrus misslyckade övertagande av ÖM upphörde Pingströrelsens "ekumeniska initiativ" till mitten av 1940-talet. Något överraskande tog Pethrus initiativ till två ekumeniska konferenser 1944 och 1946. Konferenserna hade föregåtts av ett närmande mellan de baptistiska frikyrkorörelserna och Pingströrelsen. Pethrus var som vanligt ledande i processen. Å den ena sidan hade hans nyupptäckta doktrin om "en församling i varje stad", och hans pragmatiska önskan att få in Östermalmsförsamlingen under Filadelfias paraply,¹⁰⁹ utvidgat hans syn på den andliga enheten till att inkludera organisatorisk enhet på församlingsnivå. Å den andra sidan föranledde en debatt med N.J. Nordström i Baptistsamfundet att han argumenterade för att Pingströrelsen och Baptistsamfundet hade väldigt mycket gemensamt och inte var två olika "anderiktningar".¹¹⁰ Nu var det inte längre andedopet eller den fria församlingssynen som förfäktades, utan Jesu försoningsgärning på korset som var den grundläggande enhetsprincipen.¹¹¹ Den ekumeniska förståelse som Pethrus presenterade under åren 1939–1941 kom att ligga till grund för Filadelfias initiativ till en enhetskonferens mellan de fem svenska döparrörelserna i december 1944. Anledningen till att inbjudan endast skickades till Baptistsamfundet, Fribaptisterna, Helgelseförbundet och Örebromissionen var att den gemensamma dopsynen ansågs som en tillräckligt bred plattform för meningsfullt samarbete, och att de fem frikyrkorörelserna var tillräckligt nära besläktade för att tillhöra samma "anderiktning". Pethrus avskrev däremot alla farhågor att konferensen hade som avsikt att förena de fem rörelserna i en gemensam organisation. Konferensen fokuserade i stället på olika typer av samriskföretag. Även om konferensen inte mynnade ut i några konkreta resultat, så uppmuntrade konferensen till lokalt ekumeniskt arbete på församlingsnivå över hela landet. Oenighet i samfundsfrågan innebar därmed inte längre ett hinder för lokalt samarbete.¹¹²

Enhetskonferensen lyckades reducera spänningen mellan Pingströrelsen och de andra döparrörelserna, men konflikten med ÖM var inte helt undangjord. Pethrus tog därför initiativ till en samförstånds-konferens med ÖM 1946. Igen avslogs tanken om en sammanslagning och ingen enighet uppnåddes på vilket sätt missionen skulle organiseras. Däremot öppnade Pethrus upp för alliansverksamhet som ett första steg till vidare

---

¹⁰⁹ Se fotnot 71 ovan.

¹¹⁰ Davidsson 2015, s. 136–137.

¹¹¹ Davidsson 2015, s. 137–138.

¹¹² Davidsson 2015, s. 140–141.

enhet, vilket han hade helt avvisat 1937. Resultat av konferensen föranledde, precis som vid den första konferensen, alliansmöten på lokalnivå, men det mest värdefulla resultatet var möjlighet för bägge parter att be om förlåtelse för de feltramp som hade gjorts under åren 1937–38.¹¹³ De ekumeniska framstegen med frikyrkosamfunden på 1940-talet förstördes snart av den uppblående konflikten med Sven Lidman (1882–1960),¹¹⁴ och redan på 1950-talets början var Pingströrelsen tillbaka i samma isolerade skyttegravsposition som på 1930-talet. De andra frikyrkosamfunden tog nämligen Lidmans parti i konflikten, vilket bidrog till att Pingströrelsen isolerade sig på nytt. Pethrus förhållande till ekumeniskt arbete var i stort sett färdigutvecklad när han avgick som pastor för Filadelfiaförsamlingen 1958. Den andliga enheten, baserad på Efeserbrevet 4:3, var grundpelaren för ekumeniskt arbete; organisatorisk enhet var endast möjlig på församlingsnivå; läromässiga enhetsförsök var dömda att misslyckas; men samarbete runt politiska, religiösa och sociala välfärdsprojekt kunde ge önskat resultat.¹¹⁵ Denna ekumeniska förståelse användes, till exempel, fullt ut för att förklara Pingströrelsens avståndstagande mot frikyrkornas försök att etablera *Sveriges Frikyrkoförbund*, en gemensam organisation för alla svenska frikyrkor på 1950-talet.¹¹⁶

Åren efter Pethrus avgång som pastor för Filadelfiaförsamlingen 1958 fram till hans död 1974, såg en andlig rörelse uppkomma som utmanade Pingströrelsens ekumeniska förståelse. Pentekostal spiritualitet, med fokus på andedop, tungomålstalande, helande och profetiska tilltal, var fram till mitten på 1950-talet begränsad till pingstförsamlingar och fristående församlingar, men genom kända helandeevangelister som Oral Roberts, William Branham och T.L. Osborn fick spiritualiteten också fotfäste inom de historiska samfunden på 1960-talet. Till skillnad från tidigare pingstvänner valde dessa ”karismatiska” kristna att inte lämna, utan stanna och reformera sina samfund. Den svenska pingströrelsen hade genom hela sin historia lagt tonvikt på den andliga enheten, men samtidigt var bibelsynen, teologin och organisationsformen central. Carl-Erik Sahlberg har visat att skepticismen var stor mot den ekumeniska rörelsen, och särskilt mot Kyrkornas världsråd, som grundades 1948, där många av de historiska

---

¹¹³ Struble 1982, s. 177–178.

¹¹⁴ Konflikten med Lidman handlade i hög grad om den politisering och institutionalisering som Pethrus utsatte rörelsen för på 1940-talet.

¹¹⁵ Davidsson 2015, s. 171.

¹¹⁶ Bergsten 1995, s. 137–167; Davidsson 2015, s. 171–176.

samfunden ingick.¹¹⁷ Argumenten mot Kyrkornas världsråd var i stort sett de samma som Pethrus hade använt mot det Stora ekumeniska mötet 1925.¹¹⁸ När den Karismatiska rörelsen kom, och särskilt när den fick inträde i den Katolska kyrkan 1967, utmanade den Pingströrelsens ekumeniska grundsyn. Särskilt problematiskt för pingstvännen var tanken att andedöpta personer kunde tillhöra den Katolska kyrkan med sin "Mariadyrkan" och ogudaktiga hierarki. Pethrus var fortfarande enig i att den Katolska kyrkan och Kyrkornas världsråd lade för stor vikt på organisation, men han ansåg inte längre att ekumeniskt arbete öppnade dörren för antikrist eller etableringen av en världskyrka. I stället främjade han tanken från pingstväckelsens första år att den sanna andliga enheten var överkonfessionell och att det fanns sanna kristna inom alla samfund, också inom den Katolska kyrkan. Att den pentekostala spiritualiteten hade kommit till de historiska samfunden bekräftade syftet med pingstväckelsen, vilket var att förnya hela den universella församlingen.¹¹⁹ I ljuset av denna förståelse är det inte konstigt att han stod bakom initiativ som *G-72* och *Karisma-72* konferenserna i Göteborg och Stockholm, och den första internationella dialogen mellan pingstvännen och katoliker samma år.¹²⁰ Många pingstvännen delade däremot inte Pethrus öppenhet för den Karismatiska rörelsen och såg den som en kompromiss med Lutherska grundprinciper som *Sola Scriptura*, *Sola Gracia* och *Sola Fide*.¹²¹ Den ambivalenta hållningen, särskilt mot organiserad ekumenik, fortsatte under de följande decennierna,¹²² men den Karismatiska rörelsen lyckades i stor grad riva ner Pingströrelsens isolering och öppnade dörren för andlig gemenskap och samarbete med de övriga samfunden.¹²³

Samhällsreformation, institutionsbyggande och relationen till statskyrkan

Sverige genomgick en radikal sociopolitisk förändring från slutet av 1800-talet till mitten av 1930-talet. En kraftig industrialisering, urbanisering och

---

¹¹⁷ Lundgren 2007, s. 235.

¹¹⁸ Sahlberg 1977, s. 190–193; Erixon 2007b, s. 397.

¹¹⁹ Davidsson 2015, s. 182.

¹²⁰ Davidsson 2015, s. 165.

¹²¹ Davidsson 2015, s. 184–185.

¹²² Björk 2007b, s. 304–305.

¹²³ Erixon 2007b, s. 398–402.

utvandring till Amerika förändrade Sverige från ett bondesamhälle till ett industrisamhälle. I kölvattnet av dessa stora samhällsförändringar följde en genomgripande sekulariseringsvåg. Kristendomen särställning urholkades genom att kristna samhällsfunktioner övertogs av staten, den obligatoriska katekesundervisningen i skolan togs bort och den växande nöjesindustrin utmanade kristna normer och sedvänjor.¹²⁴ Fram till 1940-talet fokuserade Pingströrelsen på att vara en andlig förnyelserörelse, vilket inte betydde att rörelsen var "a-politisk", men att krafterna lades på den andliga verksamheten. Från och med 1940-talet skedde en förändring. Petrus började nu göra sitt yttersta för att bromsa "avkristningen" av det svenska samhället. Böcker och artiklar skrevs; en ny tidskrift, *Den kristne*, startades och Rörstrands folkhögskola grundades – allt för att främja väckelsekristendom och ge ett kristet alternativ till, eller varna för, sekulariseringens faror.¹²⁵ Det tveklöst största projektet för att bromsa avkristningen i Sverige var starten av dagstidningen *Dagen* 1945. I begynnelsen ägdes och drevs dagstidningen av Filadelfiaförsamlingen, men tidningens ekonomiska problem gjorde att driften övertogs av affärsmannen, K.G. Ottosson.¹²⁶ Nils-Eije Stävare beskriver i denna forskningsrapport hur detta beslut blev starten på en lång rad av företag och institutioner som inte drevs "i och genom" församlingen. Med hjälp av Bertil Carlsson nämner Stävare alltifrån affärsdrivande företag, skolor, social verksamhet, mission och U-landshjälp till serviceorgan.¹²⁷ Dessa avsteg från den etablerade synen på församlingen kom att starkt bidra till formeringen av en ny samfundsstruktur på 1990-talet.

Kampen mot avkristningen fortsatte på 1950- och 1960-talet och ledde också till nya satsningar som intresseorganisationen *Kristet samhällsansvar* (1954) och det politiska partiet *Kristen demokratisk samling* (1964). Politiseringen av Pingströrelsen bidrog inte bara till spänning, isolation och nya förnyelserörelser,¹²⁸ men också till en ny ecklesiologisk diskussion, nämligen Pingströrelsens ställningstagande till Svenska kyrkan och den kristna staten. Bakgrunden till diskussionen måste förstås i ljuset av den nya religionslagstiftningen som kom på plats 1952 och den Lutherska kyrkans särställning i Sverige sedan Reformationen på 1500-talet. 1593 blev den Lutherska kyrkan statskyrka i Sverige. 1686 förtydligades detta, och alla personer i Sverige blev nu tvungna att acceptera den lutherska tron som

---

¹²⁴ Stävare 2007b, s. 90–91; Wahlström 2007b, s. 377, 382.

¹²⁵ Wahlström 2007b, s. 382.

¹²⁶ Stävare 2007a, s. 159.

¹²⁷ Stävare, *De gemensamma företagen*, s. 58 i denna volym.

¹²⁸ Se Aronson, *Utmanad och förändrad*, om *Maranatas* uppkomst, s. 88 i denna volym.

beskriven i den Augsburgska trosbekännelsen. Strikt uniformitet gällde fram till 1782, då myndigheterna tillät *utländska* anglikaner, judar och reformerta kristna att utöva sin tro. Frihet för *svenskar*, att praktisera en annan tro än den lutherska, kom först med dissenterlagstiftningen på andra halvan av 1800-talet. Undantag gjordes då för personer som tillhörde ett registrerat och godkänt samfund. Däremot kunde ingen stå oansluten. För att förstå debatten på 1940-talet är det viktigt att förstå konsekvenserna av den gällande lagstiftningen. Pingströrelsen, som inte hade valt att organisera sig som ett trossamfund, var i lagens mening fortsatt en förnyelserörelse inom statskyrkan. Så gott som alla pingstvännen hade alltså "dubbel" medlemskap på 1940-talet. Å ena sidan var de medlemmar i en pingstförsamling, men å andra sidan var de tvungna att vara medlemmar i statskyrkan. Religionslagstiftningen 1952 tog bort kravet om samfundstilhörighet, vilket föranledde en diskussion om det var bäst för pingstvännen att ha kvar sitt medlemskap i statskyrkan eller inte.¹²⁹ För de flesta pingstvännen, med en baptistisk syn på förhållandet mellan stat och kyrka, var en separation efterlängtd,¹³⁰ men Pethrus argumenterade, något överraskande, för det motsatta. Pethrus höll med om att statskyrkan inte kunde beskrivas som en riktig kyrka i skriftens rätta bemärkning, varken dess teologi eller organisation, men en kristen stat kunde likväl vara fördelaktig.¹³¹ I en artikel med titeln *Skall vi lämna statskyrkan?* förklarade han att kristna kunde ha dubbel medlemskap eftersom inte ens lutherska präster ansåg att den svenska befolkningen kunde anses som en riktig kyrka.¹³² Däremot att ha en *kristen stat*, med en grundlag som baserade sig på Bibeln, garanterade (1) att pingstvännen kunde fritt praktisera sin tro, (2) att Pingströrelsen kunde fortsätta som en förnyelserörelse inom statskyrkan, (3) att skolan fortsatte att undervisa i kristendomen, och sist men inte minst, (4) att ogudaktiga krafter förhindrades från att ta bort kristendomen från Sverige.¹³³ Efter införandet av den nya lagstiftningen 1952 blev särskilt den sista punkten viktig för Pethrus. Han förstod frikyrkornas historiska position, att en separation av stat och kyrka var eftersträvansvärd under 1700- och 1800-talets förföljelser, men nu var situationen annorlunda. Individens religionsfrihet var inte längre hotad, utan en separation av stat

---

¹²⁹ Davidsson 2015, s. 147–148; Josefsson 2012, s. 31.

¹³⁰ Pingstpastorn C.G. Hjelm (1903–1965) var till exempel en viktig röst som argumenterade för att Pingströrelsen existerade bäst som fria församlingar i en fri stat. Davidsson, 2015, s. 151–152; Sahlberg 1977, s. 132.

¹³¹ Davidsson 2015, s. 149; Josefsson 2012, s. 35–36.

¹³² *Dagen*, 25 september 1951, s. 3; Davidsson 2015, s. 150; Josefsson 2012, s. 36.

¹³³ Davidsson 2015, s. 152–153.

och kyrka skulle bara påskynda avkristningen. Förståelsen av Svenska kyrkan som bärare av det kristna kulturarvet och fördelarna med att ha en kristen stat accepterades av de flesta pingstvännen. Även efter att kyrkan skiljdes från staten år 2000 hade många pingstvännen därför medlemskap i såväl Svenska kyrkan som i sin lokala pingstförsamling.¹³⁴ Däremot var det nu svårare att inte räkna Svenska kyrkan som en äkta kyrka.¹³⁵ Som vi ska se i nästa del innebar den nya lagstiftningen, och etableringen av ett eget trossamfund *Pingst*, att pingstvännerna kunde betala kyrkoavgiften till *Pingst* i stället för till Svenska kyrkan. Församlingsledare uppmuntrade nu till överföring av kyrkoavgiften till *Pingst*, vilket inte var en teologisk kritik av Svenska kyrkan, utan en indirekt önskan att pingstvännen avslutade sitt dubbla församlingsmedlemskap på ekonomiska grunder. Josefssons forskning visar att knappt 7% av pingstvännerna hade gjort det 2011.¹³⁶

Etableringen av Pingst - fria församlingar i samverkan och trossamfundet Pingst

Pethrus död 1974 skapade ett stort vakuum i den svenska pingströrelsen. Pethrus hade slutat som föreståndare för Filadelfiaförsamlingen redan 1958, men fortsatte som chefredaktör för tidningen *Dagen* och var en flitig röst i IBRA radio. Han satt också i ledarposition i många av rörelsens institutioner.¹³⁷ Även om Pethrus blev starkt kritiserad på 1960- och 1970-talet klarade ingen av föreståndarna i Filadelfia som efterträdde Pethrus, som Willis Säwe, Karl-Erik Heinerborg, eller Owe Lindeskär, att fylla Pethrus skor. Wahlström antar "att makten fördelades mellan flera institutioner som av tradition varit centrala för rörelsens ledning – föreståndaren i Filadelfia i Stockholm, 'ledande bröder' som etablerat en ställning vid sidan om Pethrus, samt tidningen *Dagen* och förlagsverksamheten".¹³⁸ Alvarsson bekräftar Wahlströms antagande och förklarar hur makten försköts till tolv "kronprinsar" eller "oligarker," men att ingen av dem kunde

---

¹³⁴ Josefsson 2012, s. 38, 40.

¹³⁵ Josefsson 2012, s. 39–40.

¹³⁶ Josefsson 2012, s. 40.

¹³⁷ Erixon 2007a, s. 282.

¹³⁸ Wahlström 2007a, s. 313.

”ta över Pethrus mångfacetterade uppgifter.”¹³⁹ Alvarsson beskriver perioden från 1959 till 1991 som en övergång från ett ”episkopalt” till ett ”oligarkiskt” styrelsesätt, där makten fördelades mellan ett antal inflytelserika personer. Sju av de tolv var en del av Filadelfias äldstekår eller styrelse, men alla hade stått Pethrus nära och varit lojala mot honom.¹⁴⁰ Alvarssons redogörelse visar att de tolv satt på så gott som alla maktpositioner och utövade inflytande på rörelsens verksamheter och församlingar.¹⁴¹ En maktförskjutning skedde därför från den lokala församlingen till ”deras representanter, pastorerna – och till verkställande direktörer, redaktörer, centrumföreståndare och liknande”.¹⁴² Tomrummet efter Pethrus föranledde däremot inte en revision av den samfundsfrä församlingssynen. Olof Djurfeldt (1931–2022), som övertog Pethrus position som chefredaktör för *Dagen*, förklarade i sin bok, *Pingst och församling* (1975):

*Det är inte min mening att man skall idealisera den historiskt framvuxna Pingströrelsen. Allt skall granskas i Ordets ljus. Men det finns inga skäl att på ett överlägset sätt mästra pionjärerna och deras inställning. Det är viktigt att ta vara på det ljus som var deras. Framför allt bör man avstå från att experimentera med en församlingsordning, som visat sig hälsosam och framgångsrik och som stämmer med Skriften.*¹⁴³

Pingströrelsen följde i stor utsträckning Djurfeldts uppmaning att inte ”experimentera” med församlingsordningen under 1970-, 1980- och 1990-talen, men bekymret med Pingströrelsens oklara företags- och verksamhetsstrukturer kom att bli ett allt större problem mot slutet av 1990-talet. Vi har redan sett hur *church growth*-rörelsen satte fokus på makttomrummet i rörelsen. Uppkomsten av Trosrörelsen i början av 1980-talet, med Livets ord och Ulf Ekman i spetsen, utmanade också enhetsförståelsen.¹⁴⁴ Utöver dessa konkreta problem upplevde Pingströrelsen ett svalnande missionsintresse, ett nedgående ungdomsarbete i slutet av 1980-talet, problem med att rekrytera nya pastorer, att pastorer slutade i förtid och en uppblossande

---

¹³⁹ De tolv personerna var Karl-Erik Heinerborg, Åke Boberg, Sverre Larsson, Olof Djurfeldt, Erik Edin, Ingvar Guldstrand, Petrus Hammarberg, Georg Gustafsson, Harald Gustafsson, Bo Hörnberg, Abner Dahl och Norris Leffler. Se, Alvarsson 2015, s. 140.

¹⁴⁰ Alvarsson 2015, s. 140.

¹⁴¹ Alvarsson 2015, s. 140–142.

¹⁴² Alvarsson 2015, s. 142.

¹⁴³ Djurfeldt 1975, s. 6.

¹⁴⁴ Björk 2007b, s. 305–306.

debatt om kvinnornas roll i rörelsen, osv.¹⁴⁵ En sista, men inte oviktig faktor, var Daniel Wärns observation i tidningen *Dagen* 1992 kring Pingströrelsens oklara representation: "I andra samfund är det missionsföreståndaren eller samfundsledaren som är med i förhandlingarna [...] Men som motpart från pingströrelsen är det Dagensgruppen AB:s VD [Sverre Larsson] [...] Pingströrelsen är knappast ett aktiebolag."¹⁴⁶ Wärns observation satte fingret på den förvirring som rådde kring Pingströrelsens "oligarkiska" organisationsstruktur på 1990-talet. Alla dessa faktorer, samt diskussionen runt den nya trossamfundslagstiftningen,¹⁴⁷ bidrog till att en ny organisering av Pingströrelsen föreslogs 1999.

Det första ordentliga samtalet om att etablera en tydligare struktur för den svenska pingströrelsen startade på predikantveckan 1998. Jack-Tommy Ardenfors, pastor i Smyrnaförsamlingen i Göteborg, och Sten-Gunnar Hedin, föreståndare för Filadelfiakyrkan i Stockholm, fick i uppdrag att samla Pingströrelsens föreståndare till en diskussion "om hur församlingarna skulle relatera till varandra, till andra samfund och till det civila samhället."¹⁴⁸ Predikantveckan beslutade att ta upp frågan igen på en föreståndardag i januari 1999. Diskussionen på föreståndardagen mynnade ut i ett beslut att utnämna en referensgrupp bestående av ca. 20 pastorer och ledare som skulle se på frågor som "tro, struktur, gemenskap och organisation. Målsättningen var att ha ett första dokument klart till senvåren/hösten 1999".¹⁴⁹ Sommaren 1999 sändes ett första utkast ut till församlingarna. I den nya pingsttidningen, *pingst.nu*, som utkom för första gången i september 1999, och som skulle fungera som en ny informationskanal för alla Pingströrelsens medlemmar,¹⁵⁰ förklarades det nya förslaget. Syftet med förslaget var inte att konservera en gammal struktur, utan att göra det lättare för rörelsen att gemensamt uppnå sina mål.¹⁵¹ Den nya

---

¹⁴⁵ Björk 2007b, s. 310–313; *Pingst.nu*, november 1999, s. 6–7.

¹⁴⁶ Alvarsson 2015, s. 144.

¹⁴⁷ Förslag om ny trossamfundslag utfärdades 26 november 1998. *Pingst.nu*, april 2000, s. 7.

¹⁴⁸ Wahlström 2007a, s. 314.

¹⁴⁹ *Dagen*, 12 november 2001, s. 5. I referensgruppen ingick Curt Ajdert, Norrköping, Jack-Tommy Ardenfors, Göteborg, Börje Dahlqvist, Örnsköldsvik, Lars-Olof Egback, Örebro, Per-Åke Ehnström, Lycksele, Anders Ekstedt, Linköping, Sten-Gunnar Hedin, Stockholm, Per Hörnmark, Jönköping, Kenth Jansson, Karlskrona, Gunnar Johansson, Södertälje, Lars-Evert Jonsson, Värnamo, Olof Klinth, Boden, Lars-Ivar Nilsson, Trollhättan, Per-Johan Rahm, Stockholm (sekr), Dan Salomonsson, Stockholm, Gunnar Swahn, Stockholm, Christer Thornberg, Skövde och Berndt Wickman, Gävle. *Pingst.nu*, april 2000, s. 10.

¹⁵⁰ *Pingst.nu*, november 1999, s. 2.

¹⁵¹ *Pingst.nu*, september 1999, s. 2–3.

strukturen skulle "hjälpa församlingarna se det stora perspektivet, Gudsriket, som skall nå till 'jordens yttersta gräns.'" ¹⁵² Det var inte heller tal om en överordnad maktstruktur över församlingarna, utan i stället att samla alla Pingströrelsens gemensamma verksamheter under ett rådslag dit varje medlemsförsamling kunde sända ombud. ¹⁵³ Ombudens uppgift var att välja representanter till verksamheternas styrelser och att utnämna en styrelse som fick till uppdrag att representera rörelsen utåt, både i nationella och internationella sammanhang. Pingst FFS skulle därmed lösa problemet med informella maktstrukturer i rörelsen genom att flera församlingar fick direkt kontroll över utnämningen av ledamöter och att styrelseledamöternas makt fick tydliga ramar. ¹⁵⁴ Samordningen skulle också betyda en effektivisering av de gemensamma verksamheterna och underlätta för "personalomsorg, handledning, rekrytering, gemenskap och samordning av andra frågor som berör anställda i de anslutna församlingarna." ¹⁵⁵ Den nya organisationen skulle också ha en gemensam teologisk värdegrund "utifrån tron på Bibeln som Guds ofelbara ord", och på de klassiska Niceanska och Apostoliska trosbekännelserna, samt anknyta till trosförklaringarna inom Pentecostal European Fellowship och Pentecostal World Conference (PWC). ¹⁵⁶

I materialet som sändes ut till församlingsledningarna inleddes dokumentet med en beskrivning av fördelarna med att skapa ett *trossamfund*. Referensgruppen förstod att ordet var ett laddat begrepp och kunde leda till skarpa reaktioner. Ordvalet fick likväl stå kvar på grund av dess direkta koppling till den nya lagen för trossamfund som blivit gällande från 1 januari 2000, men följdes av flera kommentarer som förklarade att den nya organisationsformen kunde liknas vid en *riksförening*. Det underströks att båda organisationsformerna hade i princip samma regler i förhållande till skatt, juridiska krav, förmåner och registrering av medlemskap. ¹⁵⁷ Den

---

¹⁵² *Pingst.nu*, april 2000, s. 9.

¹⁵³ Exempel på verksamheter som skulle samordnas under rådslaget var verksamheter/företag som arbetade med (1) "mission, evangelisation, diakoni och utbildning (PMU, LP-verksamheten, PU, PSK etcetera)", (2) "verksamheter av servicekaraktär (till exempel Vigselnämnden, Pensionsstiftelsen)", och företag (Dagengruppen med dotterbolag)". *Pingst.nu*, april 2000, s. 9; *Pingst.nu*, november 1999, s. 2; *Pingst.nu*, september 1999, s. 2.

¹⁵⁴ *Pingst.nu*, september 1999, s. 2.

¹⁵⁵ *Pingst.nu*, april 2000, s. 8.

¹⁵⁶ *Pingst.nu*, april 2000, s. 8. I ett senare utkast lades också Lausannedeklarationen till som ett värdegrundsdokument.

¹⁵⁷ *Pingst.nu*, april 2000, s. 8.

stora fördelen med att registrera Pingst FFS som ett trossamfund var att trossamfundet kunde "uppbära så kallad kyrkoavgift via skattemyndigheterna på samma sätt som Svenska kyrkan får sina avgifter".¹⁵⁸ Administreringen av kyrkoavgiften skulle Pingst stå för, och det nya kansliet skulle överta de gamla serviceorganens uppgift att distribuera statsbidrag. En samordning under Pingst FFS skulle därmed ge både ekonomiska och administrativa fördelar. Vidare förklarades att medlemsförsamlingarna inte hade något ekonomiskt ansvar för trossamfundet, och att församlingar som inte delade den teologiska värdegrunden kunde ansöka om associativt medlemskap. Dokumentet innehöll också en detaljerad beskrivning av styrelsens uppgifter med en särskild betoning på att upprätthålla förkunnargemenskapen för att göra det enklare att rekrytera nya pastorer och förhindra att pastorer slutade i förtid.¹⁵⁹ Reaktionerna på förslaget lät inte vänta på sig. Inlägg både för och emot publicerades i *Nya Dagen*, *pingst.nu* och på debattsidor på internet.¹⁶⁰ För att säkerställa ett brett församlingsdeltagande sändes förslaget ut på en lång remissrunda. Ursprungligen planerades nio rådslag, men totalt nitton rådslag genomfördes under perioden oktober 1999 till mars 2001. Referensgruppen sände ut ett slutdokument baserat på de 175 inkomna remissvaren i maj 2001.¹⁶¹ Slutdokumentet bearbetades ute i församlingarna mellan maj och december. Riksföreningen bildades på rådslaget den 8 december 2001 med utfallet 91 röster för och 31 röster mot förslaget.¹⁶² Två tredjedelar av alla pingstvännen var representerade vid rådslaget. Det var i huvudsak de mindre församlingarna på landsbygden som valde att stå utanför organisationen.¹⁶³ Ca. 90% av alla pingstförsamlingar tillhörde Pingst FFS 2005.¹⁶⁴ Den 7 maj 2004 etablerades trossamfundet *Pingst* som gav pingstförsamlingar möjlighet till ny juridisk status och service.¹⁶⁵

Nedan följer ett sammandrag av huvudargumenten som kom fram i debatten om Pingst FFS och som föranledde att strategin ändrades, från att

---

¹⁵⁸ *Pingst.nu*, april 2000, s. 8.

¹⁵⁹ *Pingst.nu*, april 2000, s. 9.

¹⁶⁰ Eftersom lanseringen av *pingst.nu* sammanföll med den stora referensgruppens arbete höjdes kritiska röster nästan omedelbart att tidningen fungerade som en propagandaapparat i stället för en objektiv informationskanal. Ledningen för *pingst.nu* tog därför initiativ och publicerade flera kritiska inlägg till det nya förslaget. *Pingst.nu*, september 1999, s. 2; *Pingst.nu*, april 2000, s. 6.

¹⁶¹ *Pingst.nu*, augusti 2001, s. 13–14.

¹⁶² *Dagen*, 12 november, 2001, s. 11–12.

¹⁶³ Wahlström 2007a, s. 316.

¹⁶⁴ Wahlström 2007a, s. 316.

¹⁶⁵ Wahlström 2007a, s. 316.

omgående upprätta ett trossamfund, till att börja med en riksförening och sedan överlåta beslutet om att starta ett trossamfund till ett senare tillfälle. Huvudargumenten för förslaget var som följer:

Det nya förslaget skulle leda till (1) bättre samordning av de gemensamma verksamheterna och ett synliggörande av existerande strukturer; (2) förstärkt demokrati genom att företrädarna för Pingströrelsens interna och externa organ valdes av rådslaget, där alla medlemsförsamlingar var representerade genom ombud; (3) förbättrad samordning av evangelisationsarbetet både nationellt och internationellt; (4) ökat samarbete mellan församlingarna; (5) förbättrat stöd till olika församlingar, framför allt de mindre; (6) tydligare röst i samhällsdebatten; (7) förbättrad intern kommunikation; (8) starkare nationell och internationell profil; (9) ekonomisk effektivisering som ett resultat av samordningen av verksamheterna. Sist men inte minst, (10) förslaget hotade inte medlemsförsamlingarnas frihet eller avvek från "mönsterbilden i Bibeln" eftersom det inte fanns någon "mönsterbild" i Bibeln på detta område.¹⁶⁶

Kritiska röster mot förslaget hävdade (1) att församlingarnas frihet kunde inskränkas och därmed begränsa de personliga initiativen; (2) att en riksförening var ett första steg mot ett trossamfund som det inte fanns något stöd för i Bibeln; (3) att Pingströrelsen kunde sönder-organiseras genom den parallella utvecklingen av Svensk Pingstmission (SPM), pastorsorganisationen och Pingst FFS; (4) att Pingströrelsens dopsyn kunde ändras, och att de som inte delade Pingströrelsens dopsyn kunde bli associerade medlemmar; (5) att det inte fanns några teologiska argument för en riksförening; (6) att Lewi Pethrus motsatte sig tanken på en central organisation; (7) att en riksförening inte var lösningen på väckelsefrågan, vilket lokala församlingar var bättre kvalificerade till, än en övergripande organisation; (8) att upprättandet av en riksorganisation var en halvmesyra; (9) att maktsamlingen var bevis på svagt ledarskap och inte gav någon garanti för äkta, andlig, enhet; (10) att strukturen skapade en osund hierarki och tvingade församlingarna att lita på några utvalda representanter; (10) att förslaget demonstrerade ett "postmodernt förhållningssätt till teologi med teologisk otydlighet som följd," (11) och att den andliga friheten kunde hotas i framtiden.¹⁶⁷

Från denna sammanfattning är det tydligt att majoriteten i Pingströrelsen var redo för en strukturell förändring i början av 2000-talet, men att en

---

¹⁶⁶ *Dagen*, 23 februari 2001, s. 13; *Dagen*, 15 maj 2001, s. 10; *Dagen*, 9 november 2001, s. 15; *Dagen*, 7 december 2001, s. 6.

¹⁶⁷ *Dagen* 23 mars 2001, s. 9; *Dagen* 10 maj 2001, s. 11; *Dagen* 2 augusti 2001, s. 5; *Dagen*, 7 december 2001, s. 14; *Pingst.nu*, augusti 2001, s. 16.

minoritet fortfarande höll fast vid den samfundsfria församlingen, som en viktig princip för andlig förnyelse. Tanken om att pingstväckelsen behövde vara "fri", utan någon form av samfundsorganisation, levde alltså kvar långt efter Lewi Pethrus död. Historiens ironi i utformningen av Pingst FFS är hur många likhetstecken den nya organisationsformen fick i jämförelse med baptisternas samfundsorganisation som de tog avstånd ifrån på 1910-talet. Baptistförsamlingarna hade (1) full självbestämmanderätt, (2) hade ett gemensamt trosunderlag (3) och representerades av ombud på samfundets rikskonferenser. Pingströrelsens missionsarbete integrerades också i riksföreningen 2005,¹⁶⁸ vilket ytterligare överensstämmer med Baptisternas struktur på 1900-talet. Vid ingången till 2000-talet hade alltså Pingströrelsens församlingsstruktur gått "hela cirkeln runt," från struktur till "frihet" och tillbaka till struktur igen.

Avslutning

Denna artikel har belyst huvuddragen i den svenska pingströrelsens församlingssyn från dess uppkomst 1907 till etableringen av *Pingst FFS* och trossamfundet *Pingst* 2004. Vi har sett hur tanken om den samfundsfria församlingen utvecklades och befästes efter Filadelfiaförsamlingens utslutning från Baptistsamfundet 1913, men också hur Lewi Pethrus roll som "ärkebiskop" i rörelsen skapade spänning mellan rörelsens ideella och konkreta ecklesiologi. Spänningen påverkade både hur den vidare ecklesiologin utformades ("en församling i varje stad") och hur andra kristna bemöttes ("den kristna enheten"). Pethrus roll som "ärkebiskop" gav honom möjlighet att påverka rörelsens vägval, vilket han särskilt gjorde på 1940-talet, då han styrde rörelsen mot en ökad politisering och institutionalisering. Vägvalet medförde inte bara bildandet av nya verksamheter, utan också hur rörelsen förhöll sig till Svenska kyrkan och hur den samfundsfria församlingssynen alltmer överskreds. Den samfundsfria församlingssynen var fortsatt djupt rotad efter Pethrus bortgång 1974, men den oklara maktfördelningen och den orediga verksamhetsstrukturen efter Pethrus död ledde till röster för en ny organisationsstruktur med tydliga ramar för maktutövning. En annan viktig bakgrundsfaktor var diskussionen om den nya trossamfundslagstiftningen som antogs 1 januari 2000. Förslaget om att etablera en ny struktur framfördes första gången 1998, men blev antagen först 2001. Den nya organisationen fick namnet *Pingst - fria församlingar i samverkan*. Även om förslaget klubbades igenom visade

---

¹⁶⁸ Wahlström 2007a, s. 316.

de många remissrundorna att motståndet mot samfundsorganisationer fortsatt satt djupt inne. Motståndet var så starkt att *Pingst FFS* först startades som en riksförening 2001 och etableringen av samfundet *Pingst* fick vänta till 2004. *Pingst FFS* fick ironiskt nog flera likheter med baptisternas organisationsstruktur från 1900-talets början - den som pingstvännerna tidigare hade tagit avstånd ifrån.

Referenser

- Alvarsson, Jan-Åke 2015, "Kursändring i ledningsstrukturen: Från 'Pingströrelsens kommandobrygga' i Filadelfia, Stockholm till organisation med 'gemensamma företag.'" i *Vägskal: Pingströrelsens kursändring under 1950-talet*, s. 119–166. Studia Pentecostalia Upsaliensis 2. Skellefteå: Artos & Norma bokförlag.
- Alvarsson, Jan-Åke 2007, "Pingstväckelsens etablering i Sverige: från Azusa Street till Skövde på sju månader." i *Pingströrelsen: händelser och utveckling under 1900-Talet.*, s. 11–43. Örebro: Libris förlag.
- Alvarsson, Jan-Åke 2019, "Relationer mellan Sverige och USA inom ramen för pentekostalismen: En översikt av nittonhundralets kontakter." i *Varför reste Lewi Pethrus just till Chicago?: relationer mellan Sverige och USA inom ramen för pentekostalismen*, s. 9–79. Artos & Norma bokförlag.
- Archer, Kenneth 2004, "Pentecostal Story: The Hermeneutical Filter for the Making of Meaning." i *Pneuma* 26, no. 1, p 36–59.
- Bergsten, Torsten 1995, *Frikyrkor i samverkan: den svenska frikyrkoekumenikens historia 1905–1993*. Stockholm: Libris media och Verbum förlag.
- Björk, Annica 2007a, "Ledarskap och ledarsyn i den fria församlingen: mönsterbildens teokrati möter folkrörelsens demokrati" i *Pingströrelsen: verksamheter och särdrag under 1900-talet*, s. 259–265. Örebro: Libris förlag.
- Björk, Annica 2007b, "Pingströrelsen blev största frikyrkan: fler än 25 000 döptes under en tioårsperiod" i *Pingströrelsen: händelser och utveckling under 1900-Talet*, s. 288-315. Örebro: Libris förlag.
- Davidsson, Tommy 2015, *Lewi Pethrus' Ecclesiological Thought 1911-1974: A Transdenominational Pentecostal Ecclesiology*. Leiden: Brill.
- Djurfeldt, Olof 1975, *Pingst och församling*. Bromma: Förlaget Filadelfia AB.

- Erixon, Björne 2007a, "Andlig förnyelse i många församlingar: karismatiker och hippies trotsade samfundsgränser" i *Pingströrelsen: händelser och utveckling under 1900-talet*, s. 257–287. Örebro: Libris förlag.
- Erixon, Björne 2007b, "Från Pethrus till Petrus: upplevelseekumeniken prioriterades inom Pingströrelsen" i *Pingströrelsen: verksamheter och särdrag under 1900-talet*, s. 393–403. Örebro: Libris förlag.
- Gäreskog, Roland & Marianne 2005, *Lewi Pethrus i konflikt: om några konflikter år 1929 mellan Lewi Pethrus och kända personer inom Pingströrelsen*. Linköping: Marol.
- Halldorf, Joel 2017 *Biskop Lewi Pethrus*. Skellefteå: Artos & Norma bokförlag.
- Halldorf, Joel 2015, "En församling i varje stad': ideal för lokal församlingsverksamhet i 1900-talets svenska pingströrelse" i *Församlingsplantering i Pingst*, s. 39–61. Institutet för pentekostala studier.
- Healy, Nicholas 2000, *Church, World and the Christian Life: Practical-Prophetical Ecclesiology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Josefsson, Ulrik 2012, "Pingstvännen i Svenska kyrkan: pentekostal ekklesiologi i förhållandet till praktiken med dubbelt medlemskap" i *Församlingssyn i Pingströrelsen: Rapport från ett seminarium*, s. 29–42. Uppsala: Institutet för pentekostala studier.
- Lindberg, Alf 1991, *Förkunnarna och deras utbildning: Lewi Pethrus ideologiska roll och de kvinnliga förkunnarnas situation*. Lund: Lund University Press.
- Lindberg, Alf 1985, *Väckelse, frikyrklighet, pingströrelse*. Södertälje: Nya Wiking Tryckeri AB.
- Lundgren, Ivar 2007, "Pingstvännerna in i partipolitiken: rörelsen stark trots splittringstendenser" i *Pingströrelsen: händelser och utveckling under 1900-talet*, s. 221–256. Örebro: Libris förlag.
- Nyberg Oskarsson, Gunilla 2007, "Fler än 340 församlingar bildades under tio år: den nya rörelsen växte snabbt trots inre kriser" i *Pingströrelsen: händelser och utveckling under 1900-Talet*, s. 47–87. Örebro: Libris förlag.
- Sahlberg, Carl-Erik 1977, *Pingströrelsen och tidningen Dagen: från sekt till kristet samhälle 1907–63*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Stävare, Nils-Eije 2007a, "Ökat engagemang i samhällsfrågorna" i *Pingströrelsen: händelser och utveckling under 1900-talet*, s. 133–175. Örebro: Libris förlag.

- Stävare, Nils-Eije 2007b, "Sociala insatser och medlemsframgångar" i *Pingströrelsen: händelser och utveckling under 1900-Talet*, s. 89–131. Örebro: Libris förlag.
- Struble, Rhode 1982, *Den samfundsfria församlingen och de karismatiska gåvorna och tjänsterna: den svenska Pingströrelsens församlingssyn 1907–1947*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Wahlström, Magnus 2007a, "Fria församlingar och starka organisationer: gemensamma verksamheter alternativ till samfund" i *Pingströrelsen: verksamheter och särdrag under 1900-Talet*, s. 301–317. Örebro: Libris förlag.
- Wahlström, Magnus 2007b, "Kampen mot avkristningen: olika vägar för rörelsens politiska engagemang" i *Pingströrelsen: verksamheter och särdrag under 1900-Talet*, s. 377–391. Örebro: Libris förlag.

De gemensamma företagen

”Sanningen” om samfundsfrihet och gemensamma verksamheter

NILS-EIJE STÄVARE

Inledning

Den här följande texten är ägnad uppgiften att undersöka hur ”sanningen” om den fria, suveräna och samfundsfria lokalförsamlingen kunnat hävdas och bevaras över tid inom den svenska pingströrelsen. Den frågeställningen kommer att relateras till det förhållandet att allt fler så kallade gemensamma företag startades och etablerades inom denna rörelse. Hur har denna utveckling bedömts, och vilken diskussion har förts om den inom rörelsen?

Utgångsläget: Pingströrelsen formulerade tidigt sin övertygelse om den samfundsfria församlingen som en grundläggande och bärande dogm, d.v.s. som en central biblisk sanning. Med termen dogm avses en bindande formulering av en religiös sanning. Dogm används också i betydelsen verksamhetsförklaring, inriktning, och koncept. Pingstfolket såg i Nya testamentet en förpliktigande ”mönsterbild” för hur församlingarna skulle vara, och helt centralt i denna ”mönsterbild” var att de skulle vara fria från all överordnad organisation. De skulle vara samfundsfria, inte centralstyrda – vare sig distrikts- eller riksstyrelse fick förekomma. Det var den Helige Ande som genom sina gåvor och tjänster skulle leda församlingarna. Ingen annan – inget annat! Vid rikskonferensen som hölls i Kölingared sommaren 1919 – den fjärde i ordningen – antogs ett ideologiskt dokument, den så kallade ”Kölingaredsdeklarationen”. Den undertecknades av 103 personer, de allra flesta predikanter inom Pingströrelsen. Av de 103 var 98 män och 5 kvinnor. Deklarationen kom att få en enorm betydelse. Rhode Struble menar, i sin doktorsavhandling om den samfundsfria församlingen, att: ”Denna rikskonferens blev en betydelsefull milstolpe för den unga P [Pingströrelsen].”¹ Jan-Åke Alvarsson går ett steg längre i sin

---

¹ Struble 1982, s. 45.

bedömning av denna rikskonferens betydelse. Han skriver: "Här förvandlades en gren av den unga pingstväckelsen till Pingströrelsen."² I historiskrivningen om Pingströrelsen omnämns denna deklaration ofta, och kortare citat från den förekommer, men sällan eller aldrig återges den i sin helhet – in extenso alltså. Här är det befogat att göra ett undantag därför att den utgör den bakgrund, fond och kuliss, mot vilken, och i förhållande till vilken, den senare utvecklingen måste tolkas och bedömas. Sådär skrev man:

Varför vi taga bestämt avstånd från samfundsorganisationerna?

På grund av de uttalanden som den sista tiden gjorts från samfundshåll anser vi nödvändigt att uttala vår uppfattning angående i vårt land nu existerande samfundsorganisationerna och den ställning vi böra intaga till desamma. Vi hysa den uppfattningen, att Guds församling enligt skriften bör vara fri, och att den icke har rättighet att erkänna någon över sig stående myndighet. Likaledes anse vi, att de män, som togo första steget till de nuvarande samfundens bildande – om också i välmening – förbisågo samfundsväsendets många och stora faror, samt att de lidanden de utstodo icke härledde sig från något hävdande av samfundsidén utan när de ledoförakt, misshandling och stundom fängelse, var det till följd av att de predikade bibliska sanningar om sinnesändring, de troendes dop och en från världskyrkan skild församling. Samfundssystemet såsom sådant anse vi härstamma från de bibelstridiga världskyrkorna, och att det saknar varje stöd i Nya Testamentets skrifter, som för oss även i hithörande frågor är det enda rättesnöret. Vidare: samfunden äro icke (särskilt baptistsamfundet) vad de säga sig vara, nämligen endast missionsorganisationer, utan de och deras styrelser utöva en själötagen myndighet, som enligt påtagliga exempel förleder dem att förgripa sig på de enskilda församlingarna. Organisationer sådana som dessa ha visat sig utöva ett hämmande inflytande på den Helige Andes verk i världen, dels genom att sätta mänskliga inrättningar i de andliga ämbetenas och gåvornas ställe och på så sätt förleda Guds folk att icke känna den saknad av de gudomliga anordningarna, som de eljest skulle göra, dels genom att den mänskliga enhet, som åstadkommes genom organisationer ingjutes i samfundsmedlemmarna, medvetandet om en viss styrka och makt, som alstrar själoförtröstan och leder både enskilda och församlingar bort från det beroende av Herren allena, som är så nödvändigt för en sann andlig framgång i Guds rike, dels genom att den stora mängden i samfunden icke låter sig ledas av Guds Ande och att denna majoritet utövar hämmande tryck över de församlingar och medlemmar, som vilja vara ledda av Guds Ande, dels ock genom att de mest andliga i samfunden i allmänhet bliva trängda av sitt samfund.

---

² Alvarsson 2007, s. 42.

På dessa grunder anse vi samfundssystemet vara ett allvarligt hinder för den Helige Andes verk och således även för den pingstväckelse, som Gud under de senaste 12 åren låtit gå fram över vår jord. Av detta rent andliga skäl anse vi oss böra taga avstånd ifrån de nuvarande samfundens organisationsväsende samt göra det till vår bön inför Gud, att de fria församlingarna i vårt land må hålla sig rena från allt dylikt organisationsväsende. Det förhållandet att samfunden allt mer och mer belasta sig med allt flera, nya organisationer, visar att de alltmer avlägsnar sig från den bibliska friheten, varför frågan om att ta avstånd från samfundsväsendet nu är mera brännande än någonsin förr. Detta innebär dock icke att vi taga avstånd från de enskilda personer, vilka tillhöra samfunden, ty så många av dessa, som äro verkligt andliga äro vi förenade med genom den samhörighet, som Guds Ande verkar. Vårt uttalande är heller ingen dom, ty vi vilja vara ett med alla Guds sanna barn var de än må finnas och avskyr allt partisinne och all självförhåvelse, uppmanande varandra och alla Guds barn, till vilka dessa våra ord nå, att vaka och bedja, så att allt hos oss må ske i en sann kristlig kärlek och att vår opposition emot de obibliska samfundssystemen aldrig må framföras i en kärlekslös och bitter anda.

Beträffande församlingarnas inbördes förhållande till varandra tro vi på den gemensamma erfarenheten, del[ ] gudomliga ordets, den Helige Andes och Kristi kärlekssammanhållande makt. Vi anse att denna vår ståndpunkt i samfundsfrågan skall – kanske mera än hittills – åsamka oss mycket missförstånd, motstånd och även förföljelse, men vi vilja anse det som stor nåd att få bära detta för den stora sanningens skull, besinnande att aldrig någon sanning under historiens lopp kommit till sin rätt i Guds församling utan brytningar och lidanden för deras vidkommande som haft sanningen kär.

Undertecknande, samlade i Kölingared, Västergötland, för bibelstudium och bön den 16-22 juni 1919 hava härmed gjort detta vårt uttalande och sända härmed till alla heliga sin varma brodershälsning med Gal 5:1, Joh 8:36.³

Om man vet att Pingströrelsen år 1920 hade 125-140 församlingar med cirka 5000 medlemmar, – statistiken är osäker – förstår man vilken bred anslutning inom rörelsen deklARATIONEN i Kölingared fick. De över 100 namnen representerade en förkrossande majoritet inom rörelsen. Magnus Wahlström kommenterar denna deklARATIONEN i en artikel rubricerad "Fria församlingar och starka organisationer" så här:

Deklarationens inställning till organisation blev normerande för Pingströrelsen och den organisationsstruktur som realiserades under de inledande årtiondena. Samtidigt som deklARATIONEN markerade deltagarnas avståndstagande från orga-

---

³ *Evangelii Härold* 31/07 1919, s. 116.

nimatoriska band till de äldre frikyrkosamfundet manifesterade handlingen samhörighet. Det var ett uttryck för att ett större antal fria församlingar slutit upp kring en gemensam linje och allt tydligare framstod som en ny självständig församlingsrörelse – Pingströrelsen.”⁴

Denna församlingsrörelse var ett resultat av att det i den ledande församlingen, Filadelfiaförsamlingen i Stockholm, och av dess ledare Lewi Pethrus, hade tillskapat en rad institutioner/företag under perioden 1912-1917. Det handlade om *Förlaget Filadelfia* 1912; den egna sångboken *Segertoner* 1914; bibelskolan 1915; veckotidningen *Evangelii Härold* 1915; en expedition som nådde ut över hela landet 1916; från 1916 egna rikskonferenser, och från 1916/1917 årsboken *Julens Härold*. Dessa institutioner ”strukturerade församlingarna och skapade förutsättningar för en rörelsebildning,” enligt Magnus Wahlström.⁵ Det är lätt att instämma i detta, då det ju var på institutionen rikskonferensen som deklarationen gjordes, och det var genom *Evangelii Härold* deklarationen gavs spridning ut över hela landet. De tillskapade institutionerna/företagen sågs dock inte som något problem bland dem som var samlade i Kölingared sommaren 1919, troligen just för att de var en enskild, fri och oberoende församlings och dess ledares skapelser.

Det var säkerligen Lewi Pethrus som låg bakom formuleringarna i Kölingaredsdeklarationen. Han hade redan i mars 1919 givit ut en drygt femtiösida skrift med titeln *De kristnas enhet. Kan detta mål nås genom de moderna samfundsorganisationerna?* Om innehållet och argumenteringen i denna skrift, se Tommy Davidssons kapitel ovan.⁶

En fråga som oundvikligt dyker upp då man läser Kölingaredsdeklarationen och Lewi Pethrus skrift om *De kristnas enhet* är om det som var sant 1919 inte längre var sant år 2001, då *Pingst - fria församlingar i samverkan* bildades, vilket ju innebar att Pingströrelsen fullt ut blev ett samfund? År 1919 argumenterades det, med stöd av Nya testamentet – främst Apostlagärningarna – mot samfund som klockrent obibliska, men i början av 2000-talet var det uppenbarligen inte längre obibliskt att bilda samfund. Vilka ledande personer inom Pingströrelsen har trätt fram och deklarerat att Kölingaredsveckan och Lewi Pethrus hade helt fel år 1919, och att de hade helt rätt, de som i början av 2000-talet bildade samfund? Såvitt bekant har ingen ledande person inom Pingströrelsen gjort det.

---

⁴ Wahlström 2007b, s. 302.

⁵ Wahlström 2007b, s. 303.

⁶ Davidsson, *Den svenska pingströrelsens församlingssyn*, s. 26 i denna volym.

Hur eniga var pingstförsamlingarnas predikanter och ledare i synen på församlingen?

Julens Härold Illustrerad Kalender kom ut med sin första årgång år 1917, men var ett slags årsbok för år 1916. Den illustrerade kalendern kom ut i fyrtiotre årgångar, innan den år 1959 bytte namn till *Julens Härold Årsbok*, och sedan år 1972 heter den *Pingströrelsens årsbok*. *Julens Härold* var avsedd för uppbyggelse och undervisning, definitivt inte för intern debatt i skilda frågor. Detta garanterades inte minst genom att Lewi Pethrus var en av de två redaktörerna för de 51 första årgångarna, det vill säga fram till och med år 1966. Om Pingströrelsens gemensamma frågor skrevs det i stort sett ingenting. Varken Svenska Fria Missionens tillkomst på 1920-talet, eller starten av tidningen *Dagen* år 1945, nämns med ett enda ord.

Under åren 1916–1921 rapporterades det i *Julens Härold* om samtalsämnen vid den gemensamma rikskonferensen. Under åren 1922–1958 nämns varken Kölingaredsveckan/Nyhemsveckan eller Lapplandsveckan i *Husbondtiden* med ett enda ord, inte en rad. Man kan undra, varför?

Varje år under perioden 1916–1922 var församlingssynen en av de frågor som diskuterades vid den årliga rikskonferensen. Deklarationen år 1919 hade alltså inte resulterat i att alla tänkte likadant i församlingsfrågan. Diskussionen fortsatte, enligt *Julens Härold*, både år 1920 och 1921, och då var speciellt frågan om kännetecknen på en biblisk församling i fokus för de församlade predikanterna, cirka 200 år 1920, och cirka 400 år 1921.⁷ En fråga som inställer sig när man läser reportaget från 1919 års rikskonferens, då deklarationen om den samfundsfria församlingen antogs, är varför så pass många inte undertecknade den? Av referatet i *Julens Härold* framgår att omkring 150 predikande bröder från olika delar av landet var samlade.⁸ Det var endast 103 av dem som undertecknade manifestet, fler än 40 gjorde det inte. Varför?

Svenska Fria Missionen – ett omdiskuterat avsteg från den fastlagda linjen

Rhode Struble skriver: "Principerna för lokalförsamlingen synes ha varit väl fastlagda några år in på 20-talet med 1919 års rikskonferens i bakgrunden. Under hela 20-talet fick P [Pingströrelsen] tillfälle att i sin växande

---

⁷ *Julens Härold*, årgång 1, 1917, s. 79-83; årgång 2, 1917, s. 40-44; årgång 3, 1918, s. 62-67; årgång 4, 1919, s. 64-71; årgång 5, 1920, s. 96-106; årgång 6, 1921, s. 106-11.

⁸ *Julens Härold*, årgång 4, 1919, s. 64.

verksamhet pröva lokalförsamlingens frihet som ett 'oundgängligt livsvillkor' och dess auktoritet."⁹

En pingstmissionär, verksam i Sydafrika, föreslog år 1920 att Filadelfiaförsamlingen i Stockholm skulle utse en missionssekreterare för den yttre missionen. Förslaget avslogs. "Det upplevdes förmodligen som ett steg mot central organisation", menar Gunilla Nyberg Oskarsson, och fortsätter:

Frågan om en samordning av missionsarbetet skulle snart aktualiseras på nytt. Åren 1921–1922 hade sammanlagt tio pingstmissionärer rest till Kongo. De lyckades inte få arbetstillstånd och insåg att det var nödvändigt med ett gemensamt missionsorgan inför myndigheterna. Det var tydligt att frågan måste få en annan lösning än den att varje pingstförsamling stod ansvarig för sina missionärer.¹⁰

En av missionärerna i Kongo, A B Lindgren, skrev frågande: "Var står det att endast en lokalförsamling skall hava sin egen Mission och vara helt ansvarig för den?"¹¹ De svenska pingstmissionärerna i Kongo och Rhodesia kom därför att föra fram starka krav på tillsättande av en missionsstyrelse som representerade hela Pingströrelsen. Detta var bakgrunden till att Filadelfiaförsamlingen i Stockholm kallade A P Franklin till tjänst som predikant och missionssekreterare i församlingen hösten 1923, och till att det i januari 1924 tillsattes en missionskommitté, som fick namnet *Svenska Fria Missionen* (SFM).¹² Denna kommitté var ett inom Filadelfia i Stockholm verksamt organ, men avsikten med kommittén var att den samtidigt skulle, precis som till exempel förlaget och veckotidningen, vara ett organ till hjälp och stöd för alla församlingar inom Pingströrelsen som bedrev yttre mission. Vid en missionskonferens i mars 1924 framfördes stark kritik mot det sätt på vilket Filadelfia ville samordna missionen, och i synnerhet mot att Filadelfiaförsamlingen genom SFM skulle bli laglig ägare till all fast egendom som pingstförsamlingarna hade på missionsfälten. Kritikererna menade, att SFM tillkommit därför att "ett namn för lagfart var absolut nödvändigt".¹³ Trots kritiken fick SFM i april uppdrag av församlingens styrelse att utarbeta de stadgar som fordrades för att gälla inför myndigheterna, samt att upprätta en arbetsordning för missionärerna. SFM gavs mandat att skapa regler som med nödvändighet också skulle gälla

---

⁹ Struble 1982, s. 78.

¹⁰ Nyberg Oskarsson 2007, s. 69.

¹¹ Struble 1982, s. 88. Struble hänvisar till brev från A B Lindgren till Lewi Pethrus 16/3 och 30/3 1923.

¹² Nyberg Oskarsson 2007, s. 69.

¹³ Carlsson 2008 (1974), s. 49; Nyberg Oskarsson 2007, s. 69.

andra församlingar.¹⁴ Vid ytterligare en missionskonferens, den 9-10 december 1924, framkom att Filadelfiaförsamlingen önskade "få det samlade missionsansvaret lagt i andra händer, som kunde tjäna som förmedlande organ mellan församlingarna i landet, missionärerna och myndigheterna i de olika länderna."¹⁵ På konferensens andra dag framkom att Gud uppenbarar för Sven Lidman vilka tre personer som skulle utses – eller rättare sagt, som Gud utsett – för denna uppgift, nämligen A P Franklin, Rikard Fris och Ivar Claesson. Så blev det, och de tre bildade ett fristående missionsorgan, som övertog namnet SFM från Filadelfiaförsamlingen. Rhode Strubles kritiska analys lyder:

Tillsättningen av rådet var inget annat än en eftergift åt organisationskravet, som nu hade fått insteg i de egna leden. Att tillsättningen skedde "utan att väljas av någon" var ett försök att låta den nya organisationen uppträda i en karismatisk förklädnad. Rådet som sådant var ett tydligt avsteg från lokalförsamlingens rätt till egen och självständig mission.¹⁶

Gunilla Nyberg Oskarsson skriver:

Att den nytillsatta kommittén skulle "tjäna" församlingarna uppfattade många församlingar som att den nya missionsexpeditionen enbart skulle fungera som ett organ för att hjälpa församlingarna praktiskt. Men i samtalsprotokollet från konferensen uppmanades församlingarna att "känna sin plikt så att kommittén har de missionerande församlingarna bakom sig". Det innebar bland annat att antagande och utsändande av missionärer skulle ske i samarbete med missionskommittén. Den senare skulle vara ansvarig gentemot myndigheterna för de personer som sändes ut. Dessutom skulle kommittén både upprätta en arbetsordning för fälten och leda arbetet där. SMF skulle dock inte stå som ägare av egendom utan "anses som förvaltare av den Svenska Fria Missionens egendom".¹⁷

SFM mötte stark kritik, en kritik som tilltog över tid. Konflikter uppstod där församlingar och missionärer stod på ena sidan, och missionskommittén på den andra. En konfliktorsak var "Franklins krav på missionärens lämplighet och viss utbildning. Han kunde därför ifrågasätta församlingens val av missionärskandidater."¹⁸ Redan vid rikskonferensen sommaren 1925 möttes missionsrådet av denna kritik. "Kritikerna tyckte sig se en ten-

---

¹⁴ Nyberg Oskarsson 2007, s. 71.

¹⁵ Nyberg Oskarsson 2007, s. 71

¹⁶ Struble 1982, s 92.

¹⁷ Nyberg Oskarsson 2007, s. 71.

¹⁸ Nyberg Oskarsson 2007, s. 71-72.

dens till samfundsbildning," och, framhöll de: det viktiga var "församlingens fullkomliga frihet och självbestämmanderätt."¹⁹ "Kritiken avvisades med motiveringen att det här inte var fråga om någon tillsatt kommitté i vanlig mening utan den bestod av personer som Gud hade uttagit för uppgiften. Men konferensen framförde en varning till rådet att inte överskrida den befogenhet, som Gud givit dem'."²⁰ Samtalet utmynnade i "en samstämmig tacksamhet för det sätt SFM skött missionsfrågorna."²¹ I en del pingstförsamlingar i Sverige, och även utomlands, förekom det agitation mot missionsrådet. Och en del missionärer vägrade helt enkelt att samarbeta med rådet.²² Många upprördes över att det i de stadgar som missionsrådet – SFM – antog 1925 i §4 stod att "Rådet kompletterar sig själv". Detta var, menade man "att i fortsättningen utse på vanligt sätt". Rådet självt har ju "ansetts kallade på ett särskilt sätt av Gud, utan något mänskligt ingripande".²³ Denna syn hade ju tystat kritikerna vid rikskonferensen 1925, men var tydligen inte vägledande för SFM:s tre ledamöter inför framtiden.

På rikskonferensen i Kölingared sommaren 1926 "fick SFM utstå hård kritik för den centralisering av församlingarnas arbete som skett genom rådet. Konferensen fordrade en omläggning av rådet och ett friare samarbete med församlingarna."²⁴ Rikard Fris betecknade konferensens angrepp mot SFM som "allmänna, våldsamma och köttliga."²⁵ Till det som verkligen stack ut i kritikernas ögon hörde den arbetsordning för mission och missionärer som SFM tagit fram. Rhode Struble skriver: "Genom en arbetsordning för missionsfältet som rådet hade upprättat ville de kontrollera både arbetet och missionärerna. Den var rätt så detaljerad ifråga om missionärernas och missionsfältets arbete." Regler fanns för a) "Missionens årsmöte," som skulle välja fältföreståndare, som sedan skulle underställas missionsrådets prövning; b) "Fältföreståndarens uppgift," där regler gavs för hur denne skulle leda arbetet på fältet. Han var också SFMs representant; c) "Stationsföreståndarens uppgift," som reglerades i 10 paragrafer. Han skulle "leda och övervaka verksamheten på stationen" och även sköta kassaförvaltningen; d) "Ekonomien," där generella riktlinjer för missionens

---

¹⁹ Nyberg Oskarsson 2007, s. 72

²⁰ Struble 1982, s. 92.

²¹ *Evangelii Härold* 16/7 1925.

²² *Evangelii Härold* 16/7 1925.

²³ Carlsson 2008 (1974), s. 53.

²⁴ Struble 1982, s. 93.

²⁵ Carlsson 2008 (1974), s. 51.

räkenskaper på fältet drogs upp; e) "Missionärens enskilda liv," en avdelning som ville reglera samarbetsfrågor mellan missionärer och inhemsk personal; e) Den som ville antas som missionär måste ansöka om detta till SFM som sedan fattade beslut i samråd med den församling som skulle underhålla honom/henne; f) Som avslutande arbetsordning avgavs det att den som reste ut som missionär måste vara andedöpt enligt Apg 2:4 och 10:44-46.²⁶

Inget ifrågasättande av SFM vid 1927 års rikskonferens finns rapporterat. År 1928 gavs i Kölingared både ris och ros till rådet. "Dels framhölls vikten av att missionsangelägenheterna sköttes på förtroendeskapande sätt, dels uttalades en allmän tillfredsställelse över det sätt, på vilket de bröder, som Gud uttagit för detta ändamål, skött sin viktiga uppgift i missionens tjänst här hemma'."²⁷ Detta uttalande kan tyckas stå i närmast obegränsad kontrast till vad som sades och beslutades i Kölingared ett år senare. Men saker hade hänt under det gångna året, och SMFs ledamöter anade att rådets ställning som fristående organ var hotad. Inför rikskonferensen. I brev till Lewi Pethrus, daterat 17 juni 1929, skrev Rikard Fris: "Låt ej Kölingaredsveckan bliva en samfundskonferens under den falska beteckningen bibelstudievecka, därigenom att man öppet behandlar frågor, som det tillkommer varje enskild församling att besluta om."²⁸ Men så blev det. Under konferensen deklarerade Pethrus "att SFM inte längre handlade i överensstämmelse med pingstväckelsens ursprungliga riktlinjer utan mer och mer avvek från dem."²⁹ "Konferensens deltagare föreslog att Svenska fria missionen skulle upplösas och att de fria församlingarna själva skulle utgöra de organ, genom vilka pingstväckelsens yttre mission skulle bedrivas."³⁰ En uppföljande missionskonferens i Filadelfia i Stockholm, den 30/7–1/8 1929, ledde fram till att förslaget i rikskonferensen blev verklighet. SFMs ledamöter "förklarade sig villiga att omedelbart medverka till en omläggning av missionsledningen i hemlandet. Filadelfiaförsamlingen i Stockholm återtog från och med 1 september ledningen av sin yttre mission. Samtidigt bestämdes att enskilda eller församlingar som önskade det kunde få använda sig av församlingens expedition, för att översända medel till missionärer och missionsfält."³¹ Namnet SFM återgick till Filadelfiaförsamlingen, som beteckning på församlingens interna

---

²⁶ Struble 1982, s. 94.

²⁷ Nyberg Oskarsson 2007, s. 74.

²⁸ Carlsson 2008 (1974) s. 52; Stuble 1982, s. 95.

²⁹ Nyberg Oskarsson 2007, s. 74.

³⁰ Nyberg Oskarsson 2007, s. 74.

³¹ Nyberg Oskarsson 2007, s. 74-76; *Evangelii Härold* 8/8 1929, s 504-505.

missionsråd, och så förblev det under många decennier framöver. SFMs historia som fristående organ var avslutad. Varför blev det så? Och varför redan 1929?

Svaret torde vara, att utöver den starka kritik som fanns mot SFMs sätt att verka, där det givna, ursprungliga uppdraget tycktes ha överskridits allt mer över tid – ett exempel på detta ansågs arbetsordningen för mission och missionärer som relaterats ovan vara – hade problem av ”kyrkopolitisk maktkampskaraktär” uppstått i Stockholm. Den missionskola, som makarna Fris startat i Högsby år 1922, hade SFM tagit över ansvaret för genom ett beslut fattat i mars 1925. Skolan flyttades under år 1928 till Södermalm i Stockholm, och bytte namn till Fria bibelinstitutet, FBI. SFM hade samma år, 1928, förvärvat två fastigheter där, och i en av dem fick FBI sina lokaler. SFM hade även börjat ge ut en egen jultidning, *Morgonstjärnan*. Dessutom hade de två pingstförsamlingarna på söder i Stockholm, Tabor och Smyrna, under sommaren 1929 bestämt sig för att gå samman till en församling, Södermalms fria församling. Pethrus och ledningen i Filadelfia misstänkte att ett med dem konkurrerande ”maktcentrum” var under uppbyggnad. Detta var säkerligen den avgörande orsaken till nedläggningen av SFM som fristående missionsorgan.³² ”Med SFMs avskaffande var nu P(Pingströrelsen) tillbaka till den lokala församlingens suveränitet. Denna suveränitet gällde i lika hög grad de yttre arbetsfälten,” summerar Struble det skeddä.³³ Magnus Wahlström menar att ett avsteg från tidigare mönster gjordes då SFM bildades 1924. Men, tillägger han: ”Efter en upprivande strid reparerades skadan genom att även denna organisation fördes in under Filadelfiaförsamlingen i Stockholm. Avstegen och striden ledde till att den samfundsfria församlingen befästes inom Pingströrelsen.”³⁴ Och så förblev det under en 15-årsperiod framöver.

Avstegen från grundmönstret blir regel – de starka organisationernas tid

Magnus Wahlström skriver: ”Nästa tydliga avsteg från den linje rörelsen angav som normerande gjordes när dagstidningen *Dagen* startades 1945. Lewi Pethrus försökte få Filadelfiaförsamlingen i Stockholm att starta och ge ut tidningen, men styrelsen sa nej. Då bildade Pethrus ett bolag, ägt av privatpersoner, vid sidan om församlingen. Företaget förankrades bland

---

³² Struble 1982, s. 97-101; Nyberg Oskarsson 2007, s. 74-75.

³³ Struble 1982, s. 96.

³⁴ Wahlström 2007b, s. 310.

pingstfolket på Nyhemsveckan år 1945 och togs emot av rörelsen. Dags-tidningen blev en så kallad gemensam verksamhet för pingstförsamlingarna.”³⁵ Daniel Wärn, som skrev en 330-sidig bok om *Dagengruppens historia*, kommenterade detta såhär:

*Att tidningen startades som ett privat aktiebolag men ändå räknades som pingströrelsens gemensamma var ett klart avsteg från den förkunnelse som pingströrelsen, inte minst Lewi Pethrus, drivit i alla år. Pingstvännernas självklara hållning var att allt skulle ske 'i och genom' församlingen, och allt annat var av ondo när det gäller kristen verksamhet. Men om den saken har det varit förvånansvärt lite diskussion, om man undantar Sven Lidmans angrepp på kommersialiseringen av pingströrelsen.*³⁶

Under följande årtionden upprepades detta gång på gång. Företag startades och organisationer blev till, och sedan marknadsfördes dessa företag/organisationer som gemensamma för pingstfolket och de olika församlingarna. Man kan nog påstå att visionen om den organisations- och samfundsfria församlingen inte längre var vägledande i praktiken. Här några exempel på detta:

År 1946 bildades *Filadelfias Centrala Hjälpkassa för Predikanter* – en stiftelse som i dagligt tal hette ”Hjälpkassan.” Det skedde på uppdrag av 1945 års predikantvecka, där man behandlade ”frågan om det understöd, som vid förekommande behov, skulle kunna beredas hjälpbehövande predikanter, missionärer och evangelister inom pingstväckelsen samt av sådana efterlämnade änkor och minderåriga barn.”³⁷

År 1951 bildades *Allmänna Spar & Kreditkassan* – oftast kallad *Samspar*. I stadgarna antagna vid det konstituerande mötet 1 september sägs att föreningens ändamål är ”att lämna ekonomiskt biträde i form av penninglån med mera åt medlemmar och andra fysiska och juridiska personer samt idka annan därmed sammanhängande verksamhet för befrämjande av medlemmars intresse.”³⁸

År 1952, efter det att den nya religionsfrihetslagen trätt i kraft, med den ändring i Giftermålsbalken som då gjordes, som innebar vigselrätt för frikyrkosamfundet, tillskapades *Pingstförsamlingarnas Vigselnämnd*. Nämnden kom att bestå av tre representanter från Filadelfia i Stockholm, samt av föreståndarna för tio av de största pingstförsamlingarna i landet. ”Den

---

³⁵ Wahlström 2007b, s. 310. Se även Carlsson 2008 (1974), s. 33.

³⁶ Wärn 2009, s. 17.

³⁷ Carlsson 2008 (1974), s. 37.

³⁸ Carlsson 2008 (1974), s. 36.

på detta sätt tillsatta vigselnämnden fyller identiskt samma funktion i detta ärende, som de övriga trossamfundens styrelser.”³⁹

År 1953 bildades IBRA (International Broadcasting Association). Från år 1955 var namnet *IBRA Radio Aktiebolag*. Frågan om IBRA och radiosändningar behandlades på rikskonferensen i Nyhem sommaren 1954, och entusiasmen var total, och genom handuppräkningsbeslut beslöts att uppdraga åt Filadelfia i Stockholm att ”bilda förslagsvis en stiftelse, som skulle kunna motta och vidarebefordra bidrag till Pingstväckelsens Radio.”⁴⁰ Så skedde, redan några dagar senare var stiftelsen bildad. Det bildades även en lyssnarförening – *IBRA Radio Federation*. Även en stiftelse kallad *IBRA Radios vänner* bildades. Allt för att stödja radioverksamheten, som startade från Tanger 1955.

Denna utveckling fortsatte. I *Pingströrelsens Årsbok* 1972 listas alla gemensamma företag, och listan är lång. Bertil Carlsson valde i sin akademiska uppsats ”Organisationer och beslutsprocesser inom Pingströrelsen” att strukturera listans företag så här:

Affärsdrivande: Förlaget Filadelfia AB med dotterbolag; Tidningen Dagen AB med dotterbolag; Samspar (Allmänna Spar & Kreditkassan)

Skolor: Stiftelsen Kaggeholms Folkhögskola

Social verksamhet: Filadelfias Centrala Hjälpkassa för Predikanter; Lewi Pethrus Stiftelse för Filantropisk verksamhet och av den ägda företag

Mission och U-landshjälp: Svenska Fria Missionen (SFM); IBRA Radio (Dotterbolag till Dagen); Svenska Pingstmissionens U-landshjälp (SPU); Pingstmissionens Litteraturcentrum (PIL)

Serviceorgan: Pingstförsamlingarnas Vigselnämnd; Pingstförsamlingarnas Ungdomsverksamhet (PU)⁴¹

Hur kunde det bli så här? Varför blev de fria församlingarna – de organisations- och samfundsfria – över tid delaktiga i alla dessa företag? Hur blev företagen gemensamma företag? Magnus Wahlström tänker kring dessa frågor i sin, här tidigare nämnda, artikel ”Fria församlingar och starka organisationer”. Han skriver:

Det fanns flera drivkrafter bakom denna utveckling. För det första handlade det om ekonomiska aspekter. Gemensamt ägande markerade gemensamt ansvar för ekonomin. Så var fallet med tidningen Dagen när den helt överlämnades till Pingströrelsen. Dagentidningen ägdes till en början av privatpersoner. Efter ekonomiska svårigheter överlämnades tidningen till pingstförsamlingarna år 1961.

---

³⁹ Carlsson 2008 (1974), s 62-66.

⁴⁰ Carlsson 2008 (1974) s. 58.

⁴¹ *Pingströrelsens årsbok* 1972, s. 114; Carlsson 2008 (1974), s. 11-12.

Delägare var då 85 procent av landets pingstförsamlingar samt ett antal privatpersoner. Detta var också den främsta orsaken till att Förlaget Filadelfia efter en ekonomisk kris såldes ut till pingstförsamlingar och privatpersoner i mitten av 1960-talet. Samma sak inträffade på utbildningens område. Filadelfiaförsamlingen i Stockholm ägde och drev Kaggeholms folkhögskola från år 1944. Det var en tung börda ekonomiskt för församlingen och skolan betjänade i praktiken hela rörelsen. På grund av detta bildades Stiftelsen Kaggeholms folkhögskola år 1963. Pingstförsamlingarna gick in som ägare och var representerade genom att huvudmän från församlingarna valde styrelse.

För det andra behövdes gemensamma organisationer i relation till stat och myndigheter, exempelvis för vigselbehörighet och statliga bidrag. När en ny religionsfrihetslagstiftning trädde i kraft i Sverige år 1952 ansökte 306 av landets då 600 församlingar om vigselrätt. Myndigheterna vägrade att hålla kontakt med så många församlingar som enskilda trossamfund. Därför behövde pingstförsamlingarna ordna en gemensam organisation för att församlingarnas pastorer skulle få vigselrätt. Pingstförsamlingarnas vigselnämnd bildades. Representationen löstes så att styrelsen utgjordes av representanter från elva av landets största församlingar. Organisationens uppgift var att godkänna vilka av de sökande församlingarna som skulle få vigselrätt inom Pingströrelsen, samt godkänna vilka personer som fick vara vigselförrättare. Formellt innebar det att Pingströrelsen för första gången hade en styrelse som kunde besluta om vilka församlingar som räknades som pingstförsamlingar.

För det tredje startades en rad nya verksamheter som redan från starten betraktades som gemensamma för pingstförsamlingarna.

För den tredje punkten anger Wahlström *Filadelfias centrala hjälpkassa för predikanter, Allmänna Spar & Kreditkassan, IBRA radio och Lewi Pethrus stiftelse för filantropisk verksamhet (LP- stiftelsen)* som exempel.⁴²

Väl medveten om att det förhöll sig på det sättet, skrev Kjell Jonasson en artikel, införd i *Pingströrelsens årsbok 1972*, med titeln "Pingströrelsens församlingssyn – nyorientering?" Han för ett ärligt, pragmatiskt och vad han själv uppenbarligen menar vara ett realismdrivet resonemang kring en av Pingströrelsens hjärtefrågor. Jonasson inleder sin artikel med ett citat från Tage Sjöbergs bok *Guds församling i funktion*, från 1960, där det slås fast att:

---

⁴² Wahlström 2007b, s. 311-312. Wahlström hänvisar till Carlsson 2008 (1974), s. 44, 63-66.

Varje församling skall vara självständig. Det ser vi av det bibliska mönstret. Den nytestamentliga församlingen var fri både från staten och allt vad kyrkoorganisation heter. Vi tror att man gjorde sig skyldig till ett stort avsteg från mönsterbilden i Ordet, då man började sammanföra församlingarna i kyrkosamfund.⁴³

Detta ideal har dock i mötet med verkligheten i en ny tid visat sig ytterst problematiskt att leva upp till och vara troget, konstaterar Jonasson. Han skriver: "En ny tids evangelisations och missionsåtaganden har drivit fram uppkomsten av för församlingarna gemensamma service- och missionsorgan, vilket har haft som resultat att funktionsdugligheten i evangelii tjänst framstått som överordnad en doktrinär uppfattning av den fria församlingen."⁴⁴ Denna Jonassons beskrivning av läget delades inte av alla, långt därifrån. Hela sjutton år senare skriver Peter Ardenfors i *Pingströrelsens årsbok 1989* följande:

Vi kallades i vår början för pingstväckelse. Under senare år har vi allt oftare gått under namnet pingströrelse. Även om vi själva ofta och högljutt protesterat när vi kallats samfund, är det ändå som ett sådant vi uppfattas i många fall. Själv anser jag inte att vi är på väg in i ett samfund, men förstår samtidigt att människor utifrån kan tro det. Vi bör identifieras som pingstförsamlingar. Vi är och måste förbli fria församlingar.⁴⁵

Hur sålde de gemensamma företagen in sig i församlingarna och bland pingstfolket?

Lyckades man skapa ett "vi"?

Strategin de gemensamma företagen använde sig av i sin marknadsföring, med primär adressering till landets pingstpredikanter och pingstförsamlingar, och sekundärt riktad till den enskilde pingstvännen, var relativt stereotyp sett över tid. Efter en noggrann läsning av presentationerna de olika företagen ger av sin verksamhet i årsboken åren 1959 till 1990, kan konstateras att strategin vid dessa presentationer innehöll i huvudsak tre moment:

1) Beskrivning av visionen bakom verksamhetens tillkomst och behovet av densamma.

---

⁴³ *Pingströrelsens årsbok 1972*, s. 10

⁴⁴ *Pingströrelsens årsbok 1972*, s. 11.

⁴⁵ *Pingströrelsens årsbok 1989*, s. 5-6.

2) Ständigt återkommande påminnelser om församlingarnas och de enskilda pingstvännernas ansvar för – och skyldighet – att möjliggöra att just denna verksamhet kan bedrivas.

3) Återrapportering om vilka insatser som gjorts och vilka resultat som uppnåtts.

Syftet var uppenbart, det gällde att skapa en "vi-känsla" kring de gemensamma företagen, och att vidmakthålla denna känsla över tid.

Då *Julens Härold Illustrerad Kalender* år 1959 blev *Julens Härold Årsbok* fanns ett uppdämt behov av att informera om de gemensamma företagen och dessas verksamhet. Någon sådan information hade inte i någon nämnvärd omfattning funnits i *Julens Härold Illustrerad Kalender* under hela perioden 1916–1958. Det innebar att årsboken 1959 ägnade inte mindre än 28 sidor åt företagsinformation.

Ett intressant och belysande typexempel på informationsstrategin utgör rapporten om *Allmänna Spar- och Kreditkassan* och dess verksamhet i årsboken år 1959. Först informeras om att "detta den svenska pingstväckelsens eget finansinstitut har nu varit i verksamhet i något över sju år." Därefter presenteras visionen bakom kassans tillkomst:

Tanken på bildandet av en dylik kreditkassa uppkom under Nyhemsveckan 1950. Under en promenad med några bröder mellan ett par av sessionerna i den stora rikskonferensen frapperades pastor Lewi Pethrus av att se den mäktiga bilparken utanför jättetältet. Det var tydligt, att pingstvännerna i rätt stor utsträckning var ett synnerligen välsituerat folk. Vore det inte då en god idé – särskilt med hänsyn till de rådande inflatoriska förhållandena och statsmakternas planer på vidgade kreditrestriktioner, vilka sannolikt i första hand kommer att drabba den andliga verksamheten – att söka bilda en pingstfolkets egen "bank", till vilken medlemmarna i dess många församlingar kunde koncentrera sina insättningar? Därigenom skulle vi ju själva få kontrollen över våra sparmedel och kunde bevilja krediter, där dessa bäst fyllde väckelsens behov i olika avseenden. Förslaget fick vid sitt framläggande i en följande session ett entusiastiskt mottagande.⁴⁶

Efter denna redogörelse för visionen – en redogörelse som upprepas i flera av årsböckerna under följande år - går man vidare med att pränta in vikten av verksamheten, helt i enlighet med strategin. Lewi Pethrus citeras:

Allmänna Spar- och Kreditkassan är ett nödvändigt led i utvecklingen av pingstväckelsens verksamhet, som – lik all annan verksamhet, inklusive ideell och andlig sådan – alltid är beroende av ekonomiska resurser. Exemplet från den första

---

⁴⁶ *Julens Härold Årsbok* 1959, s. 134.

kristna församlingen visar, att även den på ett kraftigt sätt tänkte på den ekonomiska sidan av sin verksamhet.⁴⁷

Till slut skriver man: "Kontoret, där styrelsen sammanträder och tjänstemännen verkställer dessa beslut, är i sitt slag en missionsstation. Kassans existens möjliggör för envar att redan genom det sätt, på vilket han (eller hon) placerar sitt sparkapital, tjäna pingstväckelsens församlingar och dessas verksamhet. Stödet åt kreditkassan har välsignelse med sig och är en missionsgärning."⁴⁸

I årsboken för år 1964 rapporterar kassan om fortsatta framgångar, och skriver man:

Orsaken till att denna utveckling har kommit att känneteckna Allmänna Spar- och Kreditkassan är det förhållandet, att pingstfolket i allmänhet har visat kassan ett stigande intresse och förtroende [...] Det är detta förtroende i förening med en klok och ansvarsmedveten förvaltning som fört fram till den nu varande ställningen. Det har givetvis inte varit något självändamål för Allmänna Spar- och Kreditkassan att öka omsättningen och växa sig stark. Envar bör veta, att kassans främsta uppgift är att på sitt sätt stödja Guds verk i olika former [...] De stora gemensamma instrument som pingstväckelsen numera äger till hjälp för evangelisationen, har på ett utomordentligt sätt kunnat tillgodogöra sig kassans tjänster. En lång rad pingstförsamlingar i landet har kunnat få krediter till sina kyrkbyggen eller till sina stora engagemang på missionsfälten. Många församlingar har också genom bistånd från kassan kunnat lösa sin ej sällan mycket segslitna fråga om predikantbostad. Som sagt, kassan har tillvunnit sig ett synnerligen stort förtroende, och inte minst pastorer och predikanter har medverkat till detta. Församlingarna har ju också fått se konkreta bevis på den välsignelse som har följt i spåren av denna verksamhet.⁴⁹

Dessa två exempel på Allmänna Spar- och kreditkassans sätt att förankra sig hos pingstfolket visar tydligt hur de tre ovan angivna strategiska momenten användes, och hur ett "vi" skapas. En vision; ert förtroende; er insikt om vikten av vår verksamhet; och det välsignade resultatet. Alltså, "vi" har gjort det!

Marknadsföringen av tidningen *Dagen* är också belysande i sammanhanget. Redan år 1961 – det år då Pingströrelsen tog över tidningen – poängterades det i rapporten från Nyhemsveckan i årsboken att redan i mit-

---

⁴⁷ Julens Härold Årsbok 1959, s. 136.

⁴⁸ Julens Härold Årsbok 1959, s. 136.

⁴⁹ Julens Härold Årsbok 1964, s. 93-94.

ten av juni månad hade drygt 300 församlingar och många enskilda tecknat aktier i tidningsbolaget.⁵⁰ År 1969 kunde det i årsboken rapporteras att hela 85% av Sveriges pingstförsamlingar ägde aktier i tidningen Dagen.⁵¹ Denna information upprepas sedan några gånger åren framöver. Skälet var naturligtvis att tala om att Dagen var hela Pingströrelsens och varje pingstväns ansvar. Följaktligen beskrivs tidningen under rubriken "Församlingarnas tidning" och Dagen-huset kallas för "ett pingstfolkets missionshus i Stockholm" respektive "pingstförsamlingarnas litteraturhus".⁵² Benämningen "ett pingstfolkets missionshus i Stockholm" förklaras såhär i texten:

Dagen-huset på Stora Essingen är ett missionshus. Ett affärshus hade det varit om församlingar och enskilda satsat kapital för att få en ekonomisk vinning. Vad man nu förväntar sig är en återbäring, inte i kronor och ören utan i frälsta människor som en dag skall stå inför tronen klädda i vita fotsida kläder och med palmer i sina händer. Det är en underbar uppgift att få tjäna en sådan Herre och ett sådant folk!⁵³

Olof Djurfeldt skrev i årsboken år 1968 om "IBRA och Dagen moderna massmedia i evangelii tjänst." Först räknar han upp insatser tidningen Dagen gjort på olika områden som språkrör för sanningen. Han skriver: "Vi har som kristna ett stort ansvar när det gäller att framlägga sanningen [...] sedan måste vi överlämna resultatet i andra händer." Hans konklusion i artikeln är:

Pingstfolket har all anledning att glädja sig över de media som anförtratts oss. Vi som på ena eller andra sättet är inkopplade i det dagliga arbetet gläder oss över möjligheterna och upplever starkt vårt ansvar. Bristerna sporrar oss att arbeta vidare. Vår strävan är att få vara med i ett väckelsekeende. Också Dagens främsta uppgift är att propagera för en urkristen väckelselinje, och vi tror att uppgiften i det avseendet blir allt rikare.⁵⁴

På ett personligt och skickligt sätt säljs Dagen in hos läsarna, och på ett drivet sätt skrivs en "vi-känsla" fram, inte sant?

Karl-Erik Heinerborg skrev i samband med tidningen Dagens 40-årsjubileum i *Pingströrelsens årsbok* 1985 om tidningens betydelse. Han inleder artikeln med att citera vad tidningens grundare, Lewi Pethrus, skrev vid tidningens start 1945: "Tänk att dagligen få en tidning i sitt hus, som är en

---

⁵⁰ Julens Härold Årsbok 1961, s. 87.

⁵¹ Julens Härold Årsbok 1969, s. 49.

⁵² Pingströrelsens årsbok 1977, s. 5, 46-47.

⁵³ Pingströrelsens årsbok 1977, s. 47.

⁵⁴ Julens Härold Årsbok 1968, s. 47-48.

klar protest mot synd och det onda och som även frambär ett positivt och fullödigt frälsningsbudskap.” Heinerborg fortsätter:

Den målsättning som då deklarerades för DAGEN har varit vägledande genom alla år. Därför är tidningen absolut unik i svensk dagspress. Uppenbart har det för tidningen varit förenat med mycken kamp att i en alltmer sekulariserad tid hålla en klart kristen linje och samtidigt hela tiden vinna ny terräng [...] DAGEN har varit djärv. I de stora folkmoraliska frågorna har den hållit fanan högt och tillvunnit sig respekt. Vi det att det haft stor betydelse vid många kritiska tillfällen [...] Tidningen har dessutom betytt oerhört mycket för sammanhållningen inom svenska pingstväckelsen och för förståelsen mellan de kyrkliga rörelserna i vårt land. DAGEN vill ständigt stå upp för det fulla evangeliet och tidningen har, när den är som bäst, ett budskap som siktar till personlig frälsningsavgörelse för sina läsare.⁵⁵

Det råder nog ingen tvekan om att Heinerborg med sin artikel och dess formuleringar slog an strängar som bjöd ljuv musik hos väldigt många pingstvännen, och att han dessutom var föreståndare för Filadelfia i Stockholm gjorde saken ännu bättre. Det var en auktoritet som skrev.

Företagen fick stor hjälp i sin marknadsföring genom det utrymme de gavs vid Pingströrelsens stora konferenser, Nyhems- och Lapplandsveckorna, och, inte minst, vid predikantveckorna i Stockholm i december varje år. Vid predikantveckan 1958 gjordes pingstpredikanterna uppmärksammade på att tidningen Dagen, efter Svenska Morgonbladets nedläggning, är ”väckelsekristendomens” enda dagliga röst i media. ”De förpliktelser detta medförde behandlades ingående, och både pastor Lewi Pethrus och direktör Karl G. Ottosson gjorde uttalanden.” Året därpå var Dagen, IBRA och Centrala Hjälpkassan för predikanter huvudämnen vid predikantveckan.⁵⁶ Predikanterna förväntades, då de kom hem från dessa konferenser till sina församlingar, argumentera för och inspirera till nya ekonomiska satsningar för de gemensamma företagen.

Insamlingsmetoderna diskuteras och klandras

Tre av företagen kom att under decennier framöver – från 1950-talet till och med 1970-talet – samla in, alternativt låna upp, pengar från pingstfolket. Det handlade om stora pengar, ja, mångmiljonbelopp. De tre var Dagen AB, pingstbanken Samspar – vars grundidé var inlåning och utlåning, och IBRA radio.

---

⁵⁵ Pingströrelsens årsbok 1985, s. 18.

⁵⁶ Julens Härold Årsbok 1959, s. 46; Julens Härold Årsbok 1960, s. 7.

Aktiekapitalet i det nystartade tidningsföretaget Dagen AB var förbrukat efter en dryg månad. Den 1 november 1945 kom första numret av tidningen ut, och vid årsskiftet 1945-1946 hotades tidningen av nedläggning. Då trädde textilföretagsdirektören Karl G Ottosson från Falköping in som en "räddande ängel." Han erbjöd sig att överta ansvaret för tidningen, vilket skedde. Från januari 1946 till och med år 1960 var Dagen ett dotterbolag till Ottossons bolag AB Godvil. Ottossons första åtgärd var att med egna medel öka aktiekapitalet i Dagen, från 100 000 till 300 000 kronor. Trots successiv upplagehöjning för tidningen, från 11 100 exemplar år 1947 till 22 900 exemplar år 1951, lånade företaget 1950 upp 1,5 miljon kronor från pingstfolket i ett så kallat företagslån, d.v.s. ett lån utan den säkerhet som normalt krävs vid banklån.⁵⁷ Lewi Pethrus var dock nöjd, och skrev:

Det är med stor tacksamhet Dagen kan se tillbaka på det gångna året. Det har varit rikt på stora händelser. Man påstår att vår upplageökning är enastående i sitt slag. Tidningens företagslån på 1,5 miljoner kronor full- och övertecknades på fyra månader. En stor förändring har skett inom de egna leden i det att många, som varit oförstående och passiva, under det gångna året ändrat sin inställning och blivit entusiastiska Dagen-vänner. Vi har också kunnat glädja oss åt en underbar andlig förnyelse. Dagen är tillkommen i pingstväckelsens tecken och det visar sig att där väckelse går fram där slår Dagen igenom och vinner stor spridning.⁵⁸

Redan 1952 var det nödvändigt att ta ett nytt företagslån, denna gång på 1 miljon kronor.⁵⁹ Även för att finansiera IBRAs verksamhet hade ett speciellt radiolån under år 1955 tagits upp bland pingstvännerna. Det var 1,5 miljon kronor som lånats upp. Men det räckte inte. IBRA var ett dotterbolag i Ottossons AB Godvil.

Inför missionskonferensen i Stockholm 1955 lade Karl G Ottosson upp en strategi för hur Ibra radios knackiga ekonomi skulle klaras. För det första var likviditeten ansträngd och det radiolån man tagit i början av 1955 behövde höjas från en och en halv miljon till två miljoner kronor. [...] Strategin gick ut på att betona värdet av att de som har pengar att låna ut kan göra det för att stödja "en så gränslöst betydelsefull sak". Att det inte fanns någon speciell säkerhet för lånen ansåg Ottosson vara mindre viktigt än att "pingstväckelsens folk står bakom i förbön och offer." [...] Det andra steget i Ottossons strategi gällde att få alla pingstvännen att som en man sluta upp kring Ibra Radio federation. Det gällde att inspirera så "att de som kunna icke komma ifrån med att teckna minsta belopp, utan tvärtom."

---

⁵⁷ Wärm 2009, s. 23-24,36-39.

⁵⁸ *Dagen* 30/12 1950, citerat i Wärm 2009, s. 39.

⁵⁹ Wärm 2009, s. 48-49.

*Tredje steget i strategin gick ut på att få till en bön- och offerdag för pingstradion, helst i början av oktober. Det skulle inte bara vara ett uttryck för att pingstförsamlingarna satte värde på att pingstradion startat, utan "rätt upplagd skulle det bli lättare att sedan arbeta både med lånet och federationen."*⁶⁰

En bearbetning av medlemmarna ingick i planerna. Den skulle ske genom särskilda ombud och distriktsombud, men även genom att flera representanter för IBRA skulle resa runt i församlingarna och där propagera för lånet och federationen. Daniel Wörn summerar: "Starten av Ibra radio-mission ledde alltså till en systematisk bearbetning av församlingarna, som var framgångsrik och sedan blivit något av en modell för senare satsningar. Men som också, genom sin massiva påverkan, ifrågasatts som oetisk."⁶¹ Lånen var ett sätt att skaffa medel för verksamheter, men den absolut vanligaste insamlingsformen inom Pingströrelsen har under decenniernas gång varit gåvobrev. De har tecknats i möten och gudstjänster, då företrädare för aktuella företag eller verksamheter beretts tillfälle att argumentera för sina ärenden och därmed inspirera mötesdeltagarna till deltagande och engagemang för den viktiga verksamheten.

Textilindustrin i Sverige genomgick en djup kris under några år på 1950-talet, vilken också naturligtvis drabbade Karl G Ottossons fabriker i Falköping. Hans bolag AB Godvil hade då behövt de många miljoner som använts för att hålla tidningen Dagen vid liv. AB Godvil hade helt enkelt förlyft sig i satsningen på dotterbolaget Dagen AB. Ottosson försökte sig då på en optimistisk satsning genom att 1958 förvärva ett företag utanför textilbranschen, nämligen Elumin AB i Smålandsstenar. Företaget tillverkade fönsterbågar av aluminium. Ottosson gick i tidningen Dagen ut med en inbjudan till teckning av ett industrilån inför förvärvet. Han skrev:

*Genom omständigheter, vilka jag själv uppfattar som Guds ledning, har jag fått tillfälle att förvärva en industrirörelse, som ligger utanför textilbranschen. Vad som gjort mig intresserad av denna affär är i främsta rummet, att den enligt min bedömning kommer att stärka mina möjligheter att även i framtiden ge verksamt stöd åt pingstväckelsens båda stora missionsföretag, Dagen och Ibra Radio, vilka ligger mig varmt om hjärtat [...] Lånet upptas av mig personligen men syftar indirekt till att bereda möjlighet till fortsatt stöd åt pingstfolkets gemensamma missionsföretag.*⁶²

---

⁶⁰ Wörn 2009, s. 62.

⁶¹ Wörn 2009, s. 63.

⁶² Wörn 2009, s. 70. Wörn citerar från inbjudan till teckning av Karl G Ottossons industrilån den 9/9 1958.

Pingstvännerna främst, men även en del andra, svarade på Ottossons inbjudan och tecknade lån. Detta berodde troligen i hög grad på den rekommendation av lånet Lewi Pethrus skrev:

När jag nu med dessa rader varmt vädjar till våra vänner runt om i landet att hörsamma förestående inbjudan om teckning av ett industrilån till direktör Ottosson, så anser jag mig ha fullgoda skäl för en sådan rekommendation. Pingstväckelsens folk har en hedersskuld till direktör Ottosson, en skuld, som vi inte skulle kunna till fullo betala ens om vi skulle skjuta tillsammans det kapital, han nu behöver och lämna det som en gåva i stället för som ett lån.

Pethrus avslutar sin rekommendation med orden: "jag anser det som en klok åtgärd att förtroendefullt ställa kapital till hans (Ottossons) förfo- gande i affärssyfte."⁶³ Eluminsatsningen blev ett kapitalt misslyckande. År 1960 övertog Pingströrelsen ägandet av Tidnings AB Dagen, AB Godvils tryckeri och AB Godvils Resebyrå för en summa på sammanlagt drygt 5 miljoner kronor.⁶⁴ Trots en hjälpaktion, som drogs igång 1961, i form av en stiftelse med namnet Stiftelsen Dagen/Ibra-gåva för Karl G Ottosson, blev konkursen för Ottossons företag oundviklig, och år 1966 var den ett fak- tum. Av konkurshandlingar framgick att:

Ottosson var skyldig omkring 5 600 000 kronor som han lånat av mer än 1 300 enskilda personer runt om i landet, och att ingen av dem fick tillbaka något. Dess- utom hade Ottosson lån hos banker och andra långivare på cirka 3 500 000 kronor, pengar som de som gått i borgen för honom fick betala. I regel var såväl borgens- män som långivare pingstväänner.⁶⁵

Kritiken, mot industrilånen och i synnerhet det till Ottosson, men också hjälpaktionen, var skarp. Disponent Erik Carlén, som var med från tid- ningen Dagens början, som aktieägare och sedan som styrelseledamot i Tidnings AB Dagen fram till 1965, menade att låneverksamheten bland församlingsmedlemmarna bedrevs utan hämningar. Han skrev:

Det blev något av en kuslig likhet med avlatshandel. Det utövades därvid en på- tryckning, så det är inte för mycket att säga: Dagen, Ibra, Ottosson och hans tex- tilföretag jämte Elumin blev vårt lands största sol- och våraffär. Inte heller gjordes här klar skillnad mellan Dagen-Ibra, det vill säga Guds verk, och Ottossons indu- strier. Vi måste dock komma ihåg att företagen, vare sig de var kristliga eller ej,

---

⁶³ Wärm 2009, s. 70

⁶⁴ Wärm 2009, s. 77.

⁶⁵ Wärm 2009, s. 129. Om Dagen/Ibras hjälpaktion, se Wärm 2009, s. 78-84.

var nära sammankopplade och Ottosson själv betraktade textilföretagen (och Elumin) enbart som medel att hjälpa Dagen och Ibra. Efter bodelningen 1960, då pingstväckelsen övertog Dagen, återopades ändå Ottossons stora insatser för tidningen som ett skäl att hjälpa honom. Hela denna väldiga upplåning måste man säga vara osund och ovärdig pingstväckelsen.⁶⁶

Under året 1962 hade ytterligare en gåvobrevsinsamling iscensatts för att hjälpa upp AB Dagens ekonomi. Om bland annat detta skrev Carlén till Pethrus i brev 20 juni 1963, där han förespråkar en nedläggning av tidningen och i stället föreslår en ökad satsning på veckotidningen *Evangelii Härold*. Han skrev:

Jag ber dig tänka igenom problemet förutsättningslöst utan tanke på pingströrelsens prestige och be till Gud över saken. Det kanske är den riktiga lösningen. Jag tror inte heller det är riktigt att Guds verk skall drivas på så sätt att man ständigt skall ligga åt vännerna med borgensförbindelser för att få banklån av olika slag. Detta införde, som Du vet, Ottosson och var därtill nödd och tvungen, men jag tror att detta slags ekonomi för Guds verk är helt obiblisk, och vi kan inte i rimlighetens namn slå ned på samfund, barnbegjutning och mässhakar, då vi själva knäsatte en princip som så uppenbart strider mot de metoder Gud anger. Skillnad är givetvis om det är ett tillfälligt nödläge, men att driva det som en linje, där man inte ser något slut är fel. Då är det bättre att lägga ned den grenen av Guds verk så fort som möjligt.⁶⁷

Lewi Pethrus tillmötesgick inte Carléns önskan om en nedläggning av tidningen Dagen. Det fick Carlén att lämna sitt styrelseuppdrag 1965, men också att skärpa sin kritik ytterligare i ett konfidentiellt brev han skrev till 15–20 av de ledande personerna inom Pingströrelsen, ett brev han återgav i sin skrift *Gud behöver inga kryckor*, 1966. I brevet hänvisar han till månglarna i templet som Jesus drev ut, och skrev:

Guds Ord vill här på ett eftertryckligt sätt inpränta i oss att affärer och affärsverksamhet inte hör hemma i Guds församling. Jesus fördömer affärer inom ramen för församlingen eller i samband med den. Däremot skall vi naturligtvis tacka Gud för alla frälsta affärsmän, som genom tionde och offer stödja församlingen. Är vi bibliska, då det gäller affärsverksamhet? Vi är på det klara med att det är fel att bilda kyrkosamfund. Men är det inte lika obiblskt att grunda affärsföretag inom församlingen eller med de som delägare eller företag som är nära förknippade med församlingen? Jag tror inte på speciella affärsföretag, som grundats med utslutande syfte att stödja Guds verk. I regel har de ingen välsignelse. Gud har inte behov av sådana människogjorda kryckor. [...] Då tidningen (Dagen) slukade allt

---

⁶⁶ Wörn 2009, s. 71. Wörn citerar här ur Carléns bok: *Gud behöver inga kryckor*, 1966, s. 35.

⁶⁷ Wörn 2009, s. 96.

större summor och det blev en allvarlig finansiell kris för Ottosson och hans företag beträddes en väg, som var mycket olycklig. Man började släppa in får- och duvomånglarna i templet i det man systematiskt började nyttja församlingens medlemmar över hela vårt land för borgen och lån.⁶⁸

Pethrus svarade på Carléns kritik genom en lång ledare i Dagen med rubriken "Månglarna i templet." Han hävdade att Pingströrelsen ordnat sina gemensamma verksamheter genom organ utanför församlingarna och därför aldrig dragit in verksamheterna i dessa. Samtidigt har man alltid varit på sin vakt mot privata verksamheter.⁶⁹ Detta skrev alltså den man som 1912 startade Förlaget Filadelfia som privatperson, och som var en i gruppen av privatpersoner som startade tidningen Dagen som privatägt företag år 1945. Det han skrev lästes av tusentals människor, som i sina hemförsamlingar hört hur många brandtal och offertal som helst för företag som Dagen och IBRA.

Carlén var inte den enda kritikern. Harald Gustafsson, föreståndare för Pingströrelsens näst största församling, Smyrnaförsamlingen i Göteborg, menade, då församlingen kring årsskiftet 1960–1961 skulle besluta om att köpa 200 aktier i AB Dagen á 1000 kronor styck, att "församlingen lika gärna kunde slänga de 200 000 kronorna i sjön." Så lågt var hans förtroende för Karl G Ottossons och Dagens sätt att handha sin ekonomi.⁷⁰ Kritik riktades också mot den strategi som Pingströrelsens främste "tiggare," – Daniel Wärns epitets på Dagens VD under 30 år, Sverre Larsson – använde då han i möten och på konferenser runt om i landet vädjade om stora offer till olika företagsverksamheter. Larsson återopade regelmässigt direkta tilltal från Gud, uppenbarelser, och omedelbar förvisning genom Andens ledning i sina kollektal. Och som Wärn skriver: Han har "lyckats övertala många mötesbesökare att skriva under löftesoffer till Dagen, till Ibra, och till TV-Inter, och det är nog ingen överdrift att påstå att stämningen i mötena fick en och annan att ge ett löftesoffer som var större än det han eller hon från början hade tänkt sig."⁷¹ En av de ledande pastorererna inom Pingströrelsen, Jack-Tommy Ardenfors, som varit ledamot av styrelsen för Dagen sedan 1974, framhöll år 1994, att Sverres Larssons "allt vanligare hänvisningar till att Gud sagt till honom vad som borde göras"

---

⁶⁸ Wärn 2009, s. 127.

⁶⁹ Wärn 2009, s. 127

⁷⁰ Wärn 2009, s. 76.

⁷¹ Wärn 2009, s. 325.326. Om uppenbarelser och tilltal, se Wärn 2009, s. 115, 164 och 186.

var något "som omöjliggjorde all normal diskussion. Det kunde gälla allt från chefstillsättningar till projekt som lokalisering av TV-huset."⁷²

Pingströrelsen var ett samfund långt innan den formellt blev det

"Sanningen" om den organisations- och samfundsfria församlingen hade efter ett halvsekel förlorat en hel del av sin aktualitet, menar författaren till denna text. Inte minst den karismatiska väckelsen på 1960- och 1970-talet bidrog till detta. I årsboken för 1970, skrev Hasse Svensson en artikel med rubriken "Pingströrelsens ställning till den karismatiska väckelsen." Han skrev:

Vi har under årens lopp sänt många böner om en väckelse och vad händer? Anden faller över mässhakar och munkkåpor. Behagar Vår herre skämta med oss i dessa yttersta dagar? Vi har ju ändå tryckt så starkt på betydelsen av den nytestamentliga församlingen. För många innebär situationen en identifikation med David när han utbrister i Ps 11: "När grundvalarna upprivas, vad kan då den rättfärdige utträta?" Det förefaller som om dogmen om den fria församlingen inte är lika outhärlig för det andliga livet som vi trott. Den stämmer ju inte med vad vi erfar från samfund som står så fjärran från våra ideal som tänkas kan. Där möter "t.o.m" katoliker Gud på känt pingstmanér. Vi kan därför inte komma ifrån den brännande frågan vad som i den svenska pingströrelsens förkunnelse och tro under gångna skeden utgör en gång för alla gällande sanningar som det vore synd att ifrågasätta. När vi kan fastslå att Gud inte fäster samma vikt vid en del av våra uppfattningar gör vi klokt i att handla på samma sätt."⁷³

Dagenjournalisten Ivar Lundgrens reportagebok *Ny Pingst*, som kom ut 1970, spred förvåning, men gav framför allt kunskap om den karismatiska väckelsens tidiga utbredning i Nordamerika. Lewi Pethrus hälsade denna väckelse välkommen med vidöppen famn. Hans efterträdare som förestandare för Filadelfiaförsamlingen i Stockholm, Willis Säwe, var dock reserverad, för att inte säga avvisande.

[Säwe] drev en gentemot Pethrus och Dagen mycket självständig linje. Konflikten gällde förlaget Filadelfia, men säkert också Säwes och Pethrus olika syn på till exempel Vietnamkriget och församlingens hållning till partipolitiken. Pethrus klarade helt enkelt inte av att inordna sig i Willis Säwes ledarskap, och 1966 öppnade han ett eget förlag. Steget var ett brott mot det Pethrus predikat under sin långa

---

⁷² Wärm 2009, s. 241.

⁷³ Förlaget Filadelfia årsboken 1970, s. 22-23.

gärning som församlingsföreståndare, men visar att för Lewi Pethrus var det personliga ansvaret och friheten viktigare än lärosatser. I sitt nya förlag gav han ut en andaktsbok, Under den Högstes beskärm, samt böckerna Ny mark och Brytningstider, segertider. I den senare har han många skarpa ord att säga, inte minst om den "dogm" han själv gått i bräschen för under alla år, pingstväckelsens lära om den fria, bibliska församlingen.⁷⁴

Brytningstider, segertider förbryllade säkerligen många pingstvännen, vilka ännu år 1969, tog de "sanningar" Pethrus själv tidigare förkunnat, till exempel i boken *De kristnas enhet* från 1919, på allvar. Han jämför ju faktiskt tron på den lokala, samfundsfria församlingen med katolikernas tro på Mariadogmen.

De gemensamma företagens betydelse ökade, och deras inflytande över Pingströrelsens utveckling växte på församlingarnas bekostnad, menar jag. Speciellt kom detta förhållande att gälla i allt högre grad efter Lewi Pethrus frånfälle år 1974. Så länge Pethrus levde var han Pingströrelsens obestridlige andlige ledare, och samtidigt i högsta grad engagerad i de skilda samverkansorganen/företagen. Av Bertil Carlssons undersökning framgick att Pethrus utöver positionen som chefredaktör för *Dagen*, vilken han behöll fram till sin död, också var styrelseledamot i sju av de tolv undersökta gemensamma verksamheterna, därav som ordförande i tre och vice ordförande i en.⁷⁵ Han hade ju dessutom "varit den drivande kraften bakom tillkomsten av dessa organ i samtliga fall, utom när det gäller Pingstförsamlingarnas Ungdomsverksamhet."⁷⁶ Daniel Wärns slutsats lyder: "Trots att Pethrus själv under sitt långa liv hela tiden kämpade mot att pingströrelsen skulle bli ett organiserat samfund verkar det alltså i hög grad vara så att han själv medverkade till att pingströrelsen i praktiken blev ett samfund."⁷⁷

Min bestämda uppfattning är att ingen inom Pingströrelsen hade förutsättningar att axla Pethrus mantel som andlig ledare. Därför blev det, då Willis Säwe slutade som föreståndare för Filadelfiaförsamlingen i Stockholm år 1973, fritt spelrum för kyrkopolitiska överväganden, drivna av tidningen *Dagen*, att bli tungan på vågen vid valet av efterträdare. Favoritkandidaten, pastor Karl-Erik Heinerborg blev vald. Den åldrige Lewi Pethrus, som ännu hade ett och ett halvt år kvar att leva, valde att avbryta sin vintervistelse i Kalifornien för att komma hem och påverka valet, vilket han gjorde genom argumentation för Heinerborg i *Dagen*. Motkandidaten,

---

⁷⁴ Wärm 2009, s. 140-141.

⁷⁵ Carlsson 2008, (1974) s. 71.

⁷⁶ Carlsson 2008 (1974), s. 71.

⁷⁷ Wärm 2009, s. 313-314.

Samuel Edestav, mångårig medarbetare till Säwe, ansågs inte vara ett lika säkert och påverkbart alternativ som Heinerborg, sett ur företagets intressoperspektiv. Till saken hörde att Heinerborg sedan 1967 var ledamot av Dagens styrelse.⁷⁸ Enligt pastor Jack-Tommy Ardenfors "präglades föreståndarvalet i högsta grad av kyrkopolitik,"⁷⁹ Ardenfors var inte ensam om den bedömningen.

Heinerborg var verkligen rätt man på rätt plats. I ett samtal med Karl-Georg Vinberg – mångårig ledare för verksamheten vid Mösseberg Kurort och sedermera VD-assistent inom Dagengruppen hos sin svärfar, Sverre Larsson – berättade Heinerborg om hur han såg på sin egen uppgift. Han berättade: "Jag skall berätta för dig varför jag är i Stockholm. Folk tror att jag kommer hit för att vara föreståndare för församlingen, och det är riktigt, men Guds kallelse till mig det är att jag skulle ha den här tjänsten för att jag skulle sitta med i alla styrelser som vi har för att brygga över de spänningar som finns i våra olika verksamheter. Det är Guds kallelse till mig."⁸⁰ En fråga man kan ställa är: Hade Heinerborg deklarerat denna sin egentliga kallelse inför föreståndarvalet 1973, hade han då blivit vald – trots uppbackningen från Lewi Petrus? Behövde Filadelfiaförsamlingen ett styrelseproffs hellre än en församlingsherde?

Olof Djurfeldt, som från 1975 var tidningen Dagens chefredaktör, menade år 2007, då han såg tillbaka på utvecklingen inom Pingströrelsen, "att med den allmänna utvecklingen fick de gemensamma företagen en alltmer växande roll och tog över uppgifter från församlingarna som hade kunnat organiserats på ett annat sätt. [...] Och visst ser jag att Dagengruppen på sitt sätt blev en ersättning till samfundet där Karl-Erik Heinerborg fungerade som samfundsledare och Sverre Larsson blev en motsvarighet till samfundens generalsekreterare."⁸¹ Man bör komma ihåg att Djurfeldt talar om situationen som den var på 1970- och 80-talen. Alltså långt innan den formella samfundsbildningen ägde rum. Sverre Larsson förstod ingenting av detta vid den tid då det begav sig. Han var främmande för att Dagenkoncernen genom "den verksamhet han styrde över också fungerade som en informell samfundsstyrelse." Larsson säger:

Vi såg oss inte som ett slags samfundsstyrelse, vi bara jobbade på så gott vi kunde. Jag kan inte se att detta med samfund är något. Varför har de ingen dagstidning, ingen radiokanal, inget tv-arbete? Om Dagenstyrelsen varit ett samfund hade vi

---

⁷⁸ Wärm 2009, s. 146.

⁷⁹ Wärm 2009, s. 147.

⁸⁰ Wärm 2009, s. 152.

⁸¹ Wärm 2009, s. 152.

*aldrig vågat göra sådana satsningar. Vem i samfundstopparna vågar ta ansvar för sådana satsningar å församlingarnas vägnar?*⁸²

Jack-Tommy Ardenfors såg dock helt annorlunda på förhållandet. Han säger: "Det är inte nöjaktigt att i ledningen för hela den samlade pingstväckelsen stod en verkställande direktör för vårt affärsdrivande företag, som i princip fungerade som en samfundsledare."⁸³

Enligt Ardenfors orsakade den svenska situationen en viss irritation i Europa och på andra håll bland de olika pingströrelserna där, eftersom de ju i allmänhet var organiserade som samfund. "De håller samfundens och församlingarnas andliga ledare mycket högt och tyckte det var märkligt att ledaren för den svenska pingströrelsen var en tjänsteman för vårt medieföretag".⁸⁴

Magnus Wahlström påminner i en artikel rubricerad "Omprovning av tidigare principer" om att det under 1900-talets senare decennier pågick samtal "angående en samverkansorganisation på riksnivå för landets pingstförsamlingar. Frågan hade återkommande diskuterats och togs på nytt upp under predikantveckan år 1992. Evangelii Härolds chefredaktör Daniel Wärm satt med i den ekumeniska grupp som behandlade Veckomagasinet Petrus. Han aktualiserade det besvärliga i Pingströrelsens situation genom att peka på situationen i denna arbetsgrupp: "I andra samfund är det missionsföreståndaren eller samfundsledaren som är med i förhandlingarna /.../ Men som motpart från pingströrelsen är det Dagensgruppen ABs VD /./ Pingströrelsen är knappast ett aktieföretag"⁸⁵

Slutkommentar

Det tog Pingstväckelsen drygt tio år att bli till Pingströrelsen, och det tog Pingströrelsen i Sverige drygt åttio år att till fullo inse och bejaka att den var ett samfund. Jan-Åke Alvarsson hävdar i sin artikel: *Pingstväckelsens etablering i Sverige*, att bibelstudieveckan i Kölingared år 1919 var det offentliga bekräftandet av den samfundsbildningsprocess som redan pågått under några år. Alvarsson skriver:

Nu slöts leden och sista steget fram till en enad församlingsrörelse togs. Under 1919 lades nämligen ett manifest fram som senare kommit att kallas 'Kölingareds-

---

⁸² Wärm 2009, s. 154.

⁸³ Wärm 2009, s. 155.

⁸⁴ Wärm 2009, s. 155.

⁸⁵ Wahlström 2007a, s. 333.

deklarationen 1919. Tidpunkten var väl vald. [...] Alla ingredienser för ett samfund fanns på plats: en församling som fungerade som ett bokförlag (1912), en gemensam sångbok (1914), en bibelskola (1915), en egen tidskrift, Evangelii Härold (1916), en expedition med kontakter över hela riket (1916), en årskonferens (1916), och en årsbok (1916/1917). Vad som nu krävdes var bara en struktur för efterföljarna, en enhet i rörelsen. Ett "samfund" i klassisk mening var det inte tal om. Det hade hållits alltför många predikningar mot de gamla samfunden och ordet var därför just då utslitet och belastat.⁸⁶

När samfundsbildandet blev officiellt genom bildandet av Pingst – fria församlingar i samverkan, PFFS – år 2001, försökte man genom orden "Fria Församlingar" rädda en spillra, om än liten, av den storslagna och visionära deklarationen i Kölingared år 1919.⁸⁷

---

⁸⁶ Alvarsson 2007, s. 42.

⁸⁷ För en bearbetning av hur Pingströrelsens ecklesiologi kan förstås i ljuset av förhållandet mellan "fria församlingar" och "i samverkan", se: Josefsson, *Frihet och samverkan*, s. 122 i denna volym.

Referenser

- Alvarsson, Jan-Åke 2007, "Pingstväckelsens etablering i Sverige" i Waern et al (reds), *Pingströrelsen. Händelser och utveckling under 1900-talet*. Örebro: Libris.
- Carlsson, Bertil 2008 (1974), *Organisationer och beslutsprocesser inom Pingströrelsen*. Stockholm: Insamlingsstiftelsen för pingstforskning.
- Nyberg Oskarsson, Gunilla 2007, "Mer än 340 församlingar ordnade under tio år" i Waern et al (reds), *Pingströrelsen. Händelser och utveckling under 1900-talet*. Örebro: Libris.
- Pethrus, Lewi 1958 (1919), "De kristnas enhet. Kan detta mål nås genom de moderna samfundsorganisationerna?" i *Samlade skrifter*, band 4. Stockholm: Förlaget Filadelfia.
- Pethrus, Lewi, 1969, *Brytningstider Segertider*. Stockholm: Lewi Pethrus Förlag.
- Struble, Rhode 1982, *Den samfundsfria församlingen och de karismatiska gåvorna och tjänsterna*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Wahlström, Magnus 2007a, "Omprövning av tidigare principer" i Waern et al (reds), *Pingströrelsen. Händelser och utveckling under 1900-talet*. Örebro: Libris.
- Wahlström, Magnus 2007b, "Fria församlingar och starka organisationer" i Waern et al (reds), *Pingströrelsen. Verksamhet och särdrag under 1900-talet*. Örebro: Libris.
- Wärn, Daniel 2009, *Dagengruppens historia*. Forserum: Stema Print AB.

Tidningar och tidskrifter

- Evangelii Härold* 1919-07-31; 1925-07-16. Förlaget Filadelfia.
- Julens Härold Illustrerad Kalender*, år 1917-1958. Förlaget Filadelfia.
- Julens Härold Årsbok*, år 1959-1971. Förlaget Filadelfia.
- Pingströrelsens Årsbok*, år 1972-1990. Bromma/Stockholm: Förlaget Filadelfia.

Utmanad och förändrad

Arne Imsens och Donald Bergagårds omdefiniering av pentekostal ecklesiologi i Sverige under 1960- och 1970-talen

TORBJÖRN ARONSON

Inledning

Syftet med detta kapitel är att undersöka hur Pingströrelsens kongregationalistiska ecklesiologi utmanades av nya alternativa ecklesiologier under 1960- och 1970-talen och hur olika omvärldsfaktorer påverkade dessa. "Ecklesiologi" är den akademiska teologiska term som betecknar församlingssyn eller kyrkosyn, det vill säga hur kristna ser på sig själva ur gemenskapsaspekt. Perspektivet här är kyrkohistoriskt. I ett kyrkohistoriskt studium analyseras interaktionen mellan kyrka och samhälle i ett specifikt tidsskede. I den här artikeln handlar det om pentekostala väckelserörelser i Sverige och de ecklesiologier som deras ledande företrädare torgförde och omsatte i praktiken. Deras ecklesiologier var bibelteologiskt motiverade men påverkades också av väckelserörelser i USA och nya trender i kultur och samhälle. Både Pingströrelsens och de nya alternativa ecklesiologierna var således påverkade av olika omvärldsfaktorer. En av de alternativa ecklesiologierna betonade den universella kyrkan som motiv för skapandet av privata evangelisations- och missionsorganisationer. Den andra alternativa ecklesiologin lyfte fram komunitetslivet i Apostlagärningarnas andra kapitel som ett församlingsideal. I Sverige blev Maranata en katalysator för kritik av Pingströrelsens praktiska ecklesiologi och en plattform för dessa nya ecklesiologier. Maranata uppstod som en ny pentekostal väckelserörelse i Sverige kring 1960 och inspirerades av den amerikanska helandeväckelsen och den norske evangelisten Aage Samuelsen. Ledande företrädare för Maranata riktade kritik mot Pingströrelsens ecklesiologi, framför allt mot hur den i praktiken utformades. Samtidigt företrädde kritikerna själva en kongregationalistisk ecklesiologi. Efterhand kom de dock att omfatta en förändrad ecklesiologi, delvis som en följd av att olika sidor av kongregationalismen omvärderats. Genom att undersöka kritiken av Pingströrelsens ecklesiologi och de alternativ som kritikerna förde fram, liksom hur samtliga påverkades av samhälleliga och kulturella

omvärldsfaktorer, kan den ecklesiologiska debatten under denna belysas och dess följdverkningar analyseras.¹

De kritiker som avses här är Arne Imsen (1930–99) och Donald Bergagård (1936–), vilka var två av Maranatas ledande företrädare under 1960-talet. Imsen var föreståndare för den största lokalförsamling som uppstod i samband med Maranatas uppkomst under 1960-talet, Stockholms Maranataförsamling. Bergagård var den mest framträdande evangelisten i rörelsen och utvecklade ett omfattande internationellt nätverk. Bergagård verkade som pastor i Jönköpings Maranataförsamling 1961–67, vilket var en av rörelsens större församlingsbildningar i södra Sverige under 1960-talet.² Kapitlet bygger, om inget annat redovisas, på källor och litteratur som anförts i boken *Maranata! Väckelse och samhällsförändring, 1960-tal till 1990-tal*. (2021).³

I avsnitten nedan kommer först en kort beskrivning av Pingströrelsens ecklesiologi och de kriser som uppstod i anknytning till denna under 1950-talet och sedan kommer likheterna med arbetarrörelsens sätt att hantera konflikter och konkurrens att diskuteras. Därefter tecknas Maranatas uppkomst, vilket leder över i ett avsnitt som redovisar deras kritik av Pingströrelsens ecklesiologi. I det därpå följande avsnittet diskuteras den konflikt mellan Imsen och Bergagård som uppstod 1966–68 med utgångspunkt i respektives ecklesiologi, vilken bidrog till Maranatas splittring de följande åren. I det avslutande avsnittet beskrivs hur Imsen och Bergagård under det följande decenniet omsatte sina nya alternativa ecklesiologier i praktiken. I artikelns avslutning sammanfattas hur omvärldsfaktorer påverkade såväl Pingströrelsens ecklesiologi som de nya alternativa ecklesiologierna.

Pingströrelsens ecklesiologi under 1900-talet

Pingströrelsens ecklesiologi under 1900-talet beskrivs i denna antologi mer utförligt i kapitlet av Tommy Davidsson och Nils-Eije Stävare. För en

---

¹ Dahlgren 1982 och Aronson 2021 och däri anförda källor. Dahlgren 1982 är en sociologisk analys av Maranatas utveckling under 1960- och 1970-talen. Aronson 2021 skildrar Maranata i ett kyrkohistoriskt perspektiv och fram till dags dato.

² Aronson 2021, s. 73–86, 114–145.

³ Aronson 2021.

överblick över dess innehåll och förändring under 1900-talet hänvisas läsaren till dem.⁴ Det var en ecklesiologi som sammanfattningsvis var kongregationalistisk. Kyrkan utgjorde ytterst sett av troende individer från alla samfund och lokala församlingar. Ecklesiologin hängde samman med en historieuppfattning som betonade kyrkans förfall efter den apostoliska tiden och dess upprättelse i den yttersta tiden. Samfundsstrukturer uppfattades som ett stort hinder för kristen enhet, vilket bidrog till en bred kritik mot frikyrkosamfunden som fenomen. Denna kritik mot frikyrkosamfunden påverkades också av en tradition av kongregationalism inom baptismen. Den praktiska konsekvensen blev en strävan att bevara varje enskild lokalförsamlings formella självständighet och ett avståndstagande från bl.a. ett gemensamt missionsråd för pingstförsamlingarna, samfundsstrukturer och en trosbekännelse för Pingströrelsen. Dessa saker blev heller aldrig accepterade eller anammade av det allt större antalet pingstförsamlingar i Sverige under 1920- och 1930-talen. Denna typ av kongregationalism utgjorde den "bibliska modellen" och den gav Anden "frihet" att verka genom att den inte satte upp några hinder för gemenskap mellan kristna. Kongregationalismen gjorde det möjligt för församlingar från andra frikyrkor att associera sig med Pingströrelsen, men den ledde dock inte till någon större kristen enhet. En paradox som så småningom uppstod var att konflikter över ledarskap, missionsorganisation och andra kyrkopolitiska ställningstaganden inom Pingströrelsen ofta avgjordes genom Lewi Pethrus personliga ledarskap snarare än genom de lokala församlingarnas självständighet. Detta blev synnerligen klart i samband med de konflikter som uppstod i slutet av 1940- och början av 1950-talet.⁵

Från slutet av 1940-talet till slutet av 1960-talet ställdes Lewi Pethrus' ledarskap och Pingströrelsen i Sverige inför flera stora utmaningar. Ledarskapskonflikter, kulturella förändringar och en exklusiv syn på den egna rörelsen ledde till avståndstaganden och kritik av väckelse och förnyelse både i USA och Sverige. Förnyelsen i USA hade två grenar: *latter rain*-väckelsen och helandeväckelsen. *Latter rain*-väckelsen är inte särskild känd men bidrog med både teologi och gudstjänstformer till den karismatiska väckelsen.⁶ "Helandeväckelsen" kännetecknades av massevangelisation,

---

⁴ Se Davidsson, *Den svenska pingströrelsens församlingssyn*, s. 26 och Stävare, *De gemensamma företagen*, s. 58 och i dessa anförd litteratur. Båda i denna volym.

⁵ Aronson 2012, Davidsson 2015.

⁶ Termen "latter rain" ("särmlaregn") syftade på det vårregn som föll i det heliga landet just före skörden. Skördetiden var en vanlig bild på Jesu återkomst, hämtad från Jesu liknelse i Matt 13. "Särmlaregnet" användes som en bild på den förväntade väckelsen strax före apokalypsen, ofta med hänvisning till Jak 4:6-7.

bl.a. med stora tält, radio, och så småningom TV, och förkunnelse om helande. En rad evangelister, bl.a. Oral Roberts, T.L. Osborn och A.A. Allen, blev härigenom kända för en större allmänhet i framför allt USA. Svensk frikyrklighet, Pingströrelsen inkluderad, hade sedan långt tid tillbaka nära kontakter med nordamerikanska trosfränder, särskilt i de svensk-amerikanska kyrkorna i mellanvästern. Den förändrade internationella situationen och det nya amerikanska inflytandet innebar goda möjligheter att bygga ut gamla kontakter och använda dem i gemensamma projekt av olika slag. Utvecklingen inom amerikansk evangelikalism, fick därför snabbt återverkningar i Sverige. Under 1950-talet ledde det till flera stora evangelisationskampanjer med både Billy Graham och med amerikanska pingstevangelister i Sverige och ett inflöde av teologi och metoder för olika typer av kristen verksamhet från USA. Lewi Pethrus' tro på en världsvid Andens rörelse i den yttersta tiden fick honom att ha en relativt öppen inställning till dessa väckelserörelser.⁷

Lewi Pethrus lämnade sin post som föreståndare för Filadelfiakyrkan i Stockholm 1958, vid 74 års ålder men fortsatte med nya initiativ och visioner. Pingströrelsen i Sverige gick emellertid in en lång period kännetecknad av återkommande schismer och konflikter i relation till nya väckelser och rörelser. I fotspåren av konflikten kring Sven Lidman (1882–1960) år 1948 grundlades inom Pingströrelsen ett sätt att hantera konflikter som fick många oavsedda och negativa konsekvenser under kommande decennier. Systemet karakteriserades av avstängning och utfrysning. De personer som hamnat i opposition mot en majoritetsuppfattning fick svårt att komma till tals och anklagades för att vara illojala. Sympatittringar till förmån för de som anklagats för att vara illojala accepterades inte utan följdes av samma sanktioner som mot de som opponerat sig mot majoritetens linjen. Sven Lidman pensionerades från sin post som redaktör för *Evangelii Härold* år 1948, vilket var en utlösande faktor till striden. Författaren och kulturpersonligheten Sven Lidman gick efter den ofrivilliga pensioneringen till hårt personangrepp mot Lewi Pethrus i den profana pressen, framför allt i *Aftonbladet*, och blev efter det utesluten ur Filadelfiaförsamlingen och inträdde istället i Östermalms Fria Församling (ÖFF). Till den senare församlingen sällade sig även andra kritiker av Lewi Pethrus.⁸

ÖFF bojkottades efter detta av stora delar av de övriga pingstförsamlingarna, dock inte alla. En församling som trots bojkotten uppehöll kontakter med ÖFF var Elimförsamlingen i Örebro, vars församlingsföreståndare hette Alvar Blomgren. Lewi Pethrus besvarade kritiken från Lidman

---

⁷ Aronson 2015 och Aronson 2019 och däri anförd litteratur.

⁸ Aronson 2015 och däri anförda källor och litteratur.

först flera år senare och hade stöd i sin församling och i rörelsen i övrigt. Lidman sågs däremot som en förrädare som brutit mot grundläggande förhållningssätt genom att göra gemensam sak med en profan och antiklerikal tidning. Striden påverkade på ett signifikant sätt de två väckelseskeenden som uppstod under 1950–52. Det ena skeendet, den s.k. ”förnyelseväckelsen”, påverkade Pingströrelsen på ett brett sätt. Det andra skeendet, ”latter rain-väckelsen”, var begränsad till Östermalms Fria Församling.⁹ Förnyelseväckelsen började i Bofors och Karlskoga i augusti 1950 och spred sig sedan över landet. Den kännetecknades av tårar, förkrosselse och många omvändelser. Den förkunnartrio som skulle komma att stå i centrum för den s.k. ”förnyelseväckelsen” var den unge evangelisten Algot Niklasson (1927–2013) och församlingsföreståndaren Georg Johansson (1918–95), båda från den finlandssvenska Filadelfiaförsamlingen i Helsingfors, och Ragnar Ljungquist, församlingsföreståndare från pingstförsamlingen i Karlskoga. Pingströrelsen ökade 1950–52 med cirka 5300 (från 82 700 till 88 052) medlemmar.¹⁰

Orsaken till att väckelsens avstannade under 1952 har vanligen satts i samband med motsättningar och konflikter inom Pingströrelsen. Joel Halldorf har i en uppsats kartlagt stämningar och motsättningar inom Pingströrelsens predikantkår. Det är uppenbart att de klyftor som uppstått genom Lidman-striden, mellan olika predikanter och mellan Östermalms Fria Församling och större delen av Pingströrelsen, skapade förutsättningar för nya konflikter. Ragnar Ljungquist och Algot Niklasson drogs direkt in i dessa konflikter och var själva inte villiga att acceptera de begränsningar som konflikterna skapat.¹¹ Ljungquist tillträdde som församlingsföreståndare i ÖFF i november 1951 och ungefär samtidigt tackade Niklasson ja till att predika i församlingen. Resultatet av detta blev att både Ljungquist och Niklasson drabbades av bojkotten av ÖFF och stängdes av från gemenskap och samarbete med större delen av Pingströrelsen.¹² Systemet med bojkotter och utfrysning av församlingar och predikanter som på något sätt uppfattades som schismatiska fortsatte under 1950-talen och 1960-talen. I stort sett varje konflikt angående lärofrågor eller nya väckelserörelser ”löstes” på samma sätt som skedde med Ljungquist, Niklasson och Östermalms Fria Församling 1951–52.

---

⁹ Alvarsson & Stävare 2015 och däri ingående artiklar.

¹⁰ Halldorf 2010, Stävare 2008, s. 242–247, Blomqvist 1957, s. 285.

¹¹ Halldorf 2010, Stävare 2008, s. 245–247.

¹² Aronson 2021, s. 48–55 och där anförd litteratur.

Pingströrelsens sätt att agera har likheter med det bland avtalslösa fackföreningar ibland praktiserade *closed shop*-systemet. *Closed shop*-systemet innebar att en arbetsgivare inte fick teckna avtal med konkurrerande fackföreningar, vilka ej var medlemmar i fackföreningarnas centralorganisation, eller anställa personer som inte var medlemmar i en fackförening som tillhörde fackföreningarnas centralorganisation. Det innebar att personer som saknade medlemskap i fackförening eller tillhörde en liberal eller mer arbetsgivarvänlig fackföreningsrörelse hindrades från anställning.¹³

Pingströrelsens affinitet med arbetarrörelsen har ibland tidigare diskuterats men någon fördjupad historisk analys har inte gjorts.¹⁴ Pingströrelsen blev på samma sätt som LO en dominerande nationell rörelse på sitt fält. Medan arbetarrörelse och pentekostalism i andra europeiska länder ofta kännetecknades av flera rivaliserande organisationer blev i Sverige

---

¹³ Liberala eller arbetsgivarvänliga fackföreningar fanns under 1800-talets sista decennier och 1900-talets första. En centralorganisation för icke-socialistiska fackföreningar var Svenska Arbetarförbundet, som hade ca 10 000 medlemmar och sitt starkaste fäste i Jönköping med omnejd och stöddes av bl.a. frikyrkliga arbetare. I Örnsköldsvik skapade familjen Kempe egna fackföreningar vid sina industrier och förhandlade och slöt avtal endast med dem fram till 1920-talet. Svenska Arbetarförbundet tvingades lägga ner sin verksamhet under 1910-talet pga trakasserier från de socialistiska fackföreningar som tillhörde LO, se Bengtsson 2012, s. 18–19, Nycander 2018, s. 8–14. Så småningom tvingades även familjen Kempe att acceptera de LO-anslutna fackföreningarna, se Fröman 1918, Hansson 1934, s. 278–279, Nordström 1993 och där anförda källor, litteratur och seminarieuppsatser, och Sundin 1994, s. 261. Ett syfte med *closed shop*-systemet var ursprungligen att hindra arbetsgivarna från att hyra in eller anställa strejkbrytare. Om något av detta skedde följde trakasserier från fackföreningen. *Closed shop*-systemet har inte haft något mer omfattande betydelse i Sverige efter 1906, men funnits som ett vapen att använda i striden mellan konkurrerande fackliga organisationer. I det huvudavtal som fick namnet decemberkompromissen år 1906 mellan Landsorganisationen (LO) och Svenska Arbetsgivarföreningen (SAF) accepterade LO, under hot om storlockout, arbetsgivarnas rätt att anställa och avskeda mot att arbetsgivarna erkände föreningsrätten, dock med förbehållet att arbetsgivarnas rätt kunde begränsas genom andra inslag i ett kollektivavtal. Tre begränsningar infördes samtidigt i huvudavtalet mellan LO och SAF, se Berg 2011, Bengtsson 2006, s. 16ff. Ang. den negativa föreningsrätten, se www.eurofound.europa.eu/publications/article/2005/european-court-of-human-rights-to-rule-on-closed-shop-agreements, och Kvassman 2019. I samband med avtalslösa eller avtalsstridiga strejker och lockouter och i samband med konflikter mellan olika fackföreningar angående rätten att teckna kollektivavtal på en arbetsplats har systemet gång efter annan aktualiserats under 1900-talet. Konflikterna mellan Transportarbetarförbundet och Hamnarbetarförbundet är ett aktuellt exempel, se Stigmar 2018.

¹⁴ Se t.ex. Holmberg 1976, s. 110–118, Aronson 2012 och i romanens form Enquist 2001.

endast en organisation dominerande i respektive rörelser. Både Pingströrelsen och LO försökte på olika sätt motverka konkurrens från andra liknande rörelser och genom disciplinåtgärder genomdriva lojalitet mot den egna rörelsen. Stora delar av Pingströrelsens medlemskår hade erfarenhet av andra folkrörelser, i synnerhet arbetarrörelsens organisationer. Lewi Pethrus började sitt förvärvsarbete inom industrin och var fackligt aktiv innan han bestämde sig för predikantbanan.¹⁵ Ett annat inflytelserikt exempel på kopplingen mellan arbetarrörelsen och Pingströrelsen var Georg Gustafsson (1899-1983). Gustafsson växte upp i en arbetarbarack i Hörle utanför Värnamo. Efter sex års skolgång började han arbeta på Lundbergs mekaniska verkstad i Värnamo och blev så småningom organiserad syndikalist och agitator. Efter att ha blivit omvänd hos Frälsningsarmén i Värnamo 1921 kom han att bli en av Pingströrelsen viktigaste ledargestalter. Han byggde upp flera av de större pingstförsamlingarna i städer präglade av industriarbete och arbetarrörelse. Gustafsson var församlingsföreståndare i Värnamo (1924–1929), Jönköping (1929–1937 och 1957–1967), Norrköping (1937–1945), Eskilstuna (1945–1957) och en andra omgång i Jönköping fram till sin pensionering 1967. Gustafssons pastorala arbete kom att präglas av ett starkt socialt engagemang och ett demokratiskt församlingsstyre med ofta förekommande församlingsmöten.¹⁶ Pethrus och Gustafsson utgjorde tillsammans med Harald Gustafsson (församlingsföreståndare i Smyrnaförsamlingen i Göteborg) de viktigaste ledargestalterna i Pingströrelsen vid mitten av 1900-talet. Det kan med denna korta bakgrund vara relevant att diskutera och jämföra Pingströrelsens och arbetarrörelsens traditioner när det gäller konflikthantering. I den här korta artikeln finns inte möjlighet att fördjupa och belägga hur affiniteten mellan Pingströrelsen och arbetarrörelsen påverkade Pingströrelsens sätt att hantera konflikter. Men genom att peka på likheter kan behovet av en fördjupad analys understrykas.

På ett sätt som liknade *closed shop*-systemet bojkottades nämligen församlingar eller predikanter från Pingströrelsen om de samarbetade med en konkurrerande pingströrelse, en pingstförsamling i schism med rörelsen eller med en predikant som samarbetade med en konkurrerande rörelse. Under 1960-talet skulle detta system även utökas till att omfatta enskilda medlemmar och familjer, vilka deltog i gudstjänster som anordna-

---

¹⁵ Pethrus 1953, s. 287–289.

¹⁶ Stävare 2008, s. 100-101, 173, 178-181, 231-238.

des av församling eller rörelse som uppfattades som en konkurrent. Systemet i sig, och missnöjet som riktade sig mot det, blev en viktig faktor i den händelseutveckling som ledde till att Maranata uppstod och spreds.¹⁷

Maranatas uppkomst

I Pingströrelsen fanns i början av 1960-talet ett påtagligt missnöje på flera fronter, vilka på olika sätt hade anknytning till den kongregationalistiska ecklesiologin. Utöver konflikter kring det *closed shop*-liknande system som beskrevs i föregående avsnitt, fanns missnöje med ett växande politiskt engagemang, ekumeniska kontakter och det faktum att en stor skara människor blivit uteslutna ur eller självmant lämnat pingstförsamlingar. Detta sistnämnda skeende var i många fall orsakat av konflikter som rörde relationen till populärkultur i vid bemärkelse: mode, smink, smycken, frisyr, musik, dans, bio, och samlevnadsfrågor. Bland de uteslutna fanns många som hade kvar sin kristna tro och en övertygelse om pingstbudskapets sanning. Lewi Pethrus blev å sin sida alltmer politiskt engagerad. Lewi Pethrus' engagemang i Kristet Samhällsansvar (KSA) och senare i den nya partibildningen Kristen Demokratisk Samling (KDS) mötte motstånd från efterträdaren som föreståndare i Filadelfiaförsamlingen i Stockholm, Willis Säwe, men också från yngre framträdande pingstpredikanter som Stanley Sjöberg.¹⁸ Konflikter och ett utbrett missnöje utgjorde en viktig bakgrund till att en rivaliserande rörelse kunde uppstå i början av 1960-talet. Den andra faktorn var den amerikanske helandeväckelsen som inspirerade nya rörelser i bl.a. Norge, Danmark, Finland, Brasilien och i afrikanska länder.¹⁹

Förgrundsgestalten i den norsk-amerikanska väckelsen som började påverka Sverige på allvar 1959–60 var norrmannen Aage Samuelson (1915–87). Samuelson växte upp i en arbetarfamilj i Skien. Enligt egen utsago plågades han av olika sjukdomar under uppväxten men var starkt musikintresserad. Han började syssla med jazz och dansmusik. Alkoholbruk ledde så småningom till missbruk. Efter sin omvändelse, vilken skedde 1944, fortsatte han att på sitt karakteristiska sätt spela gitarr och senare elgitarr och skriva sånger. Aage Samuelson blev efter hand anlitad

---

¹⁷ Aronson 2021, s. 57–59.

¹⁸ Sahlberg 2009 och Lundgren 2007 behandlar Pingströrelsens situation och utveckling under 1960-talet.

¹⁹ Aronson 2021, s. 114–128 och där anförda källor och litteratur.

som predikant, sångare och musiker i *Pinsebevegelsen* i Norge. Hans evangeliska sånger sjöngs i kyrkor i olika fromhetstraditioner i allt vidare kretsar och så småningom i hela Norden i slutet av 1950-talet. En viktig vändpunkt blev mötet med den amerikanska helandeväckelsen. Aage Samuelson fick handpåläggning och förbön av William Branham vid dennes besök i Oslo 1950. Den väckelse som uppstod kring Aage Samuelson blev en slags skandinavisk förlängning av den amerikanska helandeväckelsen. Han besökte USA ett antal gånger under 1950-talet och tog framför allt starka intryck av Asa A. Allen, hans fria gudstjänstformer, gospel- och rockabillymusik och frimodiga förkunnelse. Samuelsons budskap blev den amerikanska helandeväckelsens, nämligen omvändelse och tro på evangeliet, helande genom tro och Kristi snara återkomst.²⁰

Den som först gjorde bekantskap med den frambrytande väckelsen och sedan förmedlade den vidare var Donald Bergagård (1936-). Donald Bergagård föddes och växte upp i en arbetarfamilj på Hönö. I sin självbiografi *Så här var det* (2017) beskriver han uppväxten i en from miljö med deltagande i Svenska kyrkans söndagsskola och Svenska Missionsförbundets ungdomsverksamhet. Under tonårstiden avgjorde han sig i samband med ett besök i pingstförsamlingen Betel på Hönö, där Zeibrant Näslund (1930-2016) predikade och inbjöd Donald Bergagård att ta beslutet att vända om och tro på Jesus Kristus. Under bibelskolestudier i Göteborg 1954 upplevde Bergagård en inre kallelse att bli predikant och evangelist, varefter följde församlingstjänst i pingstförsamlingen i Västra Frölunda 1955-57, i Örnsköldsvik 1957-58 och i Örebro 1958-60. I Örebro hamnade Donald Bergagård rakt in i de konflikter som påverkade Pingströrelsen i kölvattnet av Lidman-striden och förnyelseväckelsen. Elimförsamlingen i Örebro var splittrad på grund av dessa. I Örnsköldsvik läste Bergagård T.L. Osborns bok *Hela de sjuka* och kom därigenom att påverkas av den amerikanska helandeväckelsens budskap om tro och helande. Där kom han också att samarbeta med en annan ung evangelist som också skulle bli en av Maranatas förgrundsfigurer, Erik Gunnar Eriksson. Donald Bergagård kom i kontakt med Aage Samuelsons förkunnelse och musik redan 1954 vid ett besök i pingstförsamlingen i Brevik i Telemark, och lyssnade till skivor med hans musik under de följande åren. Det första mötet med väckelsen kring Samuelson skedde 1959 i samband med en semesterresa till Norge. Samuelsons möten 1959 präglades av glädje, handklappning, sång, elgitarrer, tungotal, profetia och bön för sjuka, och gjorde ett mycket starkt intryck på Donald Bergagård.²¹

---

²⁰ Aronson 2021, s. 73-75 och där anförda källor och litteratur.

²¹ Bergagård 2017, s. 11-27, 29-52.

Finn-Arne Imsen var född i Oslo i en stor svensk-norsk pastorsfamilj och i Sverige mestadels känd som Arne Imsen. Fadern, Georg Imsen (1904-72), verkade inom den norska pingströrelsen men skulle också ofta förekomma i Maranatas möten i Sverige under 1960-talet. Georg Imsen kom ursprungligen från Tyskland, var gift med en svenska och under 1920- och 1930-talen en av Thomas Ball Barratts medarbetare i Pinsebevegelsen i Oslo och dess närområde.²² Familjen kom att omfatta åtta barn, varav sju döttrar och en son (Finn-Arne). De upplevde den nazistiska ockupationen i Oslo på ett mycket påtagligt sätt. Georg Imsen hotades bl.a. av en nazistisk samarbetsman, vilken krävde att han skulle avslöja anhängare till motståndsrörelsen. Men Georg Imsen vägrade att böja sig för hoten. Syskonen blev även vittnen till brutala uppgörelser mellan tyskvänliga grupper och motståndsrörelsen. Motsättningar mellan patriotiska och pro-nazistiska grupper splittrade pingstvännen i Oslotrakten och en av ledarna i Filadelfiaförsamlingen i Oslo angav församlingsmedlemmar, vilka även utsattes för tortyr. Den misstänksamma syn på staten, och på kyrkliga och frikyrkliga auktoriteter, som kom att känneteckna Arne Imsens senare gärning kan spåras tillbaka till uppväxten. Efter kriget blev Georg Imsen pastor i pingstförsamlingen Betania i Årjäng i Sverige, nära gränsen mellan länderna. Arne Imsen började efter skolgångens avslutning att förvärvsarbete och att medverka i möten med vittnesbörd och predikan. Redan 1946, som 16-åring, predikade han i möten i Sionförsamlingen i Linköping. Åren 1947-48 och 1949 gick Arne Imsen Filadelfiaförsamlingens bibelskola i Stockholm och ledde bl.a. bibelskolans sångkör. Han verkade därefter som evangelist i bl.a. Filadelfiaförsamlingen i Stockholm och Filadelfiaförsamlingen i Norrtälje. I samband med de konflikter som följde inom Pingströrelsen i början av 1950-talet tog han ställning för Algot Niklasson och Ragnar Ljungquist. Han fanns mitt i Pingströrelsens centrum i Stockholm och var i samma ålder som Niklasson och kände sig personligt involverad. Den bojkott Niklasson och Ljungquist utsattes för av Pingströrelsen gjorde honom djupt besviken. På grund av sympati för Ljungquist och Niklasson gick han, tillsammans med sin hustru Britta, med i församlingen *Kristen Gemenskap* i Stockholm 1954, där han snart fick olika ledaruppdrag. Kristen Gemenskap hade bildats efter en splittring i Östermalms Fria Församling och leddes av Ragnar Ljungquist. Båda de nämnda församlingarna befann sig i en bojkottsituation, där inga andra erkända pingstförsamlingar och predikanter hade någon gemenskap med dem. Under 1959 påbörjade Imsen ett engagemang i en fristående bönegrupp i Örebro, vilken efter hans ankomst antog namnet Kristen Gemenskap. Den hade tillkommit genom

---

²² Aronson 2021, s. 78–87 och där anförda källor och litteratur.

en schism i Elimförsamlingen i Örebro. 1960 kallades Imsen till pastor och föreståndare för gruppen (Kristen Gemenskap i Örebro), vilken sommaren samma år började kalla sig Örebro Fria Församling.²³

Flytten till Örebro 1959 ledde till en kontakt med Donald Bergagård, vilken introducerade Aage Samuelsen och väckelsen kring honom. Kontakten mellan Bergagård och Imsen fördjupades och efterhand kom Imsen också att helhjärtat bejaka den nya norska väckelsen. Han besökte Aage Samuelsen möten i Oslo och bjöd in Samuelsen till Örebro. Tillsammans sammanträffade de med Donald Bergagård i Elimförsamlingens lokal i Örebro.²⁴ Efter att Donald Bergagård lämnat Elimförsamlingen under våren 1960 slöt han sig till Kristen Gemenskap och blev Arne Imsens medarbetare. Det gemensamma intresset att verka för väckelse i Örebro och Sverige förenade. Bergagårds steg innebar i praktiken att möjligheterna att verka inom Pingströrelsen stängdes och han mottog återbud angående predikobesök i olika pingstförsamlingar. Bergagård introducerade i samarbete med Imsen mer och mer av Åge Samuelsen friare gudstjänstformer och nya instrument, framför allt elgitarrer, i Kristen Gemenskaps gudstjänster. Tidningarna fortsatte att uppmärksamma den nya församlingen hösten 1960 samtidigt som antalet gudstjänstbesökare ökade kraftigt. Gudstjänstformernas förändring, den nya musiken, och den frimodiga trosförkunnelsen bidrog och under hösten 1960 skedde ett genombrott. Arne Imsen tog nu initiativ till utgivning av en egen tidning, *Midnattsropet*, för att församlingens predikanter fritt skulle kunna proklamera den begynnande väckelsens budskap och rapportera om vad som hände. Provnymret spreds i 5000 exemplar.²⁵

Kritiken av Pingströrelsens praktiska ecklesiologi

Den begynnande nya väckelserörelsen befann sig på grund av de tidigare relaterade konflikterna i ett antagonistiskt förhållande till Pingströrelsen i Sverige. Antagonismen var dock inte fullständig och det fanns exempel på enskilda pingstförsamlingar som upprätthöll en mer försonlig inställning, bl.a. Gileadförsamlingen i Göteborg och Pingstförsamlingen i Karlskoga. Uteslutning och bojkott av predikanter och församlingsmedlemmar som

---

²³ Aronson 2021, s. 78–87 och där anförda källor och litteratur.

²⁴ Aronson 2021, s. 87–90 och där anförda källor och litteratur.

²⁵ Aronson 2021, s. 87–98 och där anförda källor och litteratur.

deltagit och medverkat i Örebro Fria Församlings gudstjänster föranledde dock Imsen och Bergagård att ta initiativ till en offentlig debatt med Pingströrelsens företrädare. Arne Imsens far, Georg Imsen, intervjuades i *Kvällsposten* 1962 och lade ut texten angående den församlingssyn som han, och många av de som engagerade sig den växande friförsamlingsrörelsen, hade.²⁶ Arne Imsen och Donald Bergagård figurerade därefter i flera intervjuer i *Expressen* under 1961, vilket vittnar om att den massmediala uppmärksamheten nu fanns på allvar. Den 6 november 1961 rapporterade tidningen:

En landsomfattande utbrytning ur Pingströrelsen – i viss mån även ur andra samfund – håller på att ta allt fastare former. Det är den s k fria församlingsverksamheten som går fram på bred front för att skapa en andligt hemvist för alla de missnöjda som av en eller annan anledning anser att verksamheten inte längre drivs i de rätta formerna inom samfunden.²⁷

I artikeln listades olika orsaker till "utbrytningen": maktkoncentration, affärsverksamhet, stelnade gudstjänstformer, släpphänthet med "syndabegreppen", osv. Men när Donald Bergagård gav en kommentar till skeendet i samma artikel betonade han istället väckelseperspektivet och den kontroll, likriktning och uteslutningskultur som pågick i Pingströrelsen och andra samfund:

Vi vill väcka en väckelse som somnat. Det går endast under fria former utan hinderande band och organisationer. Vi vill tillbaka till en väckelse som går fram utan hänsyn till vad samfunden kallar sig. Det kan inte vara rätt att en församling

---

²⁶ *Kvällsposten* 6.10 1962: "Pastor Georg Imsen, Arne Imsens far, förestår Örebro fria församling, under den tid Arne Imsen semestrar i Italien. [...] – Kristi församling får inte vara en organisation, den är en organism. Vi hör ständigt talas om tillbakagången inom kyrkorna. Om inte en församling har väckelse fyller den ingen funktion. Pingstförsamlingen – som ju Maranata är en utbrytning ur – har en förståndsmässig tro på helbrägdagörelse. Vi tror inte på denna kunskapens väg – vi tror på kraftens väg. En församling får inte lastas med stora ekonomiska bekymmer. Det får den när den bygger stenkyrkor. [...] Vi har inga sådana bekymmer. Vi bygger inga kyrkor. Alla våra pengar går till att vidareutveckla vår rörelse. Vi har ingen medlemsmatrikel. Ingen församling bestämmer över den andra. Vi vill komma bort från de uteslutningar som pingströrelsen använder sig av. Vi vill bort från den blockadmetod som pingströrelsen begagnar när en församling kallar en för pingströrelsen inte önskvärd pastor. Då sätts församlingen helt enkelt i blockad, ingen pastor får verka där, tills man kallar en annan predikant som kan godkännas. [...] Jag har varit med i pingströrelsen sedan 1924 så jag vet vad jag talar om, säger pastor Georg Imsen."

²⁷ *Expressen* 6.11 1961.

hotar att utesluta en medlem för att vederbörande vill höra vår förkunnelse. Detta har hänt på flera håll.²⁸

I artikeln angavs också att församlingar var på väg att bildas i Kumla, Göteborg, Jönköping och Norrköping. En månad senare följde ytterligare en intervju i *Expressen* där både Imsen och Bergagård fanns med och uttalade sig.²⁹ Arne Imsen gav 1962 ut häftet *Har Lewi Pethrus rätt?*, där han pekade på kontinuiteten mellan den tidiga pingstväckelsen och den nya rörelse som börjat. *Maran Ata!*, med samma stavning som användes i Norge, började användas som ett uttryck av Örebro Fria Församling i mötesannonser i *Nerikes Allehanda Nerikes-Tidningen* första gången 20.1 1962. Donald Bergagårds församling i Jönköping, vilken grundades 1961, var den första att föra in "Maranata" i församlingsnamnet. Arne Imsen menade att denna typ av namnbeteckning skulle stå i motsatsförhållande till själva idén om fria församlingar och grupper. "Maranata!" var väckelseropet, och något nytt samfund med det namnet behövdes inte. Så småningom ändrade han sig och "Maranata" kom att bli synonymt med den nya rörelsen.³⁰

Budskapet i *Midnattsropet* under de följande åren utmärktes av kritik mot både Pingströrelsen och övriga frikyrkosamfund. Kritiken framkom i predikningar, artiklar med undervisande material och insändare i tidningen och gällde frikyrkoecklesiologin i bred bemärkelse. Någon skillnad mellan Imsen och Bergagård kan inte urskiljas och båda spelade huvudroller i tidningen genom artiklar och reportage. De framförde liknande budskap i intervjuer i dagspressen.³¹ Kritiken gällde dels politiskt engagemang och företagsverksamhet i församlingarna och dels föreningsformens negativa inflytande på församlingsgemenskapen. I båda fallen beskrevs utvecklingen som ett "förvärldsligande". Mot detta ställdes en bild av församlingen byggd på olika texter från Nya testamentet och ytterligare underbyggd av texter hämtade från skrifter och artiklar publicerade under pingstväckelsens första decennier. Slutsatsen blev att Nya testamentets beskrivning av församlingen borde leda till en förenkling av församlingsgemenskap och församlingsverksamhet.³²

Arne Imsen riktade särskilt kritik mot det ökade politiska engagemanget inom Pingströrelsen, även före tillkomsten av Kristen Demokratisk Samling 1964:

---

²⁸ *Expressen* 6.11 1961.

²⁹ *Expressen* 6.12 1961.

³⁰ Aronson 2021, s. 101–103 och där anförda källor och litteratur.

³¹ Se t.ex. *Midnattsropet* nr 11-12 1961.

³² Aronson 2021, s. 103–112 och däri anförda källor och litteratur.

*Här om någonstans framträder avfallet särskilt markant. Man eftersträvar politisk makt, ty den andliga har gått förlorad och måste kompenseras med något annat. Det råder många delade meningar om KSA. Vissa politiskt inriktade element har fått sitt tillfälle att verka för politisk aktivitet bland församlingsmedlemmarna. Partipolitiker av olika färg får använda predikolokalerna för sina syften. Självt var jag närvarande vid en sådan beklämnande offentlig sammankomst i Filadelfiakyrkan i Stockholm. Är det underligt att det andliga livet i församlingarna tynar bort och att splittring blir följden då predikanter i sin storhetsgalenskap låter sig engageras som politiska agitatorer?*³³

Imsens inställning till politiskt engagemang inom Pingströrelsen delades, som vi har sett, av andra pingstpastorer och var inte unik. Inställningen motiverades både ecklesiologiskt och eskatologiskt. Våren 1964, dvs samtidigt som initiativet att bilda KDS togs, skrev Imsen följande deklARATION i *Midnattsropet*:

*Med politiskt inflytande tror de sig kunna skapa ett kristet samhälle. Alltså skall mer eller mindre antikristligt influerade politiska organisationer i samarbete med fria församlingars föreståndare och andliga ledare, åstadkomma det, som Bibeln framhåller som en fullständig omöjlighet. Dessa samhällsreformatoriska strävanden har ingen hemorts rätt i Bibeln, där det klart framhålles att den kristne är en gäst och främling på jorden. Sin uppgift som världens salt och ljus fyller församlingen bäst, då hon lever i avskild och vakande ställning. Då kommer hon också att sätta djupa spår efter sig i den närvarande tiden och kunna rädda många ut ur denna tidsålders fäfängliga väsende.*³⁴

I övrigt följde Maranata den kongregationalistiska tradition som kännetecknat Pingströrelsen i Sverige. Det innebar att lokalförsamlingen uppfattades som kyrkans primära enhet och uttryckssätt. Lokalförsamlingen skulle vara "fri", dvs självständig både från staten och från hierarkisk kyrkoorganisation. All form av kyrkoorganisation som stod ovanför lokalförsamlingen avvisades. De lokalförsamlingar som bildades som ett resultat av Maranata följde Pingströrelsens praktiska ecklesiologi: offentlig bekännelse och baptistiskt dop som villkor för församlingsmedlemskap, äldste och pastorer som församlingsledare, och föreningen som juridisk form för församlingen. På dessa punkter befann sig Maranata i frikyrkotraditionen och i folkrörelse-Sverige. Men accepterandet av föreningsformen var något som krävdes av praktiska skäl. De matriklar, dvs listor över församlings-/föreningsmedlemmar, som upprättades i frikyrkoförsamlingar och som

---

³³ *Midnattsropet* nr 2 1962.

³⁴ *Midnattsropet* nr 3-4 1964.

sedan användes i samband med redovisning av medlemsantal och i församlingsdisciplinära frågor, kritiserades starkt. Det gällde särskilt matriklarnas roll inom Pingströrelsen. Inom Pingströrelsen hade den lokala församlingen en betydligt mer framskjuten plats i förkunnelse och självbild än hos de andra frikyrkorna. Föreningsformen i kombination med Pingströrelsens församlingssyn ledde till maktmissbruk genom uteslutningar av enskilda troende enbart därför att de framförde någon form av kritik mot församlingsledning eller mot Pingströrelsen gemensamma policy i någon fråga. Kritiken mot föreningsformen och "den moderna samfundsorganisationen" fördes fram upprepade gånger. Kristi universella kropp, dvs den universella församlingen, bestående av alla troende, oavsett kyrkotillhörighet, bejakades och förkunnades däremot. Här fanns arvet från *latter rain* och helandeväckelsen och med den utgångspunkten kritiserades Pingströrelsens sätt att utesluta och tysta de som samverkade med församlingar som på ett eller annat sätt valde en annan linje i någon fråga än Pingströrelsens majoritet. Samtidigt kritiserades den organisatoriska ekumeniken starkt. En aspekt av kritiken mot frikyrklighetens och Pingströrelsens utveckling gällde det ökade inslaget av affärsverksamhet i församlingarnas regi, eller i ekonomiska föreningar som dessa bildat. Detta ledde till kommersialisering, fick negativa konsekvenser och kunde inte legitimeras med utgångspunkt från bibelordet.³⁵

Den starka evangelisatoriska inriktning som Maranata fick, liksom inflytandet från den amerikanska helandeväckelsen, bidrog till att evangelisternas strävanden att nå ut med evangeliet fick ett företräde. Precis som i USA startade de mer framgångsrika evangelisterna egna evangelisations- och missionsorganisationer. Genom den evangelisatoriska inriktningen skapades också de populärkulturella anknytningspunkterna, vilka innebar en brytning med folkrörelse- och frikyrkotraditionerna.³⁶

Under 1960-talets senare del uppstod med denna bakgrund inte oväntat diskussioner om hur förhållandet mellan evangelisternas missionsorganisationer och församlingarna skulle organiseras, hur förhållandet till övriga kyrkor och frikyrkor skulle se ut och hur gemenskapsliv skulle kunna fördjupas.

---

³⁵ Aronson 2021, s. 103–112 och däri anförda källor och litteratur.

³⁶ Aronson 2021, s. 168–174 och där anförda källor och litteratur.

Ecklesiologi och schism 1966–68

Donald Bergagård hade en annan uppfattning än Arne Imsen ifråga om hur Maranata skulle förhålla sig till Lewi Pethrus och Pingströrelsen. Bergagård var intresserade av en mer avspänd och fruktbar relation än vad som uppstått under 1960-talets första år.³⁷ Men det verkliga trätoämnet mellan Bergagård och Imsen blev synen på de amerikanska helandeevangelisterna. Bergagård knöt an till dem och deras arbetssätt medan Arne Imsen så småningom blev alltmer kritisk till dessa. 1963 besökte Donald Bergagård Storbritannien, Västindien, USA och Brasilien. Resan formade sig till en rundresa till olika väckelsecentran i dessa delar av världen i början av 1960-talet och ger en inblick i de internationella nätverk som bildats i helandeväckelsens fotspår. För Bergagård innebar resan en långsiktig anknytning till dessa nätverk och skapade ytterligare möjligheter för kontakter mellan väckelsen i Sverige och den som fanns på västra halvan av jordklotet. Resan inleddes i England, med ett besök på en konferens som T L Osborn arrangerade i Birmingham, och därefter följde besök i västindiska församlingar i London. Därefter fortsatte Bergagård till USA, där han deltog i en konferens i Detroit för helandeevangelister, *World Convention for Deliverance Evangelists*. Huvudtalare vid konferensen var bland andra Gordon Lindsay och Morris Cerullo. Tack vare konferensen skapades kontakter med Ralph Hart, som senare kom att besöka Sverige flera gånger under 1960-talet i samarbete med olika maranataförsamlingar. Bergagård besökte vidare Tulsa i Oklahoma, där T. L. Osborn och Oral Roberts hade högkvarteren för sina respektive missionsorganisationer, samt Miracle Valley i Arizona, där A. A. Allen hade kyrka, bibelskola, tidning, förlag och basen för sin evangelisationsorganisation. Därefter fortsatte vägen till Kalifornien och ett besök hos Morris Cerullo, som Bergagård träffat vid konferensen i Detroit. Under åren därpå bjöds Cerullo in som huvudtalare till flera stora evangelisationssatsningar i Sverige. År 1964 stod Elimförsamlingen i Malmö, som tillhörde Pingströrelsen, bakom och hyrde Malmö stadion för stora evangelisationsmöten. Detta var Cerullo's första korståg i Europa, och Bergagård pålyste besöket i *Midnattsropet* och uppmanade till bön för kampanjen i Malmö. Cerullo återkom till Sverige 1965 och 1967; år 1965 arrangerade Filadelfia i Stockholm möten med Cerullo i

---

³⁷ Lewi Pethrus bjöd år 1963 in Donald Bergagård, Arne Imsen, Henning Thulin och Erik-Gunnar Eriksson till ett informellt möte i sin bostad, gården Bredden, utanför Stockholm. Bergagård, Thulin och Eriksson deltog i mötet medan Imsen uteblev. Bergagård och Imsens syn på relationen till Pingströrelsen, och den övriga frikyrkligheten, blev tydlig i deras sätt att gensvara på Lewi Pethrus' inbjudan till möte, se Bergagård 2017, s. 92-93.

Rålambshovsparken, och 1967 var Elimförsamlingen i Örebro värd för möten där. Donald Bergagård blev 1964 medlem i ett amerikanskt nätverk för predikanter och församlingar med bakgrund i den amerikanska helandeväckelsen, *Full Gospel Fellowship for Churches and Ministers International*. Han besökte organisationens årskonferens samma år, vilken hölls i Chicago. Genom detta nätverk blev Bergagård sedan inbjuden att predika i Milwaukee Evangelistic Temple, som leddes av A. C. Valdez, och i Christian Center Cathedral of Praise i South Bend i Illinois, vilken leddes av Lester Sumrall. Genom sina kontakter med de amerikanska helandevangelisterna och deras nätverk blev Bergagård en förmedlare av predikanter, böcker och annan media från USA till Sverige och påverkade därigenom Maranatas internationella orientering.³⁸

De amerikanska helandevangelisterna verkade i en situation i ett USA, där det fanns en lång rad nationella pingstkyrkor med olika teologiska ställningstaganden i konfliktfrågor angående synen på treenigheten, andedopet, dopet, församlingen, med mera. De amerikanska pingstkyrkorna var också ofta delade efter rasgränser: svarta, vita, latino, asiatiska, osv. Samtidigt var helandevangelisterna beroende av samarbete med så många lokala församlingar som möjligt i samband med att deras stora tält- och andra typer av evangelisationskampanjer arrangerades. Deras organisatoriska lösning, som hade motsvarigheter bland andra evangelikaler i USA, var att starta egna "ministries", dvs icke-vinstdrivande ideella organisationer med inriktning på mission, evangelisation, bistånd och sociala hjälpinsatser. Dessa organisationer var samfundsberoende, vilket möjliggjorde samarbete med olika pingstsamfund. Evangelisternas organisationer blev snart involverade i omfattande missionsinsatser, där nya strategier och ansatser prövades. I synnerhet T. L. Osborn, och senare andra evangelister, populariserade en missionsstrategi där massevangelisation kombinerades med ekonomiskt stöd till "infödda" pastorer och evangelister. Det var en strategi som passade utmärkt i avkolonialiseringens tidevarv. Istället för mission genom västerländska missionärer, vilka sändes ut för långa perioder, skapades nu insamlingsorganisationer i USA och Europa. Dessa organisationer finansierade både kortvariga kampanjer och ett långsiktigt församlingsgrundande arbete i Afrika och Asien. Osborns kampanjer och missionsstrategi påverkade den pentekostala tillväxten i den karibiska ö-världen, Mellanamerika och Östafrika. En del av detta var evangelisation bland nominella medlemmar av historiska kyrkor men mycket var också mission bland folkslag där andra religioner dominerade.

---

³⁸ Aronson 2021, s. 120–125 och där anförda källor och litteratur.

Massevangelisationen följdes småningom av ett ökat användande av TV och radio för mission.³⁹

Donald Bergagård blev under åren efter 1964 en förmedlare av de amerikanska helandeevangelisternas arbetssätt och organisationsformer. I Sverige mötte dessa motstånd både inom Pingströrelsen och i Maranata, eftersom den dominerande församlingssynen var starkt kongregationalistisk och ifrågasatte alla former av organisationer och verksamhet som ej var underställda en lokal församling. Vid den missionskonferens som Maranataförsamlingen i Stockholm arrangerade våren 1966 ifrågasatte Imsen för första gången på allvar de amerikanska evangelisternas mission:

Det är inte bara organisationer utan även enskilda människor som kan förgripa sig på den lokala församlingen. Detta sker genom att man gör sig till herrar istället för att vara medhjälpare. Detta har skett både här hemma och i missionsländerna. Det finns olika vägar på vilka man kan komma fram till en sådan position; ekonomiskt inflytande, social ställning, politiska kontakter etc. På de flesta missionsfältet möter man i dag ett Amerika-influerat tänkande som kommer att få ödesdigra konsekvenser om vi ej är vakna för dess faror. Det är en imperialism och en herremansmentalitet som för hela folk har gjort kristendomen liktydig med kapitalism och förtryck. De allmosor kristna människor i olika länder sänder dit, har ej löst problemen utan snarare förvärrat dem. Med vårt tal om "mission genom infödda" i motsats till den vite missionärens arbete är vi med och konserverar gamla rasfördomar och bidrager till rasdiskrimineringen.⁴⁰

Han kritiserade också deras insamlingsmetoder, vilka han menade reducerade de troende till understödjare av "den store evangelisten" och "toppmannen".⁴¹ Bergagård väjde sig mot Imsens kritik, särskilt de delar som skulle kunna riktas mot deras eget arbete.⁴² Bergagård betonade i sitt inlägg i diskussionen att all mission ytterst sett syftade till att hjälpa människor och att missionen aldrig fick försöka göra sig till herre över dem som betjänades. Han lyfte också fram behovet av en ekumenisk orientering för att nå ut till troende i andra kyrkor och samfund med budskapet och hänvisade till den begynnande karismatiska väckelsen bland präster i kyrkor i andra länder.⁴³ Diskussionen vid missionskonferensen i Stockholm

---

³⁹ Harrell 1975, Anderson 2014, s. 86, 122, 158–160.

⁴⁰ *Midnattsropet* nr 4 1966 (artikeln "Församlingens upprättelse är svaret").

⁴¹ *Midnattsropet* nr 5 1966 (artikeln "Evangelisationscenter i aktion eller Kristi församling i funktion").

⁴² *Midnattsropet* nr 5 1966.

⁴³ *Midnattsropet* nr 5 1966.

1966 visade sig vara en förpostfäktning till en större konflikt under åren som följde.

Konflikten handlade om uppfattningar om hur mission och evangelisation borde organiseras, framför allt relationen mellan enskilda organisationer och den lokala församlingen. Bakom kulisserna fanns dock samarbetsvårigheter och kanske också viss konkurrens mellan olika enskilda verksamheter. Arne Imsen startade 1960 *Midnattsropet* och ägde tidningen själv. Erik Gunnar Eriksson hade 1966 startat *Tältmissionen*, som syftade till att organisera tältmöteskampanjer för Maranataevangelister i samarbete med lokala församlingar. 1964 arrangerades för första gången en konferens på Erik Gunnar Erikssons föräldragård i Kärrsjö, Ångermanland: *Kärrsjöveckan*. Konferensen växte i omfattning under de kommande åren och framstod 1967-68 som en slags rikskonferens för Maranata i norra Sverige. Donald Bergagård hade 1965 grundat tidningen *Väckelse-Nytt* som ett nyhetsblad för Maranataförsamlingen i Jönköping men också för att ge väckelsen ett språkrör som inte var lika polemiskt orienterat som *Midnattsropet*. Tidningen ägdes och drevs av Donald Bergagård. Det hela kunde naturligtvis uppfattas som helt oproblematiskt, både pga att församlingsstrukturerna generellt var svaga och att verksamheten hade pionjärkaraktär. Tillsammans kompletterade de olika initiativen varandra. Arne Imsen började emellertid, som beskrivits ovan, att under 1966 kritisera de verksamheter som bedrevs i enskild regi och inte var formellt förankrade i en lokal församling. Bergagård och Eriksson var mer pragmatiskt orienterade och gick inte in i någon skarp principiell diskussion.⁴⁴

Lewi Pethrus signalerade under 1966 en uppmjukad attityd till de amerikanska helandeevangelisternas organisationsformer i samband med den konferens som *Full Gospel Business Men* (FGBM) arrangerade i Stockholm samma år. FGBM grundades av understödjare till *Oral Roberts Evangelistic Association* (ORAE). Oral Roberts blev under 1950-talets första år en av de mest kända evangelisterna i den väckelse med fokus på helande, vilken började 1948 (den så kallade "helandeväckelsen"). Hans tältkampanjer finansierades bl.a. genom ett kontinuerligt stöd från affärsmän med bakgrund i olika pingstkyrkor i USA. FGBM grundades av den armenisk-amerikanske mejeriägaren Demos Shakarian 1951 på initiativ av Roberts. Shakarian kom från Los Angeles och tillhörde under 1930-talet den amerikanske pingstledaren Charles S. Princes understödjare. Efter andra världskriget och Princes död blev Shakarian en av de affärsmän som bidrog till finansieringen av Oral Roberts evangelisationskampanjer. FGBM växte fram i kölvattnet av Roberts kampanj i Los Angeles 1951, efter ett

---

⁴⁴ Aronson 2021, s. 178–179 och där anförda källor och litteratur.

lunchmöte på Clifton's Cafeteria i samma stad. Shakarian blev ordförande och Lee Braxton, som var en av Oral Roberts närmaste medarbetare, blev vice ordförande. Roberts bidrog sedan till organisationens verksamhet med både marknadsföring, finansiering och personligt deltagande under en lång följd av år. FGBM spred sig snabbt över USA och etablerade lokala avdelningar i samband med helandeevangelisternas kampanjer. År 1953 startades organisationens tidskrift *The Voice* (Rösten) och samma år arrangerades den första nationella årskonferensen med flera tusen deltagare i Los Angeles. Under 1960- och 1970-talen växte FGBM mycket snabbt. Vid mitten av 1960-talet fanns trehundra lokala avdelningar och sammanlagt 100 000 medlemmar. FGBM var en lekmannaorganisation och fristående från de amerikanska pingstkyrkorna. Den erbjöd lekmännen en direkt roll i den informella gudstjänstverksamheten, ofta arrangerad på hotell eller restauranger, och hade en programmatisk ekumenisk orientering. Organisationen kunde därigenom bli en plattform för spridandet av pentekostal fromhet till lekmän i andra kyrkotraditioner. Varken pingstkyrkornas, eller andra evangelikala kyrkors, ledarskap var involverade i FGBMs verksamhet.⁴⁵

Detta innebar att de motsättningar i lärofrågor som fanns mellan olika kyrkor liksom kyrkopolitiska strävanden kunde kringgås. För helandeevangelisterna, vilka från mitten av 1950-talet ofta hamnade i ett alltmer ansträngt förhållande till de amerikanska pingstkyrkornas ledning, innebar FGBM en ny plattform, varigenom de kunde nå ut med sitt budskap om frälsning, helande och andedop. Det skapades en win-win-situation mellan FGBM och helandeevangelisterna, där den pentekostala spiritualiteten kunde spridas ostört på gräsrotsnivå i allt vidare kretsar. Härigenom blev FGBM en av de avgörande faktorerna för den karismatiska väckelsens utveckling under 1960- och 1970-talen, både i USA och i Sverige. Under 1965 bildades en svensk avdelning, vilken fick ett svenskt namn, *Fulltoniga Evangeliets Affärsmän* (FEA), vilket snart ändrades till *Affärsmän i Andlig Aktion* (AAA).⁴⁶

Åren 1966 och 1968 arrangerades internationella konferenser i Stockholm med stöd av bl.a. Lewi Pethrus och en rad olika kyrkor i Stockholm, inklusive Filadelfiaförsamlingen, och medverkan av amerikanska FGBMs ledande företrädare. Det fanns således ett brett intresse och uppslutning från kyrkor i Stockholm att medverka. Predikande lekmän från FGBM be-

---

⁴⁵ Aronson 2019, s 173–174 och däri anförda källor och litteratur.

⁴⁶ Aronson 2019, s. 177–178 och däri anförda källor och litteratur.

sökte även Stockholms Maranataförsamling och gavs ett entusiastiskt välkomnande. Att FGBM var en fristående lekmanarörelse uppfattades uppenbarligen inte som ett problem, varken av Stockholms Maranataförsamling eller Filadelfiaförsamlingen.⁴⁷ I *Dagen* försvarade Pethrus FGBM mot anklagelser om att vara en organisation som saknade församlingsförankring, som var "parakyrklig":

Man skulle kanske också kunna göra den invändningen att de kristna från Amerika är en organisation vid sidan av den lokala församlingen och att det är genom församlingen Gud vill verka. De som deltar i konferensen är dock medlemmar i lokala församlingar på sina hemorter och aktiva sådana. Det initiativ de tagit här, är vad de orkar med vid sidan av sin församlingsinsats. Om det finns folk i våra samhällen som församlingarna inte når, vad skall man då göra med dem? Skall det som församlingen inte förmår att uträtta, förbli ogjort? Så har varken Gud eller de kristna handlat i gången tid. [...] Det finns vissa regler efter vilka Gud i allmänhet verkar, men han har förbehållit sig rätten att göra undantag. Det handtag dessa kristna affärsmän vill ge de kristna församlingarna i Sverige och särskilt Stockholm, bör hälsas med glädje och tacksamhet.⁴⁸

Den debatt som utspelades mellan Imsen och Bergagård 1966–68 hade således en kontext där de amerikanska helandeevangelisternas organisationer och nätverk spelade en konkret och påtaglig roll och där Lewi Pethrus orienterade sig i en ny riktning. I boken *Brytningstider – Segertider*, vilken utkom 1969, fullföljde Pethrus denna omorientering och kritiserade det som han uppfattade som en alltför rigid tillämpning av kongregationalismen i Pingströrelsen. Imsen och Bergagård hade olika uppfattningar ifråga om Lewi Pethrus och företrädde dessutom kontrasterande synsätt på de amerikanska helandeevangelisterna och deras organisationer. Bergagård och Pethrus hade en pragmatisk hållning och utvecklade relationer med dessa medan Imsen företrädde en kongregationalism som inspirerades av tidig svensk pingströrelse.

Under 1967 skruvades motsättningarna mellan dem upp. Det fanns ökande samarbetssvårigheter på det personliga planet, vilket försvårade en lösning av de principiella och praktiska konfliktfrågorna.⁴⁹ Vid *Kärrens konferensen* 1967 utlade Arne Imsen för första gången en församlingssyn, vilken skulle leda fram till bildandet av kommuniteter, "storfamiljer", fem år senare. Predikan publicerades i *Midnattsropet* och där hävdade Imsen bl.a. följande:

---

⁴⁷ Aronson 2019, s. 179–180 och där anförda källor och litteratur.

⁴⁸ *Dagen* 4.10 1966.

⁴⁹ Aronson 2021, s. 180–182 och där anförda källor och litteratur.

Många har en felaktig syn på församlingen. Man identifierar organisationen, samfundet eller den religiösa föreningen med församlingen. Men församlingsliv är inte föreningsliv; församlingsgemenskap är inte intressegemenskap. Man kan bygga upp en förening omkring vissa idéer eller för att verka för vissa idéer, men detta är inte Guds församling. – Vad är då nytestamentligt församlingsliv, eftersom det icke är föreningsliv? – Ett nytestamentligt församlingsliv det är FAMILJELIV; den bilden möter vi ju många gånger i Ordet. I Ef. 4 och 5 kap. omtalas Kristus såsom församlingens huvud och mannen såsom kvinnans huvud. För att förstå detta får vi återvända till en annan tid än den vi lever i nu.

I våra dagar har man praktiskt taget förlorat respekten för skapelsens ordning och försöker utjämna gränserna som Ordet har givit. Detta berör även förhållandet mellan man och kvinna och det berör förhållandet mellan föräldrar och barn. Du har icke läst så länge i Ordet, förrän du upptäcker, att den gudomliga ordningen i familjelivet är att mannen är familjens huvud. Det är farligt att säga detta i Sverige 1967; då kan man bli misstänkt för att vara en sadist hemma. Trots allt, är detta den gudomliga ordningen. Vill man sedan diskutera det, så är det inte mig man vänder sig mot utan mot Guds ord. Nu har vi fått frihetsideal som uppluckrat ett lagbundet familjeliv. Samhället har skaffat oss en frihet, där kvinnan har samma ställning som mannen. Den som mest av allt utnyttjas i denna situation är dock kvinnan. Vi ser hur hennes kropp blir exploaterad. Det har förvånat mig oerhört, att det icke finns någon kvinna som reser sig upp och protesterar mot detta. Kvinnan är egentligen offret, i stället för att hon skulle vara föremålet för den lysande frihet man utlovar.⁵⁰

Här beskrev Imsen församling som "familj", vilket föregrep den "storfamiljstanke" som han skulle föra fram vid mitten av 1970-talet. Han diskuterade dessutom kvinnans frigörelse och kärnfamiljens organisation. I det som skulle bli "storfamiljstanken" spelade även kärnfamiljen en framträdande roll och skulle under 1970-talet ofta länkas samman. Församlingen som familj och senare "storfamiljen" skulle enligt Imsen utgöra ett skydd för kärnfamiljen. I samband med att idéerna om kommuniteter, eller "storfamiljer", började konkretiseras 1974 omtrycktes Imsens predikan från 1967 i *Midnattsropet*.⁵¹

Under hösten 1967 och 1968 anordnades flera predikantmöten för att diskutera de principiella frågorna som rörde hur mission och evangelisation skulle organiseras och hur motsättningarna mellan ledargestalterna skulle kunna övervinnas. I Örebro anordnades 19-24 september 1967 en veckokonferens för evangelister där principfrågorna var uppe till debatt.

---

⁵⁰ *Midnattsropet* nr 23 1967 (artikeln "Församlingsliv är familjeliv").

⁵¹ *Midnattsropet* nr 4 1974.

Ett trettiotal predikanter samlades och slutsatsen blev ett ställningstagande för den lokala församlingens fundamentala roll för evangelisation och mission.⁵² Arne Imsen kritiserade under året som följde, dvs 1968, Bergagårds och Erikssons missionsorganisationer ur ett teologiskt perspektiv i artiklar i *Midnattsropet* ("Evangelist i rymdåldern"). Imsens principiella uppfattning var att Nya testamentet innehöll ett ideal eller mönsterbild för hur mission skulle bedrivas. Detta innebar att missionsarbetet skulle utgå från lokalförsamlingen och att enskilda missionsorganisationer därför saknade biblisk motivering. Han uppfattade den massevangelisation och "mission genom infödda" som bedrevs av amerikanska evangelister och deras organisationer som tveksam och påverkad av "kapitalismen". Imsen menade att den utgjorde ett slags utnyttjande av de nationella afrikanska och latinamerikanska predikanterna. Han såg denna typ av mission skymta som en konsekvens av Erikssons och Bergagårds missionsorganisationer.⁵³

Bergagård däremot motiverade det legitima i enskilda evangelisationsorganisationer med utgångspunkt från en församlingssyn, där den universella församlingen utgjorde en viktig utgångspunkt. Nya testamentet talade inte bara om lokalförsamlingen utan också om den universella församlingen och därför kunde inte den mission som bedrevs genom enskilda organisationer förkastas. De syftade till både den lokala och universella församlingens tillväxt.⁵⁴ Det fanns således en tydlig teologisk skiljelinje i synen på församling och mission. Imsen såg sin linje som ett fullföljande av det synsätt som varit dominerande i den svenska pingstväckelsen sedan dess tidiga år medan Bergagård anknöt till de amerikanska helandeevangelisternas uppfattningar.

Lewi Pethrus hade i skriften *De kristnas enhet* (1919) argumenterat för att de fem tjänster (apostlar, profeter, evangelister, herdar och lärare) som beskrevs i Efesierbrevet 4:11, borde förstås som tjänster primärt knutna till den universella församlingen snarare än den lokala. Därigenom kunde de både föregripa och förbinda de lokala församlingarna med varandra, särskilt som de i Nya testamentet och i den tidiga kyrkan fungerade som resande tjänster. För Lewi Pethrus var således den universella församlingen i högsta grad en realitet och föregick den lokala församlingen. Samtidigt som han tog, som tidigare beskrivits, tydligt avstånd från alla kyrkoorganisationer ovanför den lokala församlingen.⁵⁵ Hos Imsen eller Bergagård

---

⁵² *Midnattsropet* nr 19 1967.

⁵³ *Midnattsropet* nr 6 och nr 8 1968.

⁵⁴ *Midnattsropet* nr 6 och nr 8 1968.

⁵⁵ Pethrus 1919.

diskuterades inte de fem tjänsterna explicit även om Bergagårds resonemang och praxis mycket väl skulle kunna förenas med den typ av argumentation som Pethrus företrädde i *De kristna enhet*. Pethrus' syn på de fem tjänsterna och den universella församlingen utgör också en teologisk förklaring till hans samarbete med amerikanska helandeevangelister och FGBM under 1950- och 1960-talen.

I februari 1968 offentliggjordes och stadfästes schismen mellan Arne Imsen och Bergagård-Eriksson i samband med både församlingsmöten, predikantmöten och offentlig polemik. Som en följd av splittringen lämnade snart flera av de äldre, och välkända, ledarna, bland andra Anders B. Andersson och Helge Erixon. Imsen och de församlingar som närmast slöt upp bakom honom (Stockholm, Uppsala, Västerås, Norrköping, Jönköping och Örebro) anordnade under sommaren 1968 en egen konferens i Malmköping, medan Eriksson och Bergagård utöver Kärrsjökonferensen också arrangerade en Europakonferens i Rättvik. Deras konferenser stöddes av Maranataförsamlingarna i Borlänge, Gävle och Edsbyn och grupperna i Mora och Rättvik. Båda konferenserna blev framgångar. Parallella bibelskolor arrangerades under hösten 1968 i Stockholm respektive Edsbyn.⁵⁶

Bergagårds nyorientering efter schismen

Efter att samarbetet med Arne Imsen avbrutits fortsatte Donald Bergagård sin evangelisttjänst både i USA och Mellanamerika och i Sverige, och bredade på olika sätt sitt verksamhetsfält. Bergagårds evangelisations- och missionsorganisation bidrog med ett omfattande stöd till mission, nationella evangelister och biståndsinsatser under de följande decennierna. Bergagårds tidning *Väckelsenytt* var under denna tid ett organ för flera av de församlingar som brutit med Imsen. I början av 1970-talet påbörjade Bergagård ett samarbete med Jean-Erik Mårtensson, vilken var föreståndare för Gileadförsamlingen (Pingströrelsen) i Göteborg. Bergagård inbjöd Mårtensson att predika i en konferens som hölls i Hotell Portal i Jönköping varefter Mårtensson inbjöd Bergagård att delta i en evangelistvecka som Gileadförsamlingen årligen arrangerade. Det hela ledde både till bojkotter från olika pingstpastorer och -evangelister och till att Bergagård från 1972 och några år framåt blev en av pastorerna i Gileadförsamlingen.⁵⁷ Under

---

⁵⁶ Aronson 2021, s. 184–186 och där anförda källor och litteratur.

⁵⁷ Bergagård 2017, s. 161–170.

denna tid startades också föreningen *Donald Bergagårds Evangeliska Pionjärmission*. Mårtensson ingick i föreningens styrelse och Bergagård kom också efter olika förhandlingar med ledande företrädare för Pingströrelsen att få närmare relationer till sin gamla rörelse. Genom Gileadförsamlingen gavs Donald Bergagårds Evangeliska Pionjärmission den förankring i en lokalförsamling som krävdes enligt den rådande församlingssynen inom Pingströrelsen.⁵⁸ I biografen *Så här var det* (2017) beskrev Donald Bergagård i anekdotform många av de kyrkopolitiska motsättningar och paradoxer som präglade Pingströrelsen under 1970- och 1980-talen. Biografen är ett tidsdokument som beskriver Pingströrelsens förändring under dessa årtionden. Den strikta ortodoxin ifråga om församlingssyn var stadd i uppluckring pga det nya och öppnare andliga klimat som uppstått men fanns ändå kvar. Ortodoxin innebar bl.a. att endast en pingstförsamling fick finnas i varje stad, att varje pingstförsamling och -pastor måste följa vissa oskrivna regler ifråga om samarbete med andra kyrkor och predikanter och ett principiellt förbud mot enskilda evangelisations- och missionsinitiativ. Donald Bergagårds entreprenörskap och evangelisttjänst kom gång på gång i konflikt med ortodoxin och de oskrivna reglerna, vilka efterhand mjukades upp mer och mer. Bergagård vägrade också konsekvent att släppa kontakterna med församlingar och predikanter med anknytning till Maranata. Genom sin konsekventa hållning fungerade Bergagård under dessa årtionden förmodligen som en slags katalysator för förändring av Pingströrelsens församlingssyn.⁵⁹

Imsens nyorientering efter schismen

Den gren av Maranata som leddes av Arne Imsen fortsatte under de följande åren med olika typer av nya initiativ, både i form av konferens- och församlingsverksamhet, mission, direkta aktioner i samhällsfrågor och ett begynnande kommunitetsliv. Men 1972 kom nästa stora kris, vilken även delade den Imsen-trogna rörelsen. Under sommaren och hösten 1972 avbröt många av de dittills lojala och mer framträdande pastoreorna och evangelisterna samarbetet med Arne Imsen. Bakgrunden handlade om sexualmoral inom den egna rörelsen. Äktenskapsbrott från Arne Imsens sida hade uppdagats under sensommaren 1972. Vid ett efterföljande försam-

---

⁵⁸ Aronson 2021, s. 337–338.

⁵⁹ Bergagård 2017, s. 161–212. När det gäller Pingströrelsens förändrade ekklesiologi under 1900-talet, se övriga kapitler i denna bok.

lingsmöte bad Arne Imsen offentligt sin fru Britta om förlåtelse. Äktenskapet fortsatte efter detta. Under senhösten 1972 började gruppen som lämnat Stockholms Maranataförsamling att själva anordna gudstjänster. Under våren 1973 formades City Maranataförsamling, som namnet blev på den nya församlingen. Kring City Maranata formades ett mindre nätverk av församlingar och predikanter. City Maranata och församlingarna kring den höll fast vid en stramare församlingssyn och samarbetade i allmänhet inte med Donald Bergagårds och Erik-Gunnar Erikssons missionsorganisationer. Det innebar att det efter 1972 i princip fanns tre grenar i den väckelserörelse som vuxit fram under 1960-talet. Genom den offentliga syndabekännelsen räddade Arne Imsen sitt församlingsledarskap i Stockholms Maranataförsamling. Syndabekännelsen bidrog till legitimitet och ett nytt uppsving för Imsens gren under de följande åren. Hösten 1971 etablerades embryot till den första storfamiljen inom ramen för Stockholms Maranataförsamling på EFS' gamla teologiska seminarium, Johannelund, utanför Stockholm. Påskdagen 1971 invigdes byggnaden av Stockholms Maranataförsamling som församlingens lokal och center. Den hade tidigare inhyst Johannelunds Teologiska Institut, vilket drivits av Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen från 1863 och mer än ett sekel framåt. Byggnaden kom nu att användas för gudstjänster, bibelskolor, redaktion för tidning och förlag, med mer. Johannelund innehöll ett 20-tal rum, med större och mindre samlingsalar, kök, med mer. Johannelund moderniserades och en större grupp unga människor flyttade in, en del av dem nya i tron och med bakgrund i droger och kriminalitet.⁶⁰ Under 1972 togs flera steg som gick i riktning mot komunitetsliv. En sommarkonferens i Malmköping arrangerades utan att några ekonomiska avgifter eller betalning för logi och mat ingick. Allt betalades via frivilliga gåvor. På trettandedagen 1973 uppstod ett spontant väckelseskeende bland församlingens yngre medlemmar, vilket ledde till en direkt tillväxt i komuniteten på Johannelund och till att allaktivitetshuset Gamla Bro i Klara kvarteren överläts till församlingen av Stockholm stad. Gamla Bro var ett kommunalt allaktivitetshus för ungdomar som urartat till centrum för droghandel. Det blev från 1973 till 1987 verksamhetscentrum för Stockholms Maranataförsamling i Stockholms innerstad. Det kom att innehålla hotell, restaurang, samlingslokal, med mera, och blev en ekonomisk förutsättning för Maranatas komunitetsliv i Stockholm. Trots schismerna i slutet av 1960-talet och under 1970-talets första år upplevde således Imsens gren av Maranatarörelsen en betydande uppblomstring under åren som följde. Intensiv gatuevangelisation i Stockholms City ledde till att unga människor kom till tro.

---

⁶⁰ Aronson 2021, s. 211 och där anförda källor och litteratur.

Den samhällsorienterade aktivismen väckte uppmärksamhet och drog till sig unga kristna som ville leva ett nytt liv. Arne Imsen fick ett stort utrymme att både undervisa, predika och bedriva opinionsbildning i många av tidens aktuella konfliktfrågor. Även om den första storfamiljen växte fram spontant ur ett väckelseskeende utgjorde Arne Imsens undervisning och ledarskap en viktig orsak till att det så småningom blev en rörelse av kommuniteter under 1970-talet. Hans systematiska och djuplodande bibelundervisning utgjorde den viktigaste teologiska bakgrundsfaktorn till kommunitetsrörelsens utformning och verksamhet. Samtidigt ledde frågetecknen kring hans person och ledarskap och hans sätt att hantera konflikter till att effekterna av både undervisning och ledarskap försvagades. Arne Imsen påverkade på ett avgörande sätt både dynamik och utveckling men också försvagning och nedgång.⁶¹

Grundandet av "storfamiljer", dvs kommuniteter byggda på egendomsgemenskap, motiverades av Imsen med utgångspunkt från Apostlagärningarnas berättelser om den första församlingen i Jerusalem. "Allting gemensamt", "Om de kristna och de materiella tingen", och "Urkristen socialism" utgjorde tre av de undervisningsserier där Imsen motiverade skapandet av kommuniteter byggda på egendomsgemenskap och ett "apostoliskt fattigdomsideal". En predikan 1978 hade titeln "Urkristen kommunism", och byggde på en utläggning av Bergspredikan.⁶² Imsen betonade församlingens roll i helgelsen, inte minst i storfamiljens form, och menade att församlingen var avgörande för helgelsens tillväxt. För att församlingen skulle kunna bidra till den troendes helgelse behövde församlingen vara uppfylld Anden och fri från olika typer av världsligt inflytande. Genom församlingen avskildes och helgades människan och växte till i tron på Jesus Kristus. Helgelsen fick hos honom därmed en ekklesiologisk orientering.⁶³ Imsen kopplade gärna samman den enskildes helgelse med församlingens helgelse. När församlingen frigjordes från världsligt inflytande ("självförgudning", "personkult", intellektualism, "materialism") bidrog den genom den helige Ande till den enskildes helgelse. Det var uppfattningar som befann sig både i den reformerta och anabaptistiska traditionen och det går att finna liknande tankar i Pingströrelsens församlingsundervisning.⁶⁴

---

⁶¹ Aronson 2021, s. 211–216 och där anförda källor och litteratur.

⁶² *Midnattsropet* 1974, nr 7, nr 12, nr 13 1975, *Midnattsropet* nr 2 1977, *Midnattsropet* nr 11 1978.

⁶³ *Midnattsropet* nr 20 1968, predikan "Församlingens frälsning".

⁶⁴ Kärkkäinen 2002, s. 50–68 beskriver sammanfattande de reformerta och frikyrkliga ekklesiologiska traditionerna. Aronson 2012 och Davidsson 2015 behandlar Lewi Pethrus ekklesiologi.

Arne Imsens undervisning om det han kallade "det urkristna församlingsidealet", dvs kommuniteter byggda på egendomsgemenskap, blev inte på allvar offentlig förrän 1974. De kommuniteter som bildades på Johannelund och Gamla Bro 1971–73 initialt kom till på ett mer eller mindre spontant sätt. Regelrätta kommuniteter etablerades på andra håll i landet först fr.o.m. 1975. Imsens förkunnelse i *Midnattsropet* och i samband med konferenser präglades under 1970-talets inledande år inte av argumentation för kommunitetsliv och egendomsgemenskap. Efterhand växte emellertid praktiken och undervisningen ihop och kom dessutom att sammanfalla med ett ökat inslag av eskatologi och argumentation för större distans till den svenska staten. Denna distansering innehöll totalvägran, varefter följde olagliga radiosändningar, vägran att acceptera skolplikten, vägran att acceptera tvånget att tillhöra en fackförening, och vägran att acceptera det svenska förbudet mot barnaga. Det svenska förbudet mot aga av barn infördes 1979 och var det första i världen. Gemenskapslivet förenades således med kritik mot och distanseringen från staten, en principiell pacifism och direkta provokativa aktioner. Kommuniteterna som startades på olika platser i landet blev en rörelse som mellan mitten av 1970-talet och mitten av 1980-talet kom att omfatta ett tiotal kommuniteter och ett mindre antal församlingsbildningar av mer ordinär frikyrklig karaktär. Genom kommuniteterna och deras anläggningar fick rörelsen ett antal fästen att utgå ifrån. 1982 annonserade kommuniteter på inte mindre än tio platser om möten och olika typer av verksamheter: Stockholm, Örebro, Göteborg, Jönköping, Umeå, Eskilstuna, Gärdshyttan, Linköping, Malmö, och Oslo.⁶⁵

1984 fanns kommuniteter på åtta platser: Stockholm, Örebro, Göteborg, Jönköping, Gärdshyttan, Ljungsbro, Ekeby utanför Helsingborg, och Oslo.⁶⁶ Det konkreta ursprunget till kommunitetsverksamheten fanns i en kombination av pågående evangelisation, rehabilitering, hotell- och mediaverksamhet (förlag, bokhandel, tidning, mm). Det hela vilade emellertid på egendomsgemenskap, vilket blev ett tydligt villkor för den som ville bli en del av kommuniteterna. Inkomsterna kom från hotell- och mediaverksamhet, sedan efterhand från försäljning av pepparkakor, bageri (Örebro och Helsingborg/Malmö), taxirörelse (Stockholm), jordbruk (Ljungsbro), tryckeri (Stockholm), med mer. Tanken var att kommuniteterna skulle vara självförsörjande och självstyrande men Arne Imsen hade ett betydande inflytande över dem under vissa perioder. Hans förmåga att styra var under andra perioder försvagad av fysisk ohälsa och kommuniteterna

---

⁶⁵Aronson 2021, s. 215–220 och där anförda källor och litteratur.

⁶⁶*Midnattsropet* nr 1 1984.

kunde också ha ledare som själva var starka entreprenörer. Det fanns exempel på kommuniteter som Imsen sällan besökte och inte hade någon närmare kontakt med. Men beroendet av Imsens personliga välvilja var en förutsättning för att vara en del av kommuniteterna och djupare konflikter ledde till utflyttning och exkommunikation. Utflyttningen från kommuniteterna var ofta problematisk, eftersom de som levde i dem under längre tid ofta saknade egen ekonomi, bostad och aktuellt kontaktnät i samhället. Kommunitetetslivet skapade ett ekonomiskt beroende och sociala band som inte var lätt att bryta sig ur. Utflyttningen kunde i vissa fall också medföra obehagliga konflikter med Arne Imsen.⁶⁷

Kommuniteterna fungerade kring ett gemensamt andakts- och gudstjänstliv vars strukturer också lades fast av Imsen 1974, och som verkar ha upprätthållits i stora drag under de kommande decennierna. Två av de mer remarkabla sidorna av kommunitetsverksamheten har varit uthålligheten och villigheten att ta hand om människor på livets skuggsidor. Många av de kommuniteter som formades i sekulära miljöer eller som en följd av Jesusfolket eller den karismatiska väckelsen upplöstes i slutet av 1970-talet och början av 1980-talet. Maranatas storfamiljer har emellertid fortsatt i mindre format ända till dags dato. Storhetstiden fanns mellan 1974 och 1985, därefter minskade antalet kommuniteter till ett fåtal. 1986 fanns sex kommuniteter kvar (Stockholm, Örebro, Jönköping, Göteborg, Ljungsbro och Brandbu). I slutet av 1987 fanns endast två större kommuniteter kvar (Stockholm och Örebro) och två mindre (Ljungsbro och Brandbu). Maximalt kan kommuniteterna ha omfattat 400–500 personer, inklusive barn och ungdomar.⁶⁸

Runt om kommuniteterna fanns ytterligare några tusen sympatisörer, vilka prenumererade på *Midnattsropet* eller deltog i konferenser, bibelskolor och möteskampanjer som anordnades. Väckelsemöten, konferenser och opinionsbildande aktiviteter kunde på årlig basis nå ut till betydligt större grupper. Vad som i realiteten formades var en aktivistisk kommunitetsrörelse med många likheter med dem som fanns bland olika vänstergrupper i det politiska Sverige under samma decennium. De senare utgjorde, i likhet med Maranata under Imsen, inte några massrörelser. Men både Maranata och vänstergrupperna kunde utöva ett betydande inflytande på opinionsbildningen genom att samverka med större grupper och trender. Direkta aktioner av aktivister var ett nytt sätt att bedriva opinionsbildning som bröt med folkrörelse-Sveriges formella demokratiska arbetsformer. Parallellt med att denna nya typ av opinionsbildning växte fram

---

⁶⁷ Aronson 2021, s. 220–224 och där anförda källor.

⁶⁸ Aronson 2021, s. 224–225 och där anförda källor.

förlorade folkrörelserna mer och mer av aktivt engagerade medlemmar. Konsumtionssamhälle, nya media och utbildningsexplosionen medförde att folkrörelserna förlorade i attraktivitet. De innebar inte längre en alternativ möjlighet till bildning, inflytande och gemenskap för de som saknade sociala, ekonomiska och kulturella resurser. Även om folkrörelserna under 1970-talet fortfarande kunde ståta med enorma medlemssiffror, vilka gärna jämfördes med vänstergruppernas, eller Maranatas, relativt fåtaliga supportrar, representerade folkrörelserna inte längre samma opinionsbildande kraft som tidigare. Medlemskapet fanns kvar även om medlemmarna blivit passiva. Under de årtionde som följde, skulle även medlems-talen rasa i såväl arbetarrörelse som nykterhets- och frikyrkorörelserna. Istället har aktionsgrupper och volontärt engagemang utan något föreningsmedlemskap vuxit i betydelse.⁶⁹ I denna utveckling var både vänstergrupperna och Imsens gren av Maranata föregångare och pionjärer under 1970-talet. Det fanns en tydlig medvetenhet om detta släktskap. Media uppmärksammade Maranatas "urkommunism" och kollektiv som drev gemensamma företag.⁷⁰

Kollektivlivet liksom en del av de idéer som präglade rörelsen, och som framför allt handlade om att distansera sig från det kommersiella konsumtions- och produktionssamhället, hade många paralleller bland vänster- och miljögrupper i samtiden. Många av de senare övergick till kollektivliv, ifrågasatte tillväxt och konsumtion, och ville leva enkelt och nära naturen. Storfamiljer och komunitetsliv var således inte unikt för Maranatarörelsen kring Arne Imsen under 1970-talet utan speglade tidens ungdomsideal. Storfamiljlivet var inte ett sätt att leva som avvek från ideal som var populära bland unga människor i samtiden. Skillnaderna fanns i tro, livsstil och värderingar. De storfamiljer som växte fram i Maranata, präglades av nykterhetsideal, av traditionell kristen syn på äktenskap och samlevnad och en beredvillighet att hjälpa människor som hamnat utanför samhället pga drogmissbruk, vårdnadstvister, psykisk ohälsa, m.m. Teologin som motiverade den enkla livsstilen och kollektivlivet utgjorde en viktig skillnad mellan storfamiljerna i Maranata och andra samtida kollektiv.

Arne Imsens ledarskap försvagades kraftigt av ytterligare en otrohets-historia, vilken ledde till att hans hustru, Britta, född Sundberg, begärde

---

⁶⁹ Wijkström 2012 innehåller en rad artiklar som belyser det svenska civilsamhällets förändring från 1900-talets senare del till 2010-talet.

⁷⁰ Aronson 2021, s. 226 och där anförda källor och litteratur.

skilsmässa år 1986. Åren strax före och efter skilsmässan sjönk kommunitetsrörelsen ihop och ett antal av rörelsens ledare och deras familjer lämnade samarbetet med Imsen och rörelsen. Ett fåtal kommuniteter fortsatte emellertid och rester av dessa finns fortfarande kvar, över tjugo år efter Imsens död 1999.⁷¹

Sammanfattning

Sverige genomgick under efterkrigstiden omfattande samhällsförändringar. Industrisamhället och de folkrörelser som växt fram tillsammans med det kulminerade under 1960-talet. Pingströrelsen växte fram som en del av frikyrkorörelsen och hade framträdande ledare med bakgrund i arbetarrörelsen. Pingströrelsens ecklesiologi kännetecknades av kongregationalism, vilken var bibelteologiskt motiverad. Men när konflikter uppstod inom Pingströrelsen under 1950- och 1960-talen hanterades dessa inte på ett sätt som motiverades bibelteologiskt eller som hängde samman med rörelsens explicita ecklesiologi. Konflikterna har likheter med sådana som uppstått tidigare och senare inom arbetarrörelsen och det finns likheter i hur konflikter hanterades. Konflikterna och hur de hanterades ledde fram till ett betydande missnöje, vilket utgjorde en grogrund för en ny rörelse vid sidan av Pingströrelsen. Denna nya rörelse, som fick namnet Maranata, uppstod kring 1960 och inspirerades av den amerikanska helandeväckelsen, vars ledande evangelister skapade privata evangelisations- och missionsorganisationer för att kunna samverka med olika amerikanska pingstkyrkor. I den kritik som framfördes mot Pingströrelsens sätt att hantera konflikter aktualiserades en långtgående kritik av organisationsformer och engagemang i politik och företagsverksamhet, vilket beskrevs som "förvärldsligande". Maranata framträdde med en målsättning att återgå till enklare organisationsformer och ett avståndstagande från "förvärldsligande" trender. Snart uppstod emellertid en ny konflikt mellan Maranatas ledande företrädare, Arne Imsen och Donald Bergagård, vilken handlade om vilken ecklesiologi som skulle präglade den nya rörelsen. Imsen kritiserade de amerikanska helandevangelisternas organisationsformer medan Bergagård försvarade och anknöt till dessa. Imsen hävdade istället en ecklesiologi baserad på lokalförsamlingen med inriktning på familjeliv. Bergagård såg den universella församlingen som primär och som missionsbefallningens övergripande aktör. Med en sådan ecklesiologi kunde enskilda initiativ för evangelisation och mission motiveras. Efter en schism kom

---

⁷¹ Aronson 2021, s. 319–330 och där anförda källor och litteratur.

båda att gå vidare i en nyorienterande riktning. Bergagård kom att närma sig Pingströrelsen och grundade samtidigt en privat evangelisation- och missionsorganisation som förankrades i en lokal pingstförsamling, Gilead-församlingen i Göteborg. Härigenom kom Bergagård att verka för en förändring av Pingströrelsens explicita och implicita ecklesiologi. Bergagårds uppfattningar låg nära de som framfördes av Lewi Pethrus i boken *Brytningstider – Segertider* år 1969. Arne Imsen kom istället att organisera en kommunitetsrörelse byggd på egendomsgemenskap under 1970-talet. Kommunitetsrörelsen speglade både ecklesiologi byggd på Apostlagärningarnas andra kapitel och samtida trender som betonade kollektivliv, aktivism och antikonsumentism.

Referenser

- Alvarsson, Jan-Åke & Nils-Eije Stävare (red.) 2015, *Vägskäl. Pingströrelsens kursändring under 1950-talet*. Studia Pentecostalia Upsaliensis 2. Artos, Skellefteå.
- Anderson, Allan 2014, *An Introduction to Pentecostalism. Global Charismatic Christianity*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Aronson, Torbjörn 2012, "Spirit and Church in the Ecclesiology of Lewi Pethrus", in *PentecoStudies. An Interdisciplinary Journal for Research in the Pentecostal and Charismatic Movements*. Vol 11:2, p. 192–211.
- Aronson, Torbjörn 2015, "Latter rain-väckelsen i Sverige. Från Östermalms Fria Församling till Citykyrkan och den karismatiska väckelsen på 1970-talet." i Jan-Åke Alvarsson & Nils-Eije Stävare (red.): *Vägskäl. Pingströrelsens kursändring under 1950-talet*. Studia Pentecostalia Upsaliensis 2. Artos, Skellefteå.
- Aronson, Torbjörn 2019, "När svenskamerikanska affärsmän sponsrade kristna hippies. Full Gospel Business Men och det amerikanska Jesusfolkets resor till Sverige 1969–74.", i Jan-Åke Alvarsson (red.): *Varför reste Lewi Pethrus just till Chicago? Relationer mellan Sverige och USA inom ramen för pentekostalismen*. Studia Pentecostalia Upsaliensis Nr 4, Artos, Skellefteå.
- Aronson, Torbjörn 2021, *Maranata! Väckelse och samhällsförändring 1960tal till 1990tal*. EFS Budbäraren, Uppsala.
- Bengtsson, Berit 2006, *Kampen mot §23. Facklig makt vid anställning och avsked före 1940*. Uppsala universitet, Uppsala.

- Bengtsson, Erik 2012, *Varför är fackföreningsrörelsen så svag i USA? Tankeverksamheten inom Arbetarrörelsen i Göteborg*, Göteborg.
- Berg, J.O. 2011, *På Spaning efter en svensk modell. Idéer och vägval i arbetsgivarpolitiken 1897–1909*. Stockholm Universitet, Stockholm.
- Bergagård, Donald 2017, *Så här var det*, Semnos Förlag, Värnamo.
- Blomqvist, Axel (red.) 1957, *Svenska pingstväckelsen femtio år*. En krönika i ord och bild. Förlaget Filadelfia, Stockholm.
- Dahlgren, Curt 1982, *Maranata. En sociologisk studie av en sekt rörelses uppkomst och utveckling*. Plus Ultra, Helsingborg.
- Davidsson, Tommy 2015, *Lewi Pethrus' Ecclesiological Thought 1911-1974. A Transdenominational Pentecostal Ecclesiology*. Brill, Leiden.
- Enqvist, Per Olov 2001, *Lewis resa*, Norstedts, Stockholm.
- Fröman, K. A. 1918, "Svenska Arbetareförbundet", s. 955 i *Nordisk Familjebok* volym 27, Nordisk familjeboks förlags aktiebolag, Stockholm.
- Halldorf, Joel 2010, *Regn, regn färdas över oss. Algot Niklasson och förnyelseväckelsen inom svensk pingströrelse 1950–1951*. Skrifter utgivna av Insamlingsstiftelsen för Pingstforskning nr 9, Alvik.
- Hansson, Sigfrid 1934, *Den svenska fackföreningsrörelsen*, Tidens förlag, Stockholm.
- Harrell, D.E. 1979, *All Things Are Possible. The Healing and Charismatic Revivals in Modern America*. Indiana University Press, Bloomington.
- Holmberg, Adrian 1976, *Lewi Pethrus. Rätt man på rätt plats i rätt tid*. Normans förlag, Bromma.
- Imsen, Arne 1962, *Har Lewi Pethrus rätt?*, Midnattsropets förlag, Örebro.
- Kvassman, Elvira 2019, *Negativ Föreningsrätt. Om rätten att stå utanför fackliga organisationer*. Självständigt arbete på grundnivå (kandidatexamen), Örebro Universitet, Örebro.
- Kärkkäinen, Veli-Matti, red. 2002, *An Introduction to Ecclesiology. Ecumenical, Historical Global Perspectives*. IVP Academic, Downers Grove.
- Lundgren, Ivar 2007, "Pingströrelsen 1960-talet. Pingstvännerna in i partipolitiken. Rörelsen stark trots splittringstendenser.", i Claes Waern, m.fl. (red.): *Pingströrelsen. Del 1. Händelser och utveckling*. Libris, Örebro.
- Nordström, Gunnar 1993, *Mo och Domsjö AB och arbetareorganisationerna intill 1940. Frans Kempes personalpolitiska program och Domsjö arbetareförening*. Uppsala Papers in Economic History, Research Report no 31. Uppsala universitet, Uppsala.

- Nycander, Svante 2018, "Svenska modellens borgerliga rötter", i *Statsvetenskaplig Tidskrift* 120, nr 1, s. 8–14.
- Pethrus, Lewi 1919, *De kristnas enhet. Kan detta mål nås genom de moderna samfundsorganisationerna?*, Stockholm.
- Pethrus, Lewi 1952, *Medan du stjärnorna räknar*, Fritzes, Stockholm.
- Sahlberg, Carl-Erik 2009, *Pingströrelsen och tidningen Dagen. Från sekt till kristet samhälle 1907–1963*. Skrifter utgivna av Insamlingsstiftelsen för Pingstforskning nr 4, Alvik.
- Stigmar, Axel 2018, *The right to undertake industrial actions against an employer already bound by a collective agreement. An analysis in the light of the conflict in the port of Gothenburg*. Master-uppsats i handelsrätt, Lunds Universitet, Lund.
- Stävare, Nils-Eije 2008, *Georg Gustafsson. Församlingsledare, predikant och förebedjare inom den svenska Pingströrelsen*. Acta Universitatis Upsaliensis. Studia Historico-Ecclesiastica Upsaliensia 43. Uppsala.
- Sundin, Bo 1994, "Folkrörelser och föreningsliv", i *Örnsköldsvik 100 år – 1894–1994*, Örnsköldsvik.
- Wijkström, Filip 2012, *Civilsamhället i samhällskontraktet. En antologi om vad som står på spel*. European Civil Society Press, Stockholm.

Tidningar & tidskrifter

Dagen 1966

Expressen 1961

Kvällsposten 1962

Midnattsropet 1960–1984

Frihet och samverkan

Pingströrelsens ekklesiologi i idé och praktik 2001–2020

ULRIK JOSEFSSON

Inledning

Pingströrelsen växte fram som ett nätverk av självständiga lokala församlingar. När rörelsen 1919 tog tydligt avstånd från samfundsorganisation hade man redan många av ett samfunds funktioner om än informellt organiserade.¹ Hur de lokala församlingarnas samverkan skulle organiseras blev för Pingströrelsen djupt identitetsbärande frågor. Den starkt drivna kongregationalismen med tydligt avståndstagande från samfundsorganisationer har varit och kan fortsatt sägas vara grundläggande för rörelsens ekklesiologi. I tidigare forskning har det visat sig att de gemensamma konferenserna spelat en avgörande roll för rörelsens och därmed församlingarnas vägval och beslut. Detta skulle kunna beskrivas i termer av en synodal ekklesiologi där besluten vilar på gemensamma överenskommelser.² Till detta kommer att Pingströrelsens ämbetssyn, förvisso byggt på principer om det allmänna prästerskapet och kollektivt ledarskap, har gestaltats genom starka ledare i sina pastorsroller. Detta skulle beskrivas som en form av episkopal ekklesiologi.³ Pingströrelsens ekklesiologi skulle därför kunna sägas ha både kongregationalistiska, synodala och episkopala drag.

Bilden som växer fram i tidigare forskning av Pingströrelsens ekklesiologi är komplex och den visar på vissa skillnader mellan den uttalade och den gestaltade ekklesiologin.⁴ Till detta kommer att Pingströrelsen i allmänhet närmar sig frågor pragmatiskt och att ekklesiologin därmed blir kontextberoende.⁵ Internationella studier av pentekostal ekklesiologi visar på en bredd av teologiska positioner. Veli Matti Kärkkäinen talar om pentekostal ekklesiologi som ett "lutande torn" utifrån dess komplicerade och

---

¹ Josefsson 2005, s. 102–104.

² Struble 1982.

³ Halldorf 2017.

⁴ Bergsten 2010 (1993).

⁵ Davidsson 2015.

mångfasetterade funktion.⁶ Simon Chan, som arbetat med förhållandet mellan pentekostalismen och liturgi kritiserar pentekostal ecklesiologi för att vila för mycket på sociologi.⁷

Pingströrelsen har beskrivits som entreprenöriell och handlingsorienterad. Detta drag blir synliggjort genom rörelsens mångårige ledare Lewi Pethrus.⁸ Rörelsens genomslagskraft har till stor del byggt på att lokala församlingar har samverkat i olika initiativ, projekt, organisationer och företag.⁹ Historiskt har dessa letts genom en informell struktur av rörelsens ledande pastorer.¹⁰ Om man tar Pingströrelsens mission som exempel verkar de lokala församlingarnas frihet vara en av förklaringarna till både den snabba handläggningen och den entreprenöriella kraften i arbetet.¹¹ Därtill verkar missionärsrollen ha erbjudit en fri ledarroll inom ramen för den fria församlingens struktur.¹² I ett aktuellt exempel utifrån omställningarna under coronapandemin visar sig församlingarna inom Pingströrelsen mer än i andra samfund benägna till omställningar. Det gäller inte minst teknikanpassningar och annat som förutsätter vilja till omställning och som bygger på entreprenöriell handlingskraft. I dessa omställningar har pastorerna spelat en avgörande roll.¹³ Det kan därför vara viktigt att reflektera över förhållandet mellan ecklesiologi och ämbetsyn i Pingströrelsens teologi och praktik.

När Pingströrelsens nya organisationsform växte fram runt millennieskiftet skedde det inte utan kritik. Somliga företrädare såg utvecklingen som ett avsteg från Pingströrelsens ecklesiologiska principer.¹⁴ Det kan diskuteras om processen handlade om förändrade principer eller om det snarare ska förstås som förändrade arbetssätt för att bevara principerna i en ny tid. Klart är i alla fall att de informella strukturerna i ökande grad blev formaliserade.¹⁵ Pingströrelsens nya struktur bygger på en tydlig, stark och strukturerad samverkan mellan fria lokala församlingar. Detta gestaltas i det formella namnet: *Pingst – fria församlingar i samverkan*. Målet var initialt att formalisera styrningen av de gemensamma verksamheterna.

---

⁶ Kärkkäinen 2010.

⁷ Chan 1985. Se även Stephenson 2013 s. 51–54.

⁸ Josefsson 2005.

⁹ Sahlberg 1977.

¹⁰ Carlsson 2008 (1973).

¹¹ Bundy 2009.

¹² Pétusson 1990, s. 202ff.

¹³ Josefsson 2022; Josefsson 2023.

¹⁴ Nilsson 2012.

¹⁵ Josefsson & Wahlström 2021.

Med tiden har alltmer av rörelsens arbete, inklusive de lokala församlingarnas vägval, kommit att inkluderas. Med den uttalade radikala kongregationalismen som grund har Pingströrelsen strävat efter långtgående uttryck för samverkan.

Syfte och frågeställningar

Utifrån beskrivningen ovan är syftet med denna artikel att analysera Pingströrelsens ecklesiologi. Fokus kommer att läggas på hur man ser på förhållandet mellan de fria församlingarna och samverkan mellan dessa. Uttryckt på ett annat sätt kommer jag att göra en ecklesiologisk analys av hur förhållandet mellan frihet och samverkan uttrycks i talet om församlingen i Pingströrelsen.

Frågor som artikeln vill besvara är:

- Hur beskrivs förhållandet mellan begreppen "fria församlingar" och "i samverkan" i Pingströrelsens medlemstidning *Pingst.se*?
- Hur kan Pingströrelsens ecklesiologi förstås i ljuset av förhållandet mellan "fria församlingar" och "i samverkan"?

Metod

För att besvara artikelns frågeställningar har jag genomfört en induktiv närläsning av Pingströrelsens medlemstidning *Pingst.se*. Genom läsningen har tolkningskategorier utkristalliserats för de två huvudområdena frihet och samverkan. Dessa kategorier utgör strukturen i behandlingen längre ner i artikeln.

I artikelns avslutande del analyseras materialet med hjälp av två olika teoribildningar. Christopher Stephensons bok *Types of Pentecostal Theology* används för att diskutera vilken typ av teologiskt system Pingströrelsen är i syfte att analysera dess ecklesiologi. Sune Fahlgren genomför i sin avhandling, *Predikantskap och församling*, en analys av Lewi Pethrus predikantskap och använder där en tredelad modell som jag kommer att anknyta till i tolkningen av Pingströrelsens ecklesiologi och ledarskap. I den avslutande delen exemplifierar jag även utvecklingen av Pingströrelsens ecklesiologi med tre aktuella case.

Material

Huvudmaterialet i artikeln utgörs av "ledarartiklarna" i samfundstidningen *Pingst.se*. Tidningen hette från början *Pingst.nu* och första numret kom ut hösten 1999. Efter några år, 2003, bytte tidningen namn till *Pingst.se*

i samband med att Pingströrelsens webbadress ändrades. Från 2019 heter tidningen bara *Pingst*. Under de första åren kom tidningen ut med åtta nummer per år och sedan med fyra nummer per år. I tidningen finns en inledande text som kan beskrivas som en ledare eller ledarliknande kolumn. Under den inledande perioden innan beslut om organisationen var fattade skrevs dessa texter av olika personer. Senhösten 2003 fattades de formella besluten om organisationen och Lars-Ivar Nilsson blev dess förste ordförande.¹⁶ Från det sista numret 2003 är det den valde talespersonen, ordföranden, samfundsledaren som skriver dessa texter.¹⁷ Under de inledande åren 1999–2005 har även annat material i tidningen analyserats. Utöver dessa texter analyseras i några få fall även annat material. Detta tillsammans bedöms ge en samlad, om än inte heltäckande, bild av Pingströrelsens syn på artikelns frågeställningar.

En utmaning med materialvalet är att det är organisationens valda företrädarens röster som hörs. Det är Pingsts officiella hållning som i första hand kommer till tals och analyseras och inte den breda Pingströrelsens uppfattning.

Terminologi

Pentekostalism är ett mångtydigt begrepp som behöver definieras. Det kan handla om att förstå skillnaden mellan pentekostalismens uttryck i olika faser.¹⁸ Det handlar även om att pentekostala grupper är i regel kontextberoende. Det leder till att man behöver vara försiktig med generaliseringar och att pentekostalism nästan alltid behöver någon ytterligare bestämning.¹⁹ Inom den svenska kontexten har en av huvudfrågorna handlat om förhållandet mellan begreppen Pingströrelse och pingstväckelse.

Det har vuxit fram konsensus för att begreppet pingstväckelse är beteckningen på en idéströmning som kan finnas inom många olika samfund och som används i stort sett synonymt med begreppet pentekostalism. Pingströrelsen, å andra sidan, används som beteckningen på den samfundslänkande rörelse som växte fram kring Filadelfiaförsamlingen i Stockholm i början av 1900-talet.²⁰ Det är denna senare som är föremål för analys i denna artikel.

---

¹⁶ Se vidare Davidsson, *Den svenska pingströrelsens församlingssyn*, s. 26 i denna volym.

¹⁷ Lars-Ivar Nilsson, 2003:8, s. 2. Referenser till *Pingst.se* kommer följa detta mönster, Författare, årtal: nummer och sida.

¹⁸ Anderson 2010.

¹⁹ Cox 1995.

²⁰ Josefsson 2005, s. 16–17.

Däremot har det under senare år tillstött en ny typ av terminologisk oklarhet mellan begreppen Pingströrelsen, Pingst – fria församlingar i samverkan och kortformen Pingst. Det officiella namnet på samfundet är Pingst – fria församlingar i samverkan. Under samfundets tidiga historia förkortades namnet ofta med Pingst FFS. Senare kom det att bli mer vanligt att samfundsnamnet bara förkortades Pingst. Pingst består av alla de pingstförsamlingar som anslutit sig till den nya organisationen, vilket alltså inte är alla pingstförsamlingar. Pingströrelsen som begrepp inkluderar däremot alla pingstförsamlingar som innan samfundsbildningen betraktades som del av rörelsen. Formellt beslutades att de församlingar som fanns upptecknade i *Pingströrelsens årsbok* år 2005 ska betraktas som pingstförsamlingar och del av Pingströrelsen. Nya församlingar som vill ansluta sig måste däremot göra det genom att bli medlemmar i samfundet. Det innebär att det finns församlingar som tillhör Pingströrelsen men inte samfundet Pingst – fria församlingar i samverkan. 2018 bestod denna grupp av 50 församlingar med tillsammans drygt 1300 medlemmar.²¹

För att ytterligare komplicera bilden är Pingst – fria församlingar i samverkan egentligen två olika organisationer men med samma namn. Det ena är en riksförening och det andra är ett trossamfund. Bakgrunden till detta upplägg är den hävdvunna tveksamheten till samfund som odlats inom Pingströrelsen. När den nya organisationen skulle startas gjordes det i form av en riksförening. Däremot fanns hos en stor grupp viljan att starta ett samfund, vilket också gjordes något senare. Kort sagt kan man alltså i Sverige vara pingstförsamling i tre nivåer: som del av det inofficiella nätverket Pingströrelsen, som medlem i riksföreningen Pingst eller som del av trossamfundet Pingst.²²

I denna artikel kommer begreppen Pingströrelsen, Pingst och Pingst – fria församlingar, att användas som synonymer. I de fall då det är en specifikt användning av ett begrepp som åsyftas kommer det att markeras men som regel används begrepp alltså som utbytbara.

I materialet används även andra mer funktionella beteckningar för den gemensamma samfundsorganisationen. Det är uttryck som, den nya organisationen, strukturen och liknande beteckningar. Dessa termer kommer i första hand att användas emiskt i anslutning till hur de används i självförståelsen inom materialet.

---

²¹ Josefsson & Wahlström 2021, s. 145.

²² Josefsson & Wahlström 2021, s. 124–126.

Frihet och samverkan i Pingströrelsens ecklesiologi

I denna del och de två följande delarna tecknas den samlade bilden av materialet med fokus på begreppen frihet och samverkan. Först analyseras här den nya organisationens initiering och framväxten av skrivningarna kring ändamålet med Pingst – fria församlingar i samverkan.²³ Därefter kommer två delar kring de två huvudkategorierna frihet och samverkan.

Frihet och samverkan i organisationens inledningsskede

När Pingströrelsen fick sin medlemstidning 1999 hade planer på ökad samordning inom Pingströrelsen och främst mellan Pingströrelsens gemensamma verksamheter pågått en tid och planerna hade delvis genomförts. Tidningen var ett uttryck för detta och första numrets framsida täcktes i stort sett av rubriken "Planerna för ett Pingst 'samfund' i fullgång". En av de ledande personerna i processen, Jack-Tommy Ardenfors, citeras i ingressen. "Vi är inte intresserade av att skapa en struktur för att hålla samman någonting utan vill skapa en samverkan för att förverkliga någonting".²⁴ Detta citat säger flera viktiga saker om de ledande företrädarnas inställning till projektet.

För det första talas om att "skapa en struktur". Det nya som skapas ska inte ha en egen identitet. Begreppet struktur signalerar i stället att detta är ett redskap för samspelet i mellanrummet mellan de lokala församlingarna. För det andra signaleras att detta inte är en räddningsaktion för att bevara eller "hålla samman någonting". Det ska inte uppfattas som en struktur för att bibehålla Pingströrelsen även om det troligen är ett av de förväntade resultaten. För det tredje sägs att det man vill skapa är "samverkan för att uppnå någonting". Det nya strukturen bygger på samverkan men har en tydligt instrumentell riktning där effekten är målet, viljan att uppnå någonting.

I diskussionerna om den nya organisationen finns en oro att formen ska påverka innehållet. Flera debattörer bemöter denna oro med argumentet att det som skapas är en identitetslös struktur. En av dessa är Anethe Carlsson som menar att formen ska betraktas som ett redskap medan gemenskapen inom Pingströrelsen och i de lokala församlingarna behöver odlas så att identiteten kan stärkas.

---

²³ För en bredare analys av det historiska förloppet och dess bakgrund se Davidsson, *Den svenska pingströrelsens församlingssyn*, s. 26 i denna volym.

²⁴ Christer Thyrt, *Pingst.nu* 1999:1 s. 1.

Samfundet är ett verktyg, det har inget eget liv, det blir vad vi gör det till. [...] Det är ingen varelse, det är en form. Formen ska tjäna oss. Men då behöver vi ett berättigande som rörelse. Och det är frågan om vi tror det själva.²⁵

Det förslag till den nya strukturen som presenterades under hösten 1999 byggde på formuleringen som sedan kommer bli den nya organisationens namn, fria församlingar i samverkan. Under de första åren av 2000-talet diskuteras denna fråga livligt och under våren 2000 möttes Pingströrelsen till regionala rådslag. Detta ledde till att man tog fram ett reviderat förslag som diskuterades i församlingarna fram till mars 2001. Målet var att ha ett beslutande rådslag under slutet av hösten 2001.²⁶ Under denna period startades även en organisation för Pingströrelsens pastorer, förkunnargemenskapen,²⁷ och Pingströrelsens missionsarbete samordnades i ytterligare en gemensam organisation²⁸. Vid denna tid pågick alltså betydande arbete med att organisera och formalisera olika delar av Pingströrelsens liv och verksamhet.

Processen leddes organiskt av en referensgrupp bestående av 18 pastorer i några av de större församlingarna. Detta sätt att arbeta får ses som ett uttryck för viljan att låta initiativet komma från de lokala församlingarna.²⁹ I ett öppet brev till Pingströrelsen inför beslut om den nya organisationen skriver representanterna i den så kallade stora referensgruppen.

Bland synpunkterna märks tydligast önskemålet om samordning av de gemensamma verksamheter som redan finns inom pingströrelsen. Arbetsgruppen för Pingst ffs [FFS används som förkortning för fria församlingar i samverkan] mötte redan i oktober 1999 ledningsgruppen för SPM. (Svensk Pingstmission). Strävanden att samordna och effektivisera den yttre missionen har fört med sig att de olika missionsorganisationerna nu bildar Svensk Pingstmission. Denna samordning är - som vi ser det - helt i linje med församlingarnas önskemål och något som i framtiden naturligt kan inordnas i den struktur för Pingst ffs som beskrivs i förslaget.³⁰

Planerna på en ny och samordnad organisation uppfattades på olika sätt bland Pingströrelsens folk. Konflikten kan gestaltas av två debattartiklar av två församlingsmedlemmar, en i Uppsala och en i Västerås. Den ena menar

---

²⁵ Anethe Carlsson 2000:5, s. 13.

²⁶ Staffan Swan, 2000:6, s. 7.

²⁷ Pingst.nu (red) 2000:8, s. 3.

²⁸ Pingst.nu (red)2001:2; 2001:4.

²⁹ Pingst.nu (red), 2000:2, s. 10.

³⁰ Stora referensgruppen 2001:5, s. 12.

att en organisation likt den som föreslås riskerar att stå i vägen för vem Gud är och vad Han vill göra. Den andra menar att samverkan är biblisk och kan bli ett redskap för att visa vem Gud är och vad Han vill göra.³¹

Framväxten av en ändamålsparagraf

Under processen fram till beslut om att bilda Pingst – fria församlingar i samverkan diskuteras den nya organisationens ändamål. Vid en analys av de inledande texterna i beskrivningen av organisationen visar sig en intressant utveckling. Steg för steg tillkommer försäkringar om att den gemensamma organisationen ska vila på de lokala församlingarnas initiativ.

I den första textversionen framträder de lokala församlingarna som en självklarhet medan fokus är riktat mot fördelarna med den nya organisationen. Man slår fast att "bildandet av ett nytt trossamfund mellan fria församlingar i Sverige ger de anslutna församlingarna många fördelar".³² Därefter listas tänkta uppgifter som samfundet kommer bidra med. Här lyfts bland annat fram effektivare samordning, möjlighet till gemensam personalhantering, möjlighet att förmedla kyrkoavgift samt att vara "en hjälp för de lokala församlingarna att se större perspektiv av Gudsriket".³³

Efter diskussionerna i de regionala rådslagen under våren 2000 förändrades texten på några väsentliga punkter. Man tillförde en markering av Pingströrelsens kongregationalistiska identitet och tog bort ordet trossamfund som ersattes det med "ett forum för samarbete". Därtill förändrades uppdragsbeskrivningen så att uppdraget för mission och evangelisation var tydligare, betoningen på samverkan var starkare och de mer organisatoriska delarna, som personalfrågor och kyrkoavgift, var borttagna.³⁴

Den lokala församlingens frihet är en viktig hörnsten i den svenska och skandinaviska pingstväckelsen. Detta har haft stor betydelse, inte minst när det gäller närhet till beslut och personligt engagemang. Den kraft, styrka och flexibilitet som ligger i de fria församlingarna ska vi värna om även i framtiden. Detta förslag till forum för samarbete, Pingst - fria församlingar i samverkan (nedan kallad Pingst), blir till stor nytta för de lokala församlingarnas missionsuppdrag. Det kan gälla både i regionen där vi bor, inom Sverige och internationellt.³⁵

---

³¹ Bengt Axelsson & Stig Melin, 2001:5, s. 16–17.

³² Pingst.nu (red), 2000:2, s. 8–9.

³³ Pingst.nu (red), 2000:2, s. 8–9.

³⁴ Pingst.nu (red), 2000:6, s. 7–9.

³⁵ Pingst.nu (red), 2000:6, s. 7–9.

När uppgifterna beskrivs i denna version landar det i att missionsuppdraget bättre fullgörs genom samverkan mellan församlingar och pastorer byggd på "ökad respekt och ömsesidigt förtroende". Genom det nya forumet vill man inspirera till församlingsutveckling och församlingsplantering, göra gemensamma evangelisationsinsatser samt få en tydlig gemensam röst i samhällsdebatten. Därtill vill man främja det teologiska samtalet, stärka delaktigheten särskilt gällande mindre församlingar samt öka de internationella kontakterna.³⁶

Under vintern 2001 diskuteras förslaget i de lokala församlingarna. Efter denna remissrunda gjordes några innehållsbärande förändringar. När det gäller gemensamma evangelisationsinsatser ändras formuleringen från att *göra* till att *inspirera till*. Det tillförs en uppgift om att vidareutveckla regionala nätverk. Avslutningsvis läggs några bibelreferenser till efter avslutningen som betonar missionsuppdraget. Församlingsprocessen ledde till att församlingarnas lokala och regionala initiativ ytterligare förstärktes.³⁷

Sammantaget kan sägas att Pingströrelsens kongregationalistiska identitet fanns tydligt uttalad redan från början av processen, inte minst i det föreslagna namnet med referens till de lokala församlingarnas frihet och samverkan. Under samtal och remissrundor förstärks skrivningarna om församlingarna samtidigt som missionsuppdraget betonas och de tänkta organisatoriska uppgifterna nedtonas. Med denna genomgång som grund ska nu analysen mer specifikt koncentreras på hur nyckeltermerna frihet och samverkan beskrivs och fylls med innehåll. Analysen utgår från det som kan sägas vara Pingströrelsens grundprincip i synen på församlingen, att regional och nationell gemenskap utgår från de samverkande lokala församlingarna.³⁸ I de två följande avdelningarna är underbrikerna induktivt genererade utifrån en närläsning av materialet.

Fria församlingar inom Pingströrelsen

Namnet på den gemensamma organisationen använder begreppet *fria* som sätts i relation till begreppet *samverkan* när synen på församlingarna beskrivs. Hela diskussionen och framväxten av namnet sker inom ramen för Pingströrelsens självförståelse som en gemenskap av fria församlingar som samverkar. Valet av begreppet *fria* handlar dels om att markera att

---

³⁶ *Pingst.nu* (red), 2000:6, s. 7–9.

³⁷ Stora referensgruppen, 2001:5, s. 12–14.

³⁸ Se t.ex. Struble 1982 eller Josefsson 2005, s. 97–114.

den nya organisationen inte ska uppfattas vara en beslutande överbyggnad, dels om att *fria* är en markör för Pingströrelsens sekellånga syn på rörelsens organisering. Det innebär att med begreppet *fria* impliceras flera sammanlänkade ecklesiologiska dimensioner där begrepp som biblisk och lokal också ingår. Resonemanget kring den *fria* församlingen inbegriper alltså den traditionella synen inom Pingströrelsen på den *fria* bibliska lokala församlingen.

Den lokala församlingen är utgångspunkten

Den lokala församlingens frihet är en viktig hörnsten i den svenska och skandinaviska pingstväckelsen. Detta har haft stor betydelse, inte minst när det gäller närhet till beslut och personligt engagemang. I en analys av tidig skandinavisk pingstmission konstateras att den var både omfattande och effektiv. Som en viktig förklaring till detta lyfts just betoningen av de *fria* lokala församlingarna fram. Närheten mellan beslut och verksamhet men också det breda ägarskap som formades hos de vanliga församlingsmedlemmarna betonas som viktiga i modellen med de lokala församlingarnas missionsaktiviteter.³⁹

*Den kraft, styrka och flexibilitet som ligger i de fria församlingarna ska vi värna om även i framtiden. Detta förslag till forum för samarbete, Pingst - fria församlingar i samverkan (nedan kallad Pingst), blir till stor nytta för de lokala församlingarnas missionsuppdrag. Det kan gälla både i regionen där vi bor, inom Sverige och internationellt.*⁴⁰

I hela materialet är det uppenbart att den lokala församlingen är utgångspunkten i tänkandet. Den kongregationalistiska grundsynen är tydlig i det att det är de lokala församlingarna som tillsammans konstituerar gemenskapen och att samverkan är till för att stärka de lokala församlingarna i deras uppdrag. Samtidigt konstateras att de gemensamma verksamheterna är viktiga för att Pingströrelsen ska kunna utföra sitt uppdrag på regional, nationell och internationell nivå. Detta görs med den lokala församlingen som basen.

*Vi behöver verkligen våra gemensamma verktyg/verksamheter, men fortfarande gäller att den lokala församlingen är Guds redskap och metod och därmed själva basen för det vi gör.*⁴¹

---

³⁹ Bundy 2009.

⁴⁰ Pingst.nu (red), 2000:6, s. 8.

⁴¹ Lars-Ivar Nilsson, 2005:2, s. 2.

När den avgående samfundsledaren skriver sin sista ledartext i *Pingst.se* slår han fast principen om de fria församlingarna även där de fungerar i samverkan med andra församlingar och inom samfundets ramar. Här visas en kongregationalism som bygger på att fria församlingar väljer att samverka för ett missionellt syfte.

Ja, i dag vill jag skriva ut hela namnet. [...] för att namnet – fria församlingar i samverkan – är så oändligt vackert. Församlingar som är självstyrande och självutbredande men som står tillsammans för att ännu bättre lyckas med sitt uppdrag. Jesus till världen.⁴²

Likdanande resonemang finns som visar att de lokala församlingarna uppfattas vara en förutsättning för samverkan. Det innebär att ordningen mellan begreppen *fria* och *samverkan* är av betydelse. Det är de fria lokala församlingarna som ska förstås som förutsättningen för samverkan och för gemenskapen inom samfundet. "Utan lokala församlingar som fungerar finns ingen meningsfull samverkan" och utifrån detta beskrivs samverkan i företag och verksamheter som "just ändamålsenliga skörderedskap för våra lokala församlingar".⁴³ I resonemanget finns även en betoning på trons konkretisering. Det är i och genom den lokala församlingen som kristen tro kan ta sig tydliga och konkreta uttryck. I andra studier har Pingströrelsen visat sig betona praktisk kristendom och trons konkretisering.⁴⁴ Här kommer detta till uttryck i en ecklesiologi som skulle kunna beskrivas som inkarnatorisk missionalitet.

Jag är nämligen övertygad om att det är de lokala församlingarna som kan göra skillnad i Sverige. Guds rike måste kännas och upplevas. Då räcker det inte med åsikter och goda idéer. Det krävs levande, vanliga, vardagliga, varma händer och hjärtan [...] Att vara med och bygga levande, lokala församlingar i Sverige och utomlands är det viktigaste vi kan göra.⁴⁵

Byggt på detta synsätt blir därför den lokala församlingen hela samverkans utgångspunkt och det är också där som det huvudsakliga ansvaret placeras genom att "en lokal församling kan aldrig delegera bort sitt lokala ansvar".⁴⁶ Däremot betonas att det finns uppgifter där fria lokala försam-

---

⁴² Pelle Hörnmark, 2016:1, s. 2.

⁴³ Lars-Ivar Nilsson, 2005:3, s. 2.

⁴⁴ Josefsson 2019.

⁴⁵ Pelle Hörnmark, 2008:4, s. 2. Se även Sten-Gunnar Hedin, 2007:2, s. 2.

⁴⁶ Sten-Gunnar Hedin 2005:3, s. 5.

lingar behöver samverka för att fullgöra sitt ansvar och med den nya organisationen tänker man nu att "det ansvaret, både det nationella och det internationella, är det som nu blir tydligare delat".⁴⁷

Även om den lokala församlingen är utgångspunkten visar den sig också vara föremålet för delar av den gemensamma verksamheten. När en omfattande fortbildning av ideella ledare, Pingst ledarutveckling, ska startas betonas att detta görs med gemensamma krafter för att stärka och utveckla ledare i lokala församlingar. Genom satsningen vill man utbilda "nyckelledare i den lokala församlingen. Församlingen är både navet och målet i utbildningen. Målsättningen är att skapa bättre förutsättningar för att leda i utveckling, förändring och svårigheter."⁴⁸

Genom den undersökta perioden finns en kontinuitet i den uttalade synen på den lokala församlingen som bas både i ecklesiologin och i det praktiska arbetet inom Pingströrelsen. Däremot finns en förskjutning i synen på var drivkraften bör ligga. När den gemensamma organisationen skulle startas placerades otvetydigt kraft och initiativ i de olika lokala församlingarna. 10–15 år senare är riktningen snarare den motsatta. Det är den gemensamma organisationens uppgift att stödja och ge förutsättningar för de lokala församlingarna. "Vårt gemensamma arbete är med och påverkar och influerar den lokala församlingens förutsättningar."⁴⁹ Fortsatt gäller att de lokala församlingarna är verksamhetens bas och det gemensamma stödjer dessa så att både den lokala och gemensamma verksamheten kan utvecklas. "Bara församlingarna har det bra kommer vi att kunna betjäna många människor också nästa år."⁵⁰ Med den fortsatta förankringen i de lokala församlingarna verkar initiativet ha förflyttats till de gemensamma funktionerna. Detta leder till nya sätt att både bedriva verksamheten och se på förhållandet mellan församling och samfund. Samfundsledaren sätter även ord på detta och säger att "vi har börjat en vandring mot ett förnyat sätt att vara församlingsrörelse in i framtiden."⁵¹

---

⁴⁷ Sten-Gunnar Hedin 2005:3, s. 5.

⁴⁸ Pelle Hörnmark, 2011:3, s. 2.

⁴⁹ Pelle Hörnmark, 2015:2, s. 2.

⁵⁰ Daniel Alm 2019:4, s. 2.

⁵¹ Daniel Alm, 2017:2, s. 2.

Biblisk

Den historiska hållningen inom Pingströrelsens ecklesiologi var under stora delar av 1900-talet att den bibliska församlingen skulle vara samfundsfri.⁵² Detta var en starkt förankrad teologisk position inom Pingströrelsen och i processen mot en mer formaliserad organisation hade man utmaningen att förändra organisationsform utan att uppfattas lämna Bibelns grund. Det är något förvånande att diskussionen om hur man ska förhålla sig till vad som kan uppfattas som biblisk är så frånvarande. Däremot är det uppenbart att där det tidiga 1900-talets pingstledare talade om vikten av att församlingen är samfundsfri nöjde sig 2000-talets ledare med att betona att församlingen ska vara fri. Det är svårt att tolka det som att omsvängningen i synen på organisation ska uppfattas som att Bibeln blivit mindre viktig som ecklesiologisk grund.

Hänvisningen till att vara biblisk i sitt formande av församlingen ligger implicit i argumentationen. Troligen vill man inte ta en öppen konflikt kring bibeltolkningen med tidigare generationer och dessutom verkar man uppfatta att den nya organisationen mer är en praktisk än en teologisk förändring. Vid några tillfällen hänvisas till Bibeln som när det talas om att de lokala församlingarna i Nya testamentet stöttade varandra. Detta menar man "definitivt ger exempel på fria församlingar i samverkan".⁵³ På ett annat ställe hänvisas till Bibeln när ledarskapet i den lokala församlingen diskuteras. Här vävs bibeltexten samman med hur man tolkar att den tidiga Pingströrelsens ledarskap fungerade och detta används sedan som argument för hur samtida ledarskap bör utformas.⁵⁴ De som är motståndare till utvecklingen av den nya organisationen hänvisar något oftare till Bibeln men den bibliska grunden verkar vara underförstådd för alla oavsett hållning i frågan.

I vår tradition, med en längtan att hitta ecklesiologin, läran om församlingen, byggd på nytestamentliga principer har vi uppfattat den lokala församlingen som suverän i sitt formande av teologin. [...] I den lokala församlingen har man också låtit sina beslut och teologi prövas av medlemmarna som förväntas att också kunna lyssna till Anden och ha en input i Bibelns lära och praktik i församlingen. Tillsammans med detta har man låtit sig korrigeras och formas i gemensamma bibelveckor och konferenser.⁵⁵

---

⁵² Struble 1982; Nilsson 2012.

⁵³ Jack-Tommy Ardenfors, 1999:1, s. 9.

⁵⁴ Lars-Ivar Nilsson, 2004:2, s. 2.

⁵⁵ Pelle Hörnmark, 2015:2, s. 2.

Pingsttradition

Nära kopplat till frågan om den bibliska församlingen ligger den om Pingströrelsens tradition och dess ecklesiologi. Argumentationen är inte helt samstämmig men det verkar vara viktigt att kunna visa att utvecklingen inte är ett brott mot traditionen. Uppfattningen framkommer att de fria församlingarna inte förväntades vara isolerade från varandra. När nu samverkan formaliseras är det flera ledande företrädare som betonar att detta ligger helt i linje med hur Pingströrelsen fungerat historiskt.

Pingströrelsens församlingar har alltid haft starka band sinsemellan och frågorna har därför debatterats också i "bönedagar", konferensveckorna i Nyhem och Husbondlidén och andra sammanhang där pastorer och medlemmar möts. Det finns en tradition att lyssna till varandra också över församlingsgränserna, och den traditionen ska leva vidare.⁵⁶

Denna historiska samhörighet gällde inte bara samtal, diskussioner och relationer utan även direkt verksamhet. När gemensamma insatser genomfördes bidrog det både till att arbetet kunde bli starkare och att församlingen därhemma hade nytta av de gemensamma ansträngningarna.⁵⁷ Samtidigt kommer det fram kritiska röster gällande utvecklingen. Med hänvisning till flera gemensamma verksamheter konstateras att "Pethrus' teologiska system håller på att vittra sönder."⁵⁸ De ledande personerna i utvecklingen för den nya organisationen pekar på att det finns olika synsätt som måste balanseras men "det gäller dock inte frågan om den lokala församlingens suveränitet. Där har samtliga i gruppen varit rörande överens."⁵⁹ Sammantaget får nog sägas att man vill kunna säga att den tidigare linjen ligger fast trots att uttrycken behöver vara nya i en ny tid.

Men, vi bygger framtiden tillsammans, församlingarna och "verktyget" Pingsthuset. Vi gör det genom en balans mellan gammalt och nytt. Tradition och förnyelse! Det har vi lärt oss genom hundra år av Pingst. Nu ska vi vidare!⁶⁰

Undvika isolering

I motiveringarna till att stärka samverkan finns en oro för att betoningen av den lokala församlingens frihet kan leda till isolering. Med förankring i

---

⁵⁶ Jack-Tommy Ardenfors, 1999:2, s. 2.

⁵⁷ Jack-Tommy Ardenfors, 2000:1, s. 2.

⁵⁸ Leif Larsson m.fl. 2000:8, s. 7–8.

⁵⁹ Lars-Ivar Nilsson m.fl. 2000:8, s. 15.

⁶⁰ Sten-Gunnar Hedin, 2007:1, s. 2.

hur man tolkar sin historia betonas att det tidigare fanns en stolthet över att tillhöra en större gemenskap. "Idag är det istället så att många har krupit tillbaka och isolerat sig i sin egen lokala miljö, där den egna församlingen eller den egna cellgruppen blivit ens värld."⁶¹

En annan aspekt av frihetsidealet är att församlingar kan uppfatta att ingen utanför församlingen ska lägga sig i. Här varnas för denna form av isolering och man menar att "med Kristus som förebild kan vi inte låta bli att bry oss om! Vi behöver förnyas i gemenskapen mellan våra församlingar."⁶² Denna typ av gemensam omsorg ska inte uppfattas som en begränsning av den lokala församlingens frihet. I stället menas att balansen mellan frihet och samverkan skapar utjämning mellan olika församlingar. "En frihet utan samverkan går bra för starka församlingar, men vi måste hitta en form där vi kan komma varandra till hjälp mycket mer konkret än tidigare."⁶³

Rädslan för isolering och uppdelning mellan församlingar möts av ett förstärkt fokus på det missionala uppdraget. Församlingarnas frihet ska inte tolkas som frihet från varandra utan snarare frihet att i varje lokal kontext skapa bästa möjliga förutsättningar för det grundläggande evangelisationsuppdraget. Med en stark uppdragsorientering uppfattas risken för isolering eller splittring minska.

Det är väl detta som måste prioriteras. Uppdraget. Oavsett om det sker i en mediasatsning, i en TV-soffa eller en lokal församling. Jag tror dessutom att detta är enda sättet att hålla ihop pingströrelsen, om vi nu vill det.⁶⁴

Samverkan inom Pingströrelsen

När nu synen på de *fria* församlingarna kort analyserats ska här blicken vändas mot det andra begreppet, *samverkan*. Först görs dock en kort historieteckning av Pingströrelsen och framväxten av dess samverkansmodell.

Pingströrelsen växte fram ur den tidiga pentekostalismen i början av 1900-talet. 1913 då Filadelfiaförsamlingen uteslöts ur Baptistsamfundet startade en process som ledde fram till deklARATIONEN om samfundsfrihet 1919. Under vintern 1919 hade Lewi Pethrus publicerat boken *De kristnas*

---

⁶¹ Christer Thyr, 1999:1, s. 3.

⁶² Sten-Gunnar Hedin, 1999:1, s. 16.

⁶³ Jack-Tommy Ardenfors & Sten-Gunnar Hedin 2001:6-7, s. 10.

⁶⁴ Pelle Hörnmark 2009:4, s. 2.

enhet med kraftigt avståndstagande till samfundsbildning.⁶⁵ I juni samlades en grupp ledare från olika församlingar till bibelstudievecka och under denna diskuterades frågan om organisationsform och samfund. Resultatet publicerades i gruppens veckotidning *Evangelii Härold*. Pingströrelsen startade inte 1919, den växte fram under 1910-talet med deklarationen 1919 som bekräftelse på att gruppen var formad. Därefter växte Pingströrelsen genom att nya församlingar bildades eller anslöt sig till gemenskapen och nya gemensamma verksamheter startades. Man markerade sin tillhörighet genom att delta i de gemensamma mötesplatserna och skriva i *Evangelii Härold*. Samverkan mellan lokala församlingar kom att bli det som konstituerade Pingströrelsen.

Pingströrelsen byggde på stark och överlåten samverkan mellan fria lokala församlingar i en nätverksorganisation utan formaliserat samfund, en organisationsform som man uppfattade vara den bibliska. Lite tillspetsat kan Pingströrelsen beskrivas som ett "de facto samfund" byggt på avståndstagandet från samfundsorganisation. Från dessa tidiga år befästes en samverkansmodell för verksamheter som man ville genomföra gemensamt. Det gällde utbildning, mediasatsningar, missionsverksamhet med mera. Eftersom Pingströrelsen inte var en juridisk person förlades dessa gemensamma verksamheter i någon av de lokala församlingarna, i de flesta fall Filadelfiaförsamlingen i Stockholm. Samverkan mellan fria lokala församlingar är alltså en grund både för gemenskapens existens och för identiteten i de lokala församlingarna.⁶⁶ Olika former för samverkan inom Pingströrelsen utvecklades under hela 1900-talet.⁶⁷

Samverkan mellan de olika församlingarna och mellan den gemensamma organisationen och de lokala församlingarna var alltså befäst redan innan bildandet av samfundet i början av 2000-talet. När den gemensamma organisationen funnits i nästa tio år hade flera centralt drivna projekt startas. Inför starten av en bred fortbildningssatsning för de volontära ledarna i församlingarna skrev den dåvarande samfundsledaren.

Jag tror att denna satsning kommer att bygga laget Pingst. Ett lag som kan hjälpa varandra att vinna. Inte bara en match utan människors eviga välgång. Drömmen är att vi genom att mötas, utvecklas, samtala och utmana varandra skall lyckas

---

⁶⁵ Pethrus 1919.

⁶⁶ Stuble 1982; Josefsson 2005 s. 97–114; Alvarsson 2007.

⁶⁷ Sahlberg 1977; Sahlberg 1996; Wahlström 2007. Se även Stävare, *De gemensamma företagen*, s. 58 i denna volym.

*ännu bättre att använda alla våra resurser för att göra Jesus känd, trodd och älskad.*⁶⁸

Detta citat illustrerar flera viktiga dimensionerna i synen på samverkan. För det första handlar samverkan om att gestalta och stärka samhörigheten inom Pingströrelsen. Här uttrycks det med "att bygga laget Pingst". För det andra utgår synen på samverkan från att man har ett gemensamt uppdrag. Pingströrelsens missionala identitet genomsyrar hela resonemanget och grunden är att man bättre vill "göra Jesus känd trodd och älskad" och här uttryckt med att det handlar om "människors eviga välgång". För det tredje handlar samverkan om att förbättra och effektivisera. Pingströrelsens mentalitet bygger på att gå vidare och nå längre. Därför vill man "hjälpa varandra att vinna" genom att "ännu bättre använda alla våra resurser".⁶⁹

I den fortsatta analysen av hur begreppet *samverkan* kan förstås kommer några induktivt genererade kategorier att behandlas utifrån dels identitetsfrågor, dels aktivitetsfrågor.

Samverkan som samhörighet

Pingströrelsen har historiskt sett haft en stark samfundsidentitet. Det har under perioder yttrat sig i att pingstvännen i vissa lägen hållit sig för sig själva. Det kan finnas många förklaringar till denna rörelsementalitet. En av dessa handlar troligen om organisatoriska förutsättningar. Genom att Pingströrelsen inte betraktade sig som ett samfund fanns inte heller några uttalade gränser för gemenskapen. Det är uppenbart att det fanns mycket skarpa gränser men de var just outtalade.⁷⁰ Delaktighet kom därför att gestaltas genom deltagande och utan tydliga gränser gällde det att hålla sig nära centrum för att vara säker på att man var med. En annan dimension av den starka gruppstillhörigheten byggde på ett både framtingat och självvalt vi-och-dom-tänkande som ledde till vad som skulle kunna kallas en grandios självbild.⁷¹

Under 1990-talet fanns flera tendenser till att samhörigheten inom Pingströrelsen var på väg att brytas upp.⁷² När den nya organisationen skulle lanseras var det därför viktigt att den kunde bidra till sammanhållning och samhörighet inom Pingströrelsen. De två ledare som mer än

---

⁶⁸ Pelle Hörnmark, 2013:1, s. 2.

⁶⁹ Pelle Hörnmark, 2013:1, s. 2.

⁷⁰ Halldorf 2015.

⁷¹ Josefsson 2005, s. 295–310.

⁷² Josefsson & Hambre 2021, s. 39–45.

andra stod i spetsen för processen mot att bilda Pingst – fria församlingar i samverkan var föreståndarna i de två största pingstförsamlingarna, Sten-Gunnar Hedin och Jack-Tommy Ardenfors. För dem verkar det ha varit en viktig dimension av samverkan att alla skulle förstå att man var del av något större. Ardenfors talar om hur han som ung predikant upptäckte att den lokala församlingen där han var pastor "inte stod ensam utan ingick i en gemenskap".⁷³ I en annan artikel betonar han att "vi är ju en del av en större gemenskap och det måste vi få ge uttryck för på olika sätt."⁷⁴ Tillsammans skriver de båda ledarna om vikten av att "vi kan komma varandra till hjälp mycket mer konkret än tidigare".⁷⁵ När väl organisationen är sjösatt och Hedin är dess ledare skriver han att "vi bygger framtiden tillsammans".⁷⁶ Samverkan mellan församlingarna, dessas företrädare och i övrigt inom Pingströrelsen bärs av både identiteten i och viljan till samhörighet inom Pingströrelsen.

Samhörighet och teologisk identitet

Nära kopplat till frågan om samhörighet kommer den om teologi och teologiska samtal. Pingströrelsen har haft stor samsyn i teologiska frågor vilket kan betraktas som förvånande med tanke på idén om att teologin formas i den lokala församlingen och avståndstagandet från skrivna teologiska dokument. För teologin har man hänvisat till Bibeln och när det gäller trosbekännelse har uttrycket "Jesus är vår trosbekännelse" använts.⁷⁷ Med detta som grund möttes man till teologiska samtal i olika frågor med målsättningen att komma överens om vilken som var den bibliska linjen.⁷⁸ Samhörigheten har befästs och man "har alltid haft starka band sinsemellan och frågorna har därför debatterats också i 'bönedagar', konferensveckorna i Nyhem och Husbondliden och andra sammanhang där pastorer och medlemmar möts".⁷⁹ Det sena 1900-talet innebar en del spänningar i den invanda konsensuskulturen vilket skapade det viss oro. Därför var ett av målen med den nya organisationen just att befrämja samtalet och "hitta forum för teologisk och ideologisk debatt".⁸⁰

---

⁷³ Jack-Tommy Ardenfors, 2000:1, s. 2.

⁷⁴ Jack-Tommy Ardenfors, 2000:2, s. 10.

⁷⁵ Jack-Tommy Ardenfors & Sten-Gunnar Hedin, 2001:6-7, s. 10.

⁷⁶ Sten-Gunnar Hedin, 2007:1, s. 2.

⁷⁷ Josefsson 2005, s. 67-68.

⁷⁸ Struble 1982.

⁷⁹ Jack-Tommy Ardenfors, 1999:2, s. 2.

⁸⁰ Pingst.nu 2000:6, s. 8.

Detta har också skett genom olika satsningar på fortbildning av både pastorer och volontärer. Inom ramen för den nya pastorsorganisationen, Pingst Pastor, sker löpande olika typer av teologisk dialog och i samband med att den nya organisationen startades blev även Pingsts teologiska nätverk format. Samhörigheten har till viss del stärks genom denna typ av teologiska samtal. När föreståndaren på hösten 2019 bjöd in till de tre regionala ledardagarna hade han skrivit en bok som låg till grund för samtalen för att ytterligare stärka teologisk samsyn.⁸¹ "Det är ett försök att med dessa ord som bakgrund fortsätta i riktningen mot vår framtidsskilds förverkligande. Jag vill gå vidare i utvecklandet av en modern, utåtriktad och innerlig pingströrelse som alltid fokuserar Jesus."⁸²

Ändå har teologiska diskussioner inte bara lett till fördjupad samhörighet. Under några år i början av 2010-talet var diskussionerna om dop och medlemskap livliga och det var uppenbart att det inte fanns full samsyn. Pingströrelsen med sina baptistiska rötter hade traditionellt drivit en konsekvent baptistisk linje där troendedopet var medlemsgrundande i församlingarna.⁸³ Nu var några församlingar på väg att lösa upp bandet mellan dop och medlemskap, något som skapade stor oro och ledde till att flera omgångar av samtalsdagar i frågan genomfördes. Föreståndaren konstaterar mitt i detta att även olikheter i uppfattningar kan gestalta och bidra till samhörigheten.

Frågan om medlemskap i våra församlingar har verkligen engagerat. 700 församlingsledare från fler än 150 församlingar har samlats på tre olika ställen för att be, läsa Bibeln, dela erfarenheter och samtala. Man blir varm i hjärtat av att se gemenskapen och att vi så påtagligt hör ihop. "Lider en del, så lider hela kroppen" säger Paulus till korintierna. Man märker verkligen att vi bryr oss om varandra. Vi bryr oss om hur andra tänker och beslutar, och när några församlingar brottas med en fråga verkar det som vi alla brottas med den."⁸⁴

Evangelisation som grunduppgiften

När samverkan som identitet diskuteras måste synen på evangelisation som församlingens grunduppgift bli kommenterad. Samverkan inom Pingströrelsen och mellan dess församlingar är djupt förankrad i det man

---

⁸¹ Alm 2019.

⁸² Daniel Alm, 2019:3, s. 2.

⁸³ Josefsson 2011.

⁸⁴ Pelle Hörnmark, 2014:1, s. 2.

uppfattar som det gemensamma uppdraget. Med Pingströrelsens pragmatiska, aktivistiska och entreprenöriella identitet är det inte förvånande att samverkan knyts till uppdraget.⁸⁵ Pingströrelsens väckelserötter med betoningen på frälsningens nödvändighet gör att uppdraget ytterst uppfattades som att sprida evangeliet. Samverkan har därför evangelisation som viktigaste uttryck och man uppfattar att "det är uppdraget vi fått av Jesus".⁸⁶ Man vill vara "en kyrka som talar om Jesus och ännu hellre om Jesus, förmedlar hopp och hittar sin vila i att vara sänd till världen med goda nyheter om Guds goda verk."⁸⁷

I detta finns en växelverkan mellan samverkan och uppdraget där samverkan stärker uppdraget och uppdraget är grund för samverkan. I den nya organisationens inledningsskede talades om att ha en "målsättning, att hjälpa oss lokalt i församlingarna att se perspektivet, riket som ska nå till jordens yttersta gräns".⁸⁸ När frågorna om organisation och struktur får en framträdande plats menar föreståndaren att "vi behöver fundera över vad vi vill vara. Kyrka, rörelse eller väckelse? Ska vi sätta vårt fokus på dogmerna, ordningen och ramarna eller är det förmedlandet av evangelium som är vår huvuduppgift?"⁸⁹ Gemenskapen, samhörigheten och hur detta formas har sitt värde. Men i grunden uppfattar Pingströrelsen sig som en arbetsgemenskap för att tillsammans, på bästa sätt och i gemenskap utföra uppdraget att förkunna evangelium.

Den gemenskapen ska vi använda för att evangelisera hela världen. Inte begränsa någon att vara med och förkunna Jesus som världens frälsare. [...] När alla på jorden bekänner Jesus som frälsare, då tar vi den teologiska överkursen.⁹⁰

Därför är det rimligt att betrakta samverkan inom Pingströrelsen som ett redskap för att utföra uppdraget. Med växande samverkan och ömsesidigt förtroende är förväntan att detta "stärker våra möjligheter att fullgöra Jesu missionsbefallning".⁹¹ Samfundet förväntas inte lösa frågor om väckelse eller förnyelse "men kommer att bli ett viktigt redskap i de lokala församlingarnas händer när en stor skörd ska bärgas för Guds rike".⁹² Den nya

---

⁸⁵ Josefsson 2005, s. 323–336.

⁸⁶ Pelle Hörnmark, 2009:1, s. 2.

⁸⁷ Daniel Alm, 2019:4, s. 2.

⁸⁸ Sten-Gunnar Hedén, 2001:8, s. 2.

⁸⁹ Pelle Hörnmark, 2011:2, s. 2.

⁹⁰ Pelle Hörnmark, 2014:1, s. 2.

⁹¹ Stora referensgruppen, 2001:5, s. 14.

⁹² Lars-Ivar Nilsson m.fl., 2000:8, s. 15.

organisationen och de gemensamma verksamheterna beskrivs utifrån detta som "just ändamålsenliga skörderedskap".⁹³

För detta behövs samverkan som bygger på fria församlingar. Logiken är att just samspelet frihet och samverkan är styrkan, att "församlingar som är självstyrande och självutbredande men som står tillsammans för att ännu bättre lyckas med sitt uppdrag. Jesus till världen".⁹⁴ För detta vill man utmana både församlingar och enskilda medlemmar "att lämna den frikyrkliga trygga miljön och sätter oss i stånd och ger oss redskap att nå människor med evangelium".⁹⁵

*Den kristna församlingen har ett uppdrag, givet av Gud, att ge evangeliet till människor. Vi har det som enskilda kristna, som lokala församlingar, som rörelse för hela nationen men också tillsammans med hela kristenheten i vårt land.*⁹⁶

Samverkan som aktivitet och effektivitet

Som redan konstaterats har Pingströrelsens aktivistiska spiritualitet lett till att uppdraget och aktiviteter blivit en viktig sida av organisationens syn på samverkan. Man vill få något gjort och "vill skapa en samverkan för att förverkliga någonting".⁹⁷ Arbetet organiseras utifrån att "det är väl detta som måste prioriteras. Uppdraget".⁹⁸ Pingströrelsen uppfattar sig ha "en kallelse från Gud att vara just i rörelse [...] Det finns så många som ännu inte hört evangeliet, det finns många människor med behov till hela sin varelse. Det mesta kan kännas ogjort."⁹⁹ Därför handlar samverkan också om effektivitet, delaktighet och kommunikation.

Redan innan samfundsorganisationen var på plats hade en långtgående samverkan inletts gällande Pingströrelsens mission. Det uttalade målat var att "samordna och effektivisera den yttre missionen".¹⁰⁰ Nu ville man alltså även skapa en "effektivare samordning av gemensamma företag och verksamheter".¹⁰¹ I argumentationen fanns mycket lite av grund-

---

⁹³ Lars-Ivar Nilsson, 2005:3, s. 2.

⁹⁴ Pelle Hörnmark, 2016:1, s. 2.

⁹⁵ Sven-Gunnar Hultman, 2000:2, s. 6.

⁹⁶ Sten-Gunnar Hedin, 2004:3, s. 26.

⁹⁷ *Pingst.nu* (red) 1999:1, s. 1.

⁹⁸ Pelle Hörnmark, 2009:4, s. 2.

⁹⁹ Daniel Alm, 2017:1, s. 2.

¹⁰⁰ Stora referensgruppen, 2001:5, s. 12.

¹⁰¹ *Pingst.nu* (red), 2000:2, s. 8.

läggande ecklesiologiska resonemang kring till exempel kyrkans enhet eller Kristi kropp. Samverkan var i hög grad en praktisk fråga för att skapa en effektivare organisation. För detta behövdes en fastare struktur menade gruppen av ledare i stora referensgruppen, "inte för att rädda resterna av en Pingströrelse i avveckling. Utan för att bli ett effektivt redskap i en ny tid."¹⁰²

När sedan samfundsorganisationen var på plats började den fyllas med ny verksamhet. Det gällde samverkan inom ett pastorsnätverk, fortbildningssatsningen Träning för tillväxt, pastorsfortbildningen Pastorsakademien och volontärträningen Pingst ledarutveckling.¹⁰³ Samverkan gjorde det möjligt att skapa dessa gemensamma satsningar och målet med dem var "att skapa bättre förutsättningar för att leda i utveckling, förändring och svårigheter".¹⁰⁴

Ambitionen var att samla och effektivisera i stället för att fragmentisera i många olika organisationer och projekt. Man ville samla "samtliga pingstförsamlingars delaktighet och engagemang och vi är övertygade om att detta innebär ett mycket effektivare arbetssätt."¹⁰⁵ Det konstaterades att mycket bra redan gjordes men "att vi kan bli ännu bättre och effektivare tillsammans".¹⁰⁶

Samverkan och ökad delaktighet

Pingströrelsens handlingsorientering märks tydligt i arbetet med den nya organisationen. Samverkan handlar i hög grad om att göra saker tillsammans, bli mer effektiva och få större genomslag. Innan starten av samfundet hade man en omfattande gemensam verksamhet. Detta ville man fortsätta med och utveckla och för detta behövdes samverkan eftersom det gamla informella arbetssättet kommit att uppfattas som "mycket opraktiskt [... och att det saknats] framtidssamtal under lång tid".¹⁰⁷

Behovet av en ny struktur har helt att göra med allt det som pingströrelsens församlingar i Sverige på olika sätt är engagerade i gemensamt, i vårt land och i

---

¹⁰² Christer Thyr, 1999:1, s. 2.

¹⁰³ Josefsson & Wahlström 2021.

¹⁰⁴ Pelle Hörnmark, 2011:3, s. 2.

¹⁰⁵ Staffan Swan, 2000:5, s. 10.

¹⁰⁶ Lars-Ivar Nilsson, 2004:6, s. 4.

¹⁰⁷ Staffan Swan, 2002:1, s. 9.

*andra länder. Vi äger företag och aktiebolag tillsammans. Vi äger stiftelser tillsammans. Vi missionerar tillsammans. Vi genomför evangelisationssatsningar tillsammans. Sedan många årtionden tillbaka är detta en verklighet.*¹⁰⁸

Vid sidan av att "underlätta samverkan mellan församlingarna"¹⁰⁹ var ambitionen att uppnå högre grad av delaktighet i det gemensamma arbetet inom Pingströrelsen. Man såg den "nya samverkansformen [som] en reell möjlighet att få ett direktinflytande" för församlingarna.¹¹⁰ Däremot är det inte alla som delade den uppfattningen. Arbetet med och formerna för den nya organisationen kritiserades för att vara för pastorsstyrda där "medlemmarna i församlingarna är i det närmaste obefintliga".¹¹¹ En annan kommentar med liknande kritik menade att den nya organisationen "i praktiken innebär PINGST - Fria Föreståndare i Samverkan".¹¹²

När samfundet var på plats och den nya organisationen fungerade fanns fortfarande en önskan om fördjupad delaktighet. Däremot började riktningen för denna att vändas. Tidigare var det den gemensamma organisationen som skulle utformas så att fler kunde vara delaktiga i beslut och verksamhet. Nu började samfundsledningen även vädja till församlingar och medlemmar att vara delaktiga i det gemensamma arbetet. Samfundsledaren känner sig nödgad att gå ut med en uppmaning. "Jag skulle ändå vilja vädja till dig att prioritera det arbete som vi församlingar driver tillsammans. Vi behöver dig."¹¹³

Samverkan som gemensam röst

Från de första planerna på ett samfund och en gemensam organisation fanns tanken på att Pingströrelsen skulle ha en talesperson och ha en gemensam röst. Tanken fanns i de första utkasterna till organisationen och i de kommande "stadgarnas ändamålsparagraf nämns behovet av att få en gemensam röst i samhällsdebatten".¹¹⁴

Man talar om en tydlig och gemensam röst men också om behovet av att "bygga ett förtroende i det samhälle som vi är en del av. [...] så att

---

¹⁰⁸ Lars-Ivar Nilsson m.fl., 2000:8, s. 15.

¹⁰⁹ Sten-Gunnar Hedin, 2001:8, s. 2.

¹¹⁰ Jack-Tommy Ardenfors, 1999:1, s. 3.

¹¹¹ Tord Israelsson, 2000:4, s. 17.

¹¹² Bengt Arne Nyman, 2001:1, s. 13.

¹¹³ Pelle Hörnmark, 2011:3, s. 2.

¹¹⁴ Lars-Ivar Nilsson, 2003:8, s. 27.

'Pingst' blir ett varumärke som ger positiva vibrationer".¹¹⁵ När Pingströrelsen 2017 antar ett gemensamt visionsdokument i form av en framtidsbild återkommer viljan till en tydlig röst och nu har formuleringen blivit att man vill vara en respekterad röst. Samfundsledaren anknyter till detta i en av texterna.

*I vår framtidsbild för Pingst uttrycker vi vår längtan att: Bli kända för vår genuina kärlek till Jesus och människor, vara en tydlig, respekterad röst i samhället och en rörelse som aldrig slutar att växa. Be med mig om starka och förnyade visioner inom pingströrelsen.*¹¹⁶

Samfundet som redskap eller identitet

När den gemensamma organisationen och samfundet planerades var det mycket tydligt att man såg framför sig ett redskap för samverkan mellan lokala församlingen och mellan församlingarna och de gemensamma verksamheterna. När organisationen skulle beskrivas användes i första hand instrumentellt präglade begrepp. Det talades, som tidigare visats, om "redskap", "verktyg", "form" och andra liknande begrepp. Den gemensamma organisationen skulle inte ha en egen identitet utan vara just ett redskap – "Samfundet är ett verktyg, [...] det är en form".¹¹⁷

När samfundet funnits i tio år har omfattande gemensam verksamhet bedrivits. Det har handlat om flera stora fortbildningsåtgärder för församlingarna, dess pastorer och för de volontära ledarna. Det som var tänkt som ett redskap har steg för steg fyllts med verksamhet och initiativ, startat och drivet av samfundet men i regel med fokus på att stödja och utveckla de lokala församlingarna.

Frågorna har tilltagit gällande vad samfundet tror och vart samfundets ledning vill leda Pingströrelsen. Vid rådslaget 2012 antogs en värdegrund för samfundet. Den skulle inte uppfattas som en trosbekännelse utan som en sammanfattning av Pingsts tro och värderingar för grupper som ville ansluta sig till samfundet. Fem år senare antog rådslaget den tidigare omnämnda Framtidsbilden.¹¹⁸

Vid rådslaget 2014 diskuteras hur man ska se på förhållandet mellan församlingarna och samfundet. En av metaforerna som används är lok och vagnar. Vid rådslaget blir det tydligt att samfundet bör fungera som lok

---

¹¹⁵ Lars-Ivar Nilsson, 2004:3, s. 2.

¹¹⁶ Daniel Alm, 2017:3, s. 2.

¹¹⁷ Anethe Carlsson, 2000:5, s. 13.

¹¹⁸ Josefsson & Wahlström 2021, s. 126–129.

och församlingarna är gärna vagnar i det gemensamma pingsttåget.¹¹⁹ Samfundsledaren konstaterar "att församlingarna önskar att Pingst fortsätter vara mer präglad av entreprenörskap än förvaltarskap och att initiativkraften är viktig".¹²⁰

Vår gemenskap bygger på den lokala församlingens kraft och engagemang samtidigt som vi märker ett tilltagande behov och rop efter "vad står Pingst för"? Några vill att vi blir ännu tydligare teologiskt och skriver gemensamma lärosatser.¹²¹

När detta senare analyseras internt i samfundsledningen är bedömningen att olika typer av församlingar förhåller sig på olika sätt till samfundet som sådant och till den ovan nämnda utvecklingen. I en uppskattning som är generaliserande och inte fullt ut kan beläggas uttalar sig samfundsledaren om olika grupperingar av församlingar inom Pingströrelsen. Han menar att 80% av Pingströrelsens församlingar är små och medelstora och dessa deltar med tacksamhet i samfundets arrangemang. 10% av rörelsens församlingar är stora och dessa har egna aktiviteter liknande samfundets varför de inte alltid deltar aktivt även om de är lojala med det gemensamma. 5% av rörelsen består av migrantförsamlingar eller nyplanteringar som har tillhörighet i Pingst men de har också andra lojaliteter. Ytterligare 5% av rörelsens församlingar har egentligen aldrig välkomnat samfundet eller utvecklingen och dessa deltar i liten grad i gemensamma arrangemang.¹²²

Summering

Den process som analyseras i artikeln sträcker sig över drygt 20 år och den skulle kunna sammanfattas som resan från redskap till egen identitet. Den inleddes med det upplevda behovet av samordning som ledde till samtal och beslut om en ny organisation. När organisationen var på plats riktades fokus på uppdraget. När detta skedde talades återkommande om den lokala församlingen men initiativet var gemensamt och kom i ökande grad från den centrala ledningen. Mot slutet av perioden minskade bilden av den gemensamma organisationen som ett redskap för de lokala församlingarna. I ökande grad byggdes samfundets egen identitet och det togs initiativ där de lokala församlingarna kan uppfattas som redskap för den

---

¹¹⁹ Rådslagsprotokoll 2014 samt i inbjudan till rådslaget. Materialet finns i Pingsts arkiv vid Pingsts huvudkontor i Alvik, Stockholm.

¹²⁰ Pelle Hörnmark, 2014:2, s. 2.

¹²¹ Pelle Hörnmark, 2015:2, s.2.

¹²² Daniel Alm, mail till författaren 230121.

gemensamma organisationen. Detta kan illustreras av samfundsledarens tanke inför våren 2020.

Jag har känt att vi ska göra en bönesatsning nu i mars månad där vi uppmanar hela den svenska pingströrelsen att vara med. Detta är något som är förankrat i min referensgrupp och lanserat på våra nationella dagar med Pingst Pastor.¹²³

Identitet, kontinuitet och förändring

Nu har den övergripande bilden tecknats så som den framträder i materialet i *Pingst.se*. Frågan som stått i fokus har varit hur förhållandet mellan begreppen "fria församlingar" och "i samverkan" beskrivs inom Pingströrelsen. Materialet har analyserats induktivt och resultatet av den induktiva analysen ska nu tolkas i förhållande till några teoretiska perspektiv. I det följande är det artikelns andra fråga som står i fokus nämligen hur Pingströrelsens ecklesiologi kan förstås i ljuset av förhållandet mellan "fria församlingar" och "i samverkan"?

Pingströrelsens ecklesiologi och pentekostala typologier

Pingströrelsen har funnits som organisatorisk storhet i drygt 100 år. Rörelsens teologiska utveckling har präglats av både fasthet och flexibilitet. Under stora delar av 1900-talet var rörelsens teologi relativt stabil. Under seklets avslutande årtionden skedde förändringar främst gällande eskatologi och pneumatologi. När Pingströrelsen under åren kring millennieskiftet genomförde sin organisationsförändring var det alltså i en rörelse med relativt stabila teologiska hållningar. Gällande ecklesiologin var fortsatt den radikala kongregationalismen vedertagen.¹²⁴

Pentekostalismen beskrivs ibland utifrån en "non-creedal" mentalitet. Generellt har pentekostalismen inte fäst stor vikt vid skrivna trosbekännelser och detta har i hög grad gällt Pingströrelsen. Däremot har man i olika delar av den globala pentekostalismen formulerat sig teologiskt. I vissa fall har detta skett genom externa akademiska betraktare. På svensk mark märks detta till exempel genom de tidiga studierna om Pingströrelsen på 1920-talet av Emanuel Linderholm, professor i Uppsala, och Efraim Briem, docent i Lund.¹²⁵

---

¹²³ Daniel Alm, 2020:1, s. 2.

¹²⁴ Josefsson & Wahlström 2021, s. 152–154.

¹²⁵ Briem 1924; Linderholm 1924; 1925.

När det gäller Pingströrelsens egen teologiska produktion är den mer präglad av förkunnelseidealet och därför icke-akademisk. Globalt har pentekostala teologiska företrädare tidigt skrivit teologi. I denna produktion går att se en utvecklingslinje från de tidiga interna historieteckningarna via teologisk positionering i ett pentekostalt perspektiv till dagens ledande teologer som skriver allmän teologi men utifrån en pentekostal position. Det kanske tydligaste uttrycket för det senare är bokserien *Pentecostal Manifesto*.¹²⁶

Christopher Stephenson har i boken *Types of Pentecostal Theology* identifierat olika sätt att forma den pentekostala teologin. Väl medveten om att den världsvida pentekostalismen är mångfasetterad begränsar sig Stephenson till en analys av det som kallas klassisk pentekostalism¹²⁷ och de exempel han använder är alla amerikanska. Med dessa reservationer skapar han en typologi av pentekostal teologisk metod som här kort presenteras och sedan appliceras på den svenska Pingströrelsen.

Den första typen kallar han "bibelläror" och här uppfattas pentekostal teologi som att tolka och sätta samman bibeltexter kring teologins olika områden. Exempel på företrädare här är de tre amerikanska teologerna Pearlman, Williams och Arrington.¹²⁸ Den andra typen kallar han "kristen spiritualitet" och här betonas förhållandet mellan lära och liv i forandet av den pentekostala teologin. Här exemplifieras med Land som menar att teologi är spiritualitet men även Chan som lägger större vikt vid ekklesiologi och liturgi i forandet av teologin.¹²⁹ Den tredje typologin är för Stephenson "gudsrikesbaserad". Här är tanken att andeuppfyllelsen på pingstdagen är gudsrikets startpunkt vilken leder till att en pneumatologiskt gudsrikesteologi blir starten för all teologisering. Företrädaren som lyfts fram här är Macchia.¹³⁰ Den fjärde typen kallar Stephenson "fundamental pneumatiologi" och bygger på en grundsyn om Andens universella närvaro. Detta blir något som präglar hela det teologiska systemet men även teologins och kyrkans interaktion med världen och andra discipliner. Här är det Yong som lyfts fram som exempel.¹³¹

---

¹²⁶ I förordet till seriens olika böcker skisseras ovan nämnda utveckling. Se t.ex. första boken i serien *Thinking in Tongues*, Smith 2010.

¹²⁷ Se vidare Anderson 2010.

¹²⁸ Stephenson 2013 s. 11–27.

¹²⁹ Stephenson 2013 s. 28–58.

¹³⁰ Stephenson 2013 s. 59–81.

¹³¹ Stephenson 2013 s. 82–110.

I avslutningen av boken kommenterar Stephenson de presenterade typerna och ger sitt eget bidrag som en utvecklad syntes av de tidigare. Grunden i Stephensons resonemang är det han kallar *Regula Spiritualitatis – Regula Doctrinae* och som är en anpassning av *lex orandi, lex credendi*. Han menar att pentekostal teologi bäst förstås som reflektionen över den levda erfarenheten. Regeln om spiritualitet och lära bygger på att spiritualiteten, den levda erfarenheten, står i ett direkt och ömsesidigt förhållande till forandet av lära. Lära ska i sin tur förstås som de medvetet konstruerade idéstrukturer som utgår från församlingens levda liv.¹³² Detta leder för Stephenson till att tänkande och liv, reflektion och praxis, spiritualitet och lära, måste medvetet hållas samman för att bäst förstå den pentekostala metoden.

När nu detta ska appliceras på den svenska Pingströrelsen och mer specifikt hur delar av ecklesiologin uttrycks av ledarna i tidningen *Pingst.se* måste först några viktiga reservationer göras. För det första är materialet i denna artikel skrivet som tidningstext och inte formulerad lärotext. För det andra är fokus i analysen riktad mot ecklesiologi och inte teologin som helhet. För det tredje är det primärt samfundsledarnas röster som hörs och inte hela den bredd av företrädare som finns inom Pingströrelsen. Med dessa reservationer ska ändå några reflektioner göras utifrån Stephensons typologi.

Vid en första anblick skulle Pingströrelsen kunna karakteriseras som Stephensons första typ, "bibellärar". Pingströrelsen har lagt vikt vid att utforma sin ecklesiologi utifrån Bibelns mönsterbild. Det aktuella materialet visar att viljan att vara biblisk kvarstår men retoriken är nedtonad. Generellt talar materialet snarare om den fria församlingen än den bibliska. I den tidiga Pingströrelsen talade man om den fria församlingen för att det uppfattades vara det bibliska idealet. I de aktuella materialet kvarstår betoningen av frihet, som verkar ha blivit ett värde i sig som man närmast halvhjärtat vill presentera som den bibliska modellen.

Pingströrelsen gestaltar sin teologi, och i detta fall sin ecklesiologi, närmast i linje med den andra typens pentekostalism där den levda erfarenheten snarare än läromässig hållning formar utvecklingen. Detta ligger i linje med Pingströrelsens erfarenhetsbaserade och handlingsorienterade pragmatism men också gällande forandet av kunskap.¹³³ Pingströrelsens teologiska hållning har i både historia och nutid, beskrivits som "praktisk kristendom".¹³⁴

---

¹³² Stephenson 2013, s. 115.

¹³³ Josefsson & Novachek 2021.

¹³⁴ Josefsson 2019.

I materialet framträder en stark betoning på ecklesiologins formsida med diskussioner om organisation och uppdrag snarare än identitet, ontologi och teologi. Stephensons typologi bygger på att det ges rum för en genomgripande teologisering. I Pingströrelsens bearbetning av ecklesiologin ges väldigt lite rum för en djupare ecklesiologisk förståelse. Det innebär att modeller som de Macchia och Yong företräder i liten grad är applicerbara på Pingströrelsen.

I materialet läggs en betoning på erfarenhet, pragmatik och aktivitet i formandet av ecklesiologiska vägval. Det riskerar att leda till en instrumentaliserings av ecklesiologin. Stephensons förslag att arbeta med *Regula Spiritualitatis – Regula Doctrinae* ligger väl i linje med Pingströrelsens grundläggande epistemologi. Om den nya organisationen kan leda till det man ville i inledningsskedet, skapandet av forum för fördjupade teologiska samtal, då kan Stephensons modell vara en viktig tillgång.

Pingströrelsens ecklesiologi och ledningstyper

Ett sätt att närma sig frågorna om Pingströrelsens ecklesiologi är att diskutera dess ledarskap och ledarsyn, vilket ska göras i denna avdelning. Den svenska Pingströrelsen har framför allt baptistiska rötter. Inom den framväxande pentekostalismen fanns starka metodistiska drag färgade av den internationella helgelseörelsen.¹³⁵ Men på svensk mark och särskilt gällande synen på organisation och församling var de baptistiska influenserna framträdande. Konkret innebär det en betoning av alla medlemmars delaktighet och att församlingsmötet var ett viktigt uttryck för den gemensamma identiteten. Därtill kom en kollektiv syn på församlingens ledning där diakonerna, som ideella volontärer, utgjorde styrelsen tillsammans med avskilda äldste.¹³⁶ Pingströrelsen formade utöver detta sina egna särdrag med bland annat en förstärkt pastorsroll,¹³⁷ ökad öppenhet för andligt entreprenörskap¹³⁸ och en mycket stark betoning av rörelsens gemensamma mötesplatser och bibelstudieveckor¹³⁹.

När det gäller Pingströrelsens ecklesiologi i ljuset av ledarskap är det uppenbart att det finns en spänning mellan den kongregationalistiska be-

---

¹³⁵ Dayton 1987.

¹³⁶ Josefsson 2005, s. 98–102.

¹³⁷ Halldorf 2017.

¹³⁸ Péturson 1990, s. 102ff.

¹³⁹ Struble 1982.

toningen på kollektivt ledarskap och den mer ämbetsorienterade hållningen inom episkopalismen. Torsten Bergsten uppmärksammade detta i en viktig artikel 1993 där Pingströrelsens episkopéfunktion analyserades. Bergsten visar att det genom Pingströrelsens historia funnits en starkare betoning av det avskilda ledarskapet än vad som funnits inom den svenska baptismen.¹⁴⁰ På ett likdanande sätt betonar Pétur Péturson att det i det framväxande ledarskapet inom Pingströrelsen fanns ett entreprenöriellt drag. Ledarna ville vara med och bygga, utveckla och ta ansvar och när detta utrymme begränsades blev missionsarbete en tillflykt.¹⁴¹ Joel Halldorf pekar på hur en episkopal struktur växte fram inom Pingströrelsen utifrån Lewi Pethrus ledarskap.¹⁴² Detta skulle kunna kallas för karismatisk episkopatism inom en radikal kongregationalism.¹⁴³

Sune Fahlgren analyserar predikantskap med bland annat Pethrus som predikant. I analysen pekar Fahlgren på hur Pethrus agerar i tre olika predikantroller kopplat till hans ledarroll i både församling och rörelse. Som församlingspredikant talar Pethrus till den församling han själv leder, Filadelfiaförsamlingen i Stockholm. Som väckelsepredikant talar han till åhörarförsamlingen som inkluderar lokalförsamlingen men går utanför den. Därtill fungerar Pethrus som rörelsepredikant i förhållande till den nationella Pingströrelsen. Fahlgren visar hur dessa tre olika predikantroller sammanvävs i Pethrus predikantskap och samspelar inom en och samma predikan.¹⁴⁴

Analysen av Pethrus predikantskap kan fungera som en illustration av Pingströrelsens komplexa ecklesiologi. Genom att predikan i den lokala församlingen samtidigt är ett tilltal till rörelsen vävs betoningen av de fria församlingarna samman med den långtgående samverkan inom rörelsen genom att en uttalad kongregationalism och outtalad episkopatism tillåts samexistera och samspela. Tilltalet både till församlingen och rörelsen binds samman genom väckelsepredikantens missionala uppdragsfokus. Pethrus predikantskap på 1930-talet illustrerar det som långt senare kom att bli samfundsnamnet, fria församlingar i samverkan.

---

¹⁴⁰ Bergsten 2010 (1993).

¹⁴¹ Pétursson 1990.

¹⁴² Halldorf 2017.

¹⁴³ Josefsson 2005, s. 100.

¹⁴⁴ Fahlgren 2006, s. 271–273.

Pingströrelsens ecklesiologi i tre case

Pingströrelsens ecklesiologi ska slutligen analyseras i ljuset av tre aktuella case: församlingstukt, medlemskap samt hantering av samlevnadsfrågor.

Pingströrelsen tillhör den grupp av frikyrkor som under första halvan av 1900-talet hade en långtgående praktik gällande församlingstukt och uteslutning av medlemmar. Detta var på intet sätt unikt för vare sig Pingströrelsen eller andra frikyrkor. Det byggde på synen att kollektivet hade företräde framför individen och att den som inte levde upp till gemensamma ideal inte heller kunde vara medlem.¹⁴⁵ Ecklesiologiskt byggde detta på den baptistiska grundsynen om den rena troendeförsamlingen. Orenheten uppfattades finnas utanför och bara den som renats kunde komma in. Om någon innanför bedömdes som oren behövde den personen uteslutas för att skydda församlingens renhet.¹⁴⁶

Praktiken med uteslutning som uttryck för församlingstukt minskade under andra halvan av 1900-talet. När frågan 2003 ställdes till olika församlingsföreståndare tog alla avstånd från praktiken. De menar att uteslutningar inte förekommer i deras församlingar längre.¹⁴⁷ Trots att praktiken förändrats får ändå den grundläggande ecklesiologin betraktas som bibehållen. Pingströrelsens ecklesiologi präglas fortsatt av tanken på de troendes församling. Ingången i församlingen bygger på medvetet dop och personligt val. Livet i församlingen förväntas vara präglad av varje medlems personliga efterföljelse.¹⁴⁸ Även om gränserna inte vaktas som förr uppfattas de ändå konstituera församlingen. Därför är det intressant att några pingstförsamlingar har börjat ompröva denna ecklesiologi i resan från bekännareförsamling till bekännelseförsamling.¹⁴⁹ Ett annat exempel på liknande frågeställning gäller den om att medlemskapet behöver kvalificeras för att kunna inbegripa inflytande i församlingsmötet, något som under våren 2023 diskuterats o olika artiklar främst i tidningen *Dagen*.

En sammanhängande fråga gäller förhållandet mellan dop och medlemskap. Pingströrelsen har traditionellt gestaltat en konsekvent baptism där medlemskapen i församlingen bygger på ett medvetet dop.¹⁵⁰ Under senare år har flera Pingstförsamlingar löst upp bandet mellan troendedop och församlingsmedlemskap. Detta ledde till omfattande diskussioner un-

---

¹⁴⁵ Kennerberg 1996.

¹⁴⁶ Josefsson 2005, s. 104–106.

¹⁴⁷ Cicilie Frödén, 2003:8, s. 22.

¹⁴⁸ Se t.ex. IPS-rapporten *Medlemskap* från 2011, Alvarsson 2011.

¹⁴⁹ Tunhav, *Är du med i pingstkyrkan?*, s. 162 i denna volym.

¹⁵⁰ Josefsson 2011.

der 2013–2014. Den utlösande faktorn var att rörelsens två största församlingar, Filadelfia i Stockholm och Smyrna i Göteborg, båda arbetade med stadgeförändringar för att öppna upp medlemskapet. Efter intensiv debatt inom Pingströrelsen blev resultatet att båda församlingarna av olika orsaker inte genomförde tänkta stadgeändringar.

Det som är intressant i denna artikel är hur valet i några enskilda församlingar väcker så omfattande diskussion och upprördhet. Principiellt skulle varje församling vara fri att forma sin egen teologi. Men i praktiken skapade det diskussion när det såg ut som att olika församlingar skulle ha olika förhållningssätt gällande dop och medlemskap. Den rörelsegemensamma rekommendationen var att de som ändrar hållning måste ta ansvar för vad detta får för konsekvenser för rörelsen. Rekommendationen var även att om församlingen kände sig nödgad att göra förändringar skulle dessa göras inom synen på medlemskapet inte i synen på dopet eller på församlingen.¹⁵¹ Under våren 2023 har denna fråga åter aktualiserats i samband med att Filadelfiaförsamlingen i Stockholm återupptagit arbetet med stadgeförändringar.

Frågan om den förändrade praktiken kring församlingstukt handlade om livet i församlingen och synen på vad församlingen skulle vara. Förändringen handlade till stor del om en anpassning till ett förändrat kulturklimat och gällde den lokala församlingen och dess medlemmar. I fråga om dop och medlemskap handlar det i stället om hur en Pingstförsamling kan förhålla sig till kristna från andra traditioner. Förändringen bygger till stor del på en förändrad ekumenisk förståelse och det visar sig att den enskilda församlingens vägval har stor betydelse för gemenskapen inom Pingströrelsen.

Ett tredje case gäller Pingströrelsens syn på och hantering av samlevnadsfrågor och särskilt samkönade relationer. Inom den breda allmänheten har de senaste tjugo åren inneburit ett brett bejakande av samkönade relationer och flera kyrkor och samfund har både bejakat och varit pådrivande i utvecklingen. Inom Pingströrelsen har den generella ståndpunkten varit en restriktiv hållning till samkönade relationer. Detta märks i Pingströrelsens vigselordning som bara tillåter en pingstpastor att viga en man och en kvinna till äktenskap.¹⁵²

I ett försök till att hantera dessa frågor inom pastorskåren genomfördes 2019 en undersökning som ledde till ett samtalsmaterial. Undersökningen visade att en övervägande majoritet av församlingarna välkomnade personer i samkönade relationer till gudstjänster och församlingsgemenskap.

---

¹⁵¹ Internt samtalsunderlag i samband med samtalsdagar under 2014.

¹⁵² Se till exempel Daniel Alm i *Dagen* 230307.

I synen på om samkönade par skulle kunna bli formella medlemmar i församlingen var fördelningen jämn mellan ja och nej. Medan en överväldigande majoritet av församlingarna inte var beredda att låta homosexuella personer vara ledare i församlingen.¹⁵³ Här fanns alltså både samsyn och divergens. Detta visar på olika ecklesiologiska gränsdragningar mellan gemenskap, medlemskap och ledarskap. Även om undersökningen är en bild av inställningen 2019 är det uppenbart att dessa gränsdragningar är under omförhandling.

Dessa tre case illustrerar på olika sätt en pågående positionsförskjutning inom Pingströrelsens ecklesiologi. Gemensamt för dem är att de alla handlar om förhållandet till församlingens gräns. Vilka kan vara med, vilka kan vara kvar och hur kan de som är med vara i funktion? Frågor om hur Pingströrelsen och dess församlingar förhåller sig till omvärlden har varit aktuella sedan rörelsens begynnelse. Historiskt har en stark exklusivitet odlats och de tre casen visar på en rörelse mot ökad inklusivitet. Rörelsens interna sammanhållning har delvis byggt på yttre gränsdragning och därför väcker denna utveckling frågan om rörelsens sammanhållning. Magnus Wahlström analyserar ecklesiologin hos Smyrnoförsamlingen i Göteborg utifrån församlingens kyrkolokaler. Hans analys illustrerar denna förändring från "hörsalen där evangeliet skulle konfrontera massorna" till lokaler som mer signalerar känslan av ett vardagsrum "där församlingen kan dela vardagen med människor i staden i en process mot helande och frälsning".¹⁵⁴ Pelle Hörnmark, dåvarande samfundsledare, kommenterar utvecklingen med orden:

*Jag konstaterar att vi fortfarande är ganska överens om vårt centrum, medan diskussionerna om gränsdragningarna är ganska livliga. Därför är jag inte överdrivet orolig för vår enhet i Pingst.*¹⁵⁵

Pingströrelsens ecklesiologi i idé och praktik

I denna avslutande del ska artikeln summeras och några slutsatser dras. Genomgången av materialet i *Pingst.se*, men också historiska tillbakablickar, har visat att Pingströrelsens teologi och praktik kring församling varit både identitetsbärande och en fråga där spänningar blivit tydliga. Pingströrelsens avståndstagande från samfundsorganisation och betoning av den fria lokala församlingen måste ställas i relation till den långtgående

---

¹⁵³ *Nåd och sanning. Att navigera som församling i mötet med homosexualitet*, 2019. Internt samtalsunderlag som presenterades på Pingströrelsens rådslag 2019.

¹⁵⁴ Wahlström, *Resan mot Frihamnen*, s. 200 i denna volym.

¹⁵⁵ Pelle Hörnmark, 2011:2, s. 2.

samverkan som hela tiden funnits mellan församlingarna. Torsten Bergsten menar att det i detta ligger en konflikt.

Här kommer PR:s [Pingströrelsens] ständiga dilemma klart till uttryck. Teoretiskt sägs de lokala församlingarna vara helt fria och självständiga. I praktiken fungerar de gemensamt som ett trossamfund.¹⁵⁶

Frågan är alltså vilken som är Pingströrelsens egentliga ecklesiologi. Det är uppenbart att det vare sig i historia eller nutid odlats en självständighet för de fria församlingarna där de isolerats från varandra. Frihet och självständighet har gällt i juridiska och organisatoriska frågor. Däremot har självständigheten inte förväntats leda till independism. Dilemmat som Bergsten pekar på är alltså förhållandet mellan frihet och samverkan. Detta spänningsförhållande är också tydligt i det här analyserade materialet.

Det verkar inte finnas någon som öppet driver att Pingströrelsen skulle förändra sin kongregationalistiska organisationsprincip med fria lokala församlingar. Lika tydligt är att Pingströrelsen vill odla en stark samverkan både mellan lokala församlingar, mellan lokala församlingar och gemensamma verksamheter och under de senaste tjugo åren har även en tydlig samverkan mellan lokala församlingar och samfundsorganisationen vuxit fram.

Inom Pingströrelsens ecklesiologi och främst då sättet att organisera sig har tre tydliga storheter vuxit fram: de lokala församlingarna, de gemensamma verksamheterna och den samordnande samfundsorganisationen. Det första är de fria lokala församlingarna. Idémässigt är dessa rörelsens grundläggande byggsten inom ecklesiologin. Utifrån en kongregationalistisk utgångspunkt konstitueras samfundet genom samverkan mellan de lokala församlingarna. Genom åren har Pingströrelsen startat gemensamma företag och verksamheter.¹⁵⁷ Organisatoriskt har dessa byggt på idén om samverkan mellan lokala församlingar men företagen och verksamheterna har i de flesta fall blivit egna juridiska personer. Det innebär att dessa formats till egna storheter inom ramen för Pingströrelsens ecklesiologi.

När den gemensamma organisationen, Pingst, formades var den uttalade ambitionen att skapa en form för de lokala församlingarnas medinflytande i de gemensamma verksamheterna. Men bildandet av samfundet innebär att en tredje organisatorisk storhet tog plats inom Pingströrelsens ecklesiologi, nämligen samfundet. Detta reser två viktiga frågor. Hur hanteras

---

¹⁵⁶ Bergsten 2010 (1993), s. 74.

¹⁵⁷ Se vidare Stävare, *De gemensamma företagen*, s. 58 i denna volym.

samspelet och det eventuella mellanrummet mellan de tre ecklesiologiska storheterna? Var tänks auktoritet och initiativ vara placerat?

Den första frågan verkar kunna hanteras på flera sätt. Samverkan kan antingen hanteras så att en av storheterna får de andras förtroende och mandat att agera för helhetens räkning. Detta skulle kunna beskrivas som samverkan genom delegation. Detta kan ske informellt genom att en av storheterna har eller tar initiativet att agera inom ett givet område. Det kan också ske formellt till exempel genom att de två andra storheterna är involverade inom den tredje storhetens beslutsorganisation. Detta gäller främst när nationella verksamheter agerar på de lokala församlingarnas mandat. Utmaningen i detta är hur det gemensamma ägarskapet ska upprätthållas, särskilt inom områden där lokala församlingar kan vilja ha egna initiativ.

Den andra frågan, om var agensen är placerad, är mer komplicerad. Den grundläggande kongregationalistiska organisationsprincipen ger företräde för att de lokala församlingarna bör bära agensen. Det är också tydligt att så var grundtanken när samfundet och den gemensamma organisationen formades. Det är också tydligt att det här skett en förskjutning under samfundets 20-åriga historia. Utvecklingen kan beskrivas som rörelsen från att församlingarna samverkar genom att forma en gemensam organisation till att samfundet i ökande grad har, och förväntas ta, initiativ å församlingarnas vägnar. Riktningen i agensen har alltså vridits helt om.

Organisationsförändringen som förbundet av samfundet innebar förstods inte som en förändrad ecklesiologisk hållning utan mer som en förändrad praktik. Samtidigt är praktiker bärare av teologiskt innehåll. Frågan blir då i vilken utsträckning detta ska ses som förändring och i så fall på vilket sätt. Ska organisationsförändringen ses som uttryck för en förändrad ecklesiologi eller är det så att den förändrade praktiken leder till en förändrad syn på samverkan som kan leda till förändrad ecklesiologi?

Troligen ska förloppet förstås så att den förändrade organisationspraktiken lett till en delvis förändrad ecklesiologisk medvetenhet. Förändring har skett på 20 år, vilket får betraktas som kort tid, men förutsättningen för denna förändring är att mentalitetsförskjutningen ligger i linje med den ursprungliga historiska ecklesiologin även om den inte var uttalad. Pingströrelsen skulle kunna beskrivas vara tillbaka i en mer ursprunglig samverkan med den skillnaden att de informella banden nu formaliserats. Den är byggd på en radikal kongregationalism men med centralt ledd samordning som kan beskrivas som både episkopal och synodal.

Grundenheten i ecklesiologin är fortsatt de fria lokala församlingarna och samverkan inom rörelsen har några tydliga uttryck. För *det första*

handlar det om samverkan som *lärogemenskap*. I praktiken är det gemenskapen som förväntas utforma teologin och teologiska åsiktsskillnader uppfattas som problematiska. Där dessa uppstår tar gemenskapens ledning initiativ för samtal i syfte att nå teologisk konsensus. För *det andra* utgör samverkan en form av *identitetsgemenskap* där relationerna spelar en viktig roll. Både församlingar och pastorer förväntas vara lojala med gemenskapen och bidra till att de relationella banden stärks. Inom pastorsgemenskapen är lojalitet, eller som det uttrycks överlåtelse, ett medlemskriterium för nätverket Pingst Pastor.¹⁵⁸ För *det tredje* innebär samverkan en *arbetsgemenskap*. Uppdraget och aktiviteten är en viktig del av Pingströrelsens identitet. Samverkan bidrar till att man tillsammans kan göra mer och få större genomslag än om varje församling agerade för sig. Ett exempel på detta är boken *Kallade till nationerna* där Pingströrelsens gemensamma mission beskrivs.¹⁵⁹ För *det fjärde* gestaltas samverkan i hög grad genom en nära *pastorsgemenskap*. Pingströrelsen har genom hela sin existens vilat på samspelet mellan starka ledare. Pastorsgemenskapen och de episkopala dragen gör att samverkan inom Pingströrelsen i hög grad vilar på en acceptans för episkopala dimensioner i ledarskapsynen.

Det kan också konstateras att Pingströrelsens diskussioner kring ecklesiologi i mycket hög grad kretsat kring organisationsfrågor. Det har funnits samtal om andra dimensioner av ecklesiologin som synen på andra kristna, förhållandet mellan den lokala och universella församlingen eller förhållandet soteriologi och ecklesiologi. Med detta sagt är det ändå organisations- och verksamhetsfrågor som dominerat Pingströrelsens samtal om ecklesiologi. Troligen har just denna fixering vid organisationsfrågan begränsat förutsättningarna för en djupare ecklesiologisk reflektion. Detta konstateras också av Sven-Erik Brodd som menar att en för stark fokusering på organisationsfrågor riskerar att tömma ecklesiologin på både innehåll och legitimitet. Samtidigt föreslår han en ordnad struktur för att åstadkomma teologisk fördjupning och legitimitet för en kongregationalistisk kyrkosyn.¹⁶⁰

Analysen i denna artikel har visat att Pingströrelsens ecklesiologi kan beskrivas som en kongregationalism med starka drag av samhörighet och samverkan byggt på gemensamt formad teologi, målmedvetet stärkta relationer, ett gemensamt missionalt uppdragsfokus sammanhållet av ett nationellt ledarskap med episkopala drag. Denna ecklesiologiska hybrid ingår som ett identitetsbärande element i Pingströrelsens spiritualitet.

---

¹⁵⁸ Alm 2017.

¹⁵⁹ Svedman och Swahn 2023.

¹⁶⁰ Brodd 1990, s. 85 ff.

Detta gestaltar stor kontinuitet med de historiska idealen med den skillnaden att formerna för samverkan har genom samfundsbildningen gått från informella organiska till formella organisatoriska band.

Referenser

- Alm, Daniel (red.) 2017, *Kallad, bekräftad, överlåten: texter från nätverket Pingst Pastor*. Örebro: Libris.
- Alm, Daniel 2019, *Tungotal, tänkande, tjänande*. Stockholm: Libris.
- Alvarsson, Jan-Åke 2007, "Pingstväckelsens etablering i Sverige" i Waern (red.) *Pingströrelsen: Händelser och utveckling under 1900-talet*. Örebro: Libris.
- Alvarsson, Jan-Åke (red.) 2011, *Medlemskap — En tvärvetenskaplig studie av medlemskap i Pingströrelsen. IPS forskningsrapport nr2*. Uppsala: Institutet för pentekostala studier.
- Anderson, Allan 2010, "Varieties, Taxonomies, Definitions", i Anderson m.fl. (red.) *Studying Global Pentecostalism: Theories and Methods*. London: University of California Press.
- Bergsten, Torsten 1993, "Samfundsmedvetande och kongregationalism i svensk frikyrklighet", i *Kyrkohistorisk årsskrift*. Uppsala: Svenska kyrkohistoriska föreningen.
- Bergsten, Torsten 2010 (1993), "Samfundsmedvetande och kongregationalism i svensk frikyrklighet" i Bergsten, *Pingströrelsen förr och nu*. Stockholm: Insamlingsstiftelsen för pingstforskning.
- Briem, Efraim 1924, *Den moderna pingströrelsen*. Stockholm.
- Brodd, Sven-Erik 1990, *Ekumeniska perspektiv. Föreläsningar*. Uppsala: Svenska kyrkans forskningsråd.
- Bundy, David 2009, *Visions of Apostolic Mission: Scandinavian Pentecostal Mission to 1935*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Carlsson, Bertil 2008 (1973), *Organisationer och beslutsprocesser inom Pingströrelsen*. Stockholm: Insamlingsstiftelsen för pingstforskning.
- Chan, Simon 1985, "Second thoughts on contextualization" i *Evangelical Review of Theology* 9:1.

- Cox, Harvey 1995, *Fire from heaven: The rise of Pentecostal Spirituality and the reshaping of religion in the twenty-first century*. New York: Addison-Wesley Publishing Company.
- Davidsson, Tommy 2015, *Lewi Pethrus' ecclesiological thought, 1911–1974: a transdenominational pentecostal ecclesiology*. Boston: Brill.
- Dayton, Donald 1987, *The Theological Roots of Pentecostalism*. Metuchen: Scarecrow press.
- Fahlgren, Sune 1996, *Predikantskap och församling: sex fallstudier av en ecklesial baspraktik inom svensk frikyrklighet fram till 1960-talet*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Halldorf, Joel 2015, "Förnyelseväckelsen 1950–1951. Identitet, makt och spiritualitet i femtiotalets Pingströrelse" i Alvarsson (red) *Vägskäl. Pingströrelsens kursändring under 1950-talet*. Skellefteå: Artos.
- Halldorf, Joel 2017, *Biskop Lewi Pethrus: biografi över ett ledarskap. Religion och mångfald i det svenska folkhemmet*. Skellefteå: Artos.
- Josefsson, Ulrik 2005, *Liv och över nog: den tidiga pingströrelsens spiritualitet*. Skellefteå: Artos.
- Josefsson, Ulrik 2011, "Doppraxis i samtida svensk baptism" i Borgehammar m.fl. (red.) *Dop*, (SGL 86:2011) Skellefteå: Artos.
- Josefsson, Ulrik 2019, "Nutida svensk pingstpredikan" i Borgehammar m.fl. (red) *Gudstjänstens mening*, (SGL 94:2019) Skellefteå: Artos.
- Josefsson, Ulrik 2022, "Bilder av församlingen" i Josefsson och Wahlström (red.) *Svensk frikyrklighet under pandemin*. Stockholm: Institutet för Pentekostala Studier.
- Josefsson, Ulrik 2023 (forthcoming) "Gudstjänstbesök i Jönköping"
- Josefsson, Ulrik & Lennart Hambre 2021, "Frikyrka i förändring" i Josefsson & Wahlström (red.) *Entusiastisk kristendom och fanatism i Knutby*. Stockholm: Institutet för Pentekostala Studier.
- Josefsson, Ulrik & Matthew Novachek 2021, "Praktiker och Pentekostalism" i Carlstein m.fl. (red.) *Barmhärtighetens gemenskap. Festskrift för Roland Spjuth*. Malmö: Spricka förlag.
- Josefsson, Ulrik & Magnus Wahlström 2021 "Pingst i rörelse och samfund" i Alvarsson (red.) *Pentekostalism i Sverige på 2020-talet*. Skellefteå: Artos.
- Kennerberg, Owe 1996, *Innanför eller utanför: en studie av församlingstukten i nio svenska frikyrkoförsamlingar*. Örebro: Libris
- Kärkkäinen, Veli-Matti, 2010, "The Leaning Tower of Pentecostal Ecclesiology. Reflections of the Doctrine of the Church on the Way" i

- Thomas (red.) *Toward a Pentecostal Ecclesiology*. Cleveland: CPT Press.
- Linderholm, Emanuel 1924, *Pingströrelsen: dess förutsättningar och uppkomst*. Stockholm: Bonniers.
- Linderholm, Emanuel 1925, *Pingströrelsen i Sverige: ekstas, under och apokalyptik i nutida svensk folkreligiositet*. Stockholm: Bonniers.
- Nilsson, Nils-Olof 2012, *Anden och vi har beslutat: den svenska pingströrelsens förändringsprocess*. Örebro: Evangelii press.
- Nåd och sanning. Att navigera som församling i mötet med homosexualitet*, 2019. Handling till Pingströrelsens rådslag. (opublicerad)
- Pethrus, Lewi 1919, *De kristnas enhet. Kan detta mål nås genom de moderna samfundsorganisationerna?*. Stockholm: Förlaget Filadelfia.
- Pétursson, Pétur 1990, *Från väckelse till samfund. Svensk pingstmission på öarna i Nordatlanten*. Lund: Lund University Press.
- Sahlberg, Carl-Erik 1977, *Pingströrelsen och tidningen Dagen: från sekt till kristet samhälle 1907–63*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Sahlberg, Carl-Erik 1977, *Pingströrelsen, kyrkorna och samhället. En studie kring tidningen Dagen 1964–1974*. Uppsala: Svenska kyrkohistoriska föreningen.
- Smith, James K 2010, *Thinking in Tongues. Pentecostal Contribution to Christian Philosophy*. Grand Rapids/Cambridge: Eerdmans.
- Stephenson, Christopher 2013, *Types of Pentecostal Theology: Method, System, Spirit*. Oxford: Oxford University Press.
- Struble, Rhode 1982, *Den samfundsfria församlingen och de karismatiska gåvorna och tjänsterna. Den svenska pingströrelsens församlingssyn 1907–1947*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Svedman, Andreas & Gunnar Swahn (red.) 2023, *Kallade till nationerna: svensk pingstmission*. Stockholm: Libris.
- Wahlström, Magnus 2007, "Fria församlingar och starka organisationer" i Waern (red.) *Pingströrelsen. Verksamheter och särdrag under 1900-talet*. Örebro: Libris.

Tidningar och tidskrifter

Dagen 2023

Pingst.nu 1999 – 2003

Pingst.se 2003 – 2019/1

Pingst 2019/2-2020

Är du med i pingstkyrkan?

Tillhörighet, gräns och centrum hos två pingstförsamlingar

PONTUS TUNHAV

Inledning

I mötet med nya kristna bekanta är det naturligt att ställa frågan "Vilken församling är du med i?". Inte så sällan visar det sig vara en komplicerad fråga. Tidigare har man i frikyrkan varit relativt trogen både sin församling och sitt samfund. Medlemskapet har varit i den församling där man har varit aktiv och där församlingsrekommendation mellan församlingarna har möjliggjort en flytt av medlemskapet när en medlem har bytt församling.¹ Många idag relaterar till en kyrka där man har växt upp, är döpt och har ett formellt medlemskap, men det är allt mer sällan inte i den kyrkan man är aktiv. I stället relaterar man i olika grad till en rad olika församlingar där man på olika sätt är *med* men inte är *medlem*.

Från församlingarnas perspektiv så innebär det att för många är medlemsmatrikeln inte alls representativ för den aktiva och gudstjänstfirande församlingen. Det finns dels en stor del icke aktiva formella medlemmar som inte är med i församlingens verksamhet, dels finns det en stor del aktiva personer i församlingens liv som inte är formella medlemmar.

Bakgrund

Den tidiga Pingströrelsen präglades av en radikal kongregationalism med starkt motstånd till organiserade samfund som man menade var "mänskoverk" och skulle begränsa friheten "i andliga ting".² En biblisk församling skulle kännetecknas av att vara en fri, "troende och döpt församling."³ I *De kristnas enhet* presenterar Lewi Pethrus den bild av den kristna församlingen som han funnit i Nya testamentet, och håller fram den som

---

¹ Vaber 2011, s.81.

² Josefsson 2005, s. 103.

³ Josefsson 2005, s. 98–100.

normgivande för det nutida församlingslivet.⁴ Pethrus menade att Nya testamentet inte bara beskrev kyrkan utan gav riktlinjer för både dess struktur och uppdrag.⁵ Efter lång tid av förfall under kyrkans historia hade en restauration tillbaka till Bibelns ideal för församlingen påbörjats med reformationen, väckelserörelserna och framför allt i Pingströrelsen själv.⁶ Bibeln skulle därför vara den detaljerade manualen som skulle avgöra varje församlingsrelaterad fråga.⁷

I den tidiga Pingströrelsen var det lydningen för Jesus bud som utgjorde grunden för medlemskapet. Från att ha tagit avstånd från registrering och matrikel som något obibliskt, ändrade Pethrus sig sedan till att vara för församlingmatrikeln men med betoningen att den inte får förväxlas med livet bok.⁸

Församlingen skulle bestå av de verkligt frälsta, döpta, andedöpta och helgade själarna.⁹ Pethrus betonade att det grekiska ordet för församlingen *ekklesia* betyder de *utkallade*. Utifrån det pekade han på vikten av separationen av de Jesustroende och världen. Han förnekade att församlingen består av syndare och helgon utan menade i stället att om världen kommer in i församlingen och river ner den separerande väggen så är församlingen inte längre Guds församling.¹⁰ Församlingen sågs som den rena bruden som Jesus skulle återvända för att hämta. För att leda församlingen till ett heligt lärjungaskap så skulle man praktisera "strikt kyrkotukt och utesluta medlemmar som öppet levde i synd."¹¹

Renheten i församlingen var också starkt kopplad till möjligheten att vara ett effektivt vittne vilket var församlingens stora uppgift.¹² Pethrus skriver: "En enda stor uppgift är förelagd alla kristna lokalförsamlingar, den uppgiften nämligen, att rädda världen för Kristus."¹³

Församlingarna organiserades utifrån folkrörelsedemokratins modell med ordförande och församlingsmöte, men samtidigt hade föreståndaren en mycket stark informell ställning utifrån en karismatisk auktoritet i en

---

⁴ Bergsten 2010, s. 64.

⁵ Davidsson 2015, s.26.

⁶ Josefsson 2005, s. 364.

⁷ Davidsson 2015, s. 30.

⁸ Davidsson 2015, s. 85.

⁹ Davidsson 2015, s. 75.

¹⁰ Davidsson 2015, s. 97.

¹¹ Aronsson 2012, s. 23–30.

¹² Josefsson 2005, s. 106, 241.

¹³ Pethrus 1919, s. 39.

sorts karismatisk episkopalism.¹⁴ För Pethrus var församlingen inte endast en demokrati utan en blandning av aristokratiskt, demokratiskt och monarkiskt styrelseskick. Kristus är kungen som regerar kyrkan. Det andliga ledarskapet med äldste och tjänstegåvor representerar ett aristokratiskt system. Vidare menade man att Nya testamentets beskrivning i Apostlagärningarna 6:3–5, där hela församlingen valde diakoner, visar hur församlingen ska fungera som en demokrati.¹⁵

Medlemskapet gjorde att man gick från att vara en "utomstående" till en "medlem" och inkluderad i församlingsgemenskapen. Medlemskapet öppnade också upp vägen till inflytande i församlingen. Medlemmar fick delta i församlingsmöten som inte var offentliga och hade rösträtt i församlingsärenden av både teologisk och praktisk natur. Medlemskapet gav en ny status och sågs därför som något eftersträfvansvärt och något man skulle vara beredd att arbeta för.¹⁶

En mängd faktorer har skapat utmaningar för Lewi Pethrus och den tidigare Pingströrelsens ecklesiologi och medlemskapssyn. Över tid skiftade balansen mellan församling som organism och organisation vilket ledde till en tydligare "föreningsorienterad församlingsmodell."¹⁷ Det ledde också till att gemene man inte har skilt på föreningsmedlemskap och att vara en del av Guds församling.

I vår tid håller föreningsstrukturen i samhället som helhet på att dö ut. Människor ser det inte längre som viktigt att vara med i föreningar eller att ha det demokratiska inflytande som det innebär.¹⁸ Unga idag ser det inte alls som självklart att tillhörighet i en församling och medlemskap är samma sak. De söker snarare gemenskap, tillhörighet och engagemang än ett formellt medlemskap.¹⁹ Samtidigt lever vi i en tid då människor inte längre i samma utsträckning bor kvar där man växte upp utan flyttar till nya orter. Vid flytten står man ofta kvar i matrikeln i en församling där man inte längre är aktiv oavsett om man engagerar sig i en ny församling eller inte. Minskat intresse för samfundstillhörighet gör det inte heller

---

¹⁴ Josefsson 2005, s. 99–101.

¹⁵ Davidsson 2015, s. 86–87. För en utförligare beskrivning av Lewi Petrus och den tidiga Pingströrelsens församlingssyn se Davidsson, *Den svenska pingströrelsens församlingssyn*, s. 26 i denna volym.

¹⁶ Alvarsson 2014, s. 274–275.

¹⁷ Nilsson 2011, s.192–195.

¹⁸ Alvarsson 2011, s. 9.

¹⁹ Vaber 2011, s. 100.

ovanligt att man blir aktiv i en församling i ett annat samfund där skillnader i exempelvis dopsyn inte möjliggör en flytt av medlemskap.²⁰

Från församlingarnas sida har man av olika skäl, inte minst övertramp, blivit försiktiga med, eller helt avskaffat församlingstukt och uteslutning. Det innebär att de som lämnat församlingssamfundet, och i vissa fall den kristna tron, inte stryks ur matrikeln utan fortsätter att räknas som medlemmar. För några församlingar handlar det om att man förändrat sin teologi; hur frågor som dop, livsstil, synd och helgelse hör samman med medlemskap.

Den baptistiska församlingssynen som har varit en viktig del av den svenska Pingströrelsens självförståelse är alltså i många fall inte längre representativ för hur församlingarna fungerar i praktiken. Teologen Hans Kung menar dock att kyrkan inte kan konserveras utan att en förändrad tid kräver en förändrad form. Det viktiga är att denna förändring sker i enlighet med kyrkans natur.²¹

Uppgiften

Den tidigare modellen för medlemskap och tillhörighet i församlingar fungerar inte längre som tidigare. Detta synliggör ett behov av att reflektera kring vem som tillhör en pingstförsamling och vad denna tillhörighet eller medlemskap har för funktion.

Pingstteologen Simon Chan menar att formandet av pentekostal teologi behöver göras inifrån och underifrån i den lokala kyrkan och att doktrinen inte får skiljas från sin församlingskontext.²² Den här artikeln har som syfte att bidra med just ett sådant inifrånperspektiv från ett par lokala församlingar.

Artikeln har som ambition att beskriva två pingstförsamlingars ekklesiologi utifrån aspekterna tillhörighet och medlemskap samt relationen mellan gräns och centrum. Ambitionen är också att reflektera över vad ny teologi och nya modeller för församlingsmedlemskap kan innebära för församlingarna och Pingströrelsen i Sverige.

---

²⁰ Vaber 2011, s. 81.

²¹ Kärkkäinen 2002, s. 103.

²² Chan 2011, s. 6-7.

Material och metod

Den här studien fokuserar på två lokala församlingar: Hillsong Sweden och Filadelfiakyrkan i Stockholm.²³ Dessa är stora och inflytelserika församlingar och deras ecklesiologi blir därmed intressant då den kan ge en indikation på vad Pingströrelsen är på väg. Filadelfiaförsamlingen i Stockholm har historiskt varit djupt förankrad i den svenska pingsttraditionen och var sedan Pingströrelsens början och under lång tid flaggskeppet och förebilden för de andra pingstförsamlingarna.²⁴ Hillsong Sweden står för en pingströrelse som kommit utifrån. Den australiensiska församlingen Hillsong med bakgrund i Assemblies of God i Australien etablerade sig år 2006 genom Andreas och Lina Nielsen.²⁵ Hillsong Sweden har också över tid blivit ett exempel för många församlingar som söker att förnya sitt sätt att vara församling. Båda dessa församlingar genomgår just nu förändringsprocesser där man utvärderar och arbetar med sin församlingssyn.²⁶

Materialet för den här studien kommer från intervjuer med biträdande föreståndare Clas Newman i Filadelfia och Lead Pastor Andreas Nielsen i Hillsong Sweden i slutet av november och början av december 2022. Intervjuerna har genomförts över Zoom och har varit omkring 75 minuter långa.²⁷

Utöver intervjuerna så kommer materialet från en undersökning av predikningar från 2016. 41 predikningar från Filadelfiakyrkan i Stockholm och 50 predikningar från Hillsong Sweden analyserades och viktiga läror,

---

²³ I den här artikeln oftast benämnda som Hillsong och Filadelfia, formellt Filadelfiaförsamlingen men vanligen kommuniceras Filadelfiakyrkan utåt.

²⁴ Detta verkar inte vara en identitet man längre är helt bekväm med, utan man vill i stället betona att man är en av många lokala pingstförsamlingar i Sverige. Se Newman 221202, 01:08:05.

²⁵ Först 2006 som Passion Church och från 2009 som Hillsong Stockholm. Assemblies of God i Australien ändrade namn till Australian Christian Churches år 2007. År 2018 blev Hillsong ett eget samfund i Australien men beskriver sig fortfarande som en del av den australiensiska pingströrelsen och i nära relation med ACC.

²⁶ För Hillsong handlar det om att omorientera sig och hitta nya arbetssätt i förhållande till den globala Hillsongrörelsen efter att grundaren Brian Houston i början av 2022 behövde avgå efter moraliska felsteg. För Filadelfia handlar det om en längre process av att hitta ett sätt att vara församling som man både uppfattar som bibliskt och som fungerar i den tid som man nu är i.

²⁷ Intervjuerna har varit kvalitativa semistrukturerade intervjuer där grundfrågorna skickats ut i förväg. Den kvalitativa intervjun hjälper till att undersöka egenskaper, värde, motiv, innebörd, avsikt eller intention. Målet med intervjun är att se mening och få djupare förståelse av situationer. En semistrukturerad intervju använder samma grundfrågor för alla intervjuade och ger därför en bra grund för jämförelse, men den ger samtidigt friheten att komma med fördjupande följdfrågor.

handlingsmönster och grundhållningar som framträdde jämfördes med den tidiga Pingströrelsen.²⁸ Det är ett material som synliggör många av de frågeställningar och aspekter av att vara församling som denna artikel berör.

Valet av material har gjorts både utifrån tillgänglighet och det faktum att det funnits så lite skrivet material från församlingarna, exempelvis församlingsordningar eller andra officiella dokument, som beskriver var församlingarna står idag i förhållande till tillhörighet och medlemskap.²⁹

Metodologiskt bör man vara medveten om att både intervjuer och undersökningar av predikningar riskerar att representera ett ideal om hur församlingen önskar vara och inte nödvändigtvis hur den är och agerar i praktiken. Intervjuer med officiella representanter för församlingarna har samtidigt fördelen att man kan få insyn i hur församlingsledningen resonerar och agerar i frågor där det inte finns några nedskrivna dokument.

Församlingssyn

Här kommer jag först presentera några aspekter av församlingarnas församlingssyn som sedan får bli en kontext för de mer specifika frågorna som rör olika aspekter av tillhörighet och medlemskap.

Gemenskapen och uppdraget

Församlingarna uttrycker en bredd av aspekter kring vad som konstituerar en församling och vad som är församlingens syfte, men där det är tydligt att man vill följa en biblisk förebild.

I Filadelfia har man haft en process i ledningen där man vill ta tydligare steg mot att vara en biblisk församling med bibliskt förankrat församlingsliv och församlingsgemenskap.³⁰ I församlingens identitet och självförståelse är det två aspekter som framträder extra tydligt: gemenskap och uppdrag.³¹

---

²⁸ Tunhav 2018. År 2016 var Hillsongs Swedens namn fortfarande Hillsong Stockholm.

²⁹ Det faktum att det är ett begränsat material bör också leda till en ödmjukhet i relation till detaljerade slutsatser om de enskilda församlingarna. Dock ger de tillräckligt underlag för en diskussion om hur vi kan se på tillhörighet och medlemskap och vad ett förändrat synsätt kan innebära.

³⁰ Newman 221202, 00:12:59.

³¹ Tunhav 2018, s. 32, s. 54–55.

Gemenskapen i församlingen beskrivs som både gemenskap med Gud och en gemenskap med varandra, ett "vi" som formas genom en gemensam erfarenhet av Jesus snarare än utifrån ett formellt föreningsmedlemskap.³² Församlingen är en plats där man är välkommen, blir accepterad och får relationer.³³

Uppdraget uttrycks som att missionsbefallningen måste göras av alla i församlingen, men också som att församlingen med sin mission och diakoni har "ett ansvar och kallelse att rätta orättvisor i den här världen."³⁴ Newman förklarar att även om det inte har samtalats om det specifikt så ser man församlingen mer som medel än som ett mål. Existensberättigandet för församlingen ligger i kallelsen och uppdraget att gå ut i hela världen och göra alla folk till lärjungar.³⁵ Han säger också att "mission och evangelisation, att föra fler till tro, är väldigt centralt för självförståelsen."³⁶

I synen på hur församlingen uppfattar sig själv i förhållande till samhället runt omkring beskriver Newman hur man i Filadelfia vill vara samhällstillvänd. Det ses som självklart att man både vill vara en del av samhället och bidra till ett bättre samhälle, inte minst genom sitt sociala engagemang. Församlingen ska präglas av transparens där allt de gör "ska vara öppet och offentligt och tillgängligt."³⁷ Församlingen är sänd ut i världen och kan genom sin närvaro gestalta Guds rike både i det nära, på skolor och arbetsplatser, och i det internationella, i missionsarbeten.

För Hillsong är "Ordet" viktigt i beskrivningen av församlingen och Nielsen hänvisar återkommande till specifika bibeltexter för att exemplifiera vad Hillsong strävar efter.³⁸

Många aspekter påverkar hur Hillsong ser på församlingens konstituering: Jesus uppdrag, Nya testamentets beskrivning av kyrkan, lärdomarna från Apostlagärningarna, delandet av liv, diakoni och ledarskap. Nielsen säger: "Vi uppfattar att Jesus konstituerar den genom att han säger att han ska bygga sin kyrka."³⁹ Han lyfter fram *The Message* parafras av Efesierbrevet 1:20-23 där det står: "The church is Christ's body, in which he speaks and acts, by which he fills everything with his presence." Kyrkan

---

³² Tunhav 2018, s. 32.

³³ Tunhav 2018, s. 81.

³⁴ Tunhav 2018, s. 32.

³⁵ Newman 221202, 00:07:29.

³⁶ Newman 221202, 00:05:45.

³⁷ Newman 221202, 01:05:06.

³⁸ Se ex. Nielsen 221130, 00:03:3, 00:15:03, 00:20:40.

³⁹ Nielsen 221130, 00:00:05.

som Kristi Kropp är den återkommande beskrivning av kyrkan och den lokala församlingen benämns vid flera tillfällen som "kroppen".⁴⁰ Församlingens existensberättigande ligger i att Kristus är huvudet för sin kropp och är "en förlängning av honom."⁴¹ Därför har kyrkan ett uppdrag och de troende som Jesus händer och fötter ska fortsätta det Jesus gjorde när han var på jorden.⁴² Det är överlåtelsen till Jesus och till uppdraget som skapar enhet och ett "vi" i församlingen.⁴³

En annan förekommande bild är församlingen som Guds hus. I Hillsong används det för att betona församlingen som en gemenskap där Gud känner sig hemma och en plats för hans vilja och planer. Guds hus är också en plats där människor hittar ett hem och där den troende kan plantera sig och börja växa och bära frukt.⁴⁴

För Nielsen har Hillsongs relation till samhället två sidor. Den ena sidan innebär att församlingens uppdrag är att söka stadens bästa. Kyrkan borde vara bäst i klassen när det gäller att klä den nakna, mätta den hungrige och besöka den som är i fängelse. Det är församlingens uppdrag grundat i Guds kärlek till människor. Om det blir förstått av samhället kan variera och Nielsen påpekar att intentionen inte kan vara att bli rumsrena eller accepterade. Han pekar på att Apostlagärningar visar hur församlingen var uppskattad av människor i allmänhet och att det blev glädje bland allt folket.⁴⁵ Den andra sidan är att församlingen är bärare av Guds Ord, Guds sanningar och Guds tanke för mänskligheten. Nielsen menar att det "kommer finnas ett skav, och det är inget som behöver sökas."⁴⁶ Här behöver kyrkan bli trygg i vem man är och trygg med att det kommer finnas skav och skärningspunkter i förhållande till samhället.

Gräns och centrum

Här fortsätter församlingarnas syn på tillhörighet och medlemskap utifrån aspekterna av gräns och centrum och hur församlingarna relaterar till några av medlemskapets funktioner.

---

⁴⁰ Tunhav 2018, s. 54, se också ex. Nielsen 221130, 00:06:39.

⁴¹ Nielsen 221130, 00:002:26.

⁴² Tunhav 2018, s. 54.

⁴³ Tunhav 2018, s. 55.

⁴⁴ Tunhav 2018, s. 55.

⁴⁵ Nielsen 221130, 01:06:40.

⁴⁶ Nielsen 221130, 01:06:40.

Medlemskap och tillhörighet

Filadelfiakyrkan i Stockholm är organiserad som en ideell förening och har ett formellt medlemskap enligt kongregationalistisk modell. Stadgarna reglerar vem som kan bli medlem utifrån kriterierna "en personlig tro på Jesus, är döpt med de troendes dop, och vill ansluta sig till församlingens tillämpning av Bibeln."⁴⁷

Filadelfia är just nu i en pågående process av att reflektera kring nya sätt att se på tillhörighet och olika sätt att relatera till församlingen.

Newman förklarar att församlingen har gjort en resa från att vara en strikt baptistisk troendeförsamling där man tänkt att alla ska tro lika till att i stället vara lite mer lik en folkkyrka. Newman beskriver det som att man nu fokuserar mer på att "betona centrum än att betona gränserna".⁴⁸ Det tidigare synsättet innebar att man praktiserade uteslutning och att man behövde ta avstånd från personer som agerade emot vad församlingen trodde på. Newman är tydlig med att församlingstukt eller uteslutning inte tillämpas längre och att "gränsbevakningen är avslutad".⁴⁹

Den här processen synliggörs i flera predikningar från Filadelfia. Piensoho återkommer till frågorna om vem som får vara med och hur Jesus åt med syndare och hade gemenskap med dem. I en predikan från januari 2016 ställer han retoriskt frågan: "Är jag bekväm att vara i den gemenskapen?"⁵⁰ Församlingen framställs inte som en grupp av heliga, färdiga människor utan snarare en gemenskap full av svaghet, tvivel, tragedier och som kämpar för att få livet att gå ihop. Det betonas att gränserna mellan "vi" och "dom", mellan rättfärdiga och syndare måste rivs ner och församlingen i stället ska ses som en läkarmottagning för de som är sjuka i anden, kroppen eller själen.⁵¹

Newman beskriver det här skiftet som att man tidigare har varit en "bekännarekyrka" - en troendeförsamling, de troendes gemenskap där alla tror likadant, men att man idag rör sig mot att vara en "bekännelsekyrka". Det betyder att man värnar ett centrum där det tydliggörs att "det här är vår kyrkas tro" och att enskilda personer är fria att besluta i vilken grad de ansluter sig till det.⁵² Man kan närma sig från olika håll men är på

---

⁴⁷ Newman 221202, 00:02:59.

⁴⁸ Newman 221202, 00:03:46.

⁴⁹ Newman 221202, 00:08:53, se också 00:48:49.

⁵⁰ Tunhav 2018, s. 32.

⁵¹ Tunhav 2018, s. 33.

⁵² Newman 221202, 00:12:59.

samma resa mot det gemensamma centrumet. Detta tankesätt illustreras i en predikan där Piensoho betonar att "man måste inte tro allt eller ha ordning på allt för att bli en lärjunge", utan det viktiga är vilken riktning man har.⁵³

I den här processen kommer Filadelfia dock behålla det formella medlemskapet med matrikel och medlemskap i den ideella föreningen och kommer fortsatt tala om att vara eller inte vara medlem.⁵⁴ Idag lever man med båda systemen med både formella medlemmar i matrikeln och vad man ser som andra sätt att relatera till församlingen. Newman konstaterar att många i medlemsmatrikeln aldrig deltar och många av de som deltar hela tiden inte finns i medlemsmatrikeln. Han medger att det kan skapa en otydlighet angående vem som är med i församlingen. Samtidigt ser man inte det som något problematiskt. Fokus är på ett gemensamt centrum. Newman säger: "Vi vill föra människor till Jesus - Jesus som centrum och bekännelsen till honom som centrum."⁵⁵

Newman menar att för den yngre generationen är formen av medlemskap mindre viktigt och i församlingsledningen har man därför resonerat kring upp till sju olika sätt man kan relatera till församlingen. Bland dessa finns exempelvis relation utifrån bekännelse av tro, gemenskapen av de som samlas, deltagande i någon uppgift, de som deltar i nattvarden eller relation till en viss ledare.⁵⁶

I praktiken är det lite som skiljer en formell medlem från en icke-medlem i Filadelfia. Newman beskriver att man kan vara med som volontär i de flesta funktioner även om man inte är medlem och att de gladeligen tar emot söndagsskoleledare och pianister som inte är medlemmar. Det som egentligen skiljer är om man har rösträtt på de få församlingsmöten som är varje år och på församlingens administrationsmöte.⁵⁷

Hillsong är också organiserad som en ideell förening men församlingen har inget formellt medlemskap. I stället resonerar man kring medlemskap i termer av delaktighet.⁵⁸ Nielsen förklarar att om man är medlem i Hillsong "definierar man själv."⁵⁹ Det medlemskap som Nielsen här talar

---

⁵³ Tunhav 2018, s. 39.

⁵⁴ Newman 221202, 00:45:54.

⁵⁵ Newman 221202, 00:08:53.

⁵⁶ Newman 221202, 00:02:15, 00:45:54.

⁵⁷ Newman 221202, 00:50:37.

⁵⁸ Lundgren 2018, www.dagen.se/nyheter/2018/02/09/hillsong-tror-mer-pa-personlig-delaktighet-an-rostkort/.

⁵⁹ Nielsen 221130, 00:48:12.

om handlar om man ser Hillsong som sin församling eller anser sig vara med i gemenskapen. I sitt resonemang skiljer Nielsen på att vara med i Hillsong och att vara med i Guds församling. Guds församling "det är bruden som Kristus ska hämta."⁶⁰ En medlem i Guds församling kännetecknas av att vara frälst, bejaka Kristus, att vilja vara en del av de troende gemenskap och inte försaka sammankomsterna. För Nielsen är det inte helt självklart var gränsen för att tillhöra församlingen går. Utifrån exemplet Sackeus frågar han:

Exakt i vilket ögonblick var Sackeus med? Var han det när Jesus såg hans längtan i trädet för att det hos Kristus redan var klart? Eller var han det efter det att han hade gjort allt han sa att han skulle göra eller blev han det när de åt förrätten eller var det under efterrätten? Så å ena sidan så finns det ett konstituerande av Guds församling. Det finns, om man drar det så långt det går, de som Jesus ska komma tillbaka för - bruden. Å andra sidan så finns det en rörelse runt omkring det, runt omkring en kärna.⁶¹

Nielsen menar att för Hillsong är det viktigaste att människor ska bli en del av Guds församling. Det är viktigare än exakt när man är med i Hillsong.⁶²

Guds församling beskrivs i intervjun mestadels i andliga och teologiska termer som "bruden" och "Kristi kropp". Samtidigt har den ett konkret uttryck i den lokala församlingen. Den synliga lokala församlingen innehåller både de som är frälsta och de som är i en rörelse mot frälsningen och där är gränserna mer otydliga. Centrum är däremot tydligt i fråga om hur man ser på frälsningen, Jesus, lärjungaskap och Hillsongs uppdrag. För att vara en del av gemenskapen finns dock inget annat krav än att vilja vara delaktig.⁶³

Det konkreta lokala uttrycket av församlingen är viktigt för Hillsongs ecklesiologi. Det går inte att skilja på församlingen som andlig verklighet och dess uttryck i konkreta lokala församlingen. Nielsen betonar hur Paulus startar kyrkor som går att gå till, som samlas på en plats för tillbedjan, Ordet, nattvarden, och som fungerar i uppdraget.⁶⁴ I en predikan från februari 2016 säger Nielsen att "det finns inget seriöst kristet liv, inget bibliskt

---

⁶⁰ Nielsen 221130, 00:48:12.

⁶¹ Nielsen 221130, 00:48:12.

⁶² Nielsen 221130, 00:50:13, Se också Tunhav 2018, s. 56.

⁶³ Tunhav 2018, s. 54–55.

⁶⁴ Nielsen 221130, 00:05:40.

kristet liv utan att vara planterad i en lokal församling.”⁶⁵ Detta gör att synen på medlemskapet också blir konkret. Det är de som är med som är med. Det är de som ger sig till uppdraget och ser sig själv som en aktiv del av kroppen som Jesus vill använda.⁶⁶ Nielsen påpekar att det kan finnas perioder där någon på grund av sjukdom eller tuffa perioder i livet inte kan delta i församlingens liv för att sedan komma tillbaka, men han ser inte hur man skulle kunna vara en passiv medlem i Hillsong.⁶⁷

Tillhörighet och lärjungaskap

Tillhörighet i Hillsong betyder att en person påbörjar en resa i tron mot ett gemensamt centrum. Den inleds med att ta emot Jesus och fortsätter i ett växande lärjungaskap. Den som kommit med och blivit en del av Kristi kropp är också en del av församlingens uppdrag. Det är ett sändande in i vardagen - ett uppdrag i skolan eller på jobbet, och en medvetenhet om att när församlingen samlas ”har alla någonting att bidra med.”⁶⁸ Detta tar sig uttryck i att man försöker få alla människor in i en connectgrupp (en smågrupp) och in ett team som tjänar i kyrkan. Nielsen menar att team och connectgrupper är ”en av de bästa lärjungaträningssättet som finns”, för det som verkligen skapar en lärjungaskapsresa är att man får göra den med någon annan.⁶⁹

I Hillsongs predikningar framkommer ofta en kritik mot en äldre helgelseförkunnelse som predikat moralfrågor på ett sätt som hindrar människor att komma till Jesus. Samtidigt illustreras centrum i att man samtidigt predikar höga ideal och ett helöverlåtet liv till Jesus på livets alla områden inklusive moral och livsstil.⁷⁰ Livsstil och moral sätter alltså inte gränser för att komma eller delta men det påverkar förtroendet och möjlighet att ha ansvar och leda. Nielsen berör ämnet när han pekar på hur Paulus, i Första Korintherbrevet, inte är tuff mot syndare utan troende som borde veta bättre. Förväntan är att om någon vill få större ansvar, förtroende och slutligen ledarskap så är det kopplat till ett liv i enlighet med Bibels under-

---

⁶⁵ Tunhav 2018, s. 54.

⁶⁶ Se Tunhav 2018, s. 55.

⁶⁷ Nielsen 221130, 00:50:13.

⁶⁸ Nielsen 221130, 00:45:35.

⁶⁹ Nielsen 221130, 00:45:35. Utöver detta tänker man nu mycket på hur man kan utveckla system med ’new to Church’ klasser för att hjälpa människor in i kyrkan.

⁷⁰ Tunhav 2018, s. 66.

visning om lärjungaskap och att förkroppsliga församlingens värderingar.⁷¹ Första Timoteusbrevet kapitel tre, som beskriver en församlingsledares och en församlingstjänares egenskaper, används som en grundmall för vad man förväntar sig av alla i någon form av ledarskap.⁷² För anställda och pastorer finns dokument som beskriver 'code of conduct' som beskriver en ytterligare förväntan på att leva som exempel och ha en högre standard i moral och värderingar.⁷³

I Filadelfia beskriver man också lärjungaskapet som en rörelse mot ett gemensamt centrum. Ett sätt att tala om det har varit "ett steg närmare Jesus". Oavsett var man befinner i livet och tron kan man ta ett steg närmare Jesus.⁷⁴ Newman beskriver också modellen "bro till tro" som de lånat från den norska pastorn Øystein Gjerme. Den beskriver hur man jobbar för "fler medvetna efterföljare till Jesus" genom B.R.O – *Bön, Relationer* och *säg något Ord*.⁷⁵

När man pratar om att bli formell medlem så talar stadgarna om "församlingens tillämnning av Bibeln", men det finns inte längre någon syndakatalog där man listar saker som hindrar medlemskap. Newman menar att de som brottas med olika typer av synd hanteras pastoralt med vägledning till omvändelse. Lösningen är inte uteslutning utan "att få vara innesluten och få vara med är att föras närmare Jesus".⁷⁶

Detta är också ett återkommande tema i predikomaterialet där det förändrade livet inte kommer utifrån ansträngningar eller att leva upp till en moralisk standard, utan i stället kommer utifrån det personliga mötet med Jesus, där hans nåd och kärlek över tid leder till en förändrad livsstil.⁷⁷

Newman förtydligar att man inte vill möta människor med pekpinnar och "det där får du inte göra" utan ett "kom ett steg närmare Jesus".⁷⁸ Detta betyder inte att moral och livsstil är oviktigt och Newman menar att man kanske skulle behöva förtydliga lite. Han beskriver hur det finns olika nivåer av ledarskap och ansvarsgrad där det ställs olika krav på att stå för,

---

⁷¹ Nielsen 221130, 00:55:36. Nielsen säger också i intervjun att man bara har två regler för vilka som inte är välkomna: Om man är dömd för övergrepp mot barn, och om man aktivt försöker splittra och söndra.

⁷² Nielsen 221130, 00:55:36.

⁷³ Hillsong 2022, "Code of Conduct – pastor"; Hillsong 2022, "Code of Conduct – staff".

⁷⁴ Newman 221202, 00:42:23.

⁷⁵ Newman 221202, 00:44:44.

⁷⁶ Newman 221202, 00:57:03.

⁷⁷ Tunhav 2018, s. 40.

⁷⁸ Newman 221202, 00:57:03.

argumentera för och i någon mån leva efter församlingens tillämpning av Bibeln. Inte minst när man kommer till avskilda ledare och pastorer förväntas att man ska leva som man lär.⁷⁹

Vägen in i församlingen

Inom svensk pingströrelse har man tidigare uppfattat att vägen in i församlingen bör vara ett tydligt omvändelse tillfälle där en människa omvänder sig från synd, tar emot Jesus som Herre och blir frälst. Detta bekräftas sedan genom dop och i samband med dopet upptas man också formellt i församlingen.⁸⁰

I Hillsong beskrivs vägen in i församlingen som en rörelse. Nielsen menar att en optimal första kontakt sker genom en relation till någon i församlingen. Han säger samtidigt att inte minst på Hillsongs kvällsmöte i Stockholm city så är det många som "glider in" och kommer själva.⁸¹ Nielsen ser tre förutsättningar för att människor ska bli bevarade i tron: Ett eget möte med Gud; en personlig kontakt med människor; att känna att man är en del av något större – kallelse och uppdrag. Av detta är gudfaktorn det viktigaste, upplevelsen att här finns någonting jag vill ha. Det andra är att det behöver bli personifierat i en relation med andra människor.⁸²

Hillsong betonar att alla är välkomna in i församlingsgemenskapen. I predikningar från Hillsong framkommer att församlingen inte är en plats för perfekta människor utan en plats för varje "säsong" av livet, om det präglas av svårighet, sorg eller att man inte lever som man borde. Vid ett tillfälle beskriver Nielsen det som att man inte ser människor som de är nu utan vad de kommer att bli.⁸³

I Filadelfia menar man att vägen in i församlingsgemenskapen ser så olika ut att man inte ser en snitslad bana. Gudstjänsten i Filadelfia ska fungera som ett torg, en öppen och offentlig samling där det är lätt att komma in och vara med och som är samtida, begripligt och tillgängligt.⁸⁴ Alpha är ett bra första steg, smågrupper ett annat för att fånga upp den som är ny.

---

⁷⁹ Newman 221202, 00:59:05.

⁸⁰ Alvarsson 2014, s. 251.

⁸¹ Nielsen 221130, 00:32:05.

⁸² Nielsen 221130, 00:45:35.

⁸³ Tunhav 2018, s. 55.

⁸⁴ Newman 221202, 00:44:44.

Många blir en del av gemenskapen genom att tjäna volontärt i församlingen eller i sociala arbeten. Ytterligare andra kommer in för att man är med i gudstjänst och upplever något i tillbedjan och lovsången.⁸⁵

Newman beskriver att man ser ett bibliskt mönster av hur människor kommer till tro och jobbar med en modell utifrån Apostlagärningarna två: "Orden träffade dem i hjärtat, omvända sig och låta döpa sig, få den helige Ande som gåva."⁸⁶ Det är aspekter man menar behöver finnas med men där människor kommer in på olika ställen.

Medlemskap och dop

Troendedopet är fortfarande en förutsättning om man vill bli medlem i Filadelfia. Dopen sker i församlingen på gudstjänster "på ganska traditionellt pingstvis."⁸⁷ För barn som växer upp i församlingen är det vanligt att man döps i samband med "konfa" i församlingen när man är runt 14 år.

Dopet är viktigt och beskrivs i en predikan som en "bekännelsehandling att du vill höra ihop med Jesus men också från Guds sida att du är hans."⁸⁸

Församlingen är dock nu i en process att förändra stadgarna. Det finns ett förslag att öppna upp ett undantag för att möjliggöra medlemskap även för barndöpta. I *Dagen* den 14 februari 2023 betonar föreståndare Niklas Piensoho att församlingen kommer att fortsätta praktisera troendedop. I ett brev som skickats till församlingen skriver man:

*Den samlade församlingsledningen föreslår att vi ska erbjuda medlemskap på ekumenisk grund. Det betyder att vi vill pröva möjligheten för människor som kommer från församlingsgemenskaper som har en annan dopsyn än vår att bli medlemmar men vi vill göra det utan att ändra vår dopsyn.*⁸⁹

Newman menar att det handlar om människor som är engagerade men som inte kan bli medlemmar för att de är döpta på ett annat sätt och inte ser att de kan döpa om sig. Däremot förutsätts att de bejakar troendedopet för sina egna barn och stödjer församlingens praktik.⁹⁰

---

⁸⁵ Newman 221202, 00:39:02.

⁸⁶ Newman 221202, 00:42:03.

⁸⁷ Newman 221202, 00:54:51.

⁸⁸ Tunhav 2018, s. 38.

⁸⁹ Ottestig 2023, www.dagen.se/nyheter/2023/02/14/filadelfiakyrkan-i-stockholm-kan-fa-barndopta-medlemmar/.

⁹⁰ Newman 221202, 00:48:49.

Dopet är inte medlemsgrundande i Hillsong och i formell mening så förändras ingenting i förhållandet till församlingen när man blir döpt. Där-
emot ser man dopet som en viktig del av resan i lärjungaskap. Nielsen lyf-
ter att man "tror stenhårt på dopets väg, på troendedop" och att det ses
som ett dop till Kristus och att bli en del av de troendes gemenskap.⁹¹ Målet
är att leda människor att bli en del av Kristi kropp, att vara en del av bru-
den som Jesus kommer tillbaka för. Här antyder Nielsen en viss osäkerhet
kring exakt var dopet kommer in. Han menar att människors resor inte är
lika. Han säger dock tydligt: "Från dag ett vi träffar någon, så är ju vårt
mål, om du inte är döpt, att du ska bli döpt."⁹²

Dopet är på egen bekännelse om tro utifrån att man vill följa Jesus. Det
är mer än en symbol och beskrivs som en livsförvandlande erfarenhet där
saker man kämpat med i årtal förlorar sin makt.⁹³ Även om det inte är
tydligt definierat menar man att det objektivt händer något i dopet av att
lämna ett gammalt liv och ikläda sig ett nytt.⁹⁴

Nielsen berättar att han fick rådet av pingstpredikanten Lasse PP Ny-
lén att ju mer folk ser dop ju mer vill de döpa sig. Efter det har man satt
dopet i centrum av gemenskapen och mitt i gudstjänsten. Detta har lett till
att man har fått se "en dopexplosion" i församlingen.⁹⁵

Medlemskap och församlingens ansvar

Traditionellt har medlemskap och matrikel definierat den grupp som för-
samlingen har ett tydligt ansvar för. ⁹⁶ Detta ansvar för församlingsmed-
lemmarna visade sig tidigare i ett ansvar för medlemmarnas andliga liv
inklusive församlingstukt, och på senare år främst i mer praktisk omsorg i
form av uppsökande verksamhet och sjukbesök för de som inte orkar delta
i församlingens verksamhet.

Nielsen resonerar att eftersom Gud inte konstituerar församlingen ef-
ter den ideella föreningen i Guds Ord så kan inte heller församlingens an-
svar handla om medlemskap.⁹⁷ Han pekar på att församlingens uppdrag
är "att söka, att vinna de förlorade, men också att söka reda på får som har
gått vilse."⁹⁸ Om någon inte kommer för att man är sjuk, flyttat till ålder-
domshem eller går igenom en tuff period har församlingen ett stort ansvar.

---

⁹¹ Nielsen 221130, 00:57:53.

⁹² Nielsen 221130, 00:57:53.

⁹³ Tunhav 2018, s. 65.

⁹⁴ Nielsen 221130, 00:57:53.

⁹⁵ Nielsen 221130, 00:57:53.

⁹⁶ Se Josefsson 2005, s. 282.

⁹⁷ Nielsen 221130, 00:50:13.

⁹⁸ Nielsen 221130, 00:50:13.

Däremot menar han att en ledare kan bara leda den som vill bli ledd. Om någon struntar i gemenskapen och väljer ett annat liv kan det finnas diakonala aspekter men det behöver i så fall vägas mot att arbeta för de som aldrig hört evangeliet.

Filadelfia konstaterar att man har en stor grupp icke aktiva formella medlemmar och många aktiva som inte är medlemmar. Församlingen har avstått att göra utrensningar i matrikeln och har resonerat att det skulle bränna relationer på ett onödigt sätt. Newman menar att om en medlem vill ha någon slags relation med församlingen så är det något som "underlättar för dem att hitta tillbaka in i gemenskapen och om de har lämnat tron kanske hitta tillbaka till tron".⁹⁹ Det är "fina vatten att fiska i" som en av de gamla ledarna uttryckt det.¹⁰⁰ Samtidigt medger han att det är ett märkligt medlemskap om man reducerat det till att bara vara på pappret.

Medlemskap och inflytande

Filadelfia leds av en församlingsledning och en styrelse. Församlingsledningen består av församlingstjänare och pastorer som fungerar som ett andligt ledarskap. Styrelsen, där majoriteten är församlingstjänare, har som uppdrag att styra när det gäller ekonomi, förvaltande och det juridiska.¹⁰¹

På frågan om församlingen styrs nerifrån och upp eller uppifrån och ner svarar Newman att man på ett sätt försöker kombinera kongregationalism med drag av presbyterianism och episkopalt tänkande.¹⁰² Administrationsmötet är högsta beslutande organ som tillsätter styrelsen och tillsätter föreståndaren. Där har matrikelförda medlemmar rösträtt. Föreståndaren är församlingens andliga ledare och ansvarar tillsammans med pastorsteamet och församlingstjänarna för församlingens tillämpning av Bibeln. I Filadelfia har alltså föreståndaren ett stort mandat och står egentligen direkt ansvarig inför administrationsmötet. I en mening, menar Newman, är föreståndarrollen närmast episkopal, eller apostolisk. Församlingstjänarna väljs i lokala församlingsmöten och fungerar som "någon sorts presbyteriansk kollektiv ledarskapsmodell".¹⁰³

---

⁹⁹ Newman 221202, 00:53:03.

¹⁰⁰ Newman 221202, 00:53:03.

¹⁰¹ Ledningsstrukturen i Filadelfia är relativt komplicerad, inte minst när man inkluderar deras enhetskyrkor och att beskriva på dessa strukturer ligger utanför ambitionen för den här artikeln.

¹⁰² Newman 221202, 00:23:28.

¹⁰³ Newman 221202, 00:23:28.

Rösträtten på församlingsmöte och administrationsmöte är den stora skillnaden mellan att vara medlem och inte medlem. Här menar Newman att administrationsmötet har "mer en övergripande kontrollerande funktion."¹⁰⁴ Han säger samtidigt att det finns mycket makt hos medlemmarna om de skulle välja att avsätta eller inte ge ansvarsfrihet. I praktiken ser han dock inte att det är så mycket som står på spel i det formella medlemskapet. Vid sidan av den formella maktstrukturen kan personer utan medlemskap vara volontärer och ledare i olika områden i församlingen.¹⁰⁵

Hillsong Sweden har också en styrelse som ansvarar för ekonomiska och juridiska frågor. Under den står *Lead Pastor* som i sin tur under sig har *Management team*, som jobbar med ekonomi, och *Executive team*, som jobbar med verksamhet. Dessutom har man ett *Pastorsteam* bestående av campuspastorerna från de sex olika campusarna.¹⁰⁶ Nielsen har som *Lead Pastor* ett mycket stort mandat och beskriver själv hur hans roll ytterst är att "leda vår kyrka i det som jag tillsammans med församlingens bekräftande uppfattar som [...] Guds ledning för vår kyrka."¹⁰⁷

I Hillsong finns inget forum där församlingen är med och röstar i några frågor. Det finns möten som *Heart & Soul* som ses som interna. Dessa fungerar som visionsmöten där församlingen informeras om hur man i ledningen har resonerat kring beslut och vad som planeras framöver.

Formellt har den som räknar sig som medlem i Hillsong ingen beslutsrätt. Samtidigt menar Nielsen att "kroppen måste få vara med och bestämma."¹⁰⁸ Han är kritisk till hur det har fungerat med föreningsmedlemskap och skojar om att det bästa sättet att få tag i medlemmar som aldrig kommer är att bjuda in dem till att rösta. Nielsen resonerar att det är skillnad mellan att bestämma utifrån ett gemensamt bibelstudium, samlade runt Ordet, eller baserat på sina rättigheter.¹⁰⁹ Han menar att "ytterst sätt leder Gud sin församling med Ordet."¹¹⁰ Det gör att det är problematiskt med en kongregationalistisk kyrka där alla får bestämma. Nielsen medger att det är en vacker tanke att alla samlas och röstar men att "alla som vill vara med och påverka hur församlingen leds måste göra det genom sitt

---

¹⁰⁴ Newman 221202, 00:50:37.

¹⁰⁵ Newman 221202, 00:50:37.

¹⁰⁶ Organisationsschema för Hillsong Sweden.

¹⁰⁷ Nielsen 221130, 00:19:10.

¹⁰⁸ Nielsen 221130, 00:53:25.

¹⁰⁹ Nielsen 221130, 00:53:25.

¹¹⁰ Nielsen 221130, 00:15:03.

eget läsande av Bibeln.”¹¹¹ Om man skulle begränsa rösträtten till de som studerat och sökt svar i Guds Ord för det som ska beslutas, är det osäkert hur många som skulle få rösta.¹¹²

Nielsen betonar samtidigt att några av de bästa idéerna för kyrkan inte har kommit från pastorteamet eller de anställda. Gud talar till alla och ”det finns gåvor som Gud ger kroppen i alla delar.”¹¹³ På frågan vad medlemmarnas roll är i ledandet av Hillsong svarar Nielsen:

*Medlemmarnas roll är ju att läsa Bibeln. Att göra sig till en del av församlingen genom att vara närvarande, vara aktiva, men medlemmarna är också, deras roll är att ge eller inte ge förtroende till ledarskapet. För det är bara det som en ledare har att jobba och bygga på.*¹¹⁴

Hillsong tänker sig att ju närmare centrum man är i fråga om att leva ut församlingen tro och värderingar och delta i församlingens uppdrag, ju mer inflytande får man. Det är dock inte helt klart hur ett sådant inflytande ser ut i praktiken.

Makt och inflytande i Hillsong kommer i första hand uppifrån och ner. Nielsen beskriver att församlingens struktur är att vara en kyrka som bygger på ledarskap. Ledarskap är något som utväljs av Gud och som bekräftas genom förtroende och *track record* över tid av en kyrka. Församlingens primära inflytande blir därför som Nielsen uttrycker det: ”Man röstar med sitt engagemang, med sitt givande, med sitt förtroende.”¹¹⁵

Medlemskap och tillhörighet i en digitaliserad värld

Församlingarna har under ett antal år mer och mer tagit sig ut i den digitala världen. Under pandemiåren 2019–2022 så blev detta viktigare och under några perioder var gudstjänster på YouTube den enda möjligheten för många församlingar. För både Filadelfia och Hillsong blev online-sändningar viktiga där man utöver sända gudstjänster försökte utveckla mötesplatser, möjlighet att chatta och vara delaktiga. Människor över hela landet och ut över världen, som annars inte hade haft möjlighet att delta, har genom detta fått en relation till församlingarna. Online-satsningarna och intentionen att vara kyrka online har också väckt frågor om vad det innebär att vara kyrka.

---

¹¹¹ Nielsen 221130, 00:15:03.

¹¹² Nielsen 221130, 00:17:57.

¹¹³ Nielsen 221130, 00:17:57.

¹¹⁴ Nielsen 221130, 00:19:10.

¹¹⁵ Nielsen 221130: 00:12:06.

I Filadelfia har man skapat *Filadelfia Online* som beskrivs som "vår kyrka på internet" och där man kan "bli en del av Filadelfiakyrkan i Stockholm genom att bli medlem i Filadelfia Online!"¹¹⁶ Newman erkänner att man kanske inte har resonerat explicit kring vad det innebär att vara med i Filadelfia Online. De har talat om det kan vara en väg för de som bor på ett sätt att det inte finns alternativ. Att relatera till Filadelfia Online är då bättre än ingenting. Han säger samtidigt att "vi nog inte skulle säga att det är ett fullgott kyrkodeltagande".¹¹⁷ Det går att ta del av tillbedjan och förkunnselse men det finns inte ordningar på plats för att fördjupa relationen och gemenskapen. Newman menar att för alla som har möjlighet så är det viktigt att vara i samma rum med andra, möta andra troende och i mindre grupper "stöta och blöta livet tillsammans", be tillsammans och vara interaktivt tillsammans.¹¹⁸

I Hillsong har man talat om *online-campus* som ska fungera som kyrka med en egen campuspastor vid sidan av de sex campusar man redan har i Stockholm, Göteborg, Jönköping och Örebro.¹¹⁹ Nielsen säger: "Jag vet att jag har sagt att det är ett campus, men jag tror att vi kommer backa lite på det."¹²⁰ Församlingen har haft teologiska samtal med teologen Robert Fergusson om vad kyrka är och vad ett campus är inom Hillsongrörelsen.¹²¹ Nielsen förklarar att online-campus är ett fantastiskt verktyg där man kan ha mängder av människor som följer varje söndag online, och där man kan bygga gemenskap. Samtidigt saknas det viktiga aspekter av vad det är att vara kyrka. Människorna online kommer inte kunna ha någon från Hillsong som sitter vid deras sjukbädd eller som ber för deras äktenskap när de behöver det. Även om man kan göra en del genom telefonsamtal och chattar så kan inte församlingen erbjuda det som bör finnas i församlingsgemenskapen. Nielsen menar att man kanske kan utveckla tanken med lokala connectgrupper, och att man kan utveckla vissa saker till att fungera online. Samtidigt uttrycker han att Hillsong behöver tänka till i det som blir prejudicerande för nästa generation i en alltmer digitaliserad värld. Han säger:

---

¹¹⁶ Filadelfiakyrkans hemsida, www.filadelfiakyrkan.se/online.

¹¹⁷ Newman 221202, 01:01:49.

¹¹⁸ Newman 221202, 01:03:28.

¹¹⁹ I Stockholm finns campusar "Norra" (Märsta), "City", och Södra (Södertälje). I skrivande stund håller också det som varit Hillsong Malmö som tidigare varit en del av Hillsong Denmark på att bli en del av Hillsong Sweden.

¹²⁰ Nielsen 221130, 01:03:24.

¹²¹ Robert Fergusson är en viktig och tongivande pastor och teolog i Hillsong globalt, som är med i Hillsong Sydney.

Vi behöver tänka till vad konstituerar och definierar en troende gemenskap. Vad har vi för ansvar som kyrka när vi säger till människor gå med hos oss fast gå med i vårt digitala campus? Men när du kämpar i äktenskapet, när du behöver förbön för att du är sjuk, eller du behöver en matkasse så har vi inget sätt att göra det till dig.¹²²

Förändrad teologi och praktik

Här vill jag diskutera bilden som framträder av Hillsong och Filadelfia i ljuset av några aspekter av den ecklesiologi som historiskt sätt har präglat pingstförsamlingar i Sverige. Jag vill också diskutera hur man kan förstå vart församlingarna är på väg genom att föra in tidigare forskning om församlingsmedlemskap.

Teologiska aspekter

Teologen Keith Warrington menar att pentekostala kristna inte har en distinkt teologi om kyrkan.¹²³ Den svenska pingströrelsen ärvde till stor del församlingssynen från den baptistiska rörelse som man var sprungen ur.¹²⁴ Det finns därmed utrymme för en förnyad reflektion omkring nya sätt att se på församlingen som bättre uttrycker den nutida pentekostala teologin och praktiken.

Frågan om tillhörighet är också större än frågan om medlemskap. Det nya ecklesiologin som församlingarna ger uttryck för har både teologiska och praktiska implikationer. Ett nytt förhållande till vem som tillhör församlingen leder till att man på nytt behöver bearbeta teologiskt vad som konstituerar en församling. Praktiskt skapar frågan om tillhörighet nya frågeställningar i förhållande till bland annat omsorg och diakoni, lärjungaträning, och vem som ska ha inflytande.

Den svenska pingströrelsen präglades från början av radikal kongregationalism. Josefsson beskriver hur församlingens grund skulle vara Bibeln, församlingen skulle vara samfundsfri och dess inre liv vara präglat av frihet, enhet och renhet.¹²⁵ Kännetecknande för denna frikyrko-eckle-

---

¹²² Nielsen 221130: 01:03:24.

¹²³ Warrington 2008, s.131.

¹²⁴ Aronsson 2012, 23

¹²⁵ Josefsson 2005, s. 98.

siologi var att man var en troendeförsamling och att kyrkan tillhörde Kristus och inte de själva. Det var ett frivilligt och medvetet medlemskap bekräftat genom troendedop i kontrast till barndopet. Separationen från världen satte en tydlig gräns mellan de troende och de som inte tror.¹²⁶ Detta ledde i sin tur till att man betonade församlingstukten eftersom församlingen skulle bestå av troende som gett livet utan förbehåll till Kristus.

Det är tydligt att den ecklesiologi som framträder i både Hillsong och Filadelfia både har stora likheter med och stora skillnader från Pingströrelsens tidigare kongregationalism. I sina förändringsprocesser ser man hur församlingarna är i linje med pingsttraditionen i sin önskan att bygga en biblisk församling med utgångspunkt i den första församlingen i Nya testamentet.

När man som i Filadelfia talar om en gemenskap byggd på en gemensam erfarenhet av Jesus, eller Hillsongs tydliga betoning på den lokala församlingen som möts, reflekterar det en kongregationalistisk grundsyn på församlingen.¹²⁷ Filadelfias ledningsstruktur med en närmast apostolisk föreståndare, en representativ presbyteriansk modell för församlingstjänare, och en demokratisk modell med församlingsmöte och administrationsmöte ligger fortsatt väldigt nära Lewi Pethrus församlingssyn. Teologen Veli-Matti Kärkkäinen lyfter dessutom upp hur synen på evangelisation och mission som alla medlemmars uppdrag och hur man definierade församlingen som de som samlades i kontrast till den institutionella kyrkans koppling till nation och samhälle som kännetecknen för kongregationalismen.¹²⁸ Dessa aspekter lever tydligt i församlingarna. Det pentekostala arvet är också tydligt i betoningen på hur Anden utrustar varje del av Kristi kropp och där alla är med och bidrar till församlingens liv och tjänst.¹²⁹

Det finns också betydande skillnad i förhållande till församlingarnas självförståelse. Tydligast blir förändringen synlig hos Filadelfia där man uttryckligen talar om att gå från att vara en bekännarekyrka till att bli en bekännelsekyrka. Om bekännarekyrka definieras som en kyrka som består av medlemmar med gemensam tro så är en bekännelsekyrka en kyrka där

---

¹²⁶ Kärkkäinen 2002, s. 63.

¹²⁷ Borgehammar 1988, s. 82–83, Se också ex. James McClendon Jr. baptistiska teologi i Kärkkäinen 2002 s. 144.

¹²⁸ Kärkkäinen 2002, s. 64.

¹²⁹ Kärkkäinen 2002, s. 75. Det finns mycket man skulle kunna säga om det pentekostala aspekterna av församlingarnas ecklesiologi men det ligger utanför omfånget för den här artikeln.

tron definieras av en bestämd bekännelse men som inte nödvändigtvis delas av alla medlemmar i likhet med en folkkyrka.¹³⁰ Även Hillsong kan nog även i den här aspekten ses som en bekännelsekyrka, även om de inte använder ordet för att beskriva sig själva. Daniel Alm, föreståndare för Pingst – fria församlingar i samverkan, konstaterar i en intervju i *Dagen* 23 mars 2023 att "vi har aldrig varit en folkkyrka" och beklagar hur medlemskapet inom Pingströrelsen har devalverats.¹³¹ Här finns det en skillnad gentemot den tidigare Pingströrelsen.

En förändring i synen på vem som tillhör församlingen, väcker också den större teologiska frågan om "vad är då församlingen?" Teologen Stephan Borgehammar menar att kyrkan som lever av Kristus blir Guds folk och detta folk kännetecknas av gemenskap – *koinonia*.¹³² Frågan är då om att *tillhöra gemenskapen* eller *relatera till församlingen* är det samma som att vara del av Guds folk.

Historiskt fångas dessa frågeställningar bland annat i frågan om kyrkan som synlig och osynlig. Luther menade att det är den osynliga kyrkan – summan av alla sant troende och rättfärdiga som är den egentliga kyrkan.¹³³ Den synliga kyrkan handlade för Luther om kyrkan som predikar Ordet och ger ut sakramenten. Kyrkohistorikern Nils-Eije Stävare beskriver hur denna yttre gemenskap bestod av alla som är döpta, alla som är föremål för Ordets förkunnelse och bekänner den kristna tron och där det inte går att dra upp en gräns mellan sant kristna och "hycklande" sådana.¹³⁴

I den tidiga Pingströrelsen menade Lewi Pethrus att det är de som kommer till en levande tro på Kristus som blir en lem i Kristi kropp och den universella församlingen.¹³⁵ Detta sker genom tre erfarenheter: sinnesförändring, mottagandet av den Helige Ande och vattendopet. De två första tillhör det osynligas värld, medan dopet ansågs vara den "yttre handling som utgör den 'bibliska församlingens synliga gräns.'" ¹³⁶ Borgehammar beskriver det som att hos de kongregationalistiska kyrkorna

---

¹³⁰ Svenska kyrkan är exempel på bekännelsekyrka. Se <https://www.svenskakyrkan.se/kristentro/bekannelsekyrka>.

¹³¹ Ottestig, Johannes 2023-03-27, www.dagen.se/nyheter/2023/03/27/daniel-alm-pingst-har-aldrig-varit-en-folkkyrka/

¹³² Borgehammar 1988, s. 88.

¹³³ Borgehammar 1988, s. 72.

¹³⁴ Stävare 2011, s. 50.

¹³⁵ Pethrus 1919, s. 28.

¹³⁶ Bergsten 2010, s. 64.

”konstitueras församlingen av de enskilda människornas frälsningserfarenhet” och därför försvinner spänningen mellan en synlig och en osynlig verklig kyrka och ”Kristi kropp är helt enkelt den lokala församlingen.”¹³⁷

Newmans resonemang om att bli mer lik en folkkyrka skulle kunna förstås som en förändring till en mer Luthersk förståelse av synlig och osynlig kyrka även om man troligen skulle definiera den synliga kyrkan utifrån andra kriterier.

Församlingarna skiljer sig också gentemot den tidiga Pingströrelsen i synen på församlingens renhet i förhållande till medlemskap, den separerande gränsen mot världen och helgelsens roll för effektiviteten i församlingens uppdrag. Frågan om vem som tillhör blir därför i någon mening teologiskt mindre viktig.¹³⁸

Nya ecklesiologiska modeller

Vi har konstaterat att församlingarna inte upplever att den traditionella kongregationalistiska församlingsmodellen fungerar idag. Finns det då andra modeller man har anammat i stället eller kan man se andra ecklesiologiska modeller återspeglas i församlingarnas församlingssyn eller praktik?

I en IPS rapport om medlemskap från 2011 beskriver Karl-Inge Tangen hur Filadelfia i Oslo genomgick en liknande process som den som Filadelfiakyrkan i Stockholm nu påbörjat. Statistiken visade att 80 % av de som gick på deras gudstjänst en söndag kväll inte var medlemmar i församlingen.¹³⁹ I artikeln beskriver han flera möjliga vägar att utveckla den nuvarande kongregationalistiska modellen, varav flera handlar om att öppna upp för fler att kunna bli medlemmar.

Tangen menar att en väg är att stärka upp den nuvarande modellen. Det skulle innebära att göra det tydligare vem som får göra vad i församlingen, sätta tydliga gränser för icke medlemmars rättigheter och införa församlingstukt och uteslutning av passiva medlemmar.¹⁴⁰

Det andra alternativet är att fränkoppla dopet från medlemskap och ha medlemskap grundat endast på bekännelse om tro. Här ser Tangen att ett sådant fränkopplande av dopet från medlemskap både avviker från Nya testamentet och att riskerar att bli individualistiskt och skilja *min tro*

---

¹³⁷ Borgehammar 1988, s. 82–83.

¹³⁸ För en utförligare analys av församlingarnas förändring i synen på synd, helgelse och församling se Tunhav 2018.

¹³⁹ Tangen 2011, s. 59.

¹⁴⁰ Tangen 2011, s. 68.

från andra troende.¹⁴¹ En tredje modell skulle kunna vara ett graderat medlemskap där den som inte är döpt kan vara med till en del. Ett fjärde alternativ är ett ekumeniskt överfört medlemskap där man tar emot personer som medlemmar som är döpta i en annan doptradition så länge som man uttrycker lojalitet till den nya församlingens dopsyn.¹⁴² Ett sådant ekumeniskt medlemskap verkar vara det som nu har presenterats i Filadelfiakyrkan i Stockholm.¹⁴³

Jan-Åke Alvarsson presenterar i samma IPS-rapport ytterligare två modeller för hur man kan organisera församlingen. Den första kallar han Tvåstegsmodellen – medlemmar och sympatisörer. Församlingen består av en inre kärna av döpta medlemmar och en yttre grupp bestående av de som är på väg mot dop. Alla är en del av församlingen och kan delta i alla sammankomster men endast medlemmar kan bli ledare. Medlemmarna har rösträtt och väljer en styrelse som sedan sköter verksamheten under året. Den andra modellen är Närvaromodellen – de som är med är medlemmar. Församlingen består av de som är regelbundet närvarande i gudstjänstlivet. De närvarande förutsätts vara döpta eller på väg mot att döpas. Man håller fast vid troendedopet teologiskt men det är inte särskiljande i verksamheten. Alla närvarande inklusive barn kan ta nattvarden. Dock kan bara döpta bli ledare.¹⁴⁴ Denna modell kan man beskriva som en församling med ett tydligt centrum.

I ljuset av dessa modeller verkar Hillsong vara en variant av den sistnämnda och Filadelfia verkar i sin process leta efter en väg framåt som skulle kunna inkludera flera av dessa.

Ett ytterligare perspektiv för att förstå vad som händer i församlingarna är att se det i ljuset av missiologen Paul Hieberts modell med *bounded sets* och *centred sets*. Hiebert beskriver hur man kan se medlemskap i en församling som ett *bounded set* vilket betyder att man definierar församlingen utifrån ett antal kriterier som hela gruppen delar och som definierar en tydlig gräns mot andra, mellan kristna och icke-kristna. Eftersom man inte kan se in i människors hjärtan och avgöra vem som är kristen så söker

---

¹⁴¹ Tangen 2011, s. 70.

¹⁴² Tangen 2011, s. 75.

¹⁴³ Tangen beskriver i artikeln hur det inte är oproblematiskt och han lyfter att det finns frågor kring att om man accepterar andra traditioners barndop, kommer det leda till att man avhåller sig från att troendedöpta de som tidigare är barndöpta? Han lyfter också frågan hur man förhåller sig till dem som vill döpa sitt barn i den egna församlingen. Han verkar se framför sig att en sådan praxis oundvikligen kommer landa i att man praktiserar två dopsyner.

¹⁴⁴ Alvarsson 2011a, s. 14.

man i stället efter en viss tro och beteende. Den kongregationalistiska modellen som Pingströrelsen haft skulle vara ett exempel på en församling utifrån *bounded set*.

Om man ser medlemskap i en grupp utifrån *centred set* handlar det i stället om ett gemensamt centrum. Medlemmar blir då de som rör sig mot det gemensamma centrumet. För en församling kan detta betyda att man ser vägen till att bli en kristen mer som en process än ett avgörande tillfälle. I stället för att se efter särskilt beteende eller trosuppfattningar uppfattar man att kristna är de som väljer att följa Kristus och gör Kristus till centrum för sina liv. Omvändelse och tro handlar då om att vända sig till Kristus som centrum även om man till en början är långt ifrån Guds ideal både i livsstil och trosföreställningar.¹⁴⁵

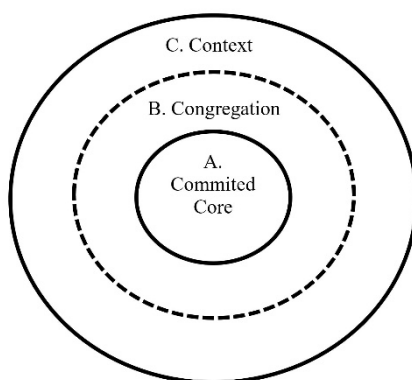
I *bounded set*-modellen så förväntas alla medlemmar i ungefär lika hög grad uppvisa viktiga kännetecken för att vara kristen. I *centred set*-modellen ser man att medlemmarna är på olika platser i en process av att växa och närma sig Guds ideal.¹⁴⁶

Utifrån den här undersökningen blir det tydligt att det här synsättet på församlingen avspeglas i hur Hillsong och Filadelfia beskriver sig själva. Närvaromodellen i Alvarssons uppställning skulle då kunna vara ett exempel på församling med *centred set*.

Utifrån en missional syn på kyrkan beskriver Darrel L. Guder en ecklesiologi utifrån dessa termer.¹⁴⁷

Guder menar att den äldre modellen med en *bounded set*-typ av kyrka över tid har formats som en inre hängiven inre kärna (A) som utöver att delta i gudstjänster också är med och tjänar i olika roller, finns med i råd, i kören och i andra grupper (Se figur 1). Deras fokus är betjäna de som endast deltar i gudstjänsterna.

Församlingen (B) är de som förväntar sig gudstjänster men har minimalt ägarskap. I den yttersta cirkeln (C) är sammanhanget med icke-kyrkvana och sökare som församlingen vill beröra. Guder menar att i det här systemet handlar nästan alla aktiviteter i A och B om att få C

Figur 1 (Guder 1998, s. 202)

¹⁴⁵ Yoder, m.fl. 2009, s.181–182.

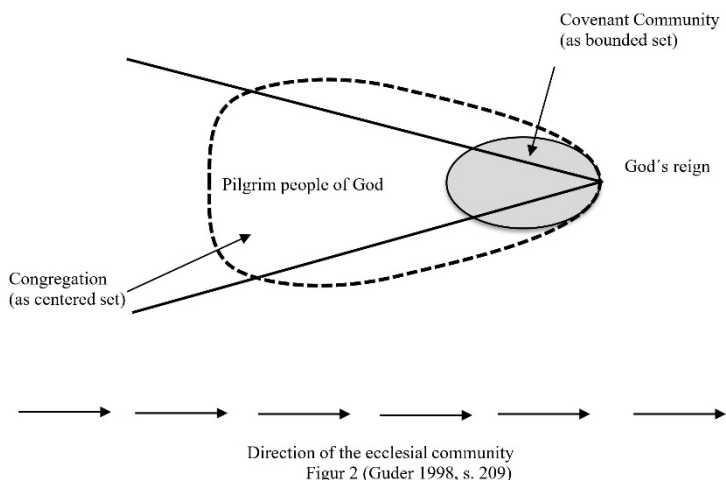
¹⁴⁶ Yoder, m.fl. 2009, s. 182.

¹⁴⁷ Guder 1998, s. 201

att knyta sig till deras sorts kyrka. Personer i församlingen (A och B) är mer eller mindre överlåtna till de andliga, sociala och kulturella förväntningarna kopplade till gränsen mot sammanhanget (C). När denna gemensamma identitet formad av gränsen över tid försvinner så skapas en förvirring kring vad det innebär att tillhöra.

I Filadelfias beskrivning av den förändrade verkligheten man lever i så kan man se spår av en sådan utveckling där en gemensam identitet formad av gränserna inte längre stämmer med den församling som möts.

Guder menar att ett annat sätt är att bygga församlingar utifrån ett *centred set*, med fokus att bjuda in människor på en resa mot ett centrum av gemensamma värderingar och överlåtelse. För Guder är centrum "the biblical understanding of the reign of God" som redan är men fullt ut ska komma i Kristus.¹⁴⁸ Församlingens centrum får ett konkret uttryck i ett *Covenant Community* – en förbundsgemenskap, som lever troget till Guds regerande. De som är en del av den gruppen definieras av att man har gemensamma praktiker och discipliner och står ansvariga inför varandra.¹⁴⁹

I den här modellen inbjuds alla att börja resan från vilken punkt de än är. Församlingen fungerar så att tillbedjan, gemenskapen, och möjligheter att utforska Bibeln och andlighet alla pekar mot centrum. De som är i förbundsgemenskapen har sin tjänst till de som är på resan och inbjuder dem att bli en del av förbundsgemenskapen när de väljer att följa Jesus och hans exempel. I den här sortens församling finns det då både ett *centred set* på

¹⁴⁸ Guder 1998, s. 206

¹⁴⁹ Guder 1998, s. 208

resa mot centrum och en inre grupp i ett *bounded set* som har överlåtit sig till kristna praktiker, kristen livsstil och efterföljelse till Jesus. Resan mot centrum kan ses som att man är *novis* i det nya livet och dopet fungerar som vägen in i förbundsgemenskapen.¹⁵⁰

Guders beskrivning verkar i många aspekter sätta ord på Nielsen resonemang kring tillhörighet, medlemskap och skillnaden mellan att vara med i Hillsong och att vara med i "Guds församling" eller i "bruden". Det stämmer också väl in på hur han talar om att någon kan vara en del av församlingen men att dopet gör en person till en del av kroppen och de troendes gemenskap.

Hos Filadelfia kan man ana en liknande bild, även om man kommer från ett annat håll. De verkar konstatera att den verkliga församlingen är större än de som uppfyller kraven för ett formellt medlemskap. Samtidigt innehåller gruppen som samlas både de som är en del av Kristi kropp och de som ännu inte är det.

Om vi förstår församlingarna som en variant av Guders missionala modell så skulle det också förklara den förändring som skett mot samhället. I stället för betoningen av gränser och församlingen som kontrast till världen verkar man i församlingarna hålla med Kung som menar att den verkliga kyrkan, som en gemenskap i tron, består av syndiga män och kvinnor och finns till för syndiga män och kvinnor.¹⁵¹ Samhället i den här modellen är då platsen för församlingens missionala uppdrag och gränserna mot samhället är ospecifika eftersom människors resa mot Kristus kan börja var som helst.

Praktiska aspekter

Det är självklart omöjligt att helt särskilja församlingens teologi och praktik. Det finns dock aspekter av förändringen mot en tidigare församlingsyn som får tydligare praktiska implikationer.

I praktisk mening, för Hillsong, är det den samlade församlingen som är församlingen. Här blir det otydligare för Filadelfia eftersom man i praktiken verkar agera utifrån två olika församlingssyner. I en aspekt är församlingen de som har formellt medlemskap med krav på tro, troendedop och anslutning till församlingens bibelsyn. Detta är i linje med den kongregationalistiska synen eller en församling med *bounded set* med Hieberts

---

¹⁵⁰ Guder 1998, s. 209–210. Guder utvecklar modellen och sina figurer vidare till att inkludera fler aspekter av församlingen i form av att utrusta församlingen för sin missionala tjänst men det utanför omfånget för den här artikeln.

¹⁵¹ Kärkkäinen 2002, s. 105.

och Guders terminologi. Samtidigt finns ett informellt medlemskap likt i Närvaromodellen eller som *centred set*, där man i nästan all praktisk betydelse är med i församlingens gemenskap och tjänst men utan krav på att uppfylla medlemskapskriterierna. De konstaterar att matrikeln inte inkluderar en stor del av de som praktiskt är med och bygger församlingen, medan många matrikelmedlemmar i praktiken inte är med. Det är nog inte överdrivet att säga att den typen av medlemskap var beroende av "uteslutning av personer som man uppfattade inte levde upp till de gemensamma normerna" för att vara fullt fungerande.¹⁵²

Båda församlingarna vill betona gemenskapens öppenhet för vem som helst. I praktiken finns nog den helt inkluderande gemenskapen endast i församlingens yttersta del. I en mening finns det inga gränser utan är en pågående resa mot församlingens centrum. I en annan mening kan man se att det finns många men inte fullt ut definierade gränser som börjar vid att få ansvar och ledarskap. Var man är i förhållande till tro, lära, liv i enlighet med vad församlingen står för skapar förtroende som öppnar eller stänger vägar vidare.¹⁵³ Detta är då helt i linje med Guder som ser framför sig en inre *Covenant Community* som lever ut församlingens centrum.

Frågan är om praktiken hos de som är närmare församlingens centrum skiljer sig radikalt från hur exempelvis Yoder beskriver idealet för kongregationalismen, med ömsesidig överlåtelse, där man ger rättighet till församlingen att "konfrontera varandra i moraliska frågor därför att man litade på varandra".¹⁵⁴ I stället för att riskera uteslutning ur gemenskapen kan man nu i stället bli "utesluten" från förtroende, ledarskap och inflytande.

För Filadelfia blir då det lite komplicerat då formella medlemskapet i praktiken blir något vid sidan av församlingens process av att forma lärjungar, tjänande och till och med möjligheten att bli ledare.

Reflektionerna kring digital kyrka har skapat en insikt om att det inte räcker att man relaterar till församlingen genom predikan och tillbedjan för att man ska vara del av församlingen. Gemenskap, att stöta och blöta livet och församlingens gemensamma diakonala ansvar för varandra är en del av att vara kyrka. Denna reflektion sätter förutsättningarna för digital kyrka i framtiden, men tvingar också fram en reflektion om församlingen som träffas fysiskt. Om tillhörighet i församlingen inte bara är att relatera

---

¹⁵² Josefsson 2012, s. 34. Detta är ju vad Tangen menar behöver göras om man ska behålla modellen. Se Tangen 2011, s. 68.

¹⁵³ Detta förtroende är gentemot församlingen och bekräftas av ledare för att få ökat ansvar och ledarskap.

¹⁵⁴ Yoder 2003, s. 37.

till en bekännelse, till predikningar, till ledare eller ett uppdrag – relationen till ett centrum – utan i lika stor grad att relatera till alla andra, så belyser det igen vikten av att definiera vem som kan påverka andra i den gemenskapen, och vem som ingår i detta andliga och diakonala ansvar.

Dopet får i församlingarnas nya modeller en annan funktion. Tidigare i Pingströrelsen var dopet vägen in i församlingen och den nödvändiga ritén för att församlingen skulle kunna vidta en medlemsintagning. Det uppfattades som en lydnds- och bekännelsehandling som bekräftade den frälsning som hade skett.¹⁵⁵ För både Hillsong och Filadelfia är dopet en viktig del för den resa man vill att människor ska göra i sitt lärjungaskap och i förhållande till frälsningen står man kvar i samma dopteologi. Dopets funktion i förhållande till församlingen blir dock otydligare när den förlo- rar funktionen som initieringsritén som öppnar upp för medlemskap.¹⁵⁶ Här finns en risk, som Tangen beskriver, att dopet bara blir individualistiskt, som en del av en personlig resa med Gud, men inte direkt kopplat till församlingen.¹⁵⁷ Om dopet i stället som i Guders missionala vision är in- trädet i en inre grupp i församlingen – en förbundsgemenskap – är frågan i så fall hur det skulle kunna förtydligas.

Vem som tillhör församlingen har också praktiska implikationer för vem församlingen har särskilt ansvar för. Räcker det, som Hillsong menar, att man utifrån sitt uppdrag drivs att ta ett ansvar för de som är i gemenskapen? Svagheten med ett sådant förhållningsätt blir uppenbart eftersom det är beroende av att alla i gemenskapen har ett fungerande relationellt nätverk där man är sedd och saknas om man inte längre kommer. Det är lätt att försvinna från gemenskapen och det kan vara svårt att veta om någon slutat komma på grund av sjukdom eller för att man gått vidare i livet. Liknande frågor presenteras i tidningen *Dagen* den 9 april 2021 där Thomas Östberg beskriver hur Hillsong är en församling som många blir en del av, men där också många försvinner ut genom en vid bakdörr.¹⁵⁸

Samma utmaning finns i Filadelfia där en stor del av den församlade gemenskapen inte består av formella medlemmar. Samtidigt blir det formella medlemskapet ingen lösning för att definiera gruppen för vilka man har ett särskilt ansvar när en stor del av de i föreningsmatrikeln är icke-aktiva medlemmar som församlingen inte har en pågående relation till.

---

¹⁵⁵ Josefsson 2011, s. 59–60.

¹⁵⁶ Se Alvarsson 2011b, s. 105–122.

¹⁵⁷ Tangen 2011, s. 70.

¹⁵⁸ Östberg 2021-04-09, www.dagen.se/dokument/2021/04/09/hur-mar-egentligen-hillsong-i-sverige/.

I praktiken verkar risken stor att det blir upp till individen att inkludera sig själv även i tider där man skulle behöva församlingens hjälp och stöd, och där den som för en tid drar sig undan riskerar att falla mellan stolarna.

En ytterligare praktisk aspekt blir medlemmars inflytande. Under större delen av 1900-talet hölls församlingsmöte minst en gång i månaden och rösträtt var endast för formella medlemmar.¹⁵⁹ Inflytandet i församlingen var inte i första hand grundad i synen på demokrati utan en teologi utifrån "en radikal syn på församlingen som Kristi kropp" där man tänkte att Gud genom sin Ande kunde tala till alla i de gemensamma samtalen.¹⁶⁰

Hillsong i Sverige har inte den här bakgrunden. Den australiensiska pingströrelsen som Hillsong kommit ur hade haft en förändring mot tydligare ledarledda församlingar långt tidigare. I Hillsong styrs församlingen uppifrån och ner och den enskilde har ingen formell beslutsrätt. Hillsongs ledning önskar att medlemmarna ska läsa Bibelns så man kan avgöra Guds vilja, men makten ligger i att ge förtroende eller inte till ledarskapet. I slutändan röstar man med givandet eller genom att lämna när man inte tror på församlingens inriktning.

I Filadelfia har de formella medlemmarna fortfarande en stor formell makt och kan avsätta både styrelse och föreståndare på administrationsmötet. I praktiken verkar både de församlingsmöten som fortfarande genomförs och även administrationsmötet ha mer av en kontrollfunktion där ledningen förväntas få igenom sina förslag. Här synliggörs dock igen Filadelfias dubbla system. Det finns en stor grupp icke-aktiva i församlingen som har en mycket stor formell makt på församlingsmöten och administrationsmöten, och en annan grupp där en relativt stor del av de aktiva som bygger församlingen inte har någon rösträtt. Denna rösträtt verkar också vara den enda reella skillnaden mellan medlemmar och icke medlemmar som engagerar sig i församlingen. Här finns en uppenbar konflikt till den kongregationalistiska ursprungstanken när en medlem som kanske inte ens längre äger en tro på Jesus har ett större mandat till inflytande än den som är en aktiv del av församlingen men inte har formellt medlemskap.

Man kan notera att modeller som betonar centrum, *centred set*-typen av församlingar, i mindre grad är styrda demokratiskt utan tenderar att ha ledarstrukturer där man anser att beslut bör tas av "mogna och visa ledare."¹⁶¹

---

¹⁵⁹ Alvarsson 2014, s. 274–275.

¹⁶⁰ Yoder 2003, s. 98. Yoder talar utifrån en anabaptistisk tradition men samma sätt att resonera fanns också inom pingst. Se exempelvis Alvarsson 2014 s. 275.

¹⁶¹ Yoder, m.fl. 2009, s. 182.

I båda systemen, om än på olika sätt, är det tydligt att långt ifrån alla som man själv menar egentliga tillhör den lokala församlingen har formellt inflytande. I stället är det genom att komma nära centrum och bli en ledare som man kan ha ett informellt inflytande på församlingen. Hur detta inflytande ser ut och utövas verkar i båda församlingarna vara otydligt.

Konsekvenser för Pingströrelsen

Analysen av Filadelfias och Hillsongs syn på tillhörighet och medlemskap visar på viktiga frågor som berör hela Pingströrelsen på sikt. Utmaningarna med icke aktiva medlemmar och frågorna kring tillhörighet, gränser och centrum är ju inte bara en fråga för stora församlingar i städerna utan alla pingstförsamlingar.

En möjlig väg framåt är att fler församlingar anammar Närvaromodellen eller det som Guder beskriver som församling med *centred set*. De som deltar är församlingen.

En fördel med en sådan modell är att man inte behöver tänka på medlemsfrågorna. Alla kan vara med oavsett var man är på sin resa i tron. Från församlingen kan man vara tydlig i sin dopsyn och i andra viktiga teologiska frågor utan att behöva konfrontera de som inte delar samma uppfattningar. Individen kan enkelt känna sig inkluderad utan behöva ta ställning i svåra frågor eller leva upp till en förväntad moral.

En nackdel är att det inte finns en tydlig gräns för vilka som är med. Teologiskt verkar det skapa en viss otydlighet hur församlingen som samlas och Guds församling, den synliga och osynliga församlingen, relaterar till varandra. Det påverkar också hur man ser på dopets plats i förhållande till individ och församling. Praktiskt påverkar det frågor som vem församlingen har ett ansvar för i lärjungaskap och inbördes hjälp, något som man själv menar är en viktig aspekt för att vara församling. Det tenderar att lägga ansvaret för tillhörighet på individen vilket kan leda till att det är lätt att lämna gemenskapen om man saknar starka relationella nätverk i församlingen. De finns heller inte något tydligt system för inflytande så i stället blir det endast de som kan ge sig in i ett aktivt deltagande och ledarskap som kan påverka. Det blir höga krav på att församlingens "centrum" både är tydligt definierat och presenterat så attraktivt att människor vill göra en resa i den riktningen.

En förändring mot att bli församlingar med Närvaromodellen skulle också bli ett tydligt avsteg från pingsttraditionen i Sverige. En sådan utveckling verkar osannolik för många äldre pingstförsamlingar. Det är mer troligt att nystartade pingstförsamlingar skulle anta en sådan modell.

En mer sannolik utveckling är att fler församlingar kommer starta liknande processer som har Filadelfia i Oslo hade i början av 2010-talet och som Filadelfiakyrkan i Stockholm är i nu 2023. Där handlar processerna om att hitta modifierade varianter av den kongregationalistiska modellen som skulle kunna göra att fler av de som idag är aktiva men inte medlemmar skulle kunna få ett medlemskap.

Samtidigt visar processen i Filadelfiakyrkan i Stockholm att man i en sådan process kan hamna i två parallella system som kan skapa svårigheter över tid.

I Filadelfia verkar man röra sig från en klassisk kongregationalistisk modell mot att bli mer av en kyrka av Närvaromodellen eller att gå från att vara en "bekännarekyrka" till att bli en "bekännelsekyrka" där medlemskap och troendedop inte nödvändigtvis är kriterier för ledarskap. Det verkar också som att färre beslut tas av den kollektiva församlingen i församlingsmöten och att man i stället gått mot en mer ledarstyrd församling.

Även om man modifierar medlemskapet så några ytterligare kan bli medlemmar så är frågan vad effekten blir om den enda skillnaden mellan icke-medlem och medlem är rösträtt på församlingsmöten och administrationsmöten, vilka har minskat i betydelse. Möjligen kan det skapa trygghet i att fler som står närmare "centrum" är med och röstar.

Det verkar oklart om den traditionella kongregationalismen kan fungera om man inte, som Tangen lyfter i ett av sina alternativ, stärker upp skillnaden mellan medlem och icke-medlem och återinför någon form av uteslutning och församlingstukt. Det är å andra sidan något som man i Filadelfia och många andra församlingar tar tydligt avstånd ifrån. I den frågan har man ändrat sin teologi.¹⁶² Om det inte skapas en modell som kan inkludera en majoritet av den aktiva församlingen verkar alternativet vara att det är närvaromodellen som över tid kommer dominera. Röstningsförfarandet med församlingsmöten och administrationsmöten kommer då bli en kvarleva tills intresset är så svagt att det avskaffas helt. Det gör att parallellt med utmaningar kring det formella medlemskapet kommer man att behöva jobba med de utmaningar som kommer med närvaromodellen.

Den tidigare kongregationalistiska troendeförsamlingen var i alla fall i teorin ett sammanhängande system. Dopet var den tydliga ingången i församlingen; synen på den rena församlingen och kontrasten mot världen och dess värderingar satte gränser för vem som kunde vara med; församlingstukt var kopplat till församlingens tro och teologi och gav en ram för hur den teologin skulle levas ut; uteslutningen blev sättet att kunna behålla gruppen i enlighet med tron och värderingarna. Modellen definierade

---

¹⁶² Se Tunhav 2018.

vilka som var församlingens ansvar både för lärjungaträning och för inbördes hjälp. Genom valet att bli medlem gav man sig in i relationer och gav dem rätt att involvera sig och göra resan med Jesus tillsammans.¹⁶³ Idealt så var det de som delade församlingens tro och värderingar som också hade inflytande.

Många församlingar har konstaterat att den gamla modellen inte fungerar i praktiken utan menar att den ledde till en församlingspraktik man idag tar avstånd ifrån.

Det verkar idag inte finnas någon gemensam process i Pingströrelsen för frågorna kring medlemskap och tillhörighet utan olika församlingar arbetar enskilt för att hitta modeller som fungerar teologiskt och praktiskt för den nya verkligheten man möter. Detta gör att vi troligen kommer se en ökad differentiering av församlingar med olika definitioner av medlemskap. Det kommer leda till att de gamla systemen av överfört medlemskap bli omöjliga. Dopdebatten kommer ta ytterligare fart då det inte längre är självklart att troendedop är en förutsättning för medlemskap i en pingstförsamling.

Frågan om medlemskap och tillhörighet är bara en av frågorna där det är tydligt att Pingströrelsen är mer differentierad än tidigare både i fråga om teologi och praxis. Här skulle det vara välkommet med en gemensam process där man kan jobba med frågorna med förhoppningen att kunna definiera vad som är kärnan i att vara en pingstförsamling.

I medlemskapsfrågan skulle utmaningen vara att tillsammans resonera kring nya modeller. Kanske skulle ett alternativ vara en modell inspirerad av Guders missionala församling utifrån *centred set* med en inre kärna av överlåtna i ett *bounded set*, givet att den anpassas till pentekostal teologi. Kanske ett annat alternativ skulle kunna vara en modifierad kongregationalism i någon form. Oavsett är utmaningen att skapa en modell som fungerar i förhållande till hur man ser på gemenskap och uppdrag, men också lärjungaskapsresan, dopets plats, den inbördes hjälpen, medlemmars inflytande och hur en stor framdörr inte också skapar en stor bakdörr. Här finns det fortfarande ett arbete att göra och processerna och erfarenheterna i Hillsong och Filadelfia skulle kunna fungera som exempel och bli ett bidrag till ett bredare samtal och en större process inom Pingströrelsen.

---

¹⁶³ Yoder 2003.

Referenser

- Alvarsson, Jan-Åke (red.) 2011a. *Medlemskap: en tvärvetenskaplig studie av medlemskap i Pingströrelsen*. Uppsala: Institutet för pentekostala studier.
- Alvarsson, Jan-Åke 2011b, "Tillhörighet och medlemskap – ur ett religionsantropologiskt perspektiv" i Alvarsson, Jan-Åke (red.), *Medlemskap: en tvärvetenskaplig studie av medlemskap i Pingströrelsen*. Uppsala: Institutet för pentekostala studier.
- Alvarsson, Jan-Åke 2014, *Om pingströrelsen: Essäer, översikter och analyser*. Skellefteå: Artos.
- Aronsson, Torbjörn 2012, "Anden och kyrkan i Lewi Pethrus ekklesiologi", *Kyrkan som Andens boning*, Keryx 10:2. Uppsala: Livets Ord förlag.
- Bergsten, Torsten 2010, *Pingströrelsen förr och nu*. Stockholm: Insamlingsstiftelsen för pingstforskning.
- Borgehammar, Stephan (red.) 1988, *Kyrkans liv: introduktion till kyrkovetenskapen*. Stockholm: Verbum.
- Chan, Simon 2011, *Pentecostal Ecclesiology*, Dorset, UK: Deo Publishing
- Davidsson, Tommy 2015, *Lewi Pethrus' Ecclesiological Thought 1911-1974: A Transdenominational Pentecostal Ecclesiology*. Leiden: Brill.
- Filadelfiakyrkans hemsida, www.filadelfiakyrkan.se/online.
- Guder, Darrell L. (red.) 1998, *Missional Church: A vision for the sending of the Church in North America*, Grand Rapids Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing Co.
- Josefsson, Ulrik 2005, *Liv och över nog. Den tidiga pingströrelsens spiritualitet*. Skellefteå: Artos.
- Josefsson, Ulrik 2011, "Doppraxis i samtida svensk baptism" i Borgehammar, Stephan (red.), *Dop*, svenskt gudstjänstliv vol. 86. Skellefteå: Artos
- Josefsson, Ulrik 2012, "Pingstvännen i Svenska kyrkan: pentekostal ekklesiologi i förhållande till praktiken med dubbelt medlemskap" i Solinger, Uno (red.), *Församlingssyn i Pingströrelsen*. Uppsala: Institutet för pentekostala studier
- Kärkkäinen, Veli-Matti 2002, *An Introduction to Ecclesiology: Ecumenical, Historical & Global perspectives*. Downers Grove, Illinois: InterVarsity Press.

- Lundgren, Joakim 2018-02-09, "Hillsong tror mer på personlig delaktighet än röstkort", *Dagen*, Online: <https://www.dagen.se/nyheter/2018/02/09/hillsong-tror-mer-pa-personlig-delaktighet-an-rostkort/>
- Nilsson, Nils-Olof 2011, *Anden och vi har beslutat: den svenska pingströrelsens förändringsprocess*, Örebro: Evangeliipress.
- Ottestig, Johannes 2023-02-14, "Barndöpta kan få bli medlemmar i Filadelfia Stockholm", *Dagen*, Online: www.dagen.se/nyheter/2023/02/14/filadelfiakyrkan-i-stockholm-kan-fa-barndopta-medlemmar/
- Ottestig, Johannes 2023-03-27, "Daniel Alm: Pingst har aldrig varit en folkkyrka", *Dagen*, Online: <https://www.dagen.se/nyheter/2023/03/27/daniel-alm-pingst-har-aldrig-varit-en-folkkyrka/>
- Pethrus, Lewi 1919, *De kristnas enhet*, Stockholm: Förlaget Filadelfia.
- Stävare, Nils-Eije 2011, "Att höra Kristi församling till – medlemskap ur ett kyrkohistoriskt perspektiv" i Alvarsson, Jan-Åke (red.) *Medlemskap: en tvärvetenskaplig studie av medlemskap i Pingströrelsen*. Uppsala: Institutet för pentekostala studier.
- Tangen, Karl-Inge 2011, "Dåp og medlemskap i Pinsebevegelsen – et forsøk på klargjøre praktisk teologiske posisjoner" i Alvarsson, Jan-Åke (red.) *Medlemskap: en tvärvetenskaplig studie av medlemskap i Pingströrelsen*. Uppsala: Institutet för pentekostala studier.
- Tunhav, Pontus 2018, "Pingstspiritualitet i förändring? En undersökning av predikningar från två svenska pingstförsamlingar i relation till den tidiga pingströrelsen.", Ansgar Teologiske Høgskole, Online: <https://independent.academia.edu/PTunhav>
- Vaber, Monica 2011, "Tro och känsla – en religionssociologisk undersökning av ungdomars syn på församlingsmedlemskap 2010" i Alvarsson, Jan-Åke (red.) 2011. *Medlemskap: en tvärvetenskaplig studie av medlemskap i Pingströrelsen*. Uppsala: Institutet för pentekostala studier.
- Warrington, Keith 2008, *Pentecostal Theology: A theology of encounter*. New York: T & T Clark.
- Yoder, John Howard 2003, *Liv i församlingen*. Linköping: Libris.
- Yoder, Michael L., Michael H. Lee, Jonathan Ro, Robert J. Priest 2009, "Understanding Christian identity in terms of bounded and centered set theory in the writings of Paul G. Hiebert", *Trinity Journal*, vol 30, Issue 2, p 177-188.

Österberg, Thomas 2021-04-09, "Hur mår egentligen Hillsong i Sverige?",
Dagen, Online: <https://www.dagen.se/dokument/2021/04/09/hur-mar-egentligen-hillsong-i-sverige/>

Ej publicerade källor

Andreas Nielsen, intervjuad av författaren 2022-11-30

Clas Newman, intervjuad av författaren 2022-12-02

Hillsong 2022 "Code of Conduct – pastor", internt dokument.

Hillsong 2022, "Code of conduct – staff", internt dokument.

Hillsong 2023, "Organisationsschema Hillsong Sweden", internt dokument.

Resan mot Frihamnen

En studie av Smyrnaförsamlingens identitet gestaltad i arkitektur

MAGNUS WAHLSTRÖM

I Borås har en liten skara troende och döpta vänner, som stå utanför samfundet, nu hyrt lokal och börjat verksamhet. Br. Samuel Nyström har av vännerna blivit enhälligt kallad att stanna hos dem. De tro på härlig seger för verksamheten där.¹

Den 5 januari 1916 kom det första ordinarie numret av pingstvännernas veckotidning *Evangelii Härold*. Tidningen i sig var ett uttryck för den nya församlingsrörelse som höll på att formas kring pingstväckelsens budskap som fått sitt genombrott i Sverige knappt tio år tidigare.² Under de årtionden som följde presenterades hundratals rapporter om nya församlingar som startat. Återkommande var också, som i citatet ovan, frågan om mötesplats och egen lokal. Det gällde både nystartade församlingar och växande församlingar. Med tiden kom dessa byggnader också att i allt större grad formas av pingstvännernas identitet och teologi.

Uppgiften

I denna artikel ska ämnet för den här rapporten studeras genom en fallstudie om Smyrnaförsamlingens i Göteborg huvudbyggnad under de 100 år som församlingen verkat.³ Syftet med studien är att ge perspektiv på ämnet Pingströrelsens ecklesiologi i förändring genom att studera hur en lokal församling gestaltat sin närvaro och format rum för sin gemenskap i ett specifikt sammanhang och vilken mening detta ges i församlingens presentation av sig själv. Vad säger Smyrnaförsamlingens huvudbyggnader om församlingens identitet och hur den ville presentera sig i sin samtid,

---

¹ *Evangelii Härold* 1916, s. 3.

² Se Ståvare, *De gemensamma företagen*, s. 58 och Davidsson, *Den svenska pingströrelsens församlingssyn*, s. 26, båda i denna volym.

³ Församlingen hade tidigt flera byggnader, bl.a. etablerades utposter. Vissa hade egen lokal, andra hyrde och vissa möttes i hemmen. Redan 1937 inköptes också en byggnad för sommarhem i Gråbo, för omsorgsinriktade verksamheter.

dess ärende och vilka behov som fanns för verksamheten? Vilka önskingar och visioner fick uttryck i de fysiska byggnaderna och församlingens berättelser om dem?

Den främsta anledningen till valet av just denna församling är att den just nu håller på att uppföra en helt ny byggnad utifrån motiv som den anger botten i församlingens identitet och roll i samhället. Den har också en 100-årig historia med start i Pingströrelsens formeringsfas. Historisk har församlingen faser i lokalfrågan som kan antas vara representativa för utvecklingen inom Pingströrelsen. Det inleds med vad man skulle kunna kalla en "formeringsfas" efter bildandet 1922, en ny stor kyrka 1941 som tydligt manifesterade församlingen på platsen, en omfattande renovering och tillbyggnad 1982 som anpassade lokalen till församlingens liv vid den tiden och slutligen beslutet att ett par årtionden in på 2000 talet ta ett helt nytt steg genom en ny lokal på en ny plats i staden.

Material och metod

Materialet för denna fallstudie utgörs av Smyrnaförsamlingens jubileumsskrifter, information som den presenterat publikt, bl.a. om Frihamnskyrkan, och bildmaterial från församlingens presentationer. Källorna studeras induktivt med ett arbetssätt som kan beskrivas som kvalitativ innehållsanalys. Särskild vikt fästs vid vad man skulle kunna kalla meningsbärande markörer i form av ord, meningar eller visuella uttryck som också kan få särskild mening genom sin kontext. Citatet från Borås ovan är exempel på en kort text som säger väldigt mycket. Meningsbärande markörer som: "troende och döpta", "stå utanför", "lokal", "verksamhet", "kallad" och "härlig seger" talar om att en grupp baptistiskt kristna bildat en pingstförsamling. Att de hyrt en lokal och kallat en predikant talar om det centrala i deras gemensamma praktik, möten för förkunnelse och mission. Ordet "lokal" signalerar en annan syn på samlingsplatsens betydelse är "kyrka". "Härlig seger" var uttryck för det segerperspektiv som formades till ett "livsparadigm" för de tidiga pingstvännerna och motiverade till fortsatt kamp trots utmaningar och motgångar.⁴

Samtidigt som texten ovan på några ord säger väldigt mycket är det uppenbart att den inte är neutral utan har ett utpräglat syfte. Den är inte signerad och det är tredjeperson som skriver, så sannolikt är det en redaktionell notis där flera av orden är valda just för sitt signalvärde och för att ett specifikt budskap ska kommuniceras. Så är det även i hög grad med

---

⁴ Se vidare om den unga Pingströrelsens spiritualitet i Josefsson 2005, specifikt om segermotivet s. 338-341.

de jubileumsskrifter och tidningsnotiser från Smyrnaförsamlingen som används för denna studie – de har ett ärende och vill förmedla en slags ideal som inte nödvändigtvis är en spegling av verkligheten. Medveten om detta tror jag att för en fallstudie som denna kan just denna ”övertydlighet” bidra till studiens syfte. För uppgiften är det också nödvändigt att begränsa materialet och där ger dessa källor koncentrerade och relevanta informationer för bearbetning av frågorna. En hel del mindre studier har gjorts kring frikyrklig arkitektur och från 1958 sammanställdes nybyggda pingstkyrkor i *Julens Härold* och senare *Pingströrelsens årsbok*. Dessa material används för att bearbeta informationen om Smyrnaförsamlingens huvudbyggnader genom att relatera det som blir synligt till mer generella drag.

Disposition

Kapitlets följande fyra avdelningar behandlar vart och ett Smyrnaförsamlingens fyra stora steg i uppförande av huvudbyggnad. I spåren av en artikel om Frihamnskyrkan hösten 2022 följde ett offentligt samtal om församling och byggande. Det refereras i avdelning fem som en ”spegling” av frågor i samtiden kring församling och byggnad och leder över till den avslutande diskussionen i slutet.

”Lokalfrågan har varit svårlöst”

Just segermotivet inleder notisen i *Evangelii Härold* där Smyrnaförsamlingens sekreterare berättar om starten den 14 november 1922. ”Genom väldiga gärningar giver Hans höggra hand seger (Ps. 20:7)”⁵ Församlingen bildades av 120 medlemmar ur Göteborgs 4:e baptistförsamling. Det var också i ”moderförsamlingens” lokal Bethel som församlingsbildandet skedde. Att de bildade en ”från samfundsorganisationer fri församling” signalerade också att det var fråga om en separation där den samlade gruppen anslöt till pingstvännerna.

Redan i rapporten från församlingens start anges: ”Lokalfrågan har varit svårlöst, men Herren, som förutsett alla våra behov, har också förmått att fylla dem i härlighet.”⁶ Församlingen som tog namnet Smyrna berättar att den genom en betydande gåva från moderförsamlingen och gåvor från egna medlemmar kunnat inköpa en centralt belägen fastighet med en byggnad och en intilliggande tomtyta på Mellangatan i stadsdelen Haga.

---

⁵ *Evangelii Härold* 1922, 21 december, s. 198.

⁶ *Evangelii Härold* 1922, 21 december, s. 198.

De anger att de avser att bygga en "predikolokal" på tomten. Inledningsvis samlas de "till bön och uppbyggelse" i en hyrd lokal och ser fram mot sitt första "offentliga möte" den kommande veckan.

Samtidigt tog församlingen itu med att inreda en provisorisk möteslokal på första våningen av sin nyinköpta bruna stenbyggnad, där lägenheterna var utrymda. Men redan när den togs i bruk efter ett par månader hade församlingen 200 medlemmar och fortsatte att växa. Lokalen hade ingen dopgrav och för dopen fick de använda Salemförsamlingens lokal, en annan pingstförsamling i staden.⁷

Utrymmesbristen trängde på och två år senare kunde de inviga en mer permanent lösning. I stället för att uppföra en ny byggnad lät de "det gamla boningshuset att förvandlas till ett bönehus" med 700 sittplatser. I samband med en bön- och uppbyggelsekonferens den 16-23 november 1924 hade Smyrna en högtidlig invigning av sin lokal. Under invigningshögtidens första möte döptes 14 personer i den nybyggda dopgraven och dessa blev medlemmar i församlingen. I församlingens berättelse om invigningen i *Evangelii Härold* nämns även att "tidningspressen" skrivit om händelsen och kallat deras lokal för "Göteborgs första tungomålstempel", men noterar att "staden hyser redan många sådana dessförinnan".⁸ S. Andreen som skrivit rapporten fortsätter:

Må dock Herrens härlighet uppfylla templet och i stor makt och kraft uppenbara sig till tusendes frälsning, de sjukas och lidandes helbräddagörelse och att Guds barn komma igenom till ett bibliskt Andens dop och så fortgå mot fullkomligheten att i alla stycken växa upp till Honom, som är huvudet för församlingen, dess fullhet, som uppfyller allt i alla!⁹

Den långa meningen uttrycker sannolikt en slags programförklaring både för den nya lokalens ändamål och församlingens ärende.

I tioårsskriften som ges ut åtta år efter invigningen ägnar församlingen tre sidor åt "Lokalfrågan". Framför allt används ordet "lokal", men även ordet "tempel" och vid ett tillfälle "kyrka". En betydande del handlar om hur ekonomiskt utmanande vägen till egen lokal var men att de handlat "I tro på Gud" och att Han hjälpt:

Hade vi begynt verket i tro, finga vi också erfara, att vår tro skulle prövas. Men, Gud vare lov, vi behövde inte en enda gång komma i förlägenhet, fastän vi voro

---

⁷ *Evangelii Härold* 1924, s. 621-622. *Tio år såsom en Guds församling* 1932, s. 25-27.

⁸ *Evangelii Härold* 1924, , s. 622.

⁹ *Evangelii Härold* 1924, , s. 622.

relativt få medlemmar och hela ombyggnaden gick till ca. 101.000 kronor. På otaliga sätt finga vi se, huru Herren berett alltsamman för oss, och huru Han lade sin välsignelse till.¹⁰

En annan betydande del gäller att "Nu stå vi återigen inför behovet att utvidga våra gränser och bygga ett större tempel, dit vi kunna bjuda allt större skaror av lyssnande och längtande själar". Under den gångna vintern har två möten ordnats parallellt på söndagskvällar, varav det ena i en hyrd lokal.¹¹

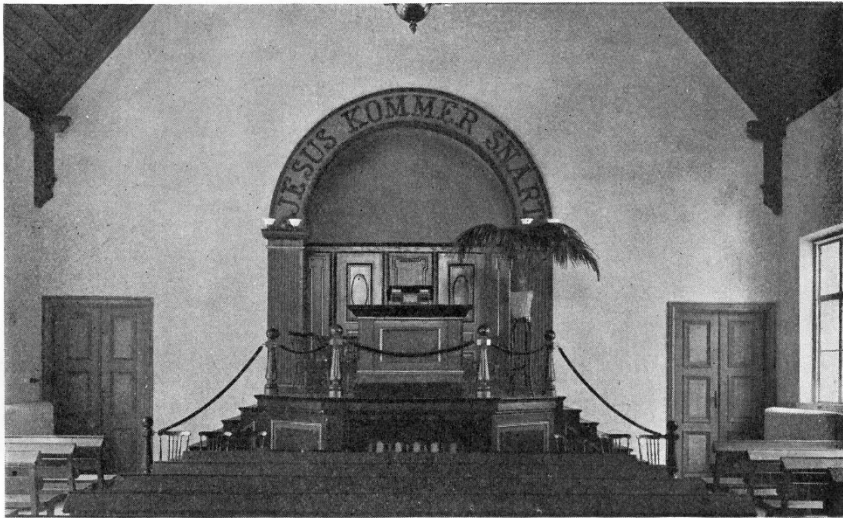

Smyrnaförsamlingens i Göteborg första lokal.

---

¹⁰ Tio år såsom en Guds församling 1932, s. 26-27.

¹¹ Tio år såsom en Guds församling 1932, s. 27.

Interiör av Smyrnaförsamlingens lokal.

Församlingens rötter präglar

För ett antal år sedan gjorde jag en studie kring den svenska baptisomens lokaler.¹² Utifrån resultaten kan jag konstatera att Smyrnaförsamlingens första egna samlingslokal på alla sätt uttrycker djupa rötter i den baptistiska rörelse där församlingen hade sitt ursprung. Byggnaden ansågs inte i sig "helig" utan vilket hus som helst kunde tas i bruk och anpassas för församlingens ändamål. För Smyrna innebar det att ett vanligt bostadshus byggdes om så att andra våningen och vinden blev till samlingshall. Som framgått ovan var syftet framför allt att skapa en rymlig "predikolokal" och där var det främst ekonomiska och funktionella faktorer som vägdes in. På bilder från tiden anas en gatuskylt längs långsidan mot vägen, så kanske inrymde byggnaden även affärslokal för uthyrning. Baptisterna skiljde sig från missionsförbundarna bland annat genom att de i samma hus som församlingssalen kunde inrymma både bostäder och affärslokaler.¹³

Göran Lindahl påpekar i sin studie av frikyrklig arkitektur att baptisterna i allmänhet inte hade någon strävan att skapa en miljö enligt kyrkligt mönster, men tillägger att det finns enstaka byggnader från tiden efter

---

¹² Studien heter *Baptistisk tro tar form* och analyserar Blacksta baptistkapell som kyrkovetenskapligt källmaterial, Wahlström 2011 och där anförd litteratur.

¹³ Lindahl 1955, s. 160.

förra sekelskiftet där vissa kyrkliga symboler kommit till användning.¹⁴ I många avseenden protesterade baptisterna mot statskyrkans sakramentalism och liturgi, något som också fick arkitektoniska konsekvenser.¹⁵ I huvudsak fick byggnaderna alltså en, efter den svenska folkkyrkans mått mätt, ganska profan utformning. Exteriören på Smyrnaförsamlingens första lokal visar dock att den, som allt fler baptistiska församlingar vid denna tid, inte hade behov av att uttrycka radikalitet i förhållande till kyrkliga symboler. Rossettfönstret på gaveln, den lilla spiran krönt av ett kors och den markerade porten visar ganska tydligt byggnadens ändamål. Samtidigt balanseras detta av att fasaden på gaveln bär namnet "Smyrnaförsamlingen". Benämningen skjuter fokus från själva huset till den grupp som har sitt hem där.

Interiören är typisk för baptismen vid denna tid med ett upphöjt podium där dopgraven rymdes under luckor i golvet. Den centralt placerade talarstolen kunde flyttas och det enkla och öppna skranket erbjöd församlingen god sikt vid dopföretningar. På estraden fanns stolar för äldste och diakoner. Rummet hade den balans av enkelhet, trivsel och högtidlighet som beskrivits som typisk för baptister vid denna tid. Den palmliknande växten, placerad på en piedestal på podiet kunde möjligen ge referenser till Gamla testamentet i Bibeln med templet och staden Jerusalem och Guds folk som är på väg.¹⁶ Rummet saknar tydliga kristna symboler men den korliknande rundeln ger ett kyrkligt intryck. Valvbågen som ramar in koret bär texten "Jesus kommer snart". Det var ganska vanligt att där presentera delar ur bibelord eller uppfordrande budskap om tidens alvar. Möjligen kan det tydligt eskatologiska referensen i orden kopplas till deras nyliga upplevelse av pingstbudskapet.¹⁷ Både lokalens utformning och det som församlingen berättar om sin nya samlingsplats visar på ett tydligt huvudfokus på möten med förkunnelse och dop. Programförklaringen i referatet från invigningen beskrev att detta skulle ske med betoning på pingstväckelsens budskap om helande och andedop.

Samlingsnamnet på församlingens gemensamma angelägenheter var "verksamheten". Den andra delen av församlingens tioårsskrift har rubriken "Den rent andliga sidan av verksamheten". Där behandlas "Ordets predikan", "Bönelivet i församlingen", "Bibelstudier", "Bibelklassen", "Bi-

---

¹⁴ Lindahl 1955, s. 160. Förekom även under slutet av 1800-talet, se Larsson 2018, s. 142-146.

¹⁵ Se: Franzén 1959, s. 208. För en mer utvecklad slutsats om sambandet mellan teologisk protest och nya kyrkotyper, se: Gustavsson 1988, s. 44.

¹⁶ Jfr. Wahlström 2011.

¹⁷ Josefsson 2005, s. 163-168; 325-327.

belskola för evangelister”, ”Sång- och musikföreningen” och ”Söndags-skolan”. Den huvudsakliga formen för detta arbete var mötet. Formen var fri och frälsningsfrågan var avgörande. För detta ändamål fick undervisningen en central plats. Den omfattande söndagsskolundervisningen var en viktig och prioriterad verksamhet. Även sången hade stor betydelse, eftersom den bidrog till mötets atmosfär och lockade människor. Andra verksamhetsområden som presenterades var utpostverksamheten, litteraturverksamheten och Hjälpverksamheten.¹⁸

I och kring detta hade gemenskapen stor betydelse, man var de troendes gemenskap, vilket också accentuerades av den tydliga gränslinje som troendedopet innebar. Förutom de ”vanliga” mötena anordnade man olika former av högtidligare möten som både riktade sig utåt och förstärkte den inre gemenskapen. På många håll var ”kaffe-servering” en naturlig del av mötet.¹⁹

”Vid Hagaplan reser Smyrnakyrkan sitt vita betongmassiv mot skyn”

Redan vid invigningen av Smyrnaförsamlingens första lokal angavs att den var för liten, så planerna för en större tog snart fart. År 1935 gick Smyrna samman med Salemförsamlingen och ett par år senare med Hebronförsamlingen vilket gav ytterligare drygt 200 nya medlemmar. Redan 1933 studerades två alternativ för att bygga större lokal på tomten, men ytan räckte inte till att få nog med sittplatser. Det ledde till att en ny fastighet inköptes i grannkvarteret 1936. Rivning av byggnaden på fastigheten och planprocesser gjorde att det nya bygget kom igång först två år senare och andra världskrigets utbrott påverkade takten på uppförandet.²⁰

Den 9 mars 1941 invigdes den nuvarande Smyrnakyrkan på Haga Kyrkogata 2, i centrala Göteborg, som församlingens nya huvudbyggnad. Församlingen hade då strax under 2000 medlemmar och den nya lokalen var efterlängtd. Församlingen hade behövt hyra lokaler för sin verksamhet i centrala Göteborg, ”Vi ha varit vana att flytta nästan vart som helst med våra möten, bara vi fått en rymlig lokal att vara i.”²¹

---

¹⁸ *Tio år såsom en Guds församling 1932*, s. 28-77.

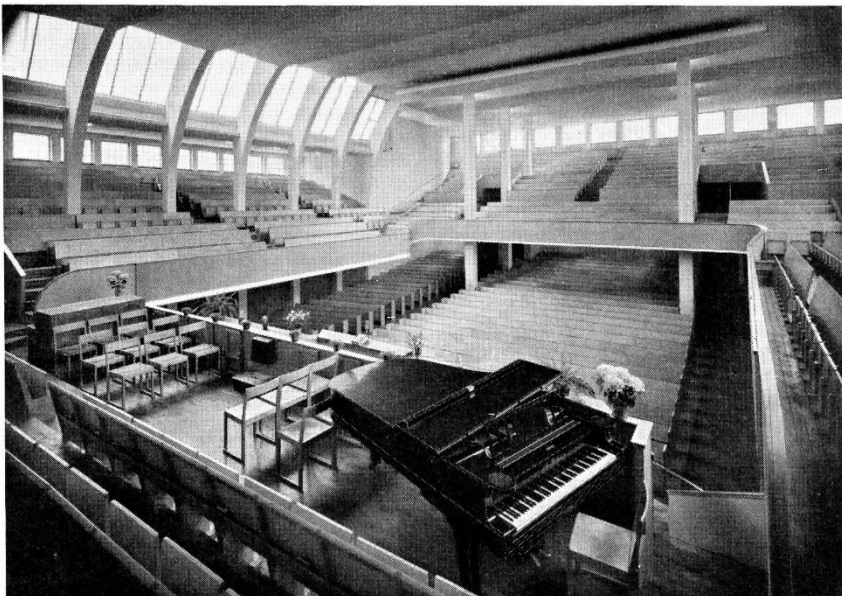
¹⁹ Wahlström 2011 och där anförd litteratur.

²⁰ *Tjugofem år som en Guds församling 1922 14/11 1947. Smyrnaförsamlingen i Göteborg 1957*.

²¹ *Evangelii Härold 1941*, s. 267.

I församlingens rapport från invigningen citerar de *Göteborgs-Posten* som skriver:

Göteborgs nyaste kyrkobyggnad – Smyrnakyrkan – tillhörig Salem-Smyrnaförsamlingen, är nu färdig för invigning, och i går hade församlingens föreståndare, pastor Ivar Claesson, inbjudit pressen till en rundvandring i den imponerande byggnaden. Vid Hagaplan – mitt emot Hagakyrkan – reser Smyrnakyrkan sitt vita betongmassiv mot skyn som ett vackert inslag i statsbilden, men den ståtliga exteriören överträffas dock av interiören. Då man betraktar byggnaden utifrån, kan man inte göra sig en föreställning om den luftiga och imponerande gudstjänstlokal, som skapats innanför dessa väggar.²²

Interiör från nya Smyrnakyrkan.

Byggnaden uppfördes i modernistisk stil med en högrest huskropp i vit betong mot torget. Vid en första anblick såg det ut som ett lägenhetshus men de nedre planen utmärkte sig och utgjorde entré med fem portar krönta av en lång rad av höga fönster som gav ljus åt den övre hallen. Den rymliga gudstjänstlokalen hade dimensionerna 34x22 meter och sträckte sig som en "osynlig", lägre huskropp in mot kvarterets kärna. Lokalen beskrevs som "luftig och imponerande" med "björkljusa" och stilrena material. Salen hade volym och stora ljusinsläpp. Parkett tillsammans med

---

²² *Evangelii Härold* 1941, s. 268.

stora läktare gav då drygt 2000 sittplatser. Estraden var gjord i tre nivåer med dopgrav infälld i golvet på den första, talarstol och plats för församlingens ledare på nästa och en stor sångarläktare högst upp. Fondväggen pryddes av ett enkelt kors i modern stil. I övrigt saknade interiören kristna särmärken. Stilen var betydligt mer sparsmakad än i den gamla lokalen, mer som en konserthall än ett hem.

I sin 25-årsberättelse berättar församlingen om glädjen över den nya lokalen: "Nu står detta vackra tempel som ett bevis på Guds stora trofasthet och som ett resultat av många vänners trägna arbete och osjälviska offrande." Byggnaden hade kostat drygt 2 milj. kr. Vissa hade uttryckt oro över kostnaden men utvecklingen hade visat motsatsen och kostnaderna kunde bäras. Den fyllde också sitt syfte.

Den nya rymliga kyrkan har betytt mycket i församlingens arbete. Långt större folkskaror ha kunnat samlas och många själar ha därigenom kommit inom hörhåll

*för frälsningens budskap. Det är även en mycket stor skara, som under dessa sex och ett halvt år fått uppleva frälsning i den nya kyrkan. Räknar man i himmelsk valuta, är kyrkan betald för länge sedan.*²³

Funkistempet blir stilbildande

Pingstförsamlingarna övertog som framkommit ovan baptismens radikala hållning i fråga om församlingsbyggnad, där lokalens form och utsmyckning hade sparsamt med religiösa eller kyrkopolitiska uttryck. Fokus låg på att ha en "predikolokal". När Smyrnakyrkan skulle byggas hade Pingströrelsen konsoliderats som församlingsrörelse och även funnit en egen profil när det gällde församlingsbyggnader.

Ansvarig byggmästare vid uppförandet av Smyrnakyrkan var Anders Söderberg. Han hade tio år tidigare byggt Filadelfiakyrkan på Rörstrandsgatan i Stockholm som blev stilbildande för Pingströrelsens församlingsbyggnader. Filadelfiakyrkan hade ritats av den etablerade arkitekten Birger Jonsson. I sin studie av frikyrklig arkitektur påpekar Göran Lindahl att Filadelfiakyrkan formmässigt har kontinuitet med den traditionella väckelsesalen, men också representerar något helt nytt vars huvuddrag återkom i byggnader som pingstförsamlingar uppförde, i synnerhet under det följande årtiondet.²⁴ Utmärkande var en medvetet modern form, en samlingslokal med ljus och rymd, neutral arkitektur och närmast total avsaknad av utsmyckning. Estrader i tre nivåer gav plats för många medverkande och fokus på förkunnelsen, hur den presenterades och dopet som omvändelsehandling och väg in i församlingen.

I sin avhandling om Filadelfiaförsamlingen i Stockholm självbild och verksamhet ägnar Andreas K. G. Thörn ett avsnitt åt att studera hur församlingens identitet uttrycktes genom församlingens lokaler. Han konstaterar att, precis som för Smyrnaförsamlingen ovan, var församlingens första två lokaler tydligt präglade av församlingens baptistiska arv. Filadelfiakyrkan signalerade något nytt med sin arkitektoniska kvalitet och utmärkande egenskaper. Den signalerade inte kyrka, snarare konserthall. Vid invigningen var det Sveriges största samlingslokal med 3000 sittplatser. I pressen beskrevs lokalen som en symbol för det innovativa och moderna och dess uppenbarelse vittnade om medlemsmässig och ekonomisk styrka.²⁵

---

²³ *Tjugofem år som en Guds församling 1922 14/11 1947*. Smyrnaförsamlingen i Göteborg.

²⁴ Lindahl 1955, s. 165-166.

²⁵ Thörn 2014, s. 166-168.

Fokus för församlingen var att kunna nå så många människor som möjligt med sitt budskap och för det behövdes sittplatser. Samtidigt innebar byggnaden något för församlingens identitet. Thörn noterar att sex av åtta jubileumsskrifter har lokalens bild på framsidan. I en årsberättelse för 1936 används arkitekturen som en illustration av församlingens karaktär och där konstateras med stolthet att byggnaden kallats "funkistempel" eftersom det avspeglar församlingen som avskalad på mänskliga utsmyckningar och i linje med enkelheten hos den första församlingen i Nya testamentet.²⁶

Thörn beskriver hur tillväxt och expansion präglade församlingens berättande under 1910-1940 och att det både formade identiteten och gav existensberättigande, som ett bevis på att väckelsen var från Gud. Det kopplas till församlingens huvudlokal som blir det konkreta uttrycket för expansionen.²⁷ I sin avhandling om Lewi Pethrus beskriver Carl-Gustav Carlsson att Pethrus om den tiden använder "uttryck som 'vid framtidens fönster', 'på rymlig mark' och 'i expansionens tecken'".²⁸ Pethrus hade besökt Angelus Temple i Los Angeles som inspirerade till Filadelfiakyrkans utformning. Det var också i USA som pingstväckelsen föddes och vid tiden representerade landet mycket av det som Pethrus uttryckte ovan, framtid, möjligheter och modernitet. Så måste även Smyrnakyrkan ha uppfattats. Det blir exempelvis synligt i citatet från Göteborgs-Posten ovan som församlingen stolt citerar i *Evangelii Härold*.

Till skillnad mot Smyrnakyrkan saknade Filadelfiakyrkan fasadskylt eller namn på byggnaden, det tillkom först på 1970-talet. Dock beskriver Thörn hur församlingens sätt att skriva om lokalen förändrades. Benämningen "kyrka", som inte hade använts utifrån arvet att ta avstånd från det "kyrkliga", började användas i församlingens årsberättelser tillsammans med "lokal", "andligt hem" och "tempel". Under senare delen av 1930- och början av 1940-talet användes vanligtvis benämningarna "kyrkan" och "Filadelfiakyrkan".²⁹ Det är alltså vid den tiden som Smyrnaförsamlingen inviger sin nya lokal och märker den med "Smyrnakyrkan".

Smyrnakyrkan på Haga Kyrkogata gav på sin tid rimligen vittnesbörd om att den lilla grupp med rötter i baptismen, som samlats 20 år tidigare, nu var en modern växande rörelse med gott självförtroende. Fokus låg på att kunna erbjuda sittplatser för var och en som ville höra evangeliet men

---

²⁶ Thörn 2014, s. 166-168.

²⁷ Thörn 2014, s. 101-108.

²⁸ Carlsson 2013 (1990), s. 32.

²⁹ Thörn 2014, s. 168, 170.

byggnaden materialiserade också att församlingen var expansiv, modern och att Gud välsignade församlingens arbete.

”Smyrna på väg”

Hösten 1982 firade Smyrnaförsamlingen 60 år och den 9-17 oktober samma år hade de invigning av ”Nya Smyrnakyrkan”, som byggts till och renoverats. Lokalerna utökades från 2 900 kvadratmeter till 5 000. Beslutet hade tagits tre år tidigare, ”Inte för att få större lokal för de offentliga mötena, utan för att råda brist på den trångboddhet som bromsar andra verksamhetsmetoder.”³⁰ En ny huskropp med glasad fasad uppfördes framför den gamla entrén och gav plats för kyrktorg, bokhandel, samlings-salar, församlingsvåning, m.m. Den nya delen gav byggnaden ett nytt uttryck från torget sett. Kyrksalen byggdes om med nya läktare och en öppen estrad som ökade närheten mellan medverkande och mötesdeltagare. Kyrksalen smyckades med symbolspråk om vetekornet genom ett konstverk i fonden och konst i trä på läktarbarriärerna. Nytt var också öppen dopgrav och en permanent bönebänk framför estraden, vilken även kunde omvandlas till nattvardsbord. Gudstjänstlokalen fick 1 400 sittplatser. Fastigheten rymde också undervisnings- och repetitionslokaler, radiostudio, bibliotek, kafé, församlingsvåning och kapell.³¹

I samband med invigningen gav församlingen ut en skrift med titeln ”Nya Smyrna”. I inledningen skriver församlingens föreståndare Bertil Olingdahl:

Det finns väl knappast någon händelse i Smyrnaförsamlingens historia, vid sidan av invigningen av den nybyggda Smyrnakyrkan 1941, som kan jämföras med vad vi just nu upplever av glädje och tacksamhet, då vi får återinviga vår restaurerade, förändrade och utbyggda Smyrnakyrka.

Det är som att få komma hem efter en lång och mödosam resa. Visst har det gått bra. Vi har mött stor förståelse från stan's myndigheter och från våra goda grannförsamlingar. Det har hjälpt oss under vår tid av hemlöshet. Men – vad vi har längtat hem!

Smyrnakyrkan är för en stor skara människor det jordiska rum där himmelens dörr har öppnats till dessa outtalbara välsignelser. Här är den plats där de fått höra Herren tala. Det har varit ord av förlåtelse till befrielse och glädje. Ord av

---

³⁰ *Smyrna på väg* 1982, s. 80.

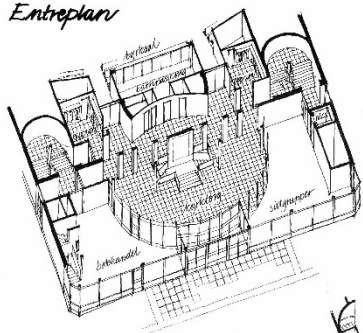
³¹ *Nya Smyrna* 1982; *Smyrna på väg* 1982..

tröst till ljus i sorgens mörka dagar. Ord av vägledning vid viktiga val [...] Tillkomsten av den nya sidoläktaren ger en fin symmetrisk avvägning som stärker kyrkorummets harmoni. Den förändrade plattformen ger genom sin vänligt runda form en öppenhet som betonar vår bärande gemenskapstanke. Den ljusa, vita färgen ger rymd åt kyrksalen och låter de olika färgernas växelspel skötas av den levande församlingen. Kyrktorget, Församlingsvåningen och Cafeterian i utbyggnaden är tillskott av utrymmen och lokaler som vi länge har längtat efter och som nu har fått en så god lösning. [...] Den utomordentligt vackra konstnärliga utsmyckningen ökar inte bara trivseln i vår nya miljö utan vill också genom sitt klara budskap stämma våra sinnen till eftertanke och andakt.

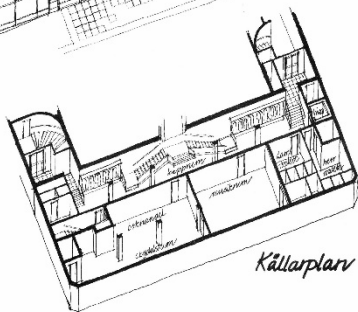
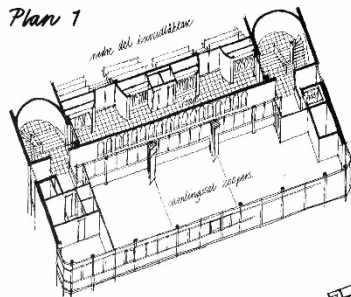
Vi tar emot 'nya Smyrna' med stor gripenhet och tacksamhet och vill i ödmjukhet med Guds hjälp och efter bästa förmåga använda den för det ändamål den är avsedd. Må Guds rika välsignelse och härlighet vila över Smyrnakyrkan till fortsatt tjänst för själars frälsning och Guds församlings uppbyggelse!³²

Så här hittar du i nya Smyrna.

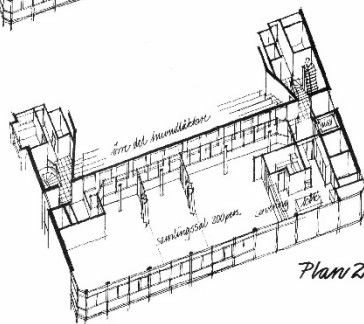
Entreplan

Plan 1

Källarplan

Plan 2

Planskisser från skriften *Nya Smyrna* 1982.

I ett avsnitt av skriften ställs frågan "Vad tror du blir bäst i nya Smyrna" till sex medlemmar i olika åldrar. Ett par nämner att kyrksalen blir bättre för stormöten. Alla nämner på olika sätt fördelen med fler smålokaler, inte

³² *Nya Smyrna* 1982, s. 1.

minst för barn och ungdom. Ett par understryker betydelsen av nya utrymmen för att gemenskap, en man säger: "– Att vi på ett bättre sätt kan träffa människor och umgås med varandra."³³

I jubileumsskriften som ges ut samma år ges en skildring av församlingens liv och verksamhet som bygger på fotografier. Församlingen hade nu drygt 4 200 medlemmar, under föregående år hade 134 personer döpts och bilderna visar på ett omfattande sång och musikliv. Liksom under större delen av församlingens historia är det bara en del av verksamheten som bedrivs i huvudlokalen. Församlingen har flera utposter, verksamhet för språkgrupper, sommarhem för äldre, evangelisation på gator och tältmöten, barnverksamhet i flera stadsdelar, m.m. År 1972 angavs antalet barn i söndagsskola och veckoverksamhet till 3 494. Bildmaterialet fångar de delar som Olingdahl uttrycker ovan – kyrkan som ett hem för församlingen, men också en önskan att nå nya människor.

Smyrnakyrkan fotograferad 2012, foto: Albin Olsson.

Kyrkolikhet och utsmyckning

Jämfört med den ursprungliga utformningen utmärker sig Nya Smyrnakyrkan genom att tydligare signalera "kyrka". Namnet

---

³³ *Nya Smyrna* 1982, s. 10.

”Smyrnakyrkan” är satt över entrén tillsammans med ett kors. Mot Parkgatan placeras kors och namn i större format. Även samlingssalens utsmyckning har en medveten tanke. Konstnären Monika Höfvner anlitas för att göra den stora gobelängen i fonden med motivet av en vind över ett sädesfält och Kjell Sjögren för utsmyckningen i trä på läktarbarriärerna med temat av ett vetefält som skördas. Ett steg har tagits från den strama ”konserthallen” mot en mer ombonad miljö där utsmyckningen också har ett budskap kopplat till församlingens tro och längtan, *vill också genom sitt klara budskap stämma våra sinnen till eftertanke och andakt.*

Lindahl anger i sin studie, utgiven redan 1955, att pingstförsamlingarna efterhand överger den helt neutrala arkitekturen för en mer traditionellt kyrkolik form som ex. uttrycks i symboler och konst. Orsakerna till det kan vara flera. Utvecklingen hänger sannolikt samman med en mer generell förskjutning vid tiden där Pingströrelsen överger de mest radikala dragen i sin församlingssyn för en mer organiserad och samhällstillvänd riktning. Den utvecklingen beskriver Torbjörn Aronsson i sin artikel om Maranata ovan.³⁴ Ett konkret uttryck i arkitekturen för denna utveckling är exempelvis att pingstförsamlingar under andra halvan av 1900-talet kunde placera altarbord vid fondväggen i sina gudstjänstlokaler.³⁵ Historiskt hade man efter baptistiskt mönster haft ett löst bord som ställdes fram vid nattvard och som inte skulle förknippas med ett altare. I den renoverade Smyrnakyrkan gick församlingen en mellanväg i denna fråga med en unik lösning där en ”bönebänk” framme vid estraden kunde omvandlas till ett nattvardsbord.

Förutom ett minskat behov av radikalitet i förhållande till kyrkliga traditioner hade säkert nya ekonomiska förutsättningar inverkan på i vilken grad församlingarna hade möjlighet att lägga resurser på utsmyckning och

³⁴ Se Aronsson, *Utmanad och förändrad*, s. 88 i denna volym.

³⁵ Se exempelvis Skärstad, Vara och Lysekil i *Pingströrelsens årsbok 1982*.

anlita extern hjälp för utformningen av sin lokal. I en artikel om Pingströrelsens kultursyn 1950-2001 gör Agne Furingsten en studie av i vilken grad pingstförsamlingar anlitat en konstnär eller arkitekt vid ny- eller ombyggnation. Han konstaterar att under perioden 1970-2000 redovisas 408 större byggnationer i *Pingströrelsens årsbok* varav 314 (77%) "varit föremål för mer omfattande estetisk omtanke", exempelvis i form av att anlita arkitekt eller konstnär.³⁶

Öppenhet och nya prioriteringar

Grundschemat i de förändringar som Smyrnaförsamlingen gjorde på sin lokal 1982 återkommer som generella drag i Pingströrelsen under de årtionden som följde. Det byggdes ganska flitigt under senare hälften av 1980-talet och 1990-talet och i en artikel i bokverket *Pingströrelsen* studerar jag utmärkande drag för dessa förändringar. I *Pingströrelsens årsbok* redovisades 18 nybyggnationer, nio förvärv av fastighet, samt 116 till- och ombyggnader samt större renoveringar under åren 1990-2000.

Vissa betoningar och uttryck som karaktäriserade Smyrnaförsamlingens anpassning av sin lokal 1982 kom att bli återkommande för de byggnationer som pingstförsamlingar gjorde. Den stora samlingssalen var givetvis prioriterad. Församlingarnas gudstjänster och möten hade fortfarande en central roll. För ändamålet betonades dock behov som närhet och dialog i högre grad. Detta påverkade utförandet på de nya kyrkor som uppfördes.³⁷ Bland de församlingar som byggde om gamla kyrkor genomfördes förändringar så att de fick en öppnare och tillgängligare estrad. I flera byggdes en öppen dopgrav. Förändringar av det slaget görs också i Filadelfiakyrkan i Stockholm. Kyrkan hade som sagt invigts år 1930 och huvuddragen från Filadelfiakyrkans estrad blev stilbildande för många av de pingstkyrkor som byggdes under 1930-1950-talen. I sin ursprungliga utformning hade kyrkan estrad i tre etage för dop, predikan och sång. Varje avsats avgränsades med ett massivt räcke och trappor på sidorna ledde upp till etagen. 60 år efter invigningen genomfördes en större renovering. Bland annat byggdes estraden om helt. Den nya estraden hade en öppen lösning där ytor för aktörerna i huvudsak samlats på samma etage, med bassäng för dop i golvet, fristående talarstol och läktare för sångare. Mot åhörarna övergick estraden i en trappa. Trappans åtta steg följde estradens fulla längd och vek av i radier vid ändarna. Närhet, tillgänglighet och dialog uppnåddes på detta sätt.³⁸ Smyrnaförsamlingens dåvarande

---

³⁶ Furingsten 2007, s. 372.

³⁷ Se Wahlström 2007, s. 319-323 och där anförd litteratur.

³⁸ Se Wahlström 2007, s. 319-323 och där anförd litteratur.

föreståndare Bertil Olingdal sätter ord på motivet för denna typ av förändringar i citatet ovan: *vår bärande gemenskapstanke*.

Pingstförsamlingarnas beskrivningar av sina projekt vid den här tiden berättar också om en ambition att skapa ett välkomnande uttryck mot det omgivande samhället och signalera öppenhet. Filadelfiaförsamlingen i Norsjö invigde ny kyrka i november 1989. I anslutning till detta skrev Gösta Åsman i församlingens månadsblad:

Hur ser då framtiden ut? Vad har vi tänkt med kyrkan? Den är framför allt ett andligt hem för Filadelfiaförsamlingen här i Norsjö kommun. På samma gång vill den vara en öppen famn för alla som vill delta i vår verksamhet. Bara byggnaden i sig själv uttrycker med sin vinkling att alla människor är välkommen hit. Här ska den enskilde människan få den inspiration och nödvändiga uppbyggelse som behövs för den inre – andliga människan.³⁹

Samma år i december invigde Filadelfias församlingsenhet på Mälaröarna en ny kyrka i Ekerö centrum. Församlingen hade uttryckt en önskan om att lokalen skulle återspegla deras vilja till samhörighet med människor i samhället. Arkitekten Ralph Erskine förverkligade detta med glasväggar ut mot torget och en röd linje i kyrksalens mattläggning som ledde ut i torgets plattsättning. Församlingens önskan om öppenhet och samhörighet med det omgivande samhället fick ett visuellt uttryck.⁴⁰

Ett år efter invigningen av den nya pingstkyrkan i Smålandsstenar summerade församlingens pastor Lars-Erik Frejman:

Efter mycket planerande, 1200 frivilliga arbetstimmar och en kostnad på cirka fem miljoner kronor stod den nya Pingstkyrkan färdig för drygt ett år sedan. Tanken var att den skulle vara en öppen famn där alla välkomnas att dela gemenskapen. Efter ett år kan man konstatera att visionen förverkligats. Många studiebesök har gjorts, alltifrån Rotary till pensionärsgupper och skolor. – Vi vill avdramatisera det hela och göra det enklare för folk att komma till kyrkan.⁴¹

I Norsjö, på Ekerö och i Smålandsstenar byggde församlingarna, liksom i Smyrnakyrkan, med visioner för samtiden och utifrån de behov de ville möta. Ett centralt motiv i dessa fall var ambitionen att med byggnadens uttryck markera en låg tröskel i förhållande till det omgivande samhället. Denna ambition var även synlig bland de 116 församlingar som under

---

³⁹ Åsman, Gösta, 1989, *Filadelfiaförsamlingen i Norsjö* (opublicerat månadsblad).

⁴⁰ *Pingströrelsens årsbok 1990*, s. 63-64.

⁴¹ *Dagen* den 7 december 1991, s. 35.

1990-talet gjorde större om- och tillbyggnader. Av dessa var det 38 församlingar som redovisade förändringar av entré och kyrktorg. I flera fall användes glaspartier för att markera tillgänglighet.⁴² Dessutom handikappanpassade 47 av de 116 församlingarna sina kyrkor. Även detta var ett uttryck för en medveten vilja att vara tillgänglig som församling.

Sammantaget illustrerar detta att pingstförsamlingarna under årtiondena in mot 2000-talet, på samma sätt som Smyrnaförsamlingen 1982, i förändringar av sin lokal ville vara samhällstillvända. De ville bryta en upplevd isolering och på flera sätt öppnade de upp mot det omgivande samhället och uttryckte tillgänglighet. Frostade glas och täckande gardiner, som skulle stänga ute störande inslag, byttes mot transparens och tillgänglighet. Utrymmesmässigt gjordes nya prioriteringar. Inte bara utrymmen för stormöten prioriterades utan i mycket högre grad även lokaler för smågrupper, gemenskap, media, m.m.

Frihamnskyrkan – Smyrnakyrka i en ny stadsdel

I maj 2021 tog Smyrnaförsamlingen första spadtaget för uppförandet av en 35 meter hög byggnad med utrymmen på närmare 6000 kvadratmeter. Byggstarten hade föregåtts av en drygt 10 år lång process som inleddes med frågan om att bygga om den gamla eller bygga nytt på en ny plats. I juni 2016 togs beslut om att enbart utreda frågan om ett nybygge i den nya stadsdelen Frihamnen, ett område på norra älvstranden på Hisingen, som staden vill utveckla som en framtida del av innerstaden i Göteborg. I juni 2019 beslutade församlingen att sälja den nuvarande Smyrnakyrkan, köpa en tomt i Frihamnen och uppföra en ny byggnad för församlingen.

I beslutsunderlaget från 2019 presenterades motiven för att bygga i Frihamnen:

HÄR ÄR DE DJUPARE MOTIVEN TILL ATT VI ÖNSKAR BYGGA NYTT I FRIHAMNEN

• Vi tror att Smyrna även i ett längre perspektiv har en viktig roll som en stor central samlande församling, även om den största tillväxten sker i stadsdelar med bildandet av nya församlingensheter.

---

⁴² Se Wahlström 2007, s. 319-323 och där anförd litteratur.

• Vi drömmer om att få vara en kärleksdriven, socialt hållbar gemenskap i centrum av det nya Göteborg där trasiga liv kan restaureras och relationer helas.

• Vi drömmer mer än så, att vi ska få vara med och bidra till att Göteborg ska bli en helad stad. Den stora drivkraften är vårt missionsuppdrag där vi vill att evangeliet ska beröra Göteborg och att kyrkan ska bli ännu mer synlig. Som framgår av vår visionsformulering vill vi som kyrka vara en oas som är till för Göteborg och världen och som vill vara med och förvandla liv och samhälle. I linje med detta och i takt med församlingens utveckling och växande lokalproblem har våra blickar vänts mot Frihamnen. En plats som redan med sitt vackra namn och med sitt symboliska läge mitt i älven som delar vår stad, lockar oss.

• Vi vill skaffa oss ännu bättre förutsättningar till att vara en positiv samhällskraft genom att flytta över älven

• Vi vill skapa en mångkulturell mötesplats i centrum av det nya internationella Göteborg och ett nav i vårt stora Internationella nätverk

• Vi vill skapa bättre förutsättningar för att kraftigt bygga ut vårt sociala arbete

• Vi vill vara med och bygga ett brett samarbete med kyrkor och civilsamhälle för stadens bästa där tillgängliga lokaler och öppna verksamheter kan bli en resurs för alla, oavsett ålder, tro, etnicitet, ekonomisk, fysisk och social förmåga, etc.

Församlingstillväxt och andligt skeende är inte automatiskt kopplat till nya lokaler och allmän optimism. Det är ett gudomligt skeende som vi inte kan kontrollera, men vi kan bana väg genom bön, arbete och personlig överlåtelse.⁴³

Den 10 november 2019 sålde Smyrnaförsamlingen sina fastigheter på Haga Kyrkogata 2 till ett fastighetsbolag inför den nya satsningen och i maj året därpå köptes tomt i Frihamnen. Parallellt med den processen ordnades en slags arkitektävling för utformningen av den nya byggnaden som i det läget benämndes "Framtidens Kyrka". Formellt skedde det genom metoden parallella uppdrag, ett processinriktat arbetssätt för att få fram alternativa förslag för ett byggnadsprojekt.⁴⁴ I prospektet för uppdraget anges:

Varför Framtidens Kyrka i Frihamnen?

Smyrnakyrkan bildades 1922 som en fristående församling inom Pingströrelsen och har idag ca 3400 medlemmar. Utöver att vara en gudstjänstfirande gemenskap har vi idag många olika verksamheter med ett stort musikliv, barn- och ung-

---

⁴³ Återgivet i: Frihamnskyrkan. Lägesrapport december 2021.

⁴⁴ Inbjudan Parallellt uppdrag Smyrna, Smyrna Framtidens kyrka, del i det nya Frihamnens centrala stadsrum (2019).

domsarbete, café, mission, etc. En grundpelare är det sociala arbetet med självård, sjukhusbesök, soppluncher samt utdelning av matkassar till behövande i Göteborg.

Smyrna har sina rötter i Folkrörelsernas tid där frikyrkorna växte fram som demokratiska föreningar med ett starkt samhällsengagemang. Vår tradition betonar enkelhet och folklighet mer än ämbete och liturgi, vilket även tar sig uttryck i utformningen av gudstjänstlokalerna.

Sedan 2011 har Smyrna varit i en stark tillväxt- och förändringsperiod, bland annat har vi fått en allt tydligare mångkulturell profil. Samtidigt har församlingens sociala arbete också förändrats och vuxit kraftigt. Nuvarande lokaler saknar idag den flexibilitet och storlek som behövs för verksamheten. Till det brister de avseende tillgänglighet.

Vi vill som kyrka vara en oas som är till för Göteborg och som är med och förändrar världen. I linje med detta och i takt med Smyrnas utveckling har våra blickar vänts mot Frihamnen som lockar oss med sitt vackra namn och sitt symboliska läge mitt i älven.

Öppenhet, Välkommande, Tydlighet

De parallella uppdragen syftar till att få fram väl gestaltade, genomförbara och utvecklingsbara byggnadsförslag för en kyrkobyggnad vars uttryck och form dels utstrålar Smyrnas verksamhet, liv och "hjärtslag" och dels förankring i platsens historia och identitet. Därutöver vill vi att byggnadsförslagen visar på realistiska lösningar för hur kriterier för funktion, ekonomi och hållbarhet tas omhand i byggnaden. De parallella uppdragen handlar om att på ett nytänkande sätt utforska och gestalta idén om en byggnad för Smyrnakyrkan i det nya Frihamnens mest centrala stadsrum.

På samma sätt som nuvarande kyrkobyggnad har betjänat församlingens verksamhet i snart 80 år ska Framtidens Kyrka i Frihamnen skapa rum som ger förutsättningar för framtida generationer, vilket förutsätter såväl stabilitet som flexibilitet. I församlingens gemensamma förarbete har vi kommit fram till en önskan att Framtidens Kyrka ska signalera: Öppenhet, Välkommande och Tydlighet.

Vi drömmer om en byggnad som signalerar öppenhet till och välkommande till människor oavsett bakgrund. Samtidigt ska byggnaden signalera en tydlighet som kyrka generellt och som Smyrnakyrkan i mer specifik bemärkelse: Vi ser oss mer som en räddningsflotte än en lyxkryssare.

Med Framtidens Kyrka i Frihamnen vill vi:

- Skapa bättre förutsättningar att bli en positiv samhällskraft i centrum av det nya Göteborg.

- Skapa en mångkulturell mötesplats i centrum av det nya internationella Göteborg och ett nav i vårt stora internationella nätverk.
- Skapa bättre möjligheter för att kraftigt bygga ut vårt sociala arbete och för att utveckla vårt arbete bland barn och unga.
- Vara med och bygga ett brett samarbete med kyrkor och civilsamhälle för stadens bästa där tillgängliga lokaler och öppna verksamheter kan bli en resurs för alla, oavsett ålder, tro, etnicitet, ekonomisk, fysisk och social förmåga.

Programmeringen och utformningen av kyrkan kommer att ha inverkan på flera av det framtida Frihamnens mest centrala offentliga rum. Den tänkta byggnadens västra gavel vetter mot Frihamnsplatsen där områdets huvudstråk möts och bildar entré till Jubileumsparken.

Utifrån det ovan beskrivna är syftet med de parallella uppdragen att hitta det team som inte bara kan arbeta fram ett attraktivt byggnadsförslag utan som också på ett lyhört och inlevelsefullt sätt kan vidareutveckla och förfina detta.⁴⁵

I december samma år meddelades resultatet. Närmare 50 arkitektbyråer från flera länder skickade in förslag. Smyrnaförsamlingen valde att gå vidare med arkitektbyrån Elding Oscarsons förslag som juryn ansåg bäst "gestaltar församlingens vision och som förenar vacker arkitektur med hög ambition vad gäller hållbarhet."⁴⁶ I juryn som bedömde förslagen ingick tre representanter från Smyrnaförsamlingen och två vardera från stadsbyggnadskontoret i Göteborgs Stad, Älvstranden Utveckling samt Sveriges Arkitekter. I juryns motivering meddelades att:

Elding Oscarsons förslag har ett uttryck som speglar Smyrnakyrkan på ett genuint och välfunnet sätt, genom lyhört lyssnande och djuplodade studier har Smyrna kyrkans identitet översatts till arkitektur. Lösningen med en upplyft kyrksal skapar goda utrymmen med bibehållen närhet i såväl kyrkorummet som "vardagskyrkan" som tar rum på gatuplan. Byggnaden utmanar samtidigt Smyrnakyrkan och dess verksamhet på ett sätt som god arkitektur skall göra.

Med förslaget lyckas Elding Oscarson med konststycket att både vara specifika och tydliga med innehåll och funktion av Framtidens kyrka, samtidigt som byggnaden riktar sig utåt och bjuder in omgivningen på ett inkluderande sätt. Förslaget är väl förankrat i platsen och för en dialog med omgivande äldre, nyttobetonade hamnbyggnader samtidigt som det speglar nutiden, blickar mot framtiden

---

⁴⁵ Inbjudan Parallellt uppdrag Smyrna, *Smyrna Framtidens kyrka, del i det nya Frihamnens centrala stadsrum* (2019).

⁴⁶ Pressrelease i pdf-format från församlingen daterad 2019-12-12.

och har god potential till att bli en viktig och väl integrerad del i det framtida Frihamnen.⁴⁷

I pressreleasen säger församlingens dåvarande föreståndare Urban Ringbäck:

- Vi drömmer om att få vara en kärleksdriven, socialt hållbar gemenskap för alla generationer. Vi vill skapa en mångkulturell mötesplats i centrum av det nya internationella Göteborg och kraftigt bygga ut vårt sociala arbete. Den nya kyrkan är väl anpassad till vår dröm.⁴⁸

Digital bild på Frihamnskyrkan från arkitektbyrån Elding Oscarson.

Första spadtaget togs i maj 2021 och ett år senare meddelades att invigning av den färdiga byggnaden skulle ske hösten 2023. Totalt är det ca 6000 kvadratmeter fördelat på 5 plan samt källare. Byggnadens form kan liknas med en modernt utformad stor kub. Fasaden har i huvudsak glasväggar för ljusinsläpp och för att uttrycka öppenhet och transparens. Den pryds av partier i trä och metall – ovan gatuplan en massiv vågformad del klädd i träpanel och den övre halvan av huskroppen med snedställda aluminiumbalkar. Formen återknyter dels till församlingens gamla byggnad och temat skördeältet, där den massiva trädelen symboliserar jorden och aluminiumbalkarna strån. Vågformen ska anknyta till platsens omgivning

---

⁴⁷ <https://www.arkitekt.se/tavling/inbjudan-till-parallellt-uppdrag-om-ny-kyrka-i-goteborg/parallellt-uppdrag-avgjort-ny-kyrka-i-goteborg/>

⁴⁸ Pressrelease i pdf-format från församlingen daterad 2019-12-12.

och tradition med hav och vågor. Det stora korsformade fönstret till bönesalen på plan 2 blir också en symbol på fasaden som ger en signal om byggnadens ändamål.

I entréplanet möter kyrktorg och café med tillhörande sociala ytor och köksdelar. Där finns också en samlingsal för 200 personer samt utrymmen för församlingens "Manna-arbete", en social insats som startade 2012 där cirka 200 familjer åt gången får en matkasse. Gradängen i avdelningen "berget" skapar både en yta för "häng" och utgör en andra trapp upp till kyrksalen. I källarplanet finns övningsrum för musik, ett "aktivitetsrum" med tillhörande omklädningsrum och utrymmen för fastighetens teknik och drift.

Från entréplanet leder en rymlig svängd trapp, och tre hissar, en våning upp. Där öppnar sig kyrksalen som fyller hela planet på ca 40x40 meter, med en takhöjd på 10 meter och sittplatser för 1200 personer. Arkitektens bilder visar en ljus lokal med mycket trämaterial och sektioner och läktare i oregelbundna former, som liksom fasaden anspelar på vågor. Estraden har en central plats och på väggen till vänster om denna syns ett stort kors. På planet finns också det rymliga bönerummet med korsformat fönster och biutrymmen för exempelvis barnvakt, teknik och förråd.

Digital bild som visar interiören från arkitektbyrån Elding Oscarson.

Plan 3 och 4 har utrymmen för barnverksamhet, kontor, samt rejält med utrymmen som är märkta "Utbildning". Församlingen kommer att använda lokalerna tillsammans med Vinge folkhögskola, som startade i Göteborg 2018 som Pingströrelsens femte folkhögskola. Förutom undervisningsrum finns utrymmen för matsal och bibliotek. På det övre planet finns en tredje samlingsal, denna för cirka 300 personer. Intill denna finns

Sektion av Frihamnskyrkan presenterad i Lägesrapport december 2021.

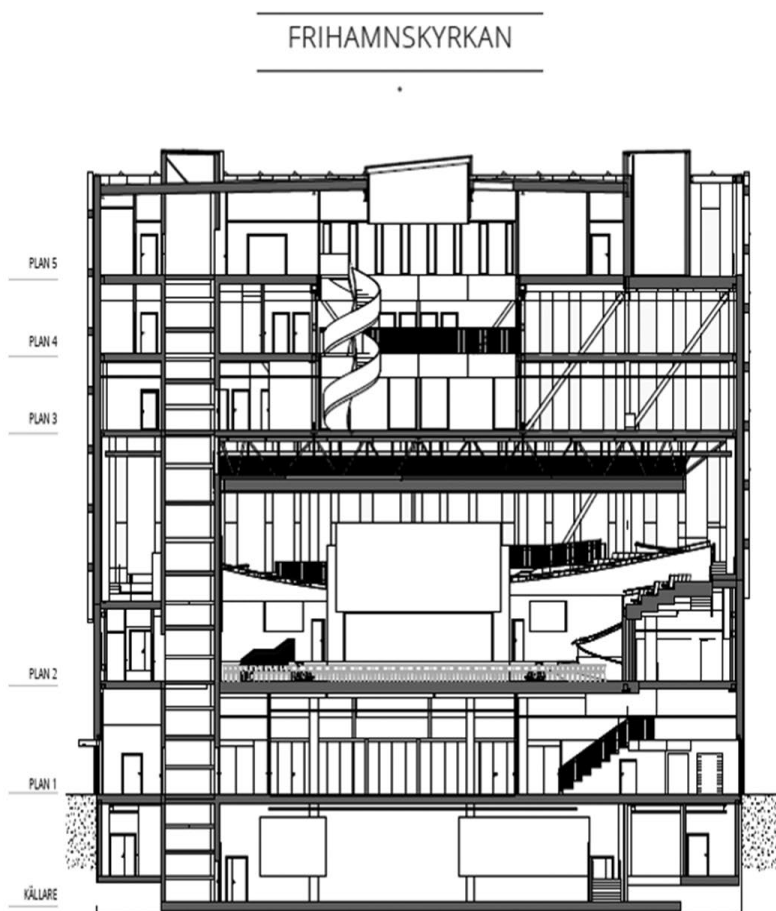

Bild: Sektion genom den nya byggnaden

VÅNINGSBESKRIVNING

KÄLLARE Allaktivitetssal, musikövningsrum, studio samt förråd och fastighetstekniska utrymmen

PLAN 1 Kyrktorg med samlingsal för ca 300 personer [Nedre salen] samt café

PLAN 2 Stora [Kyrksalen] med plats för upp mot 1200 besökare, stort bönerum samt teknikytor

PLAN 3 Utbildning samt [Barnlandet] samlingslokaler för barnarbetet

PLAN 4 Utbildning, kontor samt församlingsexpedition

PLAN 5 Samlingsal för ca 300 personer [Övre salen] samt församlingskök och vardagsrum, grupprum och takterass

ett väl tilltaget "vardagsrum" för servering och umgänge. Det leder ut till en takterrass i söderläge som upptar hela byggnadens bredd och har utsikt över hamninloppet och de kvarter på andra sidan älven där Smyrnakyrkan ligger. Totalt finns alltså tre samlingssalar i byggnaden. Ett motiv är att gudstjänster ska kunna pågå parallellt.⁴⁹

I framtiden finns möjlighet att på tomten komplettera med ett lägenhetshus. Exempelvis finns tankar om små lägenheter som kan användas kopplat till församlingens sociala arbete.

Den multifunktionella lokalen

Frihamnskyrkan representerar med sin allsidighet och utrymmen för olika ändamål det som ofta kallas multifunktionella lokaler. Den inriktningen anknyter till de önskemål som präglade förändringarna på Smyrnakyrkan 1982. Församlingarnas önskan att "betjäna" det omgivande samhället var även ett generellt drag i Pingströrelsen enligt den tidigare refererade studien om pingstförsamlingarnas byggnadsprojekt på 1990-talet. Detta hörde samman med viljan till öppenhet men innebar också att församlingar byggde utrymmen som inte främst användes för församlingens interna verksamhet. Bland dessa var café och förskola de vanligaste. Av de 18 församlingar som redovisade nyinvigning av kyrkor i *Pingströrelsens årsbok* under 1990-talet angav sju att de hade utrymmen för caféverksamhet. Fem av församlingarna redovisade utrymmen för förskoleverksamhet.⁵⁰

I mitten av 1990-talet kommer också exempel på utpräglat multifunktionella lokaler. Pingstförsamlingen i Malmö förvärvade och anpassade de tidigare mässhallarna i staden. Lokalen inrymde café, motionshall, fyra förskoleavdelningar samt utrymmen för bibelskola och invandrargrupper. Mer än hälften av lokalytan hyrdes ut för olika ändamål.⁵¹ Utvecklingen fortsatte in på 2000-talet då exempelvis pingstförsamlingen i Gävle uppförde Hedvigslundskyrkan 2013. Byggnaden inrymde Hedvigslunds förskola och idrottshallen Hedvigslundshallen. Idrottshallen, som även användes som kyrksal, hyrdes ut till innebandyklubb under veckorna. Året

---

⁴⁹ *Frihamnskyrkan. Lägesrapport december 2021*; Ritningar för Frihamnskyrkan, <https://www.smyrna.se/Start/Nyheter/Frihamnskyrkan>; *Dagen* 2022-11-11, s. 10-15.

⁵⁰ Wahlström 2007 och där anförd litteratur.

⁵¹ *Dagen* den 16 juni 1995, s. 12; *Pingströrelsens årsbok* 1996, s. 52. För ytterligare exempel, se: Eksjö och Nyköping i *Pingströrelsens årsbok* 1990, s. 64; Norrköping i *Pingströrelsens årsbok* 1996, s. 53.

därpå slutfördes kapell, foajé, kontor och café. Den totala byggnadsytan var på 2400 kvadratmeter.⁵² Samma år invigde Enakyrkan i Enköping en ny lokal efter att ha förvärvat en fastighet som de byggt om och till. Anläggningen som de kallade Kompassen inrymde förutom en stor samlings-sal och rum för församlingens verksamheter även hotel- och konferensdel. Av ytan på 3500 kvadratmeter var 1100 nybyggt.⁵³

I samma anda gjordes en omfattande ombyggnation och renovering av Filadelfiakyrkan i Stockholm under perioden 2018-2021. Även slottsdelrenoverades och erbjöd utrymmen för Kaggeholms folkhögskola. Kyrkan totalrenoverades utvändigt inom ramen för det ursprungliga utförandet. Invändigt gjordes förändringar. Den största skillnaden är att ett bjälklag installerades i stora kyrksalen så att ett nytt våningsplan skapades. Kyrksalen hamnade i plan med det som förut var första läktare. Från entrén leder de gamla bevarade trapphusen, två nya hissar och en rulltrappa upp i den ljusa kyrksalen vars karaktär bevarats. Den flexibla möteslokalen kan rymma ungefär 1600 besökare. Den nya våning som skapades under det nya bjälklaget, på det som förut var parkett, har inretts med en lounge och tre större flexibla lokaler för bland annat "vardagskyrka". En stor satsning gjordes även på toppmodern teknik i hela fastigheten. Förutom att det betjänar församlingen och folkhögskolan innebar moderniseringen att lokalerna är attraktiva för uthyrning för konferenser, konserter och filminspelningar. Under våren och sommaren 2021 besökte runt 90 000 stockholmare den nyrenoverade kyrkan när den fungerade som vaccinationscentral under den pågående pandemin. När den avtog och restriktionerna släppte kunde församlingen arrangera en festlig invigning.⁵⁴

Drivkrafter som framkommer för en lokal med flera användningsområden är dels att församlingen på ett tydligt sätt kan bidra till det omgivande samhället och få en tydligare roll i sin omgivning. Men i dessa projekt finns inte sällan även drivkrafter som ekonomi och hållbarhet eftersom det möjliggör uthyrning av utrymmen som inte används hela veckorna. Eller både och om församlingen kan driva en verksamhet som både bidrar till samhället och ger ekonomiskt tillskott.

Även om det fortfarande bara är några få procent av pingstförsamlingarna som har en multifunktionell lokal finns alltså en sådan utveckling. Men i sammanhanget utmärker sig Frihamnskyrkan främst genom skalan satsningen genomförs i kombinerat med nyproduktion designat utifrån församlingen vision om sin roll i staden.

---

⁵² *Pingströrelsens årsbok 2014*, s. 37.

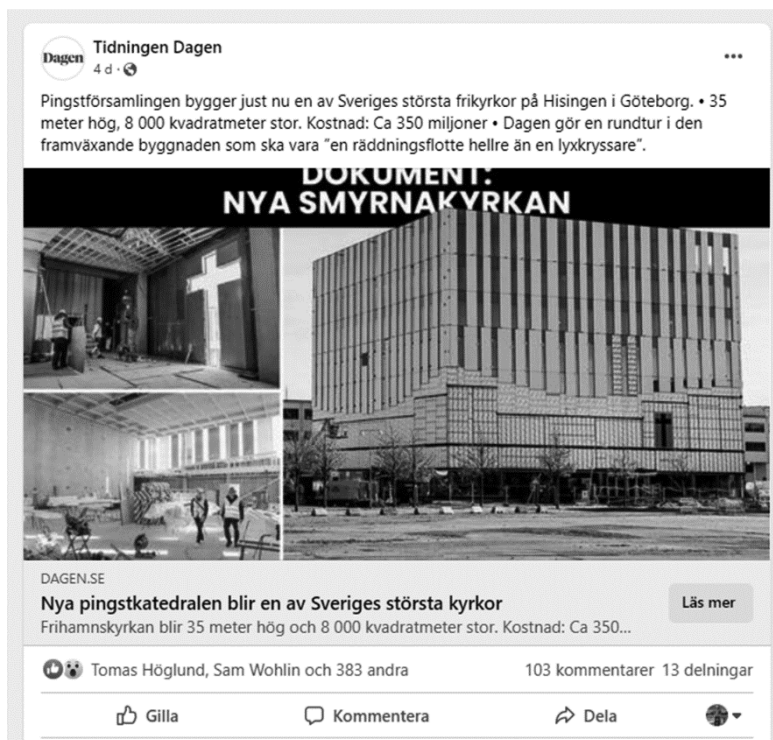
⁵³ *Pingströrelsens årsbok 2013*, s. 36.

⁵⁴ *Pingströrelsens årsbok 2022*, s. 32.

Samtida samtal om församling och byggnad

”Nya pingstkatedralen” på Facebook

Den 11 november 2022 hade tidningen *Dagen* tre uppslag om Smyrnaförsamlingens nya kyrka. Först ett bilduppslag som visar byggnaden som uppförs i Frihamnen i Göteborg med rubriken ”På ödetomten byggs Sveriges största frikyrka”. Det följs av ett dokumentärt reportage i två uppslag. Det första med rubriken ”Hundraåriga Smyrna flyttar och blir Frihamnskyrkan” som berättar om satsningen och skildrar vad två personer från olika generationer har för drömmar och farhågor inför församlingens flytt. Det andra berättar mer specifikt om hur kyrkan kommer att bli.⁵⁵

Skärmdump från Facebook @Tidningen Dagen 15 november 2022.

⁵⁵ *Dagen* 2022-11-11.

Inför publiceringen lyfts reportaget på tidningens Facebook-sida med den tillspetsade rubriken "Nya pingstkatedralen blir en av Sveriges största kyrkor". Det blir snabbt en lång diskussionstråd kring församling, kyrka, uttryck, vad som ska prioriteras i Guds rike, m.m.

Efter bara fyra dagar har 383 personer reagerat på inlägget med 335 "tummen upp", 32 häpna ansikten, 8 hjärtan och 4 gråtande ansikten. En slående majoritet tycks alltså vara positiv till församlingens satsning. Men det finns också en grupp som reagerar frågande och flera av dem uttrycker sig i kommentarsfältet där 103 kommentarer hunnit komma. Där uppstår en diskussion. De båda sidorna kan exemplifieras med följande citat:

Kyrka är ju en grupp av troende.

Inte en byggnad.

Det är vad Kyrka betyder.

Fyrkantiga byggnaden ska föreställa Nya Jerusalem (Guds Rike) som ska komma ner från himmelen.

Därav denna arkitektur antar jag.

Bra plagiat men men...

Människan är allt en eländig varelse som konstant ska göra Guds ord så artificiellt och skapa massa substitut.

Människan kan försöka bygga hur många såna här kuber som helst på jorden.

Kommer ändå inte ersätta den äkta Guds rike som kommer falla ner från himmelen en vacker dag vid uppståndelsen Jesus återkomst.

Amen.⁵⁶

Så modigt Smyrناkyrkan. Så många människor ni kommer att beröra framöver med gudstjänster, konferenser, konserter, bönesamlingar, social och diakonal hjälp, själavård, med utbildning för mängder av elever på folkhögskolan. Arbete med barn och ungdomar, gamla och sjuka. Och internationell mission. Tänk om fler kyrkor satsade så på att inta en plats i sin stad eller sitt samhälle.

*Gud välsigne er *

Intressant att pingstvännen i Göteborg satsar så enormt mycket pengar på en kyrka, när dom hade en och sociala, ekonomiska, psykiska nöden hos människor är så stor inte bara i Gbg utan i Västsverige, hela landet och i många andra länder.

---

⁵⁶ Facebook @Tidningen Dagen, fångat 15 november 2022.

Tacka vet jag Jesus, han byggde inte en enda, han besökte dom (synagogor) som redan fanns. Han sa t o m till sina lärjungar att dom inte skulle ta med sej nånting när dom skulle "gå ut i hela världen och gör dom (människorna) till mina lärjungar ".

Vad är viktigast för oss troende kristna i dagens samhällen? Satsa månghundramiljoner i superfin byggnad eller va kvar i en gammal men någorlunda fungerande och dela ut, hjälpa, bistå månghundramiljonerna på olika sätt till behövande medmänniskor?

Till alla er som skriver negativt här:

Har ni någon aning om hur mycket hjärta för de sargade som finns i den kyrkan? Jag blir ledsen i mitt hjärta att läsa alla era sura kommentarer.

Har ni glömt Filadelfia i Stockholm?

En kyrka med ett oerhört hjärta för de trasiga, som byggde en av världens häftigaste kyrkor mitt under depressionen.

Så många miljoner människor över världen som blivit berörda av Jesus genom den kyrkans arv genom 1900-talet.

HUR kan detta vara en kyrka? 🤔 Ser ut som ett kontor på utsidan!

What? 8000 kvadrat räddningsflotte? Nåja, flott lär det iaf bli...

Jag blir ledsen av att läsa så många negativa kommentarer här. Istället för att glädjas över att Smyrnaförsamlingen vill satsa för framtiden och bygga en ny, lättillgänglig och funktionell kyrka, skrivs det om "skrytbygge" och "smuts på insidan". Troende människor som tycker/skriver så om sina syskon...

Arkitekturen kan man väl ha delade meningar om, men syftet är att vara en oas i Göteborg och att ännu fler människor ska hitta till vår kyrka och få uppleva Jesus i sina liv.

Generellt är det två huvudfrågor som kommenteras. Främst kan man säga att det gäller församlingens förhållande till samtidens materiella förutsättningar. Linjen att en församling inte behöver en byggnad eftersom den är en gemenskap mellan människor ställs mot visionen om att ge rum för fler människor och nya upplevelser. På ett annat plan ligger frågan om prioriteringar – borde pengar läggas på att direkt möta nöden i det omgivande samhället eller att satsa en stor summa på att skapa nya förutsättningar för detta i framtiden. I någon mån kopplas denna fråga även till eskatologiska aspekter.

Den andra frågan gäller en kyrkas utseende. Hur ska en kyrka se ut? Ska det synas att det är en kyrka? Den frågan fördjupas inte i samtalet utan uttrycks mer som kortfattade åsikter. Däremot ventilerades frågan med några inlägg efter årsskiftet på opinionssidorna i *Dagen*.

”En kyrka – eller vårdcentral?”

Tio dagar efter det uppslagna reportaget om Frihamnskyrkan i Göteborg skriver Elisabeth Sandlund ett personligt inlägg om kyrkobyggnader i avdelningen Kolumnen i *Dagen*. Inlägget har inte direkt bärring på frågan om nya Smyrnakyrkan utan handlar främst om att många svenskkyrkliga byggnader kommer att få avvecklas. Hon lyfter också aspekter kring församlingslokal och församling.

Drygt två månader senare plockar ledarskribenten på *Dagen* Steven Crosson upp frågan om kyrkoarkitektur utifrån en referens till Sandlunds text. Under rubriken ”Guds hus, en grå låda? Multifunktion, men vad hände med skönhet?” lyfter han specifikt frågor kring församling och byggnadens form och funktion. Det görs inte med en tydlig referens till just Smyrnakyrkans projekt i Frihamnen men rubrik och ärende visar att den fråga, som fått så stor uppmärksamhet på tidningens sociala medier, säkert inspirerat till att ta upp samtalet. Han påpekar att kyrka främst är människorna och att kyrkobyggnaden är den plats där de möts men lyfter samtidigt att byggnaden likt lovsång och annan konst genom sitt uttryck kan ära Gud. Med respekt för frågor kring funktionalitet slår han ändå ett slag för estetikens betydelse, kritisk till det genomslag som funktionalism och brutalism haft på kyrkoarkitektur under de gångna åren. Crosson avslutar sin text:

Att uppföra en byggnad kan vara en kärlekshandling. Det kan vara ett sätt att visa församlingens intentioner med sin kyrka, och sin kärlek till Gud. Nya kyrkors utsidor och insidor behöver planeras och byggas med eftertanke.

Kanske finns det något problematiskt med att låta nya kyrkor bli funktionellt praktiska multifunktionsanläggningar, svåra att utskilja från profana sådana? Vad vill vi säga vår omgivning med dessa gråa fyrkanter?⁵⁷

Ett par veckor senare responderar Lars Anders Johansson på ämnet i *Dagen* Debatt under rubriken ”En kyrka – eller vårdcentral?”. Han diskuterar stilar men efterfrågar ”annorlunda rum” och ”kyrkan mitt i byn”, alltså församlingsbyggnader som utmärker sig för sitt syfte i samhällsbilden:

---

⁵⁷ Crosson, Steven i *Dagen* den 27 januari 2023.

”Problemet med dagens kyrkoarkitektur är inte primärt att den är ful, då detta i viss mån är en subjektiv fråga, utan att den ber om ursäkt för sig, som om den skämdes för sitt ändamål och syfte.”⁵⁸

Joakim Sätterman inkommer en vecka senare med en replik på debattinlägget ovan. Sätterman är arkitekt och medlem i Smyrnaförsamlingen. Han var dessutom en av Smyrnas representanter i juryn för det parallella uppdraget. Sätterman håller i flera stycken med kring betydelsen av form och att låta kyrkobyggnader ta plats i form av en tydlig arkitektur men väger samtidigt in realiteter som så ofta påverkar utformningen, i synnerhet för frikyrkor. Han lyfter fram tre punkter. För det första tas ofta beslutet om en ny kyrka utifrån praktiska skäl – de nuvarande lokalerna motsvarar inte verksamhetens behov. För det andra ställs snart frågan i församlingen kring de ekonomiska aspekterna. Det leder till den tredje punkten att en vanlig lösning blir att antingen lösa ekonomin genom värden i fastigheten församlingen äger eller att utforma de nya lokalerna så att de kan generera intäkter. Han konstaterar att ambitionen sällan är ”att skapa en vacker katedral, utan snarare funktionella lokalytor”.⁵⁹ Dock uppmuntrar han församlingar att väga in det estetiska, att det inte behöver vara det dyra som är vackert. Sätterman uppmuntrar också till mångfald och avslutar med att peka på det han ser som kärnan: ”Arkitektur kan, likt lovsång, ta sig olika uttryck, huvudsaken är att vi låter den lovprisande inställningen vara grundtonen!”⁶⁰

Under rubriken ”Är det pampiga kyrkor vi behöver?” inkommer Maria Cruz med en replik några dagar senare. Hon presenteras som församlingsgrundare i Helsingborgs husförsamlingsnätverk Katalysator Sverige och bibellärare. Cruz håller med om att allt vi skapar kan vara till Guds ära men vill understryka: ”Att vara kyrka handlar över huvud taget inte om byggnader.”⁶¹ Hon hänvisar till Nya testamentet hur det storslagna kan ske genom det enkla och understryker att Gud främst vill manifesteras sin närvaro i de som tror på honom. En kyrkobyggnad är stationär medan församling ständigt ska vara ”på väg i Guds mission.” Cruz avslutar med att peka på hur församlingen genom att leva det livet kan vara det ”anorlunda rum” som Johansson efterfrågar.

---

⁵⁸ Johansson, Lars Anders i *Dagen* den 9 februari 2023.

⁵⁹ Sätterman, Joakim i *Dagen* den 17 februari 2023.

⁶⁰ Sätterman, Joakim i *Dagen* den 17 februari 2023.

⁶¹ Cruz, Maria i *Dagen* den 23 februari 2023.

Från ”predikolokal” till ”räddningsflotte”

Syftet med den här studien är att belysa ämnet Pingströrelsens ecklesiologi i förändring genom att se på hur en lokal församling gestaltat sin närvaro och format rum för församlingens ändamål i ett specifikt sammanhang. Utifrån en fallstudie om Smyrnaförsamlingens i Göteborg huvudbyggnad under de 100 år som församlingen verkat är ambitionen att bearbeta frågorna: Vad säger församlingens byggnader om gruppens identitet som församling och hur den ville presentera sig i sin samtid, dess ärende och vilka behov som fanns för verksamheten? Vilka önskingar och visioner fick uttryck i de fysiska byggnaderna och församlingens berättelser om dem?

Jag tycker mig se fyra ganska generaliserbara steg i materialet. Samtidigt som steg kan skönjas finns också kontinuitet och som avslutning på detta fallstudium vill jag bearbeta frågorna ovan utifrån ett resonemang kring kontinuitet och förändring i församlingens identitet och ärende utifrån det undersökta materialet.

1924

Utgångspunkten för den grupp på 120 personer som 1922 samlades i en egen nybildad församling var en identitet som var djupt rotad i den svenska folkväckelsen från 1800-talet, i synnerhet baptismen. Det kom till uttryck i deras första lokal som visade stor kontinuitet med ursprunget. Den var främst en ”predikolokal” och ett ”klimatskal” för församlingen. Samlingssalen utformades efter församlingens främsta ärende förkunnelsen om evangeliet och en plats för andliga upplevelser. Dopgraven och dess placering gav uttryck för omvändelsens och den offentliga bekännelsens betydelse.

Församlingsnamnet ”Smyrnaförsamlingen” på lokalens fasad signalerade fokus på de troendes gemenskap som den fysiska kyrkan. Även om den hade sin utgångspunkt i radikalitet i förhållande till det som historiskt förknippades med kyrka kom de ur en mogen frikyrklighet med en större grad av kyrkomedvetande där rosettfönstret och spiran med kors var symboler som signalerade lokalens ändamål. I den ”programförklaring” som församlingen gav i samband med invigningen var det också klart att pingstväckelsen, eller ”Den nya rörelsen” som det kallades vid den tiden hade en stark inverkan på identiteten och var orsaken till uppbrottet från det gamla sammanhanget.

1941

Den nya riktningen blev synlig i församlingens andra byggnad när de 16 år senare inviger ett "funkistempel" i grannkvarteret där fasaden märks med "SMYRNAKYRKAN" i stora bokstäver. I övrigt saknar exteriören något som antyder att det är samlingslokal för en kristen församling. Entréns portar och de smala höga fönstren ovanför visar att det är en samlingslokal av något slag. Ovan reser sig flera våningar med bostadslägenheter. Interiören är också stramt utformad med ett kors i fonden som enda symbol. Lokalen ger inte bara plats för en växande folkskara utan estradens utformning ger utrymme för stora grupper av sångare och musiker. Utmaningen är att bereda sittplatser för alla dem som vill komma för att dela församlingens liv och erfarenheter. Detta dominerar de prioriteringar som görs av byggnadens utrymmen.

Smyrnakyrkan speglar vid uppförandet en församling där identiteten skulle kunna beskrivas som modern, expansiv och självsäker i linje med en gemensam identitet inom den växande församlingsrörelse där de hade sin tillhörighet. Den uttryckte också förstärkt radikalitet i förhållande till kyrkliga symboler. De radikala drag som präglade församlingens rötter hade förstärkts i Pingströrelsen. Det blir också synligt i Smyrnakyrkan.

1982

När Smyrnaförsamlingen i samband med sitt 60-årsfirande 1982 tar en renoverad och utbyggd kyrka i bruk har församlingens identitet och status förändrats drastiskt. Utmaningen är inte längre att erbjuda plats till alla nya som vill komma utan att öppna upp mot det omgivande samhället för att "nä ut". Den expansiva identiteten har fått en törn och församlingen söker nya vägar. Förändringen innebär en mer oskarp gräns mellan viddom. Den stora tillbyggnadens glasfasader signalerar till omgivningen – välkommen in till oss! Mot gatan markerar kors och texten "Smyrnakyrkan" att det är en församlingsbyggnad. Församlingen upplever att man representerar något värdefullt och viktigt men att människor i dess närhet inte ser det. Utrymmen för media ger möjligheter för nya anknytningspunkter gentemot människor i staden. Det angelägna i ärendet kommer också till uttryck genom att den renoverade kyrkans inredning har utsmyckas med symbolik utifrån fältet som är redo för skörd och det kors mot bakgrund av en veteåker som pryder fondväggen.

Det sker en viss förskjutning i förhållande till kyrkliga symboler på samma sätt som beskrivits för Pingströrelsen i stort ovan. Den nya konst som präglar kyrkorummet har ett uttalat ärende att bära ett budskap till deltagarna i rummet. Även utvändigt markeras byggnadens särart på ett

markerat sätt med kors och kyrkans namn mot både torg och den trafikerade gatan. I andra riktningen innebär färger, utsmyckning och de rundade formerna ett uttryck av värme och den nya formen återtar något av det ombonade hem som församlingens första lokal i viss mån gestaltade, men som var stram i den ursprungliga formen för Smyrnakyrkan.

Förändringen innebär också en stor förändring i prioritering av utrymmen. Hela tillbyggnaden erbjuder ytor som inte är "predikolokal" utan för andra verksamheter. Att den informella gemenskapen är viktig kommer till uttryck i nya ytor för mingel och kyrkfika.

2023

Centrala Göteborg står inför att växa och staden beslutar att etablera en ny stadsdel på centrumnära delar av den gamla hamnen – området benämns Frihamnen. Smyrnaförsamlingen som åter fått uppleva tillväxt och förändrats i sammansättning och inriktning tar beslut om att ta plats i hjärtat av denna nya stadsdel. I kontinuitet med den gamla kyrkan väljer de en modern och massiv form med ett samtida uttryck – men också en byggnad som kan svara mot församlingens önskan att vara "vardagskyrka" i den nya stadsdelen, ha en internationell profil och ha utrymmen för att kunna ta socialt ansvar i sin stad. Umgängesytor, socialt center och samlokalisering med Vinge folkhögskola ska bidra till liv och rörelse i lokalen.

Formmässigt är den nya kyrkan på många sätt konsekvent med den moderna stil som Smyrnakyrkan hade när den stod klar 1941 och uttrycker samma känsla av expansion och självförtroende. Sett till radikalitet i förhållande till kyrkliga symboler är Frihamnskyrkan en tydlig orientering åter mot den riktning som etablerades vid uppförandet av Smyrnakyrkan 1941. Uppenbarligen var frågan om att både uttrycka byggnadens ändamål som kyrka och öppenhet för alla att komma en viktig del som också bearbetades i juryn för arkitekttävlingen. Just den balansen upptar en betydande del av juryns motivering: "Med förslaget lyckas Elding Oscarson med konststycket att både vara specifika och tydliga med innehåll och funktion av Framtidens kyrka, samtidigt som byggnaden riktar sig utåt och bjuder in omgivningen på ett inkluderande sätt." Det är också uppenbart utifrån facebook-inläggen och debatten som refererats ovan att just denna balansgång engagerar brett. I vilken grad ska församlingens byggnad signalera ändamålet? Är det ett viktigt statement eller uttrycker det en negativ exklusivitet? Är det bara ekonomiska aspekter som styr, en neutral byggnad som kan användas för flera ändamål?

Sett till prioriteringar för verksamheten sker en stor förändring. Församlingen bygger inte främst en "predikolokal". Rum för gudstjänst har

en accentuerad plats i byggnaden men församlingens önskan att vara "vardagskyrka", "oas" och "räddningsflotte" blir synliga i de prioriteringar som gjorts. Frihamnskyrkan är konsekvent i det församlingen sträckte sig efter 1982 och ger stor prioritet åt andra delar av församlingens verksamhet och liv. Frihamns kyrkan sträcker sig också längre genom att församlingens lokal också ska vara ett rum för staden. Det har en tydlig koppling till det sociala engagemanget. Utrymmen för hjälpande verksamhet, mötesplatser för socialt utsatta grupper, möjligheten till utbildning för att komma in i samhället och i förlängningen eventuella bostäder kopplat till detta ger en tydlig prioritering av utrymmen som riktar sig mot samhällets behovande. Flera samlingshallar ordnas för att möta ett mångkulturellt samhälle där både nya kristna och troende från pingströrelser i globala syd blir en allt större del av gemenskapen.

Nav för mission

Församlingens uppdrag till mission i staden är en uttalad drivkraft och påverkar formen vid alla fyra byggen. I den meningen finns kontinuitet. Samtidigt speglar byggnaderna och hur församlingen talar om deras ändamål en förändring i hur uppdraget kan genomföras. Tillspetsat sker en förändring från hörsalen där evangeliet skulle konfrontera massorna så att individer kunde ta ställning till "vardagsrummet" där församlingen kan dela vardagen med människor i staden i en process mot helande och frälsning.

I samband med invigningen 1924 uttrycktes det så här: "Må dock Herrens härlighet uppfylla templet och i stor makt och kraft uppenbara sig till tusendes frälsning [...]"⁶² Nästan 100 år senare, i beslutsunderlaget för Frihamnskyrkan, formulerades det så här: "Vi drömmer om att få vara en kärleksdriven, socialt hållbar gemenskap i centrum av det nya Göteborg där trasiga liv kan restaureras och relationer helas."⁶³

Kopplat till det uppdraget och församlingens roll i en större stad finns en viss kontinuitet i synen på huvudbyggnaden som ett nav för verksamhet och grupper på flera platser. Det var inte lika slående kopplat till den första lokalen men tilltog när arbetet expanderade. Församlingen säger i sin tioårsberättelse att dess "...utpostverksamhet har intagit ett stort rum i församlingens arbete särskilt under de senaste åren, då antalet utposter ökat högst betydligt". Delvis berodde det på att andra pingstförsamlingar

---

⁶² *Evangelii Härold 1924*, s. 622.

⁶³ *Frihamnskyrkan. Lägesrapport december 2021*.

i staden införlivades i den stora församlingen, men också att verksamheten utvidgades till nya områden. Sannolikt hängde det samman med en mer generell utveckling i Pingströrelsen efter 1930 utifrån tanken om "En församling i varje stad".⁶⁴

Vi – Dom, exklusivitet eller inklusivitet

Smyrnaförsamlingens fyra byggnader speglar en tydlig förskjutning från exklusivitet till inklusivitet. Den första byggnaden var en sluten församlingslokal där dess namn fanns skrivet på fasaden. Verksamheten hade i hög grad en betoning på att vinna över personer till den interna verksamheten. Rummet blir vad Mats Larsson i sin studie av Askers baptistförsamling beskriver som en "kultur och gränssättare".⁶⁵ Torbjörn Aronssons jämförelse med arbetarrörelsens *Closed shop*-system visar också att en exklusiv hållning vid den tiden speglade samhället i stort.⁶⁶ Smyrnakyrkan 1941 speglade i hög grad samma exklusivitet men som beskrivits ovan signalerar tillbyggnaden 1982 en förändring.⁶⁷

Frihamnskyrkans multifunktionella ambition och församlingens berättelse om byggnaden beskriver en församling som vill vara en del av och interagera med det omgivande samhället. Byggnaden utgör inte längre den tydliga gränsen mellan "vi" och "dom" utan det som är församlingen sammanblandas i en mening med det omgivande samhället. På det sättet speglar byggnaden de förändringar, och även utmaningar, i ecklesiologin kopplade vill församlingens gräns och centrum som återkommit i tidigare kapitel av denna volym. Ulrik Josefsson noterar utifrån tre case i sin studie pågående förändringar i Pingströrelsens ecklesiologi som alla handlar om synen på församlingens gräns.⁶⁸ Frågan om gräns och centrum präglar i hög grad Pontus Tunhavs studie om församlingsmedlemskap ovan. Han visar på utmaningarna med att navigera i denna nya identitet och för en konkret diskussion om vägar framåt.⁶⁹ Frihamnskyrkan speglar på flera sätt denna förändring och konkretiserar utmaningarna för en församlings identitet. Smyrnaförsamlingens första lokal som märkts med församlingens namn utgjorde en borg för den förkunnelse och livsriktning som församlingen representerade, den utvalda skarans egna rum med en tydlig

---

⁶⁴ Se Davidsson, *Den svenska pingströrelsens församlingssyn*, s. 38 i denna volym.

⁶⁵ Larsson s. 136, se även om markörer och gränser, s. 186-192.

⁶⁶ Se inledningen till Aronsson, *Utmanad och förändrad*, s. 88 i denna volym.

⁶⁷ För ett resonemang kring gräns och öppenhet i Filadelfiaförsamlingen i Stockholm kopplat till verksamhet och lokal, se: Thörn 2014, s. 209-211.

⁶⁸ Se Josefsson, *Frihet och samverkan*, s. 152 i denna volym.

⁶⁹ Se Tunhav, *Är du med i pingstkyrkan?*, s. 162 i denna volym.

gräns mot omvärlden. I Frihamnskyrkan vill församlingen medvetet göra den gränsen mindre skarp och vara ett vardagsrum för staden. I livet som levs i detta rum definieras gränsen snarare utifrån invånarens roll. Församlingens kärna utgörs av lärjungar som i rummet representerar Guds rike och bildar församlingens centrum. Rummet delas med personer som i olika grad är på väg mot detta centrum eller kanske inte ens vet om det. I den meningen förstärker lokalens inriktning de frågor som Tunhav ställer kring församlingens kongregationalistiska identitet kopplat till församlingsmedlemskap och församlingens gräns.

Behöver församlingen en byggnad?

Flera av inläggen från facebook som refereras ovan ifrågasätter det nödvändiga i att bygga. Där finns dels en eskatologisk referens, men också en materiell i fråga om både resurser och vad som är nödvändigt för församlingens liv. I Maria Cruz inlägg i *Dagen* förordas ett husförsamlingsideal. I skriften *Pingstväckelsens riktlinjer* som gavs ut av Förlaget Filadelfia 1917, med förord av Lewi Pethrus, förordas i avsnittet "Församlingens uppbyggande" husförsamlingsidealet. Utifrån en lång rad bibelord konstateras:

[...]Så tränger sig på en det faktum, att denna hem- eller familjekaraktär bildar icke blott den ursprungliga, icke blott en förbigående utan den förblivande grundformen för församlingen. Och därur framgå utomordentligt praktiska slutledningar [...] Här är oss alltså anvisad en enkel, gångbar och beprövad väg för en biblisk församlingsvård, och den har den fördelen, att den låter sig användas på varje plats. Det är icke predikant, församlingslokal, penningemedel, organisation, som vi först och främst behöva.⁷⁰

Skriften hade sitt ursprung i tysk pingstväckelse och på just denna punkt präglades uppenbart pingstvännerna i Sverige mer av sitt arv från den svenska folkväckelsens byggande församlingar. Att bygga eller inte tycks inte ha varit en fråga. Tvärt om kunde just byggnaden ses som en manifestation av Guds sanktion för en församlings verksamhet på platsen. De "mirakel" som lett fram till att lokalen kunde uppföras, trots att mycket såg omöjligt ut praktiskt och ekonomiskt, kunde ses som att Gud stöttade församlingens inriktning och val. Det beskriver Andreas Thörn som teman, bl.a. kopplade till lokalen, i Filadelfiaförsamlingen i Stockholms identitet, både i förhållande till övervunnet motstånd och utifrån församlingens tillväxt och nya lokalbehov.⁷¹ Temat finns också i Smyrnaförsamlingens i Göteborg berättelser, i synnerhet om församlingens första två lokaler. I

⁷⁰ *Pingstväckelsens riktlinjer* 1917, s. 17-19.

⁷¹ Thörn 2014, s. 90-115; 140-144.

Smyrnas första rapport i *Evangelii Härold*, som refereras i inledningen, är just den svårlösta lokalfrågan som med Guds hjälp fått en lycklig utgång ett huvudtema. Det återkommer också i församlingens jubileumsskrifter kopplad till församlingens lokal.⁷² I samband med invigningen 1982 beskriver också församlingens dåvarande föreståndare Bertil Olingdal församlingens lokalinvigningar som märkeshändelser i församlingens historia.⁷³

Parat med detta finns betydelsen av församlingens byggnad som symbol för församlingens verk och eventuella framgång.⁷⁴ En slags gestaltning av församlingens vision eller självbild. Den aspekten finns med i arbetet med Frihamnskyrkan och när *Dagen* är på plats och berättar om bygget refererar de:

*CIRKA 350 MILJONER kronor kostar det att bygga Frihamnskyrkan, som trots att den ser halvfärdig ut redan kan liknas vid en modern katedral. Om ungefär ett år ska den invigas, vilket innebär att andra frågor än de byggtekniska hamnar i fokus. Frågor som har med församlingens identitet och målbild att göra.*⁷⁵

Men kopplat till projektet Frihamnskyrkan finns också en balanserad syn på byggnadens betydelse. I samband med att visionen presenteras i församlingens lägesrapport 2021 skriver de i en avslutande mening:

*Församlingstillväxt och andligt skeende är inte automatiskt kopplat till nya lokaler och allmän optimism. Det är ett gudomligt skeende som vi inte kan kontrollera, men vi kan bana väg genom bön, arbete och personlig överlåtelse.*⁷⁶

Slutligen. I flera av debattinläggen som refererats ovan lyfts skapande och kreativitet som uttryck för viljan att ära Gud och jämförelse görs med lovsång och annan konst. Även om Smyrnaförsamlingen själva inte reflekterar över just den aspekten i sina dokument om Frihamnskyrkan återkommer just ordet "skapa" frekvent i dessa. Det har inte främst fokus på den konstnärliga aspekten men handlar tydligt både om att skapa en byggnad med rum för människor i staden, som de ger exempel på, men också att gestalta en vision som de har för församlingens roll i Göteborg.

---

⁷² Se ex. *Tjugofem år som en Guds församling 1922 14/11 1947*, s. 3-9; *Smyrnaförsamlingen i Göteborg 1957*, s. 13-20.

⁷³ *Nya Smyrna 1982*, s. 1.

⁷⁴ Jfr. Thörn 2014, s. 140-144.

⁷⁵ *Dagen* 2022-11-11, s. 15.

⁷⁶ Återgivet i: *Frihamnskyrkan. Lägesrapport december 2021*.

Referenser

Skrifter utgivna av Smyrnaförsamlingen (kronologisk ordning)

- Tio år såsom en Guds församling. Smyrnaförsamlingens i Göteborg tioårsberättelse åren 1922-1932.* Smyrnaförlaget.
- Tjugofem år som en Guds församling 1922 14/11 1947.*
- Smyrnaförsamlingen i Göteborg 1957, 35-årschrift.*
- Thureson, Birger 1972, *SMYRNA pingstkyrkan i centrum, 50-årschrift.*
- Nya Smyrna. Invigningen av Nya Smyrnakyrkan 9-17 oktober 1982.*
- Göransson, Arnold, m.fl. 1982, *Smyrna på väg. 1922-1982. Bilderna berättar.* AB Smyrnaförlaget.
- Smyrna Framtidens kyrka, del i det nya Frihamnens centrala stadsrum 2019.* Inbjudan Parallellt uppdrag Smyrna
- Smyrnas nya kyrka i Frihamnen.* Pressrelease i pdf-format från församlingen daterad 2019-12-12.
- Frihamnskyrkan. Lägesrapport december 2021.* Informationsfolder från Smyrna om beslutsprocessen, illustrationer för den nya kyrkan och finansiering.

Tidningar och tidskrifter

- Dagen*
- Evangelii Härold*
- Pingströrelsens årsbok*
- Weckoposten*

Litteratur

- Carlsson, Carl-Gustav 2013 (1990) *Människan, samhället och Gud. Grunddrag i Lewi Pethrus kristendomsuppfattning.* Skrifter utgivna av Insamlingsstiftelsen för Pingstforskning nr 15, Alvik.
- Franzén, Bert 1959, "Kyrkorummets teologi, ett baptistiskt perspektiv", i *Kristet forum.* (1959/8-9), s. 207-209.
- Furingsten, Agne 2007, "Från dansbaneelände till lovsångsdans – om Pingströrelsens kultursyn 1950-2001", i Waern m.fl. (red.), *Pingströrelsen. Verksamhet och särdrag under 1900-talet*, s. 360-375. Örebro: Libris.

- Gustavsson, Per Erik 1988, Varför blev Kungsgatan i Uppsala "folkrörelsernas gata"? i Ljunggren (red.) *Från bönehus till kyrka i Uppländska bygder*. Stockholms distrikt av SMF.
- Josefsson, Ulrik 2005, *Liv och över nog. Den tidiga pingströrelsens spiritualitet*, Artos & Norma Bokförlag.
- Larsson, Mats 2007, *De "riktigt kristina", deras "Wänner" och "motståndere – en lokal- och frikyrkohistorisk studie av Askers baptistförsamlings identitet och mentalitet, 1858-1887*. Linköping Studies in Identity and Pluralism No. 6. Linköping University Electroni Press.
- Lindahl, Göran 1955, *Högkyrkligt Lågkyrkligt Frikyrkligt i svensk arkitektur 1800–1950*. Stockholm: SKDB.
- Pingstväckelsens riktlinjen* 2016 (1917) Skrifter utgivna av Insamlingsstiftelsen för Pingstforskning nr 7, Alvik.
- Thörn, Andreas K. G. 2014, *En framgångsrik främling. Filadelfiaförsamlingen i Stockholm – självbild i historieskrivning och verksamhet 1910-1980*. Örebro Studies in History 16. Örebro universitet.
- Wahlström, Magnus 2007, "Omprovning av tidigare principer" i Waern m.fl. (red.), *Pingströrelsen. Händelser och utveckling under 1900-talet*, s. 316-353. Örebro: Libris.
- Wahlström, Magnus 2011, *Baptistisk tro tar form – Blacksta baptistkapell som kyrkovetenskapligt källmaterial*, Örebro teologiska högskola.
- Åsman, Gösta 1989, *Filadelfiaförsamlingen i Norsjö* (opublicerat månadsblad).

Forskningsrapporter från Institutet för Pentekostala Studier

Nr 1: Stig Öberg: *Pingst i Grönland — En studie av den grönländska frikyrkan Inuunerup Nutaap Oqaluffia*, 2010. ISBN: 978-91-979030-0-4.

Nr 2: Jan-Åke Alvarsson (red.): *Medlemskap — En tvärvetenskaplig studie av medlemskap i Pingströrelsen*, 2011. ISBN: 978-91-979030-1-1.

Nr 3: Uno Solinger (red.): *Församlingssyn i Pingströrelsen — Rapport från ett seminarium*, 2012. ISBN: 978-91-979030-2-8.

Nr 4: Jan-Åke Alvarsson (red.): *Pentekostal barn- och familjeteologi — Rapport från ett forskningsprojekt på IPS 2011–2012*, 2012. ISBN 978-91-979030-3-5.

Nr 5: Jan-Åke Alvarsson (red.): *Pentekostalismen i Sverige på 2000-talet — Rapport från ett forskningsprojekt på IPS 2012–2013*, 2013. ISBN 978-91-979030-4-2.

Nr 6: Josefsson & Wahlström (red.): *Församlingsplantering i Pingst — Rapport från ett forskningsprojekt på IPS 2015*, 2015. ISBN 978-91-979030-5-9.

Nr 7: Josefsson & Wahlström (red.): *Teologi för hela skapelsen. En studie om teologiska grunder för engagemang i miljö och samhälle*, 2017. ISBN 978-91-979030-6-6

Nr 8: Josefsson & Wahlström (red.): *Entusiastisk kristendom. Filadelfia Knutby – reflektioner och lärdomar från ett forskningsprojekt 2020-2021*, 2021. ISBN 978-91-979030-7-3

Nr 9: Josefsson & Wahlström (red.): *Svensk frikyrklighet i pandemin. En studie av församlingen i corona och corona i församlingen*, 2022. ISBN 978-91-979030-8-0

Nr 10: Josefsson, Wahlström & Wenell (red.): *Kristen tro på glid? Tron hos unga vuxna i svensk frikyrklighet*, 2022. ISBN 978-91-979030-9-7

Nr 11: Josefsson & Wahlström (red.): *Pingströrelsens ecklesiologi i förändring. Studier av Pingst som församling, rörelse och samfund*, 2023. ISBN 978-91-527-6565-4